ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୋ

ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗୋ

୧। ଖନ୍ଧସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ନକୁଲପିତୁୱଗ୍ଗୋ

୧। ନକୁଲପିତୁସୁତ୍ତଂ

୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ଭଗ୍ଗେସୁ ୱିହରତି ସୁସୁମାରଗିରେ [ସୁଂସୁମାରଗିରେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଭେସକଳାୱନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ନକୁଲପିତା ଗହପତି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ନକୁଲପିତା ଗହପତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଅହମସ୍ମି , ଭନ୍ତେ, ଜିଣ୍ଣୋ ୱୁଦ୍ଧୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଅଦ୍ଧଗତୋ ୱଯୋଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ଆତୁରକାଯୋ ଅଭିକ୍ଖଣାତଙ୍କୋ। ଅନିଚ୍ଚଦସ୍ସାୱୀ ଖୋ ପନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ମନୋଭାୱନୀଯାନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ। ଓୱଦତୁ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା; ଅନୁସାସତୁ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା; ଯଂ ମମସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା’’ତି।

‘‘ଏୱମେତଂ, ଗହପତି, ଏୱମେତଂ, ଗହପତି! ଆତୁରୋ ହାଯଂ, ଗହପତି, କାଯୋ ଅଣ୍ଡଭୂତୋ ପରିଯୋନଦ୍ଧୋ। ଯୋ ହି, ଗହପତି, ଇମଂ କାଯଂ ପରିହରନ୍ତୋ ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ଆରୋଗ୍ୟଂ ପଟିଜାନେଯ୍ୟ, କିମଞ୍ଞତ୍ର ବାଲ୍ୟା? ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଆତୁରକାଯସ୍ସ ମେ ସତୋ ଚିତ୍ତଂ ଅନାତୁରଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ନକୁଲପିତା ଗହପତି ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ନକୁଲପିତରଂ ଗହପତିଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି; ପରିସୁଦ୍ଧୋ ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ। ଅଲତ୍ଥ ନୋ ଅଜ୍ଜ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମିଂ କଥଂ ସୱନାଯା’’ତି?

‘‘କଥଞ୍ହି ନୋ ସିଯା, ଭନ୍ତେ! ଇଦାନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ଅମତେନ ଅଭିସିତ୍ତୋ’’ତି। ‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଗହପତି, ଭଗୱତା ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ଅମତେନ ଅଭିସିତ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚଂ – ‘ଅହମସ୍ମି, ଭନ୍ତେ, ଜିଣ୍ଣୋ ୱୁଦ୍ଧୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଅଦ୍ଧଗତୋ ୱଯୋଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ଆତୁରକାଯୋ ଅଭିକ୍ଖଣାତଙ୍କୋ। ଅନିଚ୍ଚଦସ୍ସାୱୀ ଖୋ ପନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ମନୋଭାୱନୀଯାନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ। ଓୱଦତୁ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା; ଅନୁସାସତୁ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା; ଯଂ ମମସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା’’’ତି।

‘‘ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ , ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘ଏୱମେତଂ, ଗହପତି, ଏୱମେତଂ, ଗହପତି! ଆତୁରୋ ହାଯଂ, ଗହପତି, କାଯୋ ଅଣ୍ଡଭୂତୋ ପରିଯୋନଦ୍ଧୋ। ଯୋ ହି, ଗହପତି, ଇମଂ କାଯଂ ପରିହରନ୍ତୋ ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ଆରୋଗ୍ୟଂ ପଟିଜାନେଯ୍ୟ, କିମଞ୍ଞତ୍ର ବାଲ୍ୟା? ତସ୍ମାତିହ ତେ ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ଆତୁରକାଯସ୍ସ ମେ ସତୋ ଚିତ୍ତଂ ଅନାତୁରଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’ନ୍ତି। ଏୱଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ଅମତେନ ଅଭିସିତ୍ତୋ’’ତି।

‘‘ନ ହି ପନ ତଂ, ଗହପତି, ପଟିଭାସି ଭଗୱନ୍ତଂ [ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ (ସୀ।)] ଉତ୍ତରିଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିତୁଂ – ‘କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଆତୁରକାଯୋ ଚେୱ ହୋତି ଆତୁରଚିତ୍ତୋ ଚ, କିତ୍ତାୱତା ଚ ପନ ଆତୁରକାଯୋ ହି ଖୋ ହୋତି ନୋ ଚ ଆତୁରଚିତ୍ତୋ’’’ତି ? ‘‘ଦୂରତୋପି ଖୋ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ,

ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାମ ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାତୁଂ। ସାଧୁ ୱତାୟସ୍ମନ୍ତଂୟେୱ ସାରିପୁତ୍ତଂ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ’’ତି।

‘‘ତେନ ହି, ଗହପତି, ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ନକୁଲପିତା ଗହପତି ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଗହପତି, ଆତୁରକାୟୋ ଚେୱ ହୋତି, ଆତୁରଚିତ୍ତୋ ଚ? ଇଧ, ଗହପତି, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ‘ଅହଂ ରୂପଂ, ମମ ରୂପ’ନ୍ତି ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟୀ ହୋତି। ତସ୍ସ ‘ଅହଂ ରୂପଂ, ମମ ରୂପ’ନ୍ତି ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟିନୋ ତଂ ରୂପଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ରୂପୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା।

‘‘ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱେଦନାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ୱେଦନଂ, ୱେଦନାୟ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ‘ଅହଂ ୱେଦନା, ମମ ୱେଦନା’ତି ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟୀ ହୋତି। ତସ୍ସ ‘ଅହଂ ୱେଦନା, ମମ ୱେଦନା’ତି ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟିନୋ, ସା ୱେଦନା ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ୱେଦନାୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା।

‘‘ସଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ସଞ୍ଞାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ସଞ୍ଞଂ, ସଞ୍ଞାୟ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞା, ମମ ସଞ୍ଞା’ତି ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟୀ ହୋତି। ତସ୍ସ ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞା, ମମ ସଞ୍ଞା’ତି ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟିନୋ, ସା ସଞ୍ଞା ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ସଞ୍ଞାୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା।

‘‘ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ସଙ୍ଖାରୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ସଙ୍ଖାରେ, ସଙ୍ଖାରେସୁ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ‘ଅହଂ ସଙ୍ଖାରା, ମମ ସଙ୍ଖାରା’ତି ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟୀ ହୋତି। ତସ୍ସ ‘ଅହଂ ସଙ୍ଖାରା, ମମ ସଙ୍ଖାରା’ତି ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟିନୋ, ତେ ସଙ୍ଖାରା ୱିପରିଣମନ୍ତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା।

‘‘ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ‘ଅହଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ମମ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟୀ ହୋତି। ତସ୍ସ ‘ଅହଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ମମ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟିନୋ, ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା। ଏୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଆତୁରକାୟୋ ଚେୱ ହୋତି ଆତୁରଚିତ୍ତୋ ଚ।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଗହପତି, ଆତୁରକାୟୋ ହି ଖୋ ହୋତି ନୋ ଚ ଆତୁରଚିତ୍ତୋ? ଇଧ, ଗହପତି, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅରିୟାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ‘ଅହଂ ରୂପଂ, ମମ ରୂପ’ନ୍ତି ନ ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟୀ ହୋତି। ତସ୍ସ ‘ଅହଂ ରୂପଂ, ମମ ରୂପ’ନ୍ତି ଅପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟିନୋ, ତଂ ରୂପଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ରୂପୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା।

‘‘ନ ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱେଦନାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱେଦନଂ, ନ ୱେଦନାୟ ୱା ଅତ୍ତାନଂ । ‘ଅହଂ ୱେଦନା, ମମ ୱେଦନା’ତି ନ ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟୀ ହୋତି। ତସ୍ସ ‘ଅହଂ ୱେଦନା, ମମ ୱେଦନା’ତି ଅପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟିନୋ, ସା ୱେଦନା ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ୱେଦନାୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା।

‘‘ନ ସଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ସଞ୍ଞାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ସଞ୍ଞଂ, ନ ସଞ୍ଞାୟ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞା, ମମ ସଞ୍ଞା’ତି ନ ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟୀ ହୋତି। ତସ୍ସ ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞା, ମମ ସଞ୍ଞା’ତି ଅପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟିନୋ, ସା ସଞ୍ଞା ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ସଞ୍ଞାୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା।

``ନ ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ସଙ୍ଖାରୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ସଙ୍ଖାରେ, ନ ସଙ୍ଖାରେସୁ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। 'ଅହଂ ସଙ୍ଖାରା, ମମ ସଙ୍ଖାରା'ତି ନ ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟୀ ହୋତି। ତସ୍ସ 'ଅହଂ ସଙ୍ଖାରା, ମମ ସଙ୍ଖାରା'ତି ଅପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟିନୋ, ତେ ସଙ୍ଖାରା ୱିପରିଣମନ୍ତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା।

''ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। 'ଅହଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ମମ ୱିଞ୍ଞାଣ'ନ୍ତି ନ ପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟୀ ହୋତି। ତସ୍ସ 'ଅହଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ମମ ୱିଞ୍ଞାଣ'ନ୍ତି ଅପରିୟୁଟ୍ଠଟ୍ଠାୟିନୋ, ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି । ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା। ଏୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଆତୁରକାୟୋ ହୋତି ନୋ ଚ ଆତୁରଚିତ୍ତୋ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ। ଅତ୍ତମନୋ ନକୁଲପିତା ଗହପତି ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି। ପଠମଂ।

୨। ଦେୱଦହସୁତ୍ତଂ

୨। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ [ସକ୍କେସୁ (କ।)] ୱିହରତି ଦେୱଦହଂ ନାମ ସକ୍ୟାନଂ ନିଗମୋ। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ପଚ୍ଛାଭୂମଗମିକା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ଇଚ୍ଛାମ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ପଚ୍ଛାଭୂମଂ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତୁଂ, ପଚ୍ଛାଭୂମେ ଜନପଦେ ନିୱାସଂ କପ୍ପେତୁ''ନ୍ତି।

''ଅପଲୋକିତୋ ପନ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ''ତି? ''ନ ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅପଲୋକିତୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ''ତି। ''ଅପଲୋକେଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତଂ। ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁଗ୍ଗାହକୋ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନ''ନ୍ତି। ''ଏୱଂ ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଏଳଗଲାଗୁମ୍ବେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଯେନାୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ [ସାରାଣୀୟଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ଇଚ୍ଛାମ ମୟଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ପଚ୍ଛାଭୂମଂ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତୁଂ, ପଚ୍ଛାଭୂମେ ଜନପଦେ ନିୱାସଂ କପ୍ପେତୁଂ। ଅପଲୋକିତୋ ନୋ ସତ୍ଥା''ତି।

''ସନ୍ତି ହାୱୁସୋ, ନାନାୱେରଜ୍ଜଗତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତାରୋ – ଖତ୍ତିୟପଣ୍ଡିତାପି ବ୍ରାହ୍ମଣପଣ୍ଡିତାପି ଗହପତିପଣ୍ଡିତାପି ସମଣପଣ୍ଡିତାପି। ପଣ୍ଡିତା ହାୱୁସୋ, ମନୁସ୍ସା ୱୀମଂସକା – 'କିଂୱାଦୀ ପନାୟସ୍ମନ୍ତାନଂ [କିଂୱାଦାୟସ୍ମନ୍ତାନଂ (ପୀ। କ।)] ସତ୍ଥା କିମକ୍ଖାୟୀତି, କଚ୍ଚି ୱୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଧମ୍ମା ସୁସ୍ସୁତା ସୁଗ୍ଗହିତା ସୁମନସିକତା ସୂପଧାରିତା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା ପଞ୍ଞାୟ, ଯଥା ବ୍ୟାକରମାନା ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ ଚେୱ ଭଗୱତୋ ଅସ୍ସଥ, ନ ଚ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟାଥ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ [ୱାଦାନୁପାତୋ (ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପାଠନ୍ତରଂ)] ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା'''ତି?

''ଦୂରତୋପି ଖୋ ମୟଂ, ଆୱୁସୋ, ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାମ ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାତୁଂ। ସାଧୁ ୱତାୟସ୍ମନ୍ତଂୟେୱ ସାରିପୁତ୍ତଂ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ''ତି। ''ତେନ ହାୱୁସୋ, ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ –

''ସନ୍ତି ହାୱୁସୋ, ନାନାୱେରଜ୍ଜଗତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତାରୋ – ଖତ୍ତିୟପଣ୍ଡିତାପି ...ପେ... ସମଣପଣ୍ଡିତାପି। ପଣ୍ଡିତା ହାୱୁସୋ, ମନୁସ୍ସା ୱୀମଂସକା – 'କିଂୱାଦୀ ପନାୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ସତ୍ଥା କିମକ୍ଖାୟୀ'ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ – 'ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାୟୀ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ସତ୍ଥା'''ତି।

''ଏୱଂ ବ୍ୟାକତେପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅସ୍ସୁୟେୱ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତାରୋ – ଖତ୍ତିୟପଣ୍ଡିତାପି...ପେ... ସମଣପଣ୍ଡିତାପି। ପଣ୍ଡିତା ହାୱୁସୋ, ମନୁସ୍ସା ୱୀମଂସକା – 'କିସ୍ମିଂ ପନାୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାୟୀ ସତ୍ଥା'ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ – 'ରୂପେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ,

ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାଯୀ ସତ୍ତା, ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାଯୀ ସତ୍ତା’’’ତି।

‘‘ଏୱଂ ବ୍ୟାକତେପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅସ୍ମାଯେୱ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତାରୋ – ଖତ୍ତିଯପଣ୍ଡିତାପି…ପେ… ସମଣପଣ୍ଡିତାପି। ପଣ୍ଡିତା ହାୱୁସୋ, ମନୁସ୍ସା ୱୀମଂସକା – ‘କିଂ ପନାଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ରୂପେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାଯୀ ସତ୍ତା, ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାଯୀ ସତ୍ତା’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାଥ – ‘ରୂପେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ , ଅୱିଗତରାଗସ୍ସ [ଅୱୀତରାଗସ୍ସ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଅୱିଗତଛନ୍ଦସ୍ସ ଅୱିଗତପେମସ୍ସ ଅୱିଗତପିପାସସ୍ସ ଅୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ଅୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ ତସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅୱିଗତରାଗସ୍ସ…ପେ… ଅୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ ତେସଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିଗତରାଗସ୍ସ ଅୱିଗତଛନ୍ଦସ୍ସ ଅୱିଗତପେମସ୍ସ ଅୱିଗତପିପାସସ୍ସ ଅୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ଅୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ରୂପେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାଯୀ ସତ୍ତା, ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାଯୀ ସତ୍ତା’’’ତି।

‘‘ଏୱଂ ବ୍ୟାକତେପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅସ୍ମାଯେୱ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତାରୋ – ଖତ୍ତିଯପଣ୍ଡିତାପି ବ୍ରାହ୍ମଣପଣ୍ଡିତାପି ଗହପତିପଣ୍ଡିତାପି ସମଣପଣ୍ଡିତାପି। ପଣ୍ଡିତା ହାୱୁସୋ, ମନୁସ୍ସା ୱୀମଂସକା – ‘କିଂ ପନାଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ଆନିସଂସଂ ଦିସ୍ୱା ରୂପେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାଯୀ ସତ୍ତା, ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାଯୀ ସତ୍ତା’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ , ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାଥ – ‘ରୂପେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱିଗତରାଗସ୍ସ ୱିଗତଛନ୍ଦସ୍ସ ୱିଗତପେମସ୍ସ ୱିଗତପିପାସସ୍ସ ୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ ତସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ ୱିଗତରାଗସ୍ସ ୱିଗତଛନ୍ଦସ୍ସ ୱିଗତପେମସ୍ସ ୱିଗତପିପାସସ୍ସ ୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ ତେସଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ୱିଞ୍ଞାଣେ ୱିଗତରାଗସ୍ସ ୱିଗତଛନ୍ଦସ୍ସ ୱିଗତପେମସ୍ସ ୱିଗତପିପାସସ୍ସ ୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଆନିସଂସଂ ଦିସ୍ୱା ରୂପେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାଯୀ ସତ୍ତା, ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟକ୍ଖାଯୀ ସତ୍ତା’’’ତି।

‘‘ଅକୁସଲେ ଚାୱୁସୋ, ଧମ୍ମେ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୋ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖୋ ୱିହାରୋ ଅଭୱିସ୍ସ ଅୱିଘାତୋ ଅନୁପାଯାସୋ ଅପରିଳାହୋ, କାଯସ୍ସ ଚ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା, ନଯିଦଂ ଭଗୱା ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନଂ ୱଣ୍ଣେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୋ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖୋ ୱିହାରୋ ସୱିଘାତୋ ସଉପାଯାସୋ ସପରିଳାହୋ, କାଯସ୍ସ ଚ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା, ତସ୍ମା ଭଗୱା ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନଂ ୱଣ୍ଣେତି।

‘‘କୁସଲେ ଚାୱୁସୋ, ଧମ୍ମେ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୋ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖୋ ୱିହାରୋ ଅଭୱିସ୍ସ ସୱିଘାତୋ ସଉପାଯାସୋ ସପରିଳାହୋ, କାଯସ୍ସ ଚ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା, ନଯିଦଂ ଭଗୱା କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦଂ ୱଣ୍ଣେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, କୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୋ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖୋ ୱିହାରୋ ଅୱିଘାତୋ ଅନୁପାଯାସୋ ଅପରିଳାହୋ, କାଯସ୍ସ ଚ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା, ତସ୍ମା ଭଗୱା କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦଂ ୱଣ୍ଣେତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ହାଲିଦ୍ଦିକାନିସୁତ୍ତଂ

୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଅୱନ୍ତୀସୁ ୱିହରତି କୁରରଘରେ [କୁଲଘରେ (କ।)] ପପାତେ ପବ୍ବତେ। ଅଥ ଖୋ ହାଲିଦ୍ଦିକାନି [ହାଲିଦ୍ଦକାନି (ସୀ।), ହଲିଦ୍ଦିକାନି (ସ୍ୟା।)] ଗହପତି ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ହାଲିଦ୍ଦିକାନି ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ୱୁତ୍ତମିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଅଟ୍ଠକୱଗ୍ଗିଯେ ମାଗଣ୍ଡିଯପଞ୍ହେ –

‘‘ଓକଂ ପହାଯ ଅନିକେତସାରୀ,

ଗାମେ ଅକୁବ୍ବଂ [ଅକୁବ୍ବଂ (କ।)] ମୁନି ସନ୍ଥଵାନି [ସନ୍ଧଵାନି (କ।)];

କାମେହି ରିତ୍ତୋ ଅପୁରକ୍ଖରାନୋ [ଅପୁରେକ୍ଖରାନୋ (ସୀ। ସୁତ୍ତନିପାତେପି) ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ୫-୧୩୫ ସୁତ୍ତମ୍ପି ଓଲୋକେତବ୍ବଂ],

କଥଂ ନ ଵିଗ୍ଗୟ୍ହ ଜନେନ କୟିରା’’ତି।

‘‘ଇମସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ କଥଂ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି?

‘‘ରୂପଧାତୁ ଖୋ, ଗହପତି, ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଓକୋ। ରୂପଧାତୁରାଗଵିନିବନ୍ଧଞ୍ଚ [… ଵିନିବଦ୍ଧଞ୍ଚ (ପୀ। ସୀ। ଅଟ୍ଠ।)] ପନ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଓକସାରୀ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଵେଦନାଧାତୁ ଖୋ, ଗହପତି, ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଓକୋ। ଵେଦନାଧାତୁରାଗଵିନିବନ୍ଧଞ୍ଚ ପନ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଓକସାରୀ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ସଞ୍ଞାଧାତୁ ଖୋ, ଗହପତି, ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଓକୋ। ସଞ୍ଞାଧାତୁରାଗଵିନିବନ୍ଧଞ୍ଚ ପନ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଓକସାରୀ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ସଙ୍ଖାରଧାତୁ ଖୋ, ଗହପତି, ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଓକୋ। ସଙ୍ଖାରଧାତୁରାଗଵିନିବନ୍ଧଞ୍ଚ ପନ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଓକସାରୀ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଓକସାରୀ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଗହପତି, ଅନୋକସାରୀ ହୋତି? ରୂପଧାତୁୟା ଖୋ, ଗହପତି, ୟୋ ଛନ୍ଦୋ ୟୋ ରାଗୋ ୟା ନନ୍ଦୀ [ନନ୍ଦି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୟା ତଣ୍ହା ୟେ ଉପୟୁପାଦାନା [ଉପାୟୁପାଦାନା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିଵେସାନୁସୟା ତେ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାଵତ୍ଥୁକତା ଅନଭାଵଂକତା [ଅନଭାଵକତା (ସୀ। ପୀ।), ଅନଭାଵଂଗତା (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ ‘ଅନୋକସାରୀ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଵେଦନାଧାତୁୟା ଖୋ, ଗହପତି… ସଞ୍ଞାଧାତୁୟା ଖୋ, ଗହପତି… ସଙ୍ଖାରଧାତୁୟା ଖୋ, ଗହପତି… ଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁୟା ଖୋ, ଗହପତି, ୟୋ ଛନ୍ଦୋ ୟୋ ରାଗୋ ୟା ନନ୍ଦୀ ୟା ତଣ୍ହା ୟେ ଉପୟୁପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିଵେସାନୁସୟା ତେ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାଵତ୍ଥୁକତା ଅନଭାଵଂକତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ ‘ଅନୋକସାରୀ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଅନୋକସାରୀ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଗହପତି, ନିକେତସାରୀ ହୋତି? ରୂପନିମିତ୍ତନିକେତଵିସାରଵିନିବନ୍ଧା ଖୋ, ଗହପତି, ‘ନିକେତସାରୀ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ସଦ୍ଦନିମିତ୍ତ…ପେ… ଗନ୍ଧନିମିତ୍ତ… ରସନିମିତ୍ତ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବନିମିତ୍ତ… ଧମ୍ମନିମିତ୍ତନିକେତଵିସାରଵିନିବନ୍ଧା ଖୋ, ଗହପତି, ‘ନିକେତସାରୀ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଗହପତି, ନିକେତସାରୀ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଗହପତି, ଅନିକେତସାରୀ ହୋତି? ରୂପନିମିତ୍ତନିକେତଵିସାରଵିନିବନ୍ଧା ଖୋ, ଗହପତି, ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାଵତ୍ଥୁକତା ଅନଭାଵଂକତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ ‘ଅନିକେତସାରୀ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ସଦ୍ଦନିମିତ୍ତ… ଗନ୍ଧନିମିତ୍ତ… ରସନିମିତ୍ତ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବନିମିତ୍ତ… ଧମ୍ମନିମିତ୍ତନିକେତଵିସାରଵିନିବନ୍ଧା ଖୋ, ଗହପତି, ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାଵତ୍ଥୁକତା ଅନଭାଵଂକତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ ‘ଅନିକେତସାରୀ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଅନିକେତସାରୀ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଗହପତି, ଗାମେ ସନ୍ଥଵଜାତୋ [ସନ୍ଧଵଜାତୋ (କ।)] ହୋତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଏକଚ୍ଚୋ ଗିହୀହି [ଗିହି (କ।)] ସଂସଟ୍ଠୋ ଵିହରତି ସହନନ୍ଦୀ ସହସୋକୀ, ସୁଖିତେସୁ ସୁଖିତୋ, ଦୁକ୍ଖିତେସୁ ଦୁକ୍ଖିତୋ, ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ କିଚ୍ଚକରଣୀୟେସୁ ଅତ୍ତନା ତେସୁ ୟୋଗଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଗାମେ ସନ୍ଥଵଜାତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଗହପତି, ଗାମେ ନ ସନ୍ଥଵଜାତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ଗିହୀହି [ଗିହି (କ।)] ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଵିହରତି ନ ସହନନ୍ଦୀ ନ ସହସୋକୀ ନ ସୁଖିତେସୁ ସୁଖିତୋ ନ ଦୁକ୍ଖିତେସୁ ଦୁକ୍ଖିତୋ, ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ କିଚ୍ଚକରଣୀୟେସୁ ନ ଅତ୍ତନା ତେସୁ ୟୋଗଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଗାମେ ନ ସନ୍ଥଵଜାତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଗହପତି, କାମେହି ଅରିତ୍ତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମେସୁ ଅଵିଗତରାଗୋ ହୋତି ଅଵିଗତଛନ୍ଦୋ ଅଵିଗତପେମୋ ଅଵିଗତପିପାସୋ ଅଵିଗତପରିଳାହୋ ଅଵିଗତତଣ୍ହୋ। ଏଵଂ ଖୋ, ଗହପତି, କାମେହି ଅରିତ୍ତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଗହପତି, କାମେହି ରିତ୍ତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଏକଚ୍ଚୋ କାମେସୁ ଵିଗତରାଗୋ ହୋତି ଵିଗତଛନ୍ଦୋ ଵିଗତପେମୋ ଵିଗତପିପାସୋ ଵିଗତପରିଳାହୋ ଵିଗତତଣ୍ହୋ । ଏଵଂ ଖୋ, ଗହପତି, କାମେହି ରିତ୍ତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଗହପତି, ପୁରକ୍ଖରାନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଏୱଂରୂପୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂୱେଦନୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, ପୁରକ୍ଖରାନୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଗହପତି, ଅପୁରକ୍ଖରାନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଏୱଂରୂପୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂୱେଦନୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଅପୁରକ୍ଖରାନୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଗହପତି, କଥଂ ୱିଗ୍ଗଯ୍ହ ଜନେନ କତ୍ତା ହୋତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଏକଚ୍ଚୋ ଏୱରୂପିଂ କଥଂ କତ୍ତା ହୋତି – ‘ନ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଆଜାନାସି; ଅହଂ ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଆଜାନାମି। କିଂ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଆଜାନିସ୍ସସି? ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ତ୍ୱମସି; ଅହମସ୍ମି ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ। ପୁରେ ୱଚନୀଯଂ ପଚ୍ଛା ଅୱଚ; ପଚ୍ଛା ୱଚନୀଯଂ ପୁରେ ଅୱଚ। ସହିତଂ ମେ, ଅସହିତଂ ତେ। ଅଧିଚିଣ୍ଣଂ ତେ ୱିପରାୱତ୍ତଂ। ଆରୋପିତୋ ତେ ୱାଦୋ; ଚର ୱାଦପ୍ପମୋକ୍ଖାଯ। ନିଗ୍ଗହିତୋସି; ନିବ୍ବେଠେହି ୱା ସଚେ ପହୋସୀ’ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, କଥଂ ୱିଗ୍ଗଯ୍ହ ଜନେନ କତ୍ତା ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଗହପତି, କଥଂ ନ ୱିଗ୍ଗଯ୍ହ ଜନେନ କତ୍ତା ହୋତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ନ ଏୱରୂପିଂ କଥଂ କତ୍ତା ହୋତି – ‘ନ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଆଜାନାସି…ପେ… ନିବ୍ବେଠେହି ୱା ସଚେ ପହୋସୀ’ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, କଥଂ ନ ୱିଗ୍ଗଯ୍ହ ଜନେନ କତ୍ତା ହୋତି।

‘‘ଇତି ଖୋ, ଗହପତି, ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଅଟ୍ଠକୱଗ୍ଗିଯେ ମାଗଣ୍ଡିଯପଞ୍ହେ –

‘‘ଓକଂ ପହାଯ ଅନିକେତସାରୀ,

ଗାମେ ଅକୁବ୍ବଂ ମୁନିସନ୍ଥୱାନି;

କାମେହି ରିତ୍ତୋ ଅପୁରକ୍ଖରାନୋ,

କଥଂ ନ ୱିଗ୍ଗଯ୍ହ ଜନେନ କଯିରା’’ତି।

‘‘ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଗହପତି, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯହାଲିଦ୍ଦିକାନିସୁତ୍ତଂ

୪। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଅୱନ୍ତୀସୁ ୱିହରତି କୁରରଘରେ ପପାତେ ପବ୍ବତେ। ଅଥ ଖୋ ହାଲିଦ୍ଦିକାନି ଗହପତି ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ହାଲିଦ୍ଦିକାନି ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ୱୁତ୍ତମିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସକ୍କପଞ୍ହେ – ‘ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତା, ତେ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠା ଅଚ୍ଚନ୍ତଯୋଗକ୍ଖେମିନୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିଯୋସାନା ସେଟ୍ଠା ଦେୱମନୁସ୍ସାନ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଇମସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ କଥଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି?

‘‘ରୂପଧାତୁଯା ଖୋ, ଗହପତି, ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା ଯେ ଉପଯୁପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା, ତେସଂ ଖଯା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଚାଗା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ୱେଦନାଧାତୁଯା ଖୋ, ଗହପତି… ସଞ୍ଞାଧାତୁଯା ଖୋ, ଗହପତି… ସଙ୍ଖାରଧାତୁଯା ଖୋ, ଗହପତି… ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଖୋ, ଗହପତି, ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା ଯେ ଉପଯୁପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା, ତେସଂ ଖଯା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଚାଗା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା ଚିତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ଇତି ଖୋ, ଗହପତି, ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ସକ୍କପଞ୍ହେ – 'ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତା ତେ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠା ଅଚ୍ଚନ୍ତଯୋଗକ୍ଖେମିନୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିଯୋସାନା ସେଟ୍ଠା ଦେୱମନୁସ୍ସାନ''' ନ୍ତି।

''ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଗହପତି, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମାଧିସୁତ୍ତଂ

୫। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ସମାଧିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱେଥ; ସମାହିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। କିଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି? ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ, ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ , ସଞ୍ଞାଯ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ, ସଙ୍ଖାରାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ''।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, କୋ ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯୋ, କୋ ସଞ୍ଞାଯ ସମୁଦଯୋ, କୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ ସମୁଦଯୋ, କୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି।

''କିଞ୍ଚ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି? ରୂପଂ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ରୂପଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନ୍ଦୀ। ଯା ରୂପେ ନନ୍ଦୀ ତଦୁପାଦାନଂ। ତସ୍ସୁପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ; ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି; ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

''ୱେଦନଂ ଅଭିନନ୍ଦତି…ପେ… ସଞ୍ଞଂ ଅଭିନନ୍ଦତି… ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିନନ୍ଦତି… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନ୍ଦୀ। ଯା ୱିଞ୍ଞାଣେ ନନ୍ଦୀ ତଦୁପାଦାନଂ। ତସ୍ସୁପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ; ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି; ଜାତିପଚ୍ଚଯା…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି।

''ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ; ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯୋ; ଅଯଂ ସଞ୍ଞାଯ ସମୁଦଯୋ; ଅଯଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ସମୁଦଯୋ; ଅଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, କୋ ୱେଦନାଯ… କୋ ସଞ୍ଞାଯ… କୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ… କୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ?

ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି।

''କିଞ୍ଚ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି? ରୂପଂ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ରୂପଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ଯା ରୂପେ ନନ୍ଦୀ ସା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତସ୍ସ ନନ୍ଦୀନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

''ୱେଦନଂ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ୱେଦନଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସା ତିଟ୍ଠତୋ ଯା ୱେଦନାଯ ନନ୍ଦୀ ସା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତସ୍ସ ନନ୍ଦୀନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

''ସଞ୍ଞଂ ନାଭିନନ୍ଦତି…ପେ… ସଙ୍ଖାରେ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରେ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ଯା ସଙ୍ଖାରେସୁ ନନ୍ଦୀ ସା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତସ୍ସ ନନ୍ଦୀନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ; ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

''ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ଯା ୱିଞ୍ଞାଣେ ନନ୍ଦୀ ସା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତସ୍ସ ନନ୍ଦୀନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି।

‘‘ଅଯଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଅଯଂ ସଞ୍ଞାଯ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଅଯଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଅଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଟିସଲ୍ଲାଣସୁତ୍ତଂ

୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ପଟିସଲ୍ଲାଣେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋଗମାପଜ୍ଜଥ। ପଟିସଲ୍ଲୀଣୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। କିଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି? ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ, ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ, ସଞ୍ଞାଯ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ, ସଙ୍ଖାରାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ’’…ପେ… (ଯଥା ପଠମସୁତ୍ତେ ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।) ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଉପାଦାପରିତସ୍ସନାସୁତ୍ତଂ

୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଉପାଦାପରିତସ୍ସନଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅନୁପାଦାଅପରିତସ୍ସନଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ , ଭନ୍ତେ’’ତି, ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାପରିତସ୍ସନା ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତଂ ରୂପଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ରୂପୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ରୂପୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ରୂପୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତିଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ପରିଯାଦାନା ଉତ୍ତାସୱା ଚ ହୋତି ୱିଘାତୱା ଚ ଅପେକ୍ଖୱା ଚ ଉପାଦାଯ ଚ ପରିତସ୍ସତି।

‘‘ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱେଦନାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ୱେଦନଂ, ୱେଦନାଯ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ସା ୱେଦନା ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ୱେଦନାୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ୱେଦନାୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ୱେଦନାୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତିଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ପରିଯାଦାନା ଉତ୍ତାସୱା ଚ ହୋତି ୱିଘାତୱା ଚ ଅପେକ୍ଖୱା ଚ ଉପାଦାଯ ଚ ପରିତସ୍ସତି।

‘‘ସଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ସଙ୍ଖାରୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ସଙ୍ଖାରେ, ସଙ୍ଖାରେସୁ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ୱିପରିଣମନ୍ତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ସଙ୍ଖାରୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତିଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ପରିଯାଦାନା ଉତ୍ତାସୱା ଚ ହୋତି ୱିଘାତୱା ଚ ଅପେକ୍ଖୱା ଚ ଉପାଦାଯ ଚ ପରିତସ୍ସତି।

‘‘ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତିଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ପରିଯାଦାନା ଉତ୍ତାସୱା ଚ ହୋତି ୱିଘାତୱା ଚ ଅପେକ୍ଖୱା ଚ ଉପାଦାଯ ଚ ପରିତସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାପରିତସ୍ସନା ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପାଦାଅପରିତସ୍ସନା ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତଂ ରୂପଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ରୂପୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନ ରୂପୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ନ ରୂପୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତିଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ଅପରିଯାଦାନା ନ ଚେୱୁତ୍ତାସୱା [ନ ଚେୱ ଉତ୍ତାସୱା (ପୀ। କ।)] ହୋତି ନ ଚ ୱିଘାତୱା ନ ଚ ଅପେକ୍ଖୱା, ଅନୁପାଦାଯ ଚ ନ ପରିତସ୍ସତି।

‘‘ନ ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱେଦନାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱେଦନଂ, ନ ୱେଦନାଯ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ସା ୱେଦନା ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି । ତସ୍ସ ୱେଦନାୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନ ୱେଦନାୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ନ ୱେଦନାୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତିଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି । ଚେତସୋ ଅପରିଯାଦାନା ନ ଚେୱୁତ୍ତାସୱା ହୋତି ନ ଚ ୱିଘାତୱା ନ ଚ ଅପେକ୍ଖୱା, ଅନୁପାଦାଯ ଚ ନ ପରିତସ୍ସତି।

‘‘ନ ସଞ୍ଞଂ…ପେ… ନ ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ସଙ୍ଖାରୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ସଙ୍ଖାରେ, ନ ସଙ୍ଖାରେସୁ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ୱିପରିଣମନ୍ତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନ ସଙ୍ଖାରୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ନ ସଙ୍ଖାରୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତିଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ଅପରିଯାଦାନା ନ ଚେୱୁତ୍ତାସୱା ହୋତି ନ ଚ ୱିଘାତୱା ନ ଚ ଅପେକ୍ଖୱା, ଅନୁପାଦାଯ ଚ ନ ପରିତସ୍ସତି।

‘‘ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ…ପେ… ତସ୍ସ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତିଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ଅପରିଯାଦାନା ନ ଚେୱୁତ୍ତାସୱା ହୋତି ନ ଚ ୱିଘାତୱା ନ ଚ ଅପେକ୍ଖୱା, ଅନୁପାଦାଯ ଚ ନ ପରିତସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପାଦା ଅପରିତସ୍ସନଂ ହୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯୌପାଦାପରିତସ୍ସନାସୁତ୍ତଂ

୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଉପାଦାପରିତସ୍ସନଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅନୁପାଦାଅପରିତସ୍ସନଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ…ପେ… କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାପରିତସ୍ସନା ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ତସ୍ସ ତଂ ରୂପଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ରୂପୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ୱେଦନଂ ଏତଂ ମମ… ପେ… ସଞ୍ଞଂ ଏତଂ ମମ… ସଙ୍ଖାରେ ଏତଂ ମମ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ତସ୍ସ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାପରିତସ୍ସନା ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପାଦାଅପରିତସ୍ସନା ହୋତି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ତସ୍ସ ତଂ ରୂପଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ରୂପୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ୱେଦନଂ ନେତଂ ମମ… ସଞ୍ଞଂ ନେତଂ ମମ… ସଙ୍ଖାରେ ନେତଂ ମମ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ତସ୍ସ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିପରିଣମତି ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା । ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପାଦାଅପରିତସ୍ସନା ହୋତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କାଲତ୍ତଯଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ଅତୀତାନାଗତଂ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅତୀତସ୍ମିଂ ରୂପସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ରୂପଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା…ପେ… ସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚା… ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା ଅତୀତାନାଗତା; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅତୀତେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତେ ସଙ୍ଖାରେ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଅତୀତାନାଗତଂ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅତୀତସ୍ମିଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। କାଲତ୍ତଯଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅତୀତାନାଗତଂ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ

ଅତୀତସ୍ମିଂ ରୂପସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ରୂପଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖା… ସଞ୍ଞା ଦୁକ୍ଖା… ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅତୀତାନାଗତଂ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅତୀତସ୍ମିଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀ''ତି। ଦସମଂ।

୧୧। କାଲତ୍ତଯଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା ଅତୀତାନାଗତଂ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅତୀତସ୍ମିଂ ରୂପସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ରୂପଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ୱେଦନା ଅନତ୍ତା… ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତା… ସଙ୍ଖାରା ଅନତ୍ତା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା ଅତୀତାନାଗତଂ; କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅତୀତସ୍ମିଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀ''ତି। ଏକାଦସମଂ।

ନକୁଲପିତୁୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ନକୁଲପିତା ଦେୱଦହା, ଦ୍ୱେପି ହାଲିଦ୍ଦିକାନି ଚ;

ସମାଧିପଟିସଲ୍ଲାଣା, ଉପାଦାପରିତସ୍ସନା ଦୁୱେ;

ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତି।

୨। ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୨। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ସାୱତ୍ଥିଯଂ। ତତ୍ର ଖୋ…ପେ… ''ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା, ସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚା, ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି ; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ, ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖା, ସଞ୍ଞା ଦୁକ୍ଖା, ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା ଅନତ୍ତା, ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତା, ସଙ୍ଖାରା ଅନତ୍ତା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି , ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଯଦନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। ସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚା…ପେ… ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଯଂଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖା… ସଞ୍ଞା ଦୁକ୍ଖା… ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଯଦନତ୍ତାସୁତ୍ତଂ

୧୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା। ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ , ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। ୱେଦନା ଅନତ୍ତା… ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତା… ସଙ୍ଖାରା ଅନତ୍ତା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା । ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସହେତୁଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ରୂପସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ। ଅନିଚ୍ଚସମ୍ଭୂତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ କୁତୋ ନିଚ୍ଚଂ ଭୱିସ୍ସତି! ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା। ଯୋପି ହେତୁ, ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ୱେଦନାଯ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ। ଅନିଚ୍ଚସମ୍ଭୂତା , ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା କୁତୋ ନିଚ୍ଚା ଭୱିସ୍ସତି! ସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚା… ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ। ଅନିଚ୍ଚସମ୍ଭୂତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା କୁତୋ ନିଚ୍ଚା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି! ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ। ଅନିଚ୍ଚସମ୍ଭୂତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ କୁତୋ ନିଚ୍ଚଂ ଭୱିସ୍ସତି! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସହେତୁଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ରୂପସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଦୁକ୍ଖୋ। ଦୁକ୍ଖସମ୍ଭୂତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ କୁତୋ ସୁଖଂ ଭୱିସ୍ସତି! ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖା… ସଞ୍ଞା ଦୁକ୍ଖା… ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଦୁକ୍ଖୋ। ଦୁକ୍ଖସମ୍ଭୂତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ କୁତୋ ସୁଖଂ ଭୱିସ୍ସତି! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସହେତୁଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ରୂପସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନତ୍ତା। ଅନତ୍ତସମ୍ଭୂତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ କୁତୋ ଅତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି! ୱେଦନା ଅନତ୍ତା… ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତା… ସଙ୍ଖାରା ଅନତ୍ତା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା। ଯୋପି ହେତୁ ଯୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ସୋପି ଅନତ୍ତା। ଅନତ୍ତସମ୍ଭୂତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ କୁତୋ ଅତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି! ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୨୧। ସାୱତ୍ଥିୟଂ … ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''‘ନିରୋଧୋ ନିରୋଧୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମେସାନଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧୋ [ନିରୋଧା (ସୀ। ପୀ।)] ‘ନିରୋଧୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି? ''ରୂପଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅନିଚ୍ଚଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖୟଧମ୍ମଂ ୱୟଧମ୍ମଂ ୱିରାଗଧମ୍ମଂ ନିରୋଧଧମ୍ମଂ। ତସ୍ସ ନିରୋଧୋ [ନିରୋଧା (ସୀ। ପୀ।)] ‘ନିରୋଧୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଖୟଧମ୍ମା ୱୟଧମ୍ମା ୱିରାଗଧମ୍ମା ନିରୋଧଧମ୍ମା। ତସ୍ସା ନିରୋଧୋ ‘ନିରୋଧୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଖୟଧମ୍ମା ୱୟଧମ୍ମା ୱିରାଗଧମ୍ମା ନିରୋଧଧମ୍ମା। ତେସଂ ନିରୋଧୋ ‘ନିରୋଧୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖୟଧମ୍ମଂ ୱୟଧମ୍ମଂ ୱିରାଗଧମ୍ମଂ ନିରୋଧଧମ୍ମଂ। ତସ୍ସ ନିରୋଧୋ ‘ନିରୋଧୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧୋ ‘ନିରୋଧୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ଦସମଂ।

ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା, ୟଦନିଚ୍ଚାପରେ ତୟୋ;

ହେତୁନାପି ତୟୋ ୱୁତ୍ତା, ଆନନ୍ଦେନ ଚ ତେ ଦସାତି।

୩। ଭାରୱଗ୍ଗୋ

୧। ଭାରସୁତ୍ତଂ

୨୨। ସାୱତ୍ଥିୟଂ … ତତ୍ର ଖୋ … ''ଭାରଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଭାରହାରଞ୍ଚ ଭାରାଦାନଞ୍ଚ ଭାରନିକ୍ଖେପନଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାରୋ? ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। କତମେ ପଞ୍ଚ? ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ; ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାରୋ''।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାରହାରୋ ? ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। ୟ୍ୱାୟଂ ଆୟସ୍ମା ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ; ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାରହାରୋ।

''କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାରାଦାନଂ? ୟାୟଂ ତଣ୍ହା ପୋନୋଭୱିକା [ପୋନୋବ୍ଭୱିକା (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ନନ୍ଦୀରାଗସହଗତା [ନନ୍ଦିରାଗସହଗତା (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – କାମତଣ୍ହା, ଭୱତଣ୍ହା, ୱିଭୱତଣ୍ହା। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାରାଦାନଂ।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାରନିକ୍ଖେପନଂ? ୟୋ ତସ୍ସାୟେୱ ତଣ୍ହାୟ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋ ଚାଗୋ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ମୁତ୍ତି ଅନାଲୟୋ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାରନିକ୍ଖେପନ''ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ [ୱତ୍ୱା (ସୀ।) ଏୱମୀଦିସେସୁ ଠାନେସୁ] ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

''ଭାରା ହୱେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ଭାରହାରୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ;

ଭାରାଦାନଂ ଦୁଖଂ ଲୋକେ, ଭାରନିକ୍ଖେପନଂ ସୁଖଂ।

''ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗରୁଂ ଭାରଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଭାରଂ ଅନାଦିୟ;

ସମୂଲଂ ତଣ୍ହମବ୍ଭୁୟ୍ହ [ତଣ୍ହମବ୍ଭୁୟ୍ହ (ପୀ। କ।)], ନିଚ୍ଛାତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ’’ତି। ପଠମଂ;

୨। ପରିଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୨୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମି ପରିଞ୍ଞଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ, ୱେଦନା ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ, ସଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖାରା ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ । ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଞ୍ଞା? ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଗକ୍ଖୟୋ ଦୋସକ୍ଖୟୋ ମୋହକ୍ଖୟୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଞ୍ଞା’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଅଭିଜାନସୁତ୍ତଂ

୨୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜୟଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ; ୱେଦନଂ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜୟଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ; ସଞ୍ଞଂ ଅନଭିଜାନଂ… ସଙ୍ଖାରେ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜୟଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ; ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନଭିଜାନଂ ଅପରିଜାନଂ ଅୱିରାଜୟଂ ଅପ୍ପଜହଂ ଅଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ। ରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜୟଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ; ୱେଦନଂ ଅଭିଜାନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିଜାନଂ ପରିଜାନଂ ୱିରାଜୟଂ ପଜହଂ ଭବ୍ବୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟା’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ଛନ୍ଦରାଗସୁତ୍ତଂ

୨୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ପଜହଥ। ଏୱଂ ତଂ ରୂପଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଂକତଂ ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ। ଯୋ ୱେଦନାୟ ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ପଜହଥ। ଏୱଂ ସା ୱେଦନା ପହୀନା ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ଯୋ ସଞ୍ଞାୟ ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ପଜହଥ। ଏୱଂ ସା ସଞ୍ଞା ପହୀନା ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ଯୋ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ପଜହଥ। ଏୱଂ ତେ ସଙ୍ଖାରା ପହୀନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ପଜହଥ। ଏୱଂ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଂକତଂ ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମ’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତଂ

୨୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ପୁବ୍ବେୱ [ପୁବ୍ବେ (ପୀ। କ।)] ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ [ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ (ପୀ। କ।)] ସତୋ ଏତଦହୋସି – ‘କୋ ନୁ ଖୋ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ? କୋ ୱେଦନାୟ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ? କୋ ସଞ୍ଞାୟ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ? କୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ? କୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ’ନ୍ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘ଯଂ ଖୋ ରୂପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅୟଂ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅୟଂ ରୂପସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ରୂପସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ରୂପସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ। ଯଂ ୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ , ଅୟଂ ୱେଦନାୟ ଅସ୍ସାଦୋ [ଯା (କ।)]। ଯଂ ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅୟଂ ୱେଦନାୟ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ୱେଦନାୟ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ୱେଦନାୟ ନିସ୍ସରଣଂ। ଯଂ ସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଯଂ ସଙ୍ଖାରେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅୟଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ [ଯେ (ସୀ। କ।)] ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅୟଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ। ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅୟଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅୟଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିସ୍ସରଣ’’’ଂ।

‘‘ଯାୱକୀୱଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ନେୱ ତାୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ [ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ (ସୀ।)]। ଯତୋ ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ

ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ; ଅଥାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – 'ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତି [ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି (ସୀ। ପୀ। କ।)]; ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି; ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ'''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତଂ

୨୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ରୂପସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସାଦପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ରୂପସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦୀନୱପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ରୂପସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ରୂପସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ରୂପସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିସ୍ସରଣପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯଂ ରୂପସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ରୂପସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ତଂ ସୁଦିଟ୍ଠଂ। ୱେଦନାଯାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ… ସଞ୍ଞାଯାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ… ସଙ୍ଖାରାନାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସାଦପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦୀନୱପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ସୋ ସୁଦିଟ୍ଠୋ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିସ୍ସରଣପରିଯେସନଂ ଅଚରିଂ। ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ତଦଜ୍ଝଗମଂ। ଯାୱତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ପଞ୍ଞାଯ ମେ ତଂ ସୁଦିଟ୍ଠଂ। ଯାୱକୀୱଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ…ପେ… ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – 'ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତି [ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି (ସୀ। ପୀ। କ।)]; ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି; ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ'''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତତିଯଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତଂ

୨୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ ଅଭୱିସ୍ସ ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ରୂପସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମା ନିସ୍ସରେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ରୂପସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମା ନିସ୍ସରନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନାଯ…ପେ… ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଞ୍ଞାଯ… ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ , ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ସଙ୍ଖାରେହି ନିସ୍ସରେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ସଙ୍ଖାରେହି ନିସ୍ସରନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି। ନୋ ଚେଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମା ନିସ୍ସରେଯ୍ୟୁଂ । ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମା ନିସ୍ସରନ୍ତି।

''ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ [ନାବ୍ଭଞ୍ଞିଂସୁ (ସୀ।)]; ନେୱ ତାୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଦେୱକା ଲୋକା ସମାରକା ସବ୍ରହ୍ମକା ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ନିସ୍ସଟା ୱିସଂଯୁତ୍ତା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରିଂସୁ। ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦତୋ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଆଦୀନୱତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣତୋ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ; ଅଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଦେୱକା ଲୋକା ସମାରକା ସବ୍ରହ୍ମକା ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ନିସ୍ସଟା ୱିସଂଯୁତ୍ତା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରନ୍ତି''। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅଭିନନ୍ଦନସୁତ୍ତଂ

୨୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି। ଯୋ ୱେଦନଂ ଅଭିନନ୍ଦତି… ଯୋ ସଞ୍ଞଂ ଅଭିନନ୍ଦତି… ଯୋ ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିନନ୍ଦତି… ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ନାଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତି,

ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି। ଯୋ ୱେଦନଂ ନାଭିନନ୍ଦତି… ଯୋ ସଞ୍ଞଂ ନାଭିନନ୍ଦତି… ଯୋ ସଙ୍ଖାରେ ନାଭିନନ୍ଦତି… ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ନାଭିନନ୍ଦତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଉପ୍ପାଦସୁତ୍ତଂ

୩୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ , ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ ରୋଗାନଂ ଠିତି ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ୱେଦନାଯ…ପେ… ଯୋ ସଞ୍ଞାଯ…ପେ… ଯୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ…ପେ… ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ ରୋଗାନଂ ଠିତି ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ସ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଯୋ ୱେଦନାଯ …ପେ… ଯୋ ସଞ୍ଞାଯ… ଯୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ… ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଅଘମୂଲସୁତ୍ତଂ

୩୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ଅଘଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅଘମୂଲଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୱେ ଅଘଂ? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଘଂ, ୱେଦନା ଅଘଂ, ସଞ୍ଞା ଅଘଂ, ସଙ୍ଖାରା ଅଘଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଘଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଘଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଘମୂଲଂ? ଯାଯଂ ତଣ୍ହା ପୋନୋଭୱିକା ନନ୍ଦୀରାଗସହଗତା [ନନ୍ଦିରାଗସହଗତା (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀ; ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – କାମତଣ୍ହା, ଭୱତଣ୍ହା, ୱିଭୱତଣ୍ହା। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଘମୂଲ''ନ୍ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ପଭଙ୍ଗୁସୁତ୍ତଂ

୩୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ପଭଙ୍ଗୁଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅପ୍ପଭଙ୍ଗୁଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଭଙ୍ଗୁ, କିଂ ଅପ୍ପଭଙ୍ଗୁ? ରୂପଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପଭଙ୍ଗୁ। ଯୋ ତସ୍ସ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇଦଂ ଅପ୍ପଭଙ୍ଗୁ। ୱେଦନା ପଭଙ୍ଗୁ। ଯୋ ତସ୍ସା ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇଦଂ ଅପ୍ପଭଙ୍ଗୁ। ସଞ୍ଞା ପଭଙ୍ଗୁ… ସଙ୍ଖାରା ପଭଙ୍ଗୁ। ଯୋ ତେସଂ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇଦଂ ଅପ୍ପଭଙ୍ଗୁ। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଭଙ୍ଗୁ। ଯୋ ତସ୍ସ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇଦଂ ଅପ୍ପଭଙ୍ଗୂ''ତି। ଏକାଦସମଂ।

ଭାରୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଭାରଂ ପରିଞ୍ଞଂ ଅଭିଜାନଂ, ଛନ୍ଦରାଗଂ ଚତୁତ୍ଥକଂ;

ଅସ୍ସାଦା ଚ ତଯୋ ୱୁତ୍ତା, ଅଭିନନ୍ଦନମଟ୍ଠମଂ;

ଉପ୍ପାଦଂ ଅଘମୂଲଞ୍ଚ, ଏକାଦସମୋ ପଭଙ୍ଗୁତି।

୪। ନତୁମ୍ହାକଂୱଗ୍ଗୋ

୧। ନତୁମ୍ହାକଂସୁତ୍ତଂ

୩୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ୱେଦନା ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ସା ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ସଞ୍ଞା ନ ତୁମ୍ହାକଂ… ସଙ୍ଖାରା ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତେ ପଜହଥ। ତେ ୱୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି''।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଜେତଵନେ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ ତଂ ଜନୋ ହରେଯ୍ୟ ଵା ଡହେଯ୍ୟ ଵା ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ଵା କରେଯ୍ୟ। ଅପି ନୁ ତୁମ୍ହାକଂ ଏଵମସ୍ସ – ‘ଅମ୍ହେ ଜନୋ ହରତି ଵା ଡହତି ଵା ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ଵା କରୋତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ନ ହି ନୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତା ଵା ଅତ୍ତନିଯଂ ଵା’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରୂପଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ଵୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭଵିସ୍ସତି। ଵେଦନା ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ସା ଵୋ ପହୀନା ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭଵିସ୍ସତି। ସଞ୍ଞା ନ ତୁମ୍ହାକଂ… ସଙ୍ଖାରା ନ ତୁମ୍ହାକଂ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ଵୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯନତୁମ୍ହାକଂସୁତ୍ତଂ

୩୪। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ଵୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭଵିସ୍ସତି। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ଵୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭଵିସ୍ସତି। ଵେଦନା ନ ତୁମ୍ହାକଂ… ସଞ୍ଞା ନ ତୁମ୍ହାକଂ… ସଙ୍ଖାରା ନ ତୁମ୍ହାକଂ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ଵୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭଵିସ୍ସତି। ଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ ତଂ ପଜହଥ। ତଂ ଵୋ ପହୀନଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୩୫। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ; ଯମହଂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ଵା ଏକୋ ଵୂପକଟ୍ଠୋ, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ଵିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନୁସେତି, ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି; ଯଂ ନାନୁସେତି, ନ ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ, ଭଗଵା; ଅଞ୍ଞାତଂ, ସୁଗତା’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଚେ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁସେତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଵେଦନଂ ଚେ ଅନୁସେତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ସଞ୍ଞଂ ଚେ ଅନୁସେତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ସଙ୍ଖାରେ ଚେ ଅନୁସେତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚେ ଅନୁସେତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ରୂପଂ ଚେ, ଭନ୍ତେ, ନାନୁସେତି ନ ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଵେଦନଂ ଚେ… ସଞ୍ଞଂ ଚେ… ସଙ୍ଖାରେ ଚେ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚେ ନାନୁସେତି ନ ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇମସ୍ସ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏଵଂ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। ରୂପଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନୁସେତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଵେଦନଂ ଚେ… ସଞ୍ଞଂ ଚେ… ସଙ୍ଖାରେ ଚେ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚେ ଅନୁସେତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ରୂପଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନାନୁସେତି ନ ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଵେଦନଂ ଚେ… ସଞ୍ଞଂ ଚେ… ସଙ୍ଖାରେ ଚେ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚେ ନାନୁସେତି ନ ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ, ଭାସିତସ୍ସ ଏଵଂ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ଵା ଅନୁମୋଦିତ୍ଵା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ଵା ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକୋ ଵୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ଵିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେଵ – ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେଵ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି ତଦନୁତ୍ତରଂ – ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହାସି। ‘‘ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’’ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୩୬। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗଵା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ , ଭଗଵା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ ଯମହଂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ଵା ଏକୋ ଵୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ଵିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନୁସେତି ତଂ ଅନୁମୀଯତି; ଯଂ ଅନୁମୀଯତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଯଂ ନାନୁସେତି ନ ତଂ ଅନୁମୀଯତି; ଯଂ ନାନୁମୀଯତି ନ ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ, ଭଗଵା; ଅଞ୍ଞାତଂ, ସୁଗତା’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଚେ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁସେତି ତଂ ଅନୁମୀଯତି; ଯଂ ଅନୁମୀଯତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱେଦନଂ ଚେ ଅନୁସେତି… ସଞ୍ଞଂ ଚେ ଅନୁସେତି… ସଙ୍ଖାରେ ଚେ ଅନୁସେତି… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚେ ଅନୁସେତି ତଂ ଅନୁମୀଯତି; ଯଂ ଅନୁମୀଯତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ରୂପଂ ଚେ, ଭନ୍ତେ, ନାନୁସେତି ନ ତଂ ଅନୁମୀଯତି; ଯଂ ନାନୁମୀଯତି ନ ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱେଦନଂ ଚେ ନାନୁସେତି… ସଞ୍ଞଂ ଚେ ନାନୁସେତି… ସଙ୍ଖାରେ ଚେ ନାନୁସେତି… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚେ ନାନୁସେତି ନ ତଂ ଅନୁମୀଯତି; ଯଂ ନାନୁମୀଯତି ନ ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। ରୂପଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନୁସେତି ତଂ ଅନୁମୀଯତି; ଯଂ ଅନୁମୀଯତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱେଦନଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ… ସଞ୍ଞଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ… ସଙ୍ଖାରେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନୁସେତି ତଂ ଅନୁମୀଯତି; ଯଂ ଅନୁମୀଯତି ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ରୂପଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନାନୁସେତି ନ ତଂ ଅନୁମୀଯତି; ଯଂ ନାନୁମୀଯତି ନ ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱେଦନଂ ଚେ ନାନୁସେତି… ସଞ୍ଞଂ ଚେ ନାନୁସେତି… ସଙ୍ଖାରେ ଚେ ନାନୁସେତି… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚେ ନାନୁସେତି ନ ତଂ ଅନୁମୀଯତି; ଯଂ ନାନୁମୀଯତି ନ ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୩୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସଚେ ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – ‘କତମେସଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତସ୍ସ [ଠିତାନଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, କିନ୍ତି ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାସୀ’’ତି? ‘‘ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – ‘କତମେସଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ – ‘ରୂପସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ’ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଆନନ୍ଦ! ରୂପସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାସୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୩୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସଚେ ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – ‘କତମେସଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ? କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି? କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, କିନ୍ତି ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାସୀ’’ତି? ‘‘ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – ‘କତମେସଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ? କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି , ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି ? କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ – ‘ଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରୂପଂ ଅତୀତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ୱିପରିଣତଂ; ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ। ଯା ୱେଦନା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା; ତସ୍ସା ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ, ଠିତାଯ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ। ଯା ସଞ୍ଞା… ଯେ ସଙ୍ଖାରା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା

ୱିପରିଣତା; ତେସଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ। ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ୱିପରିଣତଂ; ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ'''।

''ଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରୂପଂ ଅଜାତଂ ଅପାତୁଭୂତଂ; ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି। ଯା ୱେଦନା ଅଜାତା ଅପାତୁଭୂତା; ତସ୍ସା ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ଠିତାୟ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି। ଯା ସଞ୍ଞା…ପେ… ଯେ ସଙ୍ଖାରା ଅଜାତା ଅପାତୁଭୂତା; ତେସଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି। ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଜାତଂ ଅପାତୁଭୂତଂ; ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ , ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି।

''ଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରୂପଂ ଜାତଂ ପାତୁଭୂତଂ; ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ଯା ୱେଦନା ଜାତା ପାତୁଭୂତା…ପେ… ଯା ସଞ୍ଞା… ଯେ ସଙ୍ଖାରା ଜାତା ପାତୁଭୂତା; ତେସଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଜାତଂ ପାତୁଭୂତଂ ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟତୀ'ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ସାଧୁ , ସାଧୁ, ଆନନ୍ଦ! ଯଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ରୂପଂ ଅତୀତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ୱିପରିଣତଂ; ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ। ଯା ୱେଦନା … ଯା ସଞ୍ଞା… ଯେ ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ୱିପରିଣତଂ; ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ।

''ଯଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ରୂପଂ ଅଜାତଂ ଅପାତୁଭୂତଂ; ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି। ଯା ୱେଦନା… ଯା ସଞ୍ଞା… ଯେ ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଜାତଂ ଅପାତୁଭୂତଂ; ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି , ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତି।

''ଯଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ରୂପଂ ଜାତଂ ପାତୁଭୂତଂ; ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ଯା ୱେଦନା ଜାତା ପାତୁଭୂତା… ଯା ସଞ୍ଞା… ଯେ ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଜାତଂ ପାତୁଭୂତଂ; ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ୱୟୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାସୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅନୁଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୩୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୟମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି ଯଂ ରୂପେ ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ [ନିବ୍ବିଦାବହୁଲଂ (ପୀ। କ।)] ୱିହରେୟ୍ୟ, ୱେଦନାୟ ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ୱିହରେୟ୍ୟ, ସଞ୍ଞା ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ୱିହରେୟ୍ୟ, ସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ୱିହରେୟ୍ୟ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ୱିହରେୟ୍ୟ। ଯୋ ରୂପେ ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ୱିହରନ୍ତୋ, ୱେଦନାୟ… ସଞ୍ଞାୟ… ସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ୱିହରନ୍ତୋ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ୱିହରନ୍ତୋ ରୂପଂ ପରିଜାନାତି, ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଜାନାତି, ସୋ ରୂପଂ ପରିଜାନଂ, ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଜାନଂ ପରିମୁଚ୍ଚତି ରୂପମ୍ହା, ପରିମୁଚ୍ଚତି ୱେଦନା , ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଞ୍ଞାୟ , ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଖାରେହି, ପରିମୁଚ୍ଚତି ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ହା, ପରିମୁଚ୍ଚତି ଜାତିୟା ଜରାମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାୟାସେହି, ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିୟଅନୁଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୪୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୟମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି ଯଂ ରୂପେ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରେୟ୍ୟ…ପେ… ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ତତିଯଅନୁଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୪୧। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଯମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି ଯଂ ରୂପେ ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରେଯ୍ଯ…ପେ… ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମୀ’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଚତୁତ୍ଥଅନୁଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୪୨। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଯମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି ଯଂ ରୂପେ ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରେଯ୍ଯ, ଵେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ଵିଞ୍ଞାଣେ ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରେଯ୍ଯ। ଯୋ ରୂପେ ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରନ୍ତୋ…ପେ… ରୂପଂ ପରିଜାନାତି, ଵେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଜାନାତି, ସୋ ରୂପଂ ପରିଜାନଂ, ଵେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଜାନଂ ପରିମୁଚ୍ଚତି ରୂପମ୍ହା, ପରିମୁଚ୍ଚତି ଵେଦନାଯ, ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଞ୍ଞାଯ, ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଖାରେହି, ପରିମୁଚ୍ଚତି ଵିଞ୍ଞାଣମ୍ହା, ପରିମୁଚ୍ଚତି ଜାତିଯା ଜରାମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେଵେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି, ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ନତୁମ୍ହାକଂଵଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ନତୁମ୍ହାକେନ ଦ୍ଵେ ଵୁତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୂହି ଅପରେ ଦୁଵେ;

ଆନନ୍ଦେନ ଚ ଦ୍ଵେ ଵୁତ୍ତା, ଅନୁଧମ୍ମେହି ଦ୍ଵେ ଦୁକାତି।

୫। ଅତ୍ତଦୀପଵଗ୍ଗୋ

୧। ଅତ୍ତଦୀପସୁତ୍ତଂ

୪୩। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଅତ୍ତଦୀପା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିହରଥ ଅତ୍ତସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା, ଧମ୍ମଦୀପା ଧମ୍ମସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା। ଅତ୍ତଦୀପାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିହରତଂ ଅତ୍ତସରଣାନଂ ଅନଞ୍ଞସରଣାନଂ, ଧମ୍ମଦୀପାନଂ ଧମ୍ମସରଣାନଂ ଅନଞ୍ଞସରଣାନଂ ଯୋନି ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବା। କିଂଜାତିକା ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା, କିଂପହୋତିକା’’ତି?

‘‘କିଂଜାତିକା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା, କିଂପହୋତିକା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାଵୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋଵିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅଵିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାଵୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋଵିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅଵିନୀତୋ, ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପଵନ୍ତଂ ଵା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ଵା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ଵା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତଂ ରୂପଂ ଵିପରିଣମତି, ଅଞ୍ଞଥା ଚ ହୋତି। ତସ୍ସ ରୂପଵିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାଵା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ଵେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ଵେଦନାଵନ୍ତଂ ଵା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ଵା ଵେଦନଂ, ଵେଦନାଯ ଵା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ସା ଵେଦନା ଵିପରିଣମତି, ଅଞ୍ଞଥା ଚ ହୋତି। ତସ୍ସ ଵେଦନାଵିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାଵା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ସଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି… ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ଵିଞ୍ଞାଣଵନ୍ତଂ ଵା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ଵା ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଵା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵିପରିଣମତି, ଅଞ୍ଞଥା ଚ ହୋତି । ତସ୍ସ ଵିଞ୍ଞାଣଵିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାଵା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା।

‘‘ରୂପସ୍ସ ତ୍ଵେଵ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚତଂ ଵିଦିତ୍ଵା ଵିପରିଣାମଂ ଵିରାଗଂ ନିରୋଧଂ [ଵିପରିଣାମ ଵିରାଗ ନିରୋଧଂ (ସୀ।)], ପୁବ୍ବେ ଚେଵ ରୂପଂ ଏତରହି ଚ ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଵିପରିଣାମଧମ୍ମନ୍ତି, ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ ଯେ ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ନ ପରିତସ୍ସତି, ଅପରିତସ୍ସଂ ସୁଖଂ ଵିହରତି, ସୁଖଵିହାରୀ ଭିକ୍ଖୁ ‘ତଦଙ୍ଗନିବ୍ବୁତୋ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଵେଦନାଯ ତ୍ଵେଵ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚତଂ ଵିଦିତ୍ଵା ଵିପରିଣାମଂ ଵିରାଗଂ ନିରୋଧଂ, ପୁବ୍ବେ ଚେଵ ଵେଦନା ଏତରହି ଚ ସବ୍ବା ଵେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଵିପରିଣାମଧମ୍ମାତି, ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ ଯେ ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ନ ପରିତସ୍ସତି, ଅପରିତସ୍ସଂ ସୁଖଂ

ୱିହରତି, ସୁଖୱିହାରୀ ଭିକ୍ଖୁ ‘ତଦଙ୍ଗନିବ୍ବୁତୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଞ୍ଞାୟ… ସଙ୍ଖାରାନଂ ତ୍ୱେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱିପରିଣାମଂ ୱିରାଗଂ ନିରୋଧଂ, ପୁବ୍ବେ ଚେୱ ସଙ୍ଖାରା ଏତରହି ଚ ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମାତି, ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତୋ ଯେ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା ତେ ପହୀୟନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ନ ପରିତସ୍ସତି, ଅପରିତସ୍ସଂ ସୁଖଂ ୱିହରତି, ସୁଖୱିହାରୀ ଭିକ୍ଖୁ ‘ତଦଙ୍ଗନିବ୍ବୁତୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ତ୍ୱେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱିପରିଣାମଂ ୱିରାଗଂ ନିରୋଧଂ, ପୁବ୍ବେ ଚେୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଏତରହି ଚ ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମନ୍ତି, ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତୋ ଯେ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା ତେ ପହୀୟନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ନ ପରିତସ୍ସତି, ଅପରିତସ୍ସଂ ସୁଖଂ ୱିହରତି, ସୁଖୱିହାରୀ ଭିକ୍ଖୁ ‘ତଦଙ୍ଗନିବ୍ବୁତୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଟିପଦାସୁତ୍ତଂ

୪୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ସକ୍କାୟସମୁଦୟଗାମିନିଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିପଦଂ ଦେସେସ୍ସାମି, ସକ୍କାୟନିରୋଧଗାମିନିଞ୍ଚ ପଟିପଦଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାୟସମୁଦୟଗାମିନୀ ପଟିପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ, ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ସକ୍କାୟସମୁଦୟଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସକ୍କାୟସମୁଦୟଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି। ଇତି ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟଗାମିନୀ ସମନୁପସ୍ସନା’ତି। ଅୟମେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ’’।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାୟନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅରିୟାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ, ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ନ ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ସକ୍କାୟନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସକ୍କାୟନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି। ଇତି ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ସମନୁପସ୍ସନା’ତି। ଅୟମେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୪୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା ; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିରଜ୍ଜତି ୱିମୁଚ୍ଚତି ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି। ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିରଜ୍ଜତି ୱିମୁଚ୍ଚତି ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି। ରୂପଧାତୁୟା ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିରତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ହୋତି ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି, ୱେଦନାଧାତୁୟା… ପେ… ସଞ୍ଞାଧାତୁୟା… ସଙ୍ଖାରଧାତୁୟା… ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୟା ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିରତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ହୋତି ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି। ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ଠିତଂ। ଠିତତ୍ତା ସନ୍ତୁସିତଂ [ସନ୍ତୁସ୍ସିତଂ (କ। ସୀ। ପୀ। କ।)]। ସନ୍ତୁସିତତ୍ତା ନ ପରିତସ୍ସତି। ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱ ପରିନିବ୍ବାୟତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ଦୁତିୟଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୪୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା… ସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚା… ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ’’।

‘‘ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତୋ ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିୟୋ ନ ହୋନ୍ତି। ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଂ ଅସତି, ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିୟୋ ନ ହୋନ୍ତି।

ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଂ ଅସତି, ଥାମସୋ [ଥାମସା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ପରାମାସୋ ନ ହୋତି। ଥାମସେ [ଥାମସା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ଥାମସୋ (କ।)] ପରାମାସେ ଅସତି ରୂପସ୍ମିଂ… ୱେଦନାୟ … ସଞ୍ଞାୟ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିରଜ୍ଜତି ୱିମୁଚ୍ଚତି ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି। ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ଠିତଂ। ଠିତତ୍ତା ସନ୍ତୁସିତଂ। ସନ୍ତୁସିତତ୍ତା ନ ପରିତସ୍ସତି। ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱ ପରିନିବ୍ବାୟତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମନୁପସ୍ସନାସୁତ୍ତଂ

୪୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ୟେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଅନେକୱିହିତଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସମାନା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେତେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି, ଏତେସଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ’’।

‘‘ଇତି ଅୟଞ୍ଚେୱ ସମନୁପସ୍ସନା ‘ଅସ୍ମୀ’ତି ଚସ୍ସ ଅୱିଗତଂ [ଅଧିଗତଂ (ବହୂସୁ)] ହୋତି। ‘ଅସ୍ମୀ’ତି ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଗତେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି – ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ କାୟିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ। ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋ, ଅତ୍ଥି ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ଅୱିଜ୍ଜାଧାତୁ। ଅୱିଜ୍ଜାସମ୍ଫସ୍ସଜେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦୟିତେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ‘ଅସ୍ମୀ’ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ଅୟମହମସ୍ମୀ’ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ନ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ଅରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ଅସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତିପିସ୍ସ ହୋତି; ‘ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତିପିସ୍ସ ହୋତି’’।

‘‘ତିଟ୍ଠନ୍ତେୱ ଖୋ [ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଖୋ ପନ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ତତ୍ଥେୱ [ତଥେୱ (କତ୍ଥଚି)] ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି। ଅଥେତ୍ଥ ସୁତୱତୋ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀୟତି, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦା ‘ଅସ୍ମୀ’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି; ‘ଅୟମହମସ୍ମୀ’ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତି; ‘ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତି… ‘ନ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତି… ରୂପୀ… ଅରୂପୀ … ସଞ୍ଞୀ… ଅସଞ୍ଞୀ… ‘ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତିପିସ୍ସ ନ ହୋତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଖନ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୪୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ପଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖନ୍ଧେ ଦେସେସ୍ସାମି , ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା? ୟଂ କିଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ୟଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ। ୟା କାଚି ୱେଦନା…ପେ… ୟା କାଚି ସଞ୍ଞା… ୟେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକା ୱା ସୁଖୁମା ୱା…ପେ… ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ। ୟଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ୟଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା’’।

‘‘କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା? ୟଂ କିଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ୟଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା ସାସୱଂ ଉପାଦାନିୟଂ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ୟା କାଚି ୱେଦନା…ପେ… ୟା ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା ସାସୱା ଉପାଦାନିୟା, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ୟା କାଚି ସଞ୍ଞା…ପେ… ୟା ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା ସାସୱା ଉପାଦାନିୟା, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ୟେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା…ପେ… ସାସୱା ଉପାଦାନିୟା, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ୟଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ୟଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା ସାସୱଂ ଉପାଦାନିୟଂ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସୋଣସୁତ୍ତଂ

୪୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ଅଥ ଖୋ ସୋଣୋ ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି …ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ସୋଣଂ ଗହପତିପୁତ୍ତଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ୟେ ହି କେଚି, ସୋଣ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଅନିଚ୍ଚେନ ରୂପେନ ଦୁକ୍ଖେନ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମେନ ‘ସେୟ୍ୟୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି;

‘ସଦିସୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; ‘ହୀନୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; କିମଞ୍ଞତ୍ର ଯଥାଭୂତସ୍ସ ଅଦସ୍ସନା? ଅନିଚ୍ଚାଯ ୱେଦନାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମାଯ ‘ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; ‘ସଦିସୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; ‘ହୀନୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; କିମଞ୍ଞତ୍ର ଯଥାଭୂତସ୍ସ ଅଦସ୍ସନା? ଅନିଚ୍ଚାଯ ସଞ୍ଞାଯ… ଅନିଚ୍ଚେହି ସଙ୍ଖାରେହି ଦୁକ୍ଖେହି ୱିପରିଣାମଧମ୍ମେହି ‘ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; ‘ସଦିସୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; ‘ହୀନୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; କିମଞ୍ଞତ୍ର ଯଥାଭୂତସ୍ସ ଅଦସ୍ସନା? ଅନିଚ୍ଚେନ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ଦୁକ୍ଖେନ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମେନ ‘ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; ‘ସଦିସୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; ‘ହୀନୋହମସ୍ମୀ’ତି ୱା ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; କିମଞ୍ଞତ୍ର ଯଥାଭୂତସ୍ସ ଅଦସ୍ସନା?

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ସୋଣ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଅନିଚ୍ଚେନ ରୂପେନ ଦୁକ୍ଖେନ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମେନ ‘ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ’ତିପି ନ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି ; ‘ସଦିସୋହମସ୍ମୀ’ତିପି ନ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି ; ‘ହୀନୋହମସ୍ମୀ’ତିପି ନ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; କିମଞ୍ଞତ୍ର ଯଥାଭୂତସ୍ସ ଦସ୍ସନା? ଅନିଚ୍ଚାଯ ୱେଦନାଯ… ଅନିଚ୍ଚାଯ ସଞ୍ଞାଯ… ଅନିଚ୍ଚେହି ସଙ୍ଖାରେହି… ଅନିଚ୍ଚେନ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ଦୁକ୍ଖେନ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମେନ ‘ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ’ତିପି ନ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; ‘ସଦିସୋହମସ୍ମୀ’ତିପି ନ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; ‘ହୀନୋହମସ୍ମୀ’ତିପି ନ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି; କିମଞ୍ଞତ୍ର ଯଥାଭୂତସ୍ସ ଦସ୍ସନା?

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସୋଣ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ’’… ‘‘ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ସୋଣ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ଯା କାଚି ୱେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ସୋଣ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯସୋଣସୁତ୍ତଂ

୫୦। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ଅଥ ଖୋ ସୋଣୋ ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ସୋଣଂ ଗହପତିପୁତ୍ତଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଯେ ହି କେଚି, ସୋଣ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ରୂପଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ରୂପସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ରୂପନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; ୱେଦନଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱେଦନାସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱେଦନାନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; ସଞ୍ଞଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସଙ୍ଖାରେ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି। ନ ମେ ତେ, ସୋଣ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ସୋଣ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ରୂପଂ ପଜାନନ୍ତି , ରୂପସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ରୂପନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ

ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି; ୱେଦନଂ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସଞ୍ଞଂ ପଜାନନ୍ତି… ସଙ୍ଖାରେ ପଜାନନ୍ତି… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଜାନନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି। ତେ ଚ ଖୋ ମେ, ସୋଣ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯସୁତ୍ତଂ

୫୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଅନିଚ୍ଚଞ୍ଞେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି। ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସମ୍ମା ପସ୍ସଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯା ରାଗକ୍ଖଯୋ, ରାଗକ୍ଖଯା ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖଯା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅନିଚ୍ଚଞ୍ଞେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱେଦନଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି। ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସମ୍ମା ପସ୍ସଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯା ରାଗକ୍ଖଯୋ, ରାଗକ୍ଖଯା ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖଯା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅନିଚ୍ଚେଯେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଞ୍ଞଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି…ପେ… ଅନିଚ୍ଚେଯେୱ ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଖାରେ ଅନିଚ୍ଚାତି ପସ୍ସତି। ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସମ୍ମା ପସ୍ସଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯା ରାଗକ୍ଖଯୋ, ରାଗକ୍ଖଯା ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖଯା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅନିଚ୍ଚଞ୍ଞେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସତି। ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସମ୍ମା ପସ୍ସଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯା ରାଗକ୍ଖଯୋ, ରାଗକ୍ଖଯା ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖଯା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯନନ୍ଦିକ୍ଖଯସୁତ୍ତଂ

୫୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ରୂପଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋଥ, ରୂପାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସଥ। ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ, ରୂପାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ରୂପସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯା ରାଗକ୍ଖଯୋ, ରାଗକ୍ଖଯା ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖଯା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱେଦନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋଥ, ୱେଦନାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସଥ। ୱେଦନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ, ୱେଦନାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ୱେଦନାଯ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯା ରାଗକ୍ଖଯୋ, ରାଗକ୍ଖଯା ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖଯା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୱେ… ସଙ୍ଖାରେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋଥ, ସଙ୍ଖାରାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସଥ। ସଙ୍ଖାରେ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ, ସଙ୍ଖାରାନିଚ୍ଚତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯା ରାଗକ୍ଖଯୋ, ରାଗକ୍ଖଯା ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖଯା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋଥ, ୱିଞ୍ଞାଣାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସଥ। ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ, ୱିଞ୍ଞାଣାନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯା ରାଗକ୍ଖଯୋ, ରାଗକ୍ଖଯା ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୋ। ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖଯା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ଅତ୍ତଦୀପୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅତ୍ତଦୀପା ପଟିପଦା, ଦ୍ୱେ ଚ ହୋନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚତା;

ସମନୁପସ୍ସନା ଖନ୍ଧା, ଦ୍ୱେ ସୋଣା ଦ୍ୱେ ନନ୍ଦିକ୍ଖଯେନ ଚାତି।

ମୂଲପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

ତସ୍ସ ମୂଲପଣ୍ଣାସକସ୍ସ ୱଗ୍ଗୁଦ୍ଦାନଂ –

ନକୁଲପିତା ଅନିଚ୍ଚୋ ଚ, ଭାରୋ ନତୁମ୍ହାକେନ ଚ;

ଅତ୍ତଦୀପେନ ପଞ୍ଞାସୋ, ପଠମୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୬। ଉପଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ଉପଯସୁତ୍ତଂ

୫୩। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଉପଯୋ [ଉପାଯୋ (ବହୂସୁ)], ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଵିମୁତ୍ତୋ, ଅନୁପଯୋ ଵିମୁତ୍ତୋ। ରୂପୁପଯଂ [ରୂପୂପାଯଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ରୂପୁପାଯଂ (ପୀ। କ।)] ଵା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ, ରୂପାରମ୍ମଣଂ ରୂପପ୍ପତିଟ୍ଠଂ ନନ୍ଦୂପସେଚନଂ ଵୁଦ୍ଧିଂ ଵିରୂଳ୍ହିଂ ଵେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ଵେଦନୁପଯଂ ଵା…ପେ… ସଞ୍ଞୁପଯଂ ଵା…ପେ… ସଙ୍ଖାରୁପଯଂ ଵା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ, ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣଂ ସଙ୍ଖାରପ୍ପତିଟ୍ଠଂ ନନ୍ଦୂପସେଚନଂ ଵୁଦ୍ଧିଂ ଵିରୂଳ୍ହିଂ ଵେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ’’।

‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହମଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଵେଦନାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଞ୍ଞାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଖାରେହି ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଗତିଂ ଵା ଗତିଂ ଵା ଚୁତିଂ ଵା ଉପପତ୍ତିଂ ଵା ଵୁଦ୍ଧିଂ ଵା ଵିରୂଳ୍ହିଂ ଵା ଵେପୁଲ୍ଲଂ ଵା ପଞ୍ଞାପେସ୍ସାମୀ’ତି, ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି।

‘‘ରୂପଧାତୁଯା ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ପହୀନୋ ହୋତି। ରାଗସ୍ସ ପହାନା ଵୋଚ୍ଛିଜ୍ଜତାରମ୍ମଣଂ ପତିଟ୍ଠା ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ହୋତି। ଵେଦନାଧାତୁଯା ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ… ସଞ୍ଞାଧାତୁଯା ଚେ ଭିକ୍ଖଵେ… ସଙ୍ଖାରଧାତୁଯା ଚେ ଭିକ୍ଖଵେ… ଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ପହୀନୋ ହୋତି। ରାଗସ୍ସ ପହାନା ଵୋଚ୍ଛିଜ୍ଜତାରମ୍ମଣଂ ପତିଟ୍ଠା ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ହୋତି। ତଦପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅଵିରୂଳ୍ହଂ ଅନଭିସଙ୍ଖଚ୍ଚଵିମୁତ୍ତଂ । ଵିମୁତ୍ତତ୍ତା ଠିତଂ। ଠିତତ୍ତା ସନ୍ତୁସିତଂ। ସନ୍ତୁସିତତ୍ତା ନ ପରିତସ୍ସତି। ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେଵ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ବୀଜସୁତ୍ତଂ

୫୪। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ବୀଜଜାତାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ମୂଲବୀଜଂ, ଖନ୍ଧବୀଜଂ, ଅଗ୍ଗବୀଜଂ, ଫଲୁବୀଜଂ, ବୀଜବୀଜଞ୍ଞେଵ ପଞ୍ଚମଂ। ଇମାନି ଚସ୍ସୁ, ଭିକ୍ଖଵେ , ପଞ୍ଚ ବୀଜଜାତାନି ଅଖଣ୍ଡାନି ଅପୂତିକାନି ଅଵାତାତପହତାନି ସାରାଦାନି [ସାରାଦାଯୀନି (କତ୍ଥଚି)] ସୁଖସଯିତାନି, ପଥଵୀ [ପଠଵୀ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଚ ନାସ୍ସ, ଆପୋ ଚ ନାସ୍ସ; ଅପି ନୁମାନି [ଅପି ନୁ ଇମାନି (ସୀ। ପୀ।)], ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚ ବୀଜଜାତାନି ଵୁଦ୍ଧିଂ ଵିରୂଳ୍ହିଂ ଵେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇମାନି ଚସ୍ସୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚ ବୀଜଜାତାନି ଅଖଣ୍ଡାନି…ପେ… ସୁଖସଯିତାନି, ପଥଵୀ ଚ ଅସ୍ସ, ଆପୋ ଚ ଅସ୍ସ; ଅପି ନୁମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚ ବୀଜଜାତାନି ଵୁଦ୍ଧିଂ ଵିରୂଳ୍ହିଂ ଵେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଥଵୀଧାତୁ, ଏଵଂ ଚତସ୍ସୋ ଵିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିଯୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆପୋଧାତୁ, ଏଵଂ ନନ୍ଦିରାଗୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚ ବୀଜଜାତାନି, ଏଵଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ସାହାରଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ’’।

‘‘ରୂପୁପଯଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ , ରୂପାରମ୍ମଣଂ ରୂପପ୍ପତିଟ୍ଠଂ ନନ୍ଦୂପସେଚନଂ ଵୁଦ୍ଧିଂ ଵିରୂଳ୍ହିଂ ଵେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ଵେଦନୁପଯଂ ଵା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ…ପେ… ସଞ୍ଞୁପଯଂ ଵା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ…ପେ… ସଙ୍ଖାରୁପଯଂ ଵା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ, ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣଂ ସଙ୍ଖାରପ୍ପତିଟ୍ଠଂ ନନ୍ଦୂପସେଚନଂ ଵୁଦ୍ଧିଂ ଵିରୂଳ୍ହିଂ ଵେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ।

‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହମଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଵେଦନାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଞ୍ଞାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଖାରେହି ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଗତିଂ ଵା ଗତିଂ ଵା ଚୁତିଂ ଵା ଉପପତ୍ତିଂ ଵା ଵୁଦ୍ଧିଂ ଵା ଵିରୂଳ୍ହିଂ ଵା ଵେପୁଲ୍ଲଂ ଵା ପଞ୍ଞାପେସ୍ସାମୀ’ତି, ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି।

‘‘ରୂପଧାତୁଯା ଚେଵ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ପହୀନୋ ହୋତି। ରାଗସ୍ସ ପହାନା ଵୋଚ୍ଛିଜ୍ଜତାରମ୍ମଣଂ ପତିଟ୍ଠା ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ହୋତି। ଵେଦନାଧାତୁଯା ଚେ… ସଞ୍ଞାଧାତୁଯା ଚେ… ସଙ୍ଖାରଧାତୁଯା ଚେ… ଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଚେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ପହୀନୋ ହୋତି। ରାଗସ୍ସ ପହାନା ଵୋଚ୍ଛିଜ୍ଜତାରମ୍ମଣଂ ପତିଟ୍ଠା ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ହୋତି। ତଦପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅଵିରୂଳ୍ହଂ ଅନଭିସଙ୍ଖଚ୍ଚଵିମୁତ୍ତଂ। ଵିମୁତ୍ତତ୍ତା ଠିତଂ। ଠିତତ୍ତା ସନ୍ତୁସିତଂ। ସନ୍ତୁସିତତ୍ତା ନ ପରିତସ୍ସତି। ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେଵ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଉଦାନସୁତ୍ତଂ

୫୫। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି – ‘‘‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା, ନାଭଵିସ୍ସ, ନ ମେ ଭଵିସ୍ସତୀ’ତି – ଏଵଂ

ଅଧିମୁଚ୍ଚମାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନି ସଂଯୋଜନାନୀ’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ୟଥା କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିୟା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି – ଏୱଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚମାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନି ସଂଯୋଜନାନୀ’’ତି?

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ…ପେ… ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ।

‘‘ସୋ ଅନିଚ୍ଚଂ ରୂପଂ ‘ଅନିଚ୍ଚଂ ରୂପ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚଂ ୱେଦନଂ ‘ଅନିଚ୍ଚା ୱେଦନା’ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚଂ ସଞ୍ଞଂ ‘ଅନିଚ୍ଚା ସଞ୍ଞା’ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚେ ସଙ୍ଖାରେ ‘ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖାରା’ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି।

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ ରୂପଂ ‘ଦୁକ୍ଖଂ ରୂପ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନଂ… ଦୁକ୍ଖଂ ସଞ୍ଞଂ… ଦୁକ୍ଖେ ସଙ୍ଖାରେ… ଦୁକ୍ଖଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଦୁକ୍ଖଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି।

‘‘ଅନତ୍ତଂ ରୂପଂ ‘ଅନତ୍ତା ରୂପ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅନତ୍ତଂ ୱେଦନଂ ‘ଅନତ୍ତା ୱେଦନା’ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅନତ୍ତଂ ସଞ୍ଞଂ ‘ଅନତ୍ତା ସଞ୍ଞା’ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅନତ୍ତେ ସଙ୍ଖାରେ ‘ଅନତ୍ତା ସଙ୍ଖାରା’ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅନତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଅନତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି।

‘‘ସଙ୍ଖତଂ ରୂପଂ ‘ସଙ୍ଖତଂ ରୂପ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ସଙ୍ଖତଂ ୱେଦନଂ… ସଙ୍ଖତଂ ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖତେ ସଙ୍ଖାରେ… ସଙ୍ଖତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ସଙ୍ଖତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ରୂପଂ ୱିଭୱିସ୍ସତୀତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ୱେଦନା ୱିଭୱିସ୍ସତି… ସଞ୍ଞା ୱିଭୱିସ୍ସତି… ସଙ୍ଖାରା ୱିଭୱିସ୍ସନ୍ତି… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଭୱିସ୍ସତୀତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି।

‘‘ସୁତୱା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅରିୟସାୱକୋ ଅରିୟାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ନ ୱେଦନଂ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି।

‘‘ସୋ ଅନିଚ୍ଚଂ ରୂପଂ ‘ଅନିଚ୍ଚଂ ରୂପ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅନିଚ୍ଚଂ ୱେଦନଂ… ଅନିଚ୍ଚଂ ସଞ୍ଞଂ… ଅନିଚ୍ଚେ ସଙ୍ଖାରେ… ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଦୁକ୍ଖଂ ରୂପଂ…ପେ… ଦୁକ୍ଖଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଅନତ୍ତଂ ରୂପଂ…ପେ… ଅନତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସଙ୍ଖତଂ ରୂପଂ…ପେ… ସଙ୍ଖତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ସଙ୍ଖତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ରୂପଂ ୱିଭୱିସ୍ସତୀତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଭୱିସ୍ସତୀତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି।

‘‘ସୋ ରୂପସ୍ସ ୱିଭୱା, ୱେଦନାୟ ୱିଭୱା, ସଞ୍ଞାୟ ୱିଭୱା, ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱିଭୱା, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିଭୱା, ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିୟା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି – ଏୱଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚମାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନି ସଂଯୋଜନାନୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚମାନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନି ସଂଯୋଜନାନୀ’’ତି।

‘‘କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସୱାନଂ ଖୟୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅତସିତାୟେ ଠାନେ ତାସଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତାସୋ ହେସୋ [ହେସା (କ।)] ଭିକ୍ଖୁ ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିୟା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି।

‘‘ସୁତୱା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅରିୟସାୱକୋ ଅତସିତାୟେ ଠାନେ ନ ତାସଂ ଆପଜ୍ଜତି। ନ ହେସୋ [ନ ହେସା (କ।)], ଭିକ୍ଖୁ, ତାସୋ ସୁତୱତୋ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିୟା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ରୂପୁପୟଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ରୂପାରମ୍ମଣଂ ରୂପପ୍ପତିଟ୍ଠଂ ନନ୍ଦୂପସେଚନଂ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ୱେଦନୁପୟଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୁ… ସଞ୍ଞୁପୟଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୁ… ସଙ୍ଖାରୁପୟଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣଂ ସଙ୍ଖାରପ୍ପତିଟ୍ଠଂ ନନ୍ଦୂପସେଚନଂ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ।

‘‘ଯୋ [ସୋ (ସଙ୍ଗ)] ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଅହମଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱେଦନାଯ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଞ୍ଞାଯ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଖାରେହି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଗତିଂ ୱା ଗତିଂ ୱା ଚୁତିଂ ୱା ଉପପତ୍ତିଂ ୱା ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱା ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱା ୱେପୁଲ୍ଲଂ ୱା ପଞ୍ଞାପେସ୍ସାମୀ’ତି, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ରୂପଧାତୁଯା ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ପହୀନୋ ହୋତି। ରାଗସ୍ସ ପହାନା ୱୋଚ୍ଛିଜ୍ଜତାରମ୍ମଣଂ ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ହୋତି। ୱେଦନାଧାତୁଯା ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୁନୋ… ସଞ୍ଞାଧାତୁଯା ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୁନୋ… ସଙ୍ଖାରଧାତୁଯା ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୁନୋ… ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗୋ ପହୀନୋ ହୋତି। ରାଗସ୍ସ ପହାନା ୱୋଚ୍ଛିଜ୍ଜତାରମ୍ମଣଂ ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ହୋତି। ତଦପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିରୂଳ୍ହଂ ଅନଭିସଙ୍ଖାରଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତଂ। ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ଠିତଂ। ଠିତତ୍ତା ସନ୍ତୁସିତଂ। ସନ୍ତୁସିତତ୍ତା ନ ପରିତସ୍ସତି। ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଉପାଦାନପରିପୱତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୫୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ , ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯାୱକୀୱଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଚତୁପରିୱଟ୍ଟଂ ଯଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ନେୱ ତାୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଯତୋ ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଚତୁପରିୱଟ୍ଟଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ , ଅଥାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ…ପେ… ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ’’।

‘‘କଥଞ୍ଚ ଚତୁପରିୱଟ୍ଟଂ? ରୂପଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ରୂପସମୁଦଯଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ରୂପନିରୋଧଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ; ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ? ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମହାଭୂତା ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯ ରୂପଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ। ଆହାରସମୁଦଯା ରୂପସମୁଦଯୋ; ଆହାରନିରୋଧା ରୂପନିରୋଧୋ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ରୂପନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ରୂପଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ରୂପସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା। ଯେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଗାଧନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ରୂପଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ…ପେ… ଏୱଂ ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ରୂପସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତା ତେ ସୁୱିମୁତ୍ତା। ଯେ ସୁୱିମୁତ୍ତା ତେ କେୱଲିନୋ। ଯେ କେୱଲିନୋ ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯ।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନାକାଯା – ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା, ସୋତସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା, ଘାନସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା, ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା, କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। ଫସ୍ସସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ୱେଦନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱେଦନାସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱେଦନାନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ୱେଦନାଯ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା। ଯେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଗାଧନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି , ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ୱେଦନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ…ପେ… ଏୱଂ ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ…ପେ… ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯ।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଞ୍ଞା? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଞ୍ଞାକାଯା – ରୂପସଞ୍ଞା, ସଦ୍ଦସଞ୍ଞା, ଗନ୍ଧସଞ୍ଞା, ରସସଞ୍ଞା, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଞା, ଧମ୍ମସଞ୍ଞା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଞ୍ଞା। ଫସ୍ସସମୁଦଯା ସଞ୍ଞାସମୁଦଯୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ସଞ୍ଞାନିରୋଧୋ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସଞ୍ଞାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି…ପେ… ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯ।

‘‘କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତନାକାଯା – ରୂପସଞ୍ଚେତନା, ସଦ୍ଦସଞ୍ଚେତନା, ଗନ୍ଧସଞ୍ଚେତନା, ରସସଞ୍ଚେତନା, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଚେତନା, ଧମ୍ମସଞ୍ଚେତନା। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା। ଫସ୍ସସମୁଦଯା ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା। ଯେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଗାଧନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତା, ତେ ସୁୱିମୁତ୍ତା। ଯେ ସୁୱିମୁତ୍ତା, ତେ କେୱଲିନୋ। ଯେ କେୱଲିନୋ ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣକାଯା – ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ, କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ନାମରୂପସମୁଦଯା ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯୋ; ନାମରୂପନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା। ଯେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଗାଧନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତା, ତେ ସୁୱିମୁତ୍ତା। ଯେ ସୁୱିମୁତ୍ତା, ତେ କେୱଲିନୋ। ଯେ କେୱଲିନୋ ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସତ୍ତଟ୍ଠାନସୁତ୍ତଂ

୫୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ସତ୍ତଟ୍ଠାନକୁସଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତିୱିଧୂପପରିକ୍ଖୀ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ କେୱଲୀ ୱୁସିତୱା ଉତ୍ତମପୁରିସୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ହୋତି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ରୂପଂ ପଜାନାତି, ରୂପସମୁଦଯଂ ପଜାନାତି, ରୂପନିରୋଧଂ ପଜାନାତି, ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି; ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଂ ପଜାନାତି, ରୂପସ୍ସ ଆଦୀନୱଂ ପଜାନାତି, ରୂପସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ପଜାନାତି; ୱେଦନଂ ପଜାନାତି … ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଜାନାତି, ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ପଜାନାତି, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ପଜାନାତି, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି; ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଂ ପଜାନାତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଦୀନୱଂ ପଜାନାତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ପଜାନାତି।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ? ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମହାଭୂତା, ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯ ରୂପଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ। ଆହାରସମୁଦଯା ରୂପସମୁଦଯୋ; ଆହାରନିରୋଧା ରୂପନିରୋଧୋ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ରୂପନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

‘‘ଯଂ ରୂପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ – ଅଯଂ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ – ଅଯଂ ରୂପସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ରୂପସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ – ଇଦଂ ରୂପସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ।

‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ରୂପଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ; ଏୱଂ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପସ୍ସ ଆଦୀନୱଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ରୂପସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା। ଯେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଗାଧନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ରୂପଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ; ଏୱଂ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପସ୍ସ ଆଦୀନୱଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ରୂପସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ରୂପସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତା, ତେ ସୁୱିମୁତ୍ତା। ଯେ ସୁୱିମୁତ୍ତା, ତେ କେୱଲିନୋ। ଯେ କେୱଲିନୋ ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯ।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନାକାଯା – ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। ଫସ୍ସସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

‘‘ଯଂ ୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ – ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯା ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା – ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ୱେଦନାଯ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ – ଇଦଂ ୱେଦନାଯ ନିସ୍ସରଣଂ।

‘‘ଯେ ହି, କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ୱେଦନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱେଦନାସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱେଦନାନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ; ଏୱଂ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱେଦନାଯ ଆଦୀନୱଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱେଦନାଯ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ୱେଦନାଯ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା। ଯେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଗାଧନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ୱେଦନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ…ପେ… ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯ।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଞ୍ଞା? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଞ୍ଞାକାଯା – ରୂପସଞ୍ଞା, ସଦ୍ଦସଞ୍ଞା, ଗନ୍ଧସଞ୍ଞା, ରସସଞ୍ଞା, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଞା, ଧମ୍ମସଞ୍ଞା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଞ୍ଞା। ଫସ୍ସସମୁଦଯା ସଞ୍ଞାସମୁଦଯୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ସଞ୍ଞାନିରୋଧୋ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସଞ୍ଞାନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି…ପେ… ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯ।

‘‘କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତନାକାଯା – ରୂପସଞ୍ଚେତନା, ସଦ୍ଦସଞ୍ଚେତନା, ଗନ୍ଧସଞ୍ଚେତନା, ରସସଞ୍ଚେତନା, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଚେତନା, ଧମ୍ମସଞ୍ଚେତନା। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଭିକ୍ଖୱେ , ସଙ୍ଖାରା। ଫସ୍ସସମୁଦଯା ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ । ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

‘‘ଯଂ ସଙ୍ଖାରେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ – ଅଯଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା – ଅଯଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ – ଇଦଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ।

‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ…ପେ… ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନା ତେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା। ଯେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଗାଧନ୍ତି…ପେ… ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ? ଛଯିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣକାଯା – ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ,

କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ନାମରୂପସମୁଦଯା ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯୋ; ନାମରୂପନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

''ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ – ଅଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ – ଅଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ – ଇଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ।

''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ; ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଦୀନୱଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା। ଯେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା, ତେ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଗାଧନ୍ତି।

''ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ; ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଦୀନୱଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତା, ତେ ସୁୱିମୁତ୍ତା। ଯେ ସୁୱିମୁତ୍ତା, ତେ କେୱଲିନୋ। ଯେ କେୱଲିନୋ ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତିୱିଧୂପପରିକ୍ଖୀ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଧାତୁସୋ ଉପପରିକ୍ଖତି, ଆଯତନସୋ ଉପପରିକ୍ଖତି, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସୋ ଉପପରିକ୍ଖତି । ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତିୱିଧୂପପରିକ୍ଖୀ ହୋତି। ସତ୍ତଟ୍ଠାନକୁସଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତିୱିଧୂପପରିକ୍ଖୀ, ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ କେୱଲୀ ୱୁସିତୱା 'ଉତ୍ତମପୁରିସୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୫୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ତଥାଗତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ରୂପସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଭିକ୍ଖୁପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ ରୂପସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ତଥାଗତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱେଦନାଯ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଭିକ୍ଖୁପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ ୱେଦନାଯ ନିବ୍ବିଦା…ପେ… ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ତଥାଗତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଭିକ୍ଖୁପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ତତ୍ର ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋ ୱିସେସୋ, କୋ ଅଧିପ୍ପଯାସୋ [ଅଧିପ୍ପାଯୋ (ସୀ।), ଅଧିପ୍ପାଯସୋ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)], କିଂ ନାନାକରଣଂ, ତଥାଗତସ୍ସ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା''ତି? ''ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଞ୍ଞେୱ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ''ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ , ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ତଥାଗତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା, ଅସଞ୍ଜାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ସଞ୍ଜନେତା [ସଞ୍ଜାନେତା (ସ୍ୟା। କଂ।)], ଅନକ୍ଖାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅକ୍ଖାତା ମଗ୍ଗଞ୍ଞୂ, ମଗ୍ଗୱିଦୂ, ମଗ୍ଗକୋୱିଦୋ; ମଗ୍ଗାନୁଗା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ସାୱକା ୱିହରନ୍ତି ପଚ୍ଛାସମନ୍ନାଗତା। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିସେସୋ, ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପଯାସୋ, ଇଦଂ ନାନାକରଣଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତଂ

୫୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି।

‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା। ରୂପଞ୍ଚ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତା ଅଭୱିସ୍ସ, ନୟିଦଂ ରୂପଂ ଆବାଧାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟ, ଲବ୍ଭେଥ ଚ ରୂପେ – ‘ଏୱଂ ମେ ରୂପଂ ହୋତୁ, ଏୱଂ ମେ ରୂପଂ ମା ଅହୋସୀ’ତି। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ଅନତ୍ତା, ତସ୍ମା ରୂପଂ ଆବାଧାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ନ ଚ ଲବ୍ଭତି ରୂପେ – ‘ଏୱଂ ମେ ରୂପଂ ହୋତୁ, ଏୱଂ ମେ ରୂପଂ ମା ଅହୋସୀ’’’ତି।

‘‘ୱେଦନା ଅନତ୍ତା। ୱେଦନା ଚ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତା ଅଭୱିସ୍ସ, ନୟିଦଂ ୱେଦନା ଆବାଧାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟ, ଲବ୍ଭେଥ ଚ ୱେଦନାୟ – ‘ଏୱଂ ମେ ୱେଦନା ହୋତୁ, ଏୱଂ ମେ ୱେଦନା ମା ଅହୋସୀ’ତି। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା ଅନତ୍ତା, ତସ୍ମା ୱେଦନା ଆବାଧାୟ ସଂୱତ୍ତତି , ନ ଚ ଲବ୍ଭତି ୱେଦନାୟ – ‘ଏୱଂ ମେ ୱେଦନା ହୋତୁ, ଏୱଂ ମେ ୱେଦନା ମା ଅହୋସୀ’’’ତି।

‘‘ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତା…ପେ… ସଙ୍ଖାରା ଅନତ୍ତା। ସଙ୍ଖାରା ଚ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତା ଅଭୱିସ୍ସଂସୁ, ନୟିଦଂ ସଙ୍ଖାରା ଆବାଧାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟୁଂ, ଲବ୍ଭେଥ ଚ ସଙ୍ଖାରେସୁ – ‘ଏୱଂ ମେ ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତୁ, ଏୱଂ ମେ ସଙ୍ଖାରା ମା ଅହେସୁ’ନ୍ତି। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରା ଅନତ୍ତା, ତସ୍ମା ସଙ୍ଖାରା ଆବାଧାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ଚ ଲବ୍ଭତି ସଙ୍ଖାରେସୁ – ‘ଏୱଂ ମେ ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତୁ, ଏୱଂ ମେ ସଙ୍ଖାରା ମା ଅହେସୁ’’’ନ୍ତି।

‘‘ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତା ଅଭୱିସ୍ସ, ନୟିଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆବାଧାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟ, ଲବ୍ଭେଥ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣେ – ‘ଏୱଂ ମେ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତୁ, ଏୱଂ ମେ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମା ଅହୋସୀ’ତି। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା, ତସ୍ମା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆବାଧାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ନ ଚ ଲବ୍ଭତି ୱିଞ୍ଞାଣେ – ‘ଏୱଂ ମେ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତୁ, ଏୱଂ ମେ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମା ଅହୋସୀ’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ , ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ୟଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ – ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ୟଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୟା କାଚି ୱେଦନା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଅଜ୍ଝତ୍ତା ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା…ପେ… ୟା ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବା ୱେଦନା – ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ୟଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ୟା କାଚି ସଞ୍ଞା…ପେ… ୟେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା…ପେ… ୟେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା – ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ୟଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ୟଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ୟଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ – ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ୟଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାୟପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାୟପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟା ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁଂ [ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି (କ।)]।

ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେୟ୍ୟାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତାନି ୱିମୁଚ୍ଚିଂସୂତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ମହାଲିସୁତ୍ତଂ

୬୦। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ଅଥ ଖୋ ମହାଲି ଲିଚ୍ଛୱି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି ...ପେ... ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମହାଲି ଲିଚ୍ଛୱି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ପୂରଣୋ, ଭନ୍ତେ, କସ୍ସପୋ ଏୱମାହ – 'ନତ୍ଥି ହେତୁ ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ସଂକିଲେସାଯ; ଅହେତୂ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି। ନତ୍ଥି ହେତୁ ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା; ଅହେତୂ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତୀ'ତି। ଇଧ, ଭଗୱା କିମାହା''ତି?

''ଅତ୍ଥି, ମହାଲି, ହେତୁ ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ସଂକିଲେସାଯ; ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି। ଅତ୍ଥି, ମହାଲି, ହେତୁ, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା; ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି।

''କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ କତମୋ ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ସଂକିଲେସାଯ; କଥଂ ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି?

''ରୂପଞ୍ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି, ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖଂ ଅଭୱିସ୍ସ ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତଂ ଦୁକ୍ଖାୱକ୍କନ୍ତଂ ଅନୱକ୍କନ୍ତଂ ସୁଖେନ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାଲି, ରୂପଂ ସୁଖଂ ସୁଖାନୁପତିତଂ ସୁଖାୱକ୍କନ୍ତଂ ଅନୱକ୍କନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖେନ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି; ସାରାଗା ସଂଯୁଜ୍ଜନ୍ତି; ସଂଯୋଗା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି। ଅଯଂ ଖୋ, ମହାଲି, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ସଂକିଲେସାଯ; ଏୱଂ ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି।

''ୱେଦନା ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି, ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖା ଅଭୱିସ୍ସ ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତା ଦୁକ୍ଖାୱକ୍କନ୍ତା ଅନୱକ୍କନ୍ତା ସୁଖେନ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ୱେଦନାଯ ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାଲି, ୱେଦନା ସୁଖା ସୁଖାନୁପତିତା ସୁଖାୱକ୍କନ୍ତା ଅନୱକ୍କନ୍ତା ଦୁକ୍ଖେନ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ୱେଦନାଯ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି; ସାରାଗା ସଂଯୁଜ୍ଜନ୍ତି; ସଂଯୋଗା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ମହାଲି, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ସଂକିଲେସାଯ। ଏୱମ୍ପି ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି।

''ସଞ୍ଞା ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି...ପେ... ସଙ୍ଖାରା ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି, ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖା ଅଭୱିସ୍ସଂସୁ ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତା ଦୁକ୍ଖାୱକ୍କନ୍ତା ଅନୱକ୍କନ୍ତା ସୁଖେନ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ସଙ୍ଖାରେସୁ ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାଲି, ସଙ୍ଖାରା ସୁଖା ସୁଖାନୁପତିତା ସୁଖାୱକ୍କନ୍ତା ଅନୱକ୍କନ୍ତା ଦୁକ୍ଖେନ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ସଙ୍ଖାରେସୁ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି; ସାରାଗା ସଂଯୁଜ୍ଜନ୍ତି; ସଂଯୋଗା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ମହାଲି, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ସଂକିଲେସାଯ। ଏୱମ୍ପି ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି।

''ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି, ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖଂ ଅଭୱିସ୍ସ ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତଂ ଦୁକ୍ଖାୱକ୍କନ୍ତଂ ଅନୱକ୍କନ୍ତଂ ସୁଖେନ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ , ମହାଲି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସୁଖଂ ସୁଖାନୁପତିତଂ ସୁଖାୱକ୍କନ୍ତଂ ଅନୱକ୍କନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖେନ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି; ସାରାଗା ସଂଯୁଜ୍ଜନ୍ତି; ସଂଯୋଗା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ମହାଲି, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ସଂକିଲେସାଯ। ଏୱମ୍ପି ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି।

''କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ କତମୋ ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା; କଥଂ ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି? ''ରୂପଞ୍ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି, ଏକନ୍ତସୁଖଂ ଅଭୱିସ୍ସ ସୁଖାନୁପତିତଂ ସୁଖାୱକ୍କନ୍ତଂ ଅନୱକ୍କନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖେନ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାଲି, ରୂପଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତଂ ଦୁକ୍ଖାୱକ୍କନ୍ତଂ ଅନୱକ୍କନ୍ତଂ ସୁଖେନ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି; ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜନ୍ତି; ୱିରାଗା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଅଯଂ ଖୋ, ମହାଲି, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା। ଏୱଂ ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି''।

''ୱେଦନା ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି, ଏକନ୍ତସୁଖା ଅଭୱିସ୍ସ...ପେ... ସଞ୍ଞା ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି...ପେ... ସଙ୍ଖାରା ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି, ଏକନ୍ତସୁଖା ଅଭୱିସ୍ସଂସୁ...ପେ... ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି, ଏକନ୍ତସୁଖଂ ଅଭୱିସ୍ସ ସୁଖାନୁପତିତଂ ସୁଖାୱକ୍କନ୍ତଂ ଅନୱକ୍କନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖେନ, ନଯିଦଂ ସତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାଲି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତଂ ଦୁକ୍ଖାୱକ୍କନ୍ତଂ ଅନୱକ୍କନ୍ତଂ ସୁଖେନ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତି; ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜନ୍ତି; ୱିରାଗା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଅଯଂ ଖୋ, ମହାଲି, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା । ଏୱମ୍ପି ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଆଦିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୬୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦିତ୍ତଂ, ୱେଦନା ଆଦିତ୍ତା, ସଞ୍ଞା ଆଦିତ୍ତା, ସଙ୍ଖାରା ଆଦିତ୍ତା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆଦିତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି… ସଞ୍ଞାଯପି… ସଙ୍ଖାରେସୁପି… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ନିରୁତ୍ତିପଥସୁତ୍ତଂ

୬୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୁତ୍ତିପଥା ଅଧିୱଚନପଥା ପଞ୍ଞତ୍ତିପଥା ଅସଙ୍କିଣ୍ଣା ଅସଙ୍କିଣ୍ଣପୁବ୍ବା, ନ ସଙ୍କୀଯନ୍ତି, ନ ସଙ୍କୀଯିସ୍ସନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠା ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହି। କତମେ ତଯୋ? ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ଅତୀତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ୱିପରିଣତଂ ‘ଅହୋସୀ’ତି ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା, ‘ଅହୋସୀ’ତି ତସ୍ସ ସମଞ୍ଞା, ‘ଅହୋସୀ’ତି ତସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି, ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି।

‘‘ଯା ୱେଦନା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା ‘ଅହୋସୀ’ତି ତସ୍ସା ସଙ୍ଖା, ‘ଅହୋସୀ’ତି ତସ୍ସା ସମଞ୍ଞା, ‘ଅହୋସୀ’ତି ତସ୍ସା ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତସ୍ସା ସଙ୍ଖା ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି, ନ ତସ୍ସା ସଙ୍ଖା ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି।

‘‘ଯା ସଞ୍ଞା… ଯେ ସଙ୍ଖାରା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା ‘ଅହେସୁ’ନ୍ତି ତେସଂ ସଙ୍ଖା, ‘ଅହେସୁ’ନ୍ତି ତେସଂ ସମଞ୍ଞା, ‘ଅହେସୁ’ନ୍ତି ତେସଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତେସଂ ସଙ୍ଖା ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି, ନ ତେସଂ ସଙ୍ଖା ‘ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’’ତି।

‘‘ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ୱିପରିଣତଂ, ‘ଅହୋସୀ’ତି ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା, ‘ଅହୋସୀ’ତି ତସ୍ସ ସମଞ୍ଞା, ‘ଅହୋସୀ’ତି ତସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି, ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି।

‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ଅଜାତଂ ଅପାତୁଭୂତଂ, ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା, ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ତସ୍ସ ସମଞ୍ଞା, ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ତସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି, ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଅହୋସୀ’’’ତି।

‘‘ଯା ୱେଦନା ଅଜାତା ଅପାତୁଭୂତା, ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ତସ୍ସା ସଙ୍ଖା, ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ତସ୍ସା ସମଞ୍ଞା, ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ତସ୍ସା ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତସ୍ସା ସଙ୍ଖା ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି, ନ ତସ୍ସା ସଙ୍ଖା ‘ଅହୋସୀ’’’ତି।

‘‘ଯା ସଞ୍ଞା… ଯେ ସଙ୍ଖାରା ଅଜାତା ଅପାତୁଭୂତା, ‘ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ତେସଂ ସଙ୍ଖା, ‘ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ତେସଂ ସମଞ୍ଞା, ‘ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ତେସଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତେସଂ ସଙ୍ଖା ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି, ନ ତେସଂ ସଙ୍ଖା ‘ଅହେସୁ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଜାତଂ ଅପାତୁଭୂତଂ, ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା, ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ତସ୍ସ ସମଞ୍ଞା, ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ତସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି, ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଅହୋସୀ’’’ତି।

‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ଜାତଂ ପାତୁଭୂତଂ, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତସ୍ସ ସମଞ୍ଞା, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଅହୋସୀ’ତି, ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି।

‘‘ଯା ୱେଦନା ଜାତା ପାତୁଭୂତା, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତସ୍ସା ସଙ୍ଖା, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତସ୍ସା ସମଞ୍ଞା, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତସ୍ସା ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତସ୍ସା ସଙ୍ଖା ‘ଅହୋସୀ’ତି, ନ ତସ୍ସା ସଙ୍ଖା ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି।

‘‘ଯା ସଞ୍ଞା… ଯେ ସଙ୍ଖାରା ଜାତା ପାତୁଭୂତା, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତେସଂ ସଙ୍ଖା, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତେସଂ ସମଞ୍ଞା, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତେସଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତେସଂ ସଙ୍ଖା ‘ଅହେସୁ’ନ୍ତି, ନ ତେସଂ ସଙ୍ଖା, ‘ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’’ତି।

‘‘ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଜାତଂ ପାତୁଭୂତଂ, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତସ୍ସ ସମଞ୍ଞା, ‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ତସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତି; ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଅହୋସୀ’ତି, ନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଖା ‘ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୟୋ ନିରୁତ୍ତିପଥା ଅଧିଵଚନପଥା ପଞ୍ଞତ୍ତିପଥା ଅସଙ୍କିଣ୍ଣା ଅସଙ୍କିଣ୍ଣପୁବ୍ବା, ନ ସଙ୍କୀୟନ୍ତି, ନ ସଙ୍କୀୟିସ୍ସନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠା ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ଵିଞ୍ଞୂହି । ୟେପି ତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅହେସୁଂ ଉକ୍କଲା ଵସ୍ସଭଞ୍ଞା [ଓକ୍କଲା ଵୟଭିଞ୍ଞା (ମ। ନି। ୩।୩୪୩)] ଅହେତୁକଵାଦା ଅକିରିୟଵାଦା ନତ୍ଥିକଵାଦା, ତେପିମେ ତୟୋ ନିରୁତ୍ତିପଥେ ଅଧିଵଚନପଥେ ପଞ୍ଞତ୍ତିପଥେ ନ ଗରହିତବ୍ବଂ ନପ୍ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବଂ ଅମଞ୍ଞିଂସୁ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନିନ୍ଦାଘଟ୍ଟନବ୍ୟାରୋସଉପାରମ୍ଭଭୟା’’ତି [ନିନ୍ଦାବ୍ୟାରୋସଉପାରମ୍ଭଭୟାତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ମ। ନି। ୩।୩୪୩]।

ଉପୟଵଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଉପୟୋ ବୀଜଂ ଉଦାନଂ, ଉପାଦାନପରିଵଟ୍ଟଂ;

ସତ୍ତଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ପଞ୍ଚମହାଲି ଆଦିତ୍ତା।

ଵଗ୍ଗୋ ନିରୁତ୍ତିପଥେନ ଚାତି।

୭। ଅରହନ୍ତଵଗ୍ଗୋ

୧। ଉପାଦିୟମାନସୁତ୍ତଂ

୬୩। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗଵା ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରତି ଜେତଵନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ୟେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ ୟମହଂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ଵା ଏକୋ ଵୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ଵିହରେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଉପାଦିୟମାନୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅନୁପାଦିୟମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ ଭଗଵା, ଅଞ୍ଞାତଂ ସୁଗତା’’ତି।

‘‘ୟଥା କଥଂ ପନ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମୟା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଉପାଦିୟମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅନୁପାଦିୟମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ଵେଦନଂ ଉପାଦିୟମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅନୁପାଦିୟମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ … ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦିୟମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅନୁପାଦିୟମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ଇମସ୍ସ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏଵଂ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମୟା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। ରୂପଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉପାଦିୟମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅନୁପାଦିୟମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ଵେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦିୟମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ ; ଅନୁପାଦିୟମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମୟା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏଵଂ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ଵା ଅନୁମୋଦିତ୍ଵା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ଵା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକୋ ଵୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ଵିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେଵ – ୟସ୍ସତ୍ଥାୟ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେଵ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି ତଦନୁତ୍ତରଂ – ବ୍ରହ୍ମଚରିୟପରିୟୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି। ‘‘ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’’ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ପଠମଂ।

୨। ମଞ୍ଞମାନସୁତ୍ତଂ

୬୪। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ…ପେ… ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ଵିହରେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ମଞ୍ଞମାନୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅମଞ୍ଞମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ ଭଗଵା, ଅଞ୍ଞାତଂ ସୁଗତା’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମଞ୍ଞମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅମଞ୍ଞମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମଞ୍ଞମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅମଞ୍ଞମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ , ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। ରୂପଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଞ୍ଞମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅମଞ୍ଞମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମଞ୍ଞମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅମଞ୍ଞମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଭିନନ୍ଦମାନସୁତ୍ତଂ

୬୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ…ପେ… ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଅଭିନନ୍ଦମାନୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅନଭିନନ୍ଦମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ ଭଗୱା, ଅଞ୍ଞାତଂ ସୁଗତା’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିନନ୍ଦମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅନଭିନନ୍ଦମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନନ୍ଦମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅନଭିନନ୍ଦମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। ରୂପଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଭିନନ୍ଦମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅନଭିନନ୍ଦମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ … ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନନ୍ଦମାନୋ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ; ଅନଭିନନ୍ଦମାନୋ ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋ। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୬୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ…ପେ… ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ ଭଗୱା; ଅଞ୍ଞାତଂ ସୁଗତା’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ମେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ମେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। ରୂପଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ଖୋ ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୬୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ…ପେ… ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ ଭଗଵା; ଅଞ୍ଞାତଂ ସୁଗତା’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସୀ’’ତି ? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ମେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଵେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ମେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏଵଂ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। ରୂପଂ ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଵେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏଵଂ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୬୮। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ…ପେ… ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ଵିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ, ଭଗଵା; ଅଞ୍ଞାତଂ, ସୁଗତା’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ମେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଵେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ମେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏଵଂ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। ରୂପଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ । ଵେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏଵଂ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅନତ୍ତନିଯସୁତ୍ତଂ

୬୯। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ…ପେ… ଵିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନତ୍ତନିଯଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ, ଭଗଵା; ଅଞ୍ଞାତଂ, ସୁଗତା’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନତ୍ତନିଯଂ; ତତ୍ର ମେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଵେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତନିଯଂ; ତତ୍ର ମେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏଵଂ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। ରୂପଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ , ଅନତ୍ତନିଯଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଵେଦନା … ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତନିଯଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏଵଂ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ରଜନୀଯସଣ୍ଠିତସୁତ୍ତଂ

୭୦। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ଵା…ପେ… ଵିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ରଜନୀଯସଣ୍ଠିତଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ, ଭଗଵା; ଅଞ୍ଞାତଂ, ସୁଗତା’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ରଜନୀଯସଣ୍ଠିତଂ; ତତ୍ର ମେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ରଜନୀଯସଣ୍ଠିତଂ; ତତ୍ର ମେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। ରୂପଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ରଜନୀଯସଣ୍ଠିତଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ରଜନୀଯସଣ୍ଠିତଂ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ରାଧସୁତ୍ତଂ

୭୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି, ରାଧ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ – ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଯା କାଚି ୱେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ – ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, ରାଧ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତୀ’’ତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନାଯସ୍ମା ରାଧୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ନୱମଂ।

୧୦। ସୁରାଧସୁତ୍ତଂ

୭୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସୁରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାପଗତଂ ମାନସଂ ହୋତି, ୱିଧା ସମତିକ୍କନ୍ତଂ ସନ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି, ସୁରାଧ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ – ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଯା କାଚି ୱେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ – ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ସୁରାଧ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ, ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାପଗତଂ ମାନସଂ ହୋତି ୱିଧା ସମତିକ୍କନ୍ତଂ ସନ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତ’’ନ୍ତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନାଯସ୍ମା ସୁରାଧୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଦସମଂ।

ଅରହନ୍ତୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଉପାଦିଯମଞ୍ଞମାନା, ଅଥାଭିନନ୍ଦମାନୋ ଚ;

ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା ଚ, ଅନତ୍ତନୀଯଂ ରଜନୀଯସଣ୍ଠିତଂ;

ରାଧସୁରାଧେନ ତେ ଦସାତି।

୮। ଖଜ୍ଜନୀଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତଂ

୭୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଅସ୍ସୁତୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ସୁତୱା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ୱେଦନା … ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ସମୁଦଯସୁତ୍ତଂ

୭୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଅସ୍ସୁତୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ସୁତୱା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦୁତିଯସମୁଦଯସୁତ୍ତଂ

୭୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ସୁତୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅରହନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୭୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ , ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ’’।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି… ସଞ୍ଞାଯପି… ସଙ୍ଖାରେସୁପି… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତି। ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତାୱାସା, ଯାୱତା ଭୱଗ୍ଗଂ, ଏତେ ଅଗ୍ଗା, ଏତେ ସେଟ୍ଠା ଲୋକସ୍ମିଂ ଯଦିଦଂ ଅରହନ୍ତୋ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ସୁଖିନୋ ୱତ ଅରହନ୍ତୋ, ତଣ୍ହା ତେସଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ଅସ୍ମିମାନୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ମୋହଜାଲଂ ପଦାଲିତଂ।

‘‘ଅନେଜଂ ତେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, ଚିତ୍ତଂ ତେସଂ ଅନାୱିଲଂ;

ଲୋକେ ଅନୁପଲିତ୍ତା ତେ, ବ୍ରହ୍ମଭୂତା ଅନାସୱା।

‘‘ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିଞ୍ଞାଯ, ସତ୍ତ ସଦ୍ଧମ୍ମଗୋଚରା;

ପସଂସିଯା ସପ୍ପୁରିସା, ପୁତ୍ତା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଓରସା।

‘‘ସତ୍ତରତନସମ୍ପନ୍ନା, ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ସିକ୍ଖିତା;

ଅନୁୱିଚରନ୍ତି ମହାୱୀରା, ପହୀନଭଯଭେରୱା।

‘‘ଦସହଙ୍ଗେହି ସମ୍ପନ୍ନା, ମହାନାଗା ସମାହିତା;

ଏତେ ଖୋ ସେଟ୍ଠା ଲୋକସ୍ମିଂ, ତଣ୍ହା ତେସଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ଅସେଖଞ୍ଞାଣମୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଅନ୍ତିମୋଯଂ [ଅନ୍ତିମସ୍ସ (କ।)] ସମୁସ୍ସଯୋ;

ଯୋ ସାରୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ, ତସ୍ମିଂ ଅପରପଚ୍ଚଯା।

‘‘ୱିଧାସୁ ନ ୱିକମ୍ପନ୍ତି, ୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ପୁନବ୍ଭୱା;

ଦନ୍ତଭୂମିମନୁପ୍ପତ୍ତା, ତେ ଲୋକେ ୱିଜିତାୱିନୋ।

‘‘ଉଦ୍ଧଂ ତିରିଯଂ ଅପାଚୀନଂ, ନନ୍ଦୀ ତେସଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ନଦନ୍ତି ତେ ସୀହନାଦଂ, ବୁଦ୍ଧା ଲୋକେ ଅନୁତ୍ତରା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ;

୫। ଦୁତିଯଅରହନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୭୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା; ଯଦନତ୍ତା ତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି…ପେ… ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ’’।

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି… ସଞ୍ଞାଯପି… ସଙ୍ଖାରେସୁପି… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତି। ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତାୱାସା, ଯାୱତା ଭୱଗ୍ଗଂ, ଏତେ ଅଗ୍ଗା, ଏତେ ସେଟ୍ଠା ଲୋକସ୍ମିଂ ଯଦିଦଂ ଅରହନ୍ତୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସୀହସୁତ୍ତଂ

୭୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସୀହୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଗରାଜା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ଆସଯା ନିକ୍ଖମତି; ଆସଯା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱିଜମ୍ଭତି; ୱିଜମ୍ଭିତ୍ୱା ସମନ୍ତା ଚତୁଦ୍ଦିସା ଅନୁୱିଲୋକେତି; ସମନ୍ତା ଚତୁଦ୍ଦିସା ଅନୁୱିଲୋକେତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୀହନାଦଂ ନଦତି; ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୀହନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ଗୋଚରାଯ ପକ୍କମତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ସୀହସ୍ସ ମିଗରଞ୍ଞୋ ନଦତୋ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣନ୍ତି; ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଭଯଂ ସଂୱେଗଂ ସନ୍ତାସଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି; ବିଲଂ ବିଲାସଯା ପୱିସନ୍ତି; ଦକଂ ଦକାସଯା ପୱିସନ୍ତି; ୱନଂ ୱନାସଯା ପୱିସନ୍ତି; ଆକାସଂ ପକ୍ଖିନୋ ଭଜନ୍ତି। ଯେପି ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଞ୍ଞୋ ନାଗା ଗାମନିଗମରାଜଧାନୀସୁ, ଦଳ୍ହେହି ୱରତ୍ତେହି ବଦ୍ଧା, ତେପି ତାନି ବନ୍ଧନାନି ସଞ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସମ୍ପଦାଲେତ୍ୱା ଭୀତା ମୁତ୍ତକରୀସଂ ଚଜମାନା [ମୋଚନ୍ତା (ପୀ। କ।)], ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ପଲାଯନ୍ତି। ଏୱଂ ମହିଦ୍ଧିକୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀହୋ ମିଗରାଜା ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ପାଣାନଂ, ଏୱଂ ମହେସକ୍ଖୋ, ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱୋ’’।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଦା ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା। ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଇତି ରୂପଂ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ; ଇତି ୱେଦନା… ଇତି ସଞ୍ଞା… ଇତି ସଙ୍ଖାରା… ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’ତି। ଯେପି ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା ଉଚ୍ଚେସୁ ୱିମାନେସୁ ଚିରଟ୍ଠିତିକା ତେପି ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଭଯଂ ସଂୱେଗଂ ସନ୍ତାସଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି – ‘ଅନିଚ୍ଚାୱ କିର, ଭୋ, ମଯଂ ସମାନା ନିଚ୍ଚମ୍ହାତି ଅମଞ୍ଞିମ୍ହା। ଅଦ୍ଧୁୱାୱ କିର, ଭୋ, ମଯଂ ସମାନା ଧୁୱମ୍ହାତି ଅମଞ୍ଞିମ୍ହା। ଅସସ୍ସତାୱ କିର, ଭୋ, ମଯଂ ସମାନା ସସ୍ସତମ୍ହାତି ଅମଞ୍ଞିମ୍ହା। ମଯମ୍ପି କିର, ଭୋ, ଅନିଚ୍ଚା ଅଦ୍ଧୁୱା ଅସସ୍ସତା ସକ୍କାଯପରିଯାପନ୍ନା’ତି। ଏୱଂ ମହିଦ୍ଧିକୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ଏୱଂ ମହେସକ୍ଖୋ, ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱୋ’’ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା…ପେ… ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ଯଦା ବୁଦ୍ଧୋ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପଓତ୍ତଯି;

ସଦେଓକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ସତ୍ଥା ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ।

‘‘ସକ୍କାଯଞ୍ଚ ନିରୋଧଞ୍ଚ, ସକ୍କାଯସ୍ସ ଚ ସମ୍ଭଓଂ;

ଅରିଯଞ୍ଚଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ।

‘‘ଯେପି ଦୀଘାଯୁକା ଦେଓା, ଓଣ୍ଣଓନ୍ତୋ ଯସସ୍ସିନୋ;

ଭୀତା ସନ୍ତାସମାପାଦୁଂ, ସୀହସ୍ସେଓିତରେ ମିଗା।

ଅଓୀତିଓତ୍ତା ସକ୍କାଯଂ, ଅନିଚ୍ଚା କିର ଭୋ ମଯଂ;

ସୁତ୍ୱା ଅରହତୋ ଓାକ୍ୟଂ, ଓିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ;

୭। ଖଜ୍ଜନୀଯସୁତ୍ତଂ

୭୯। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖଓେ, ସମଣା ଓା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଓା ଅନେକଓିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିଓାସଂ ଅନୁସ୍ସରମାନା ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି ସବ୍ବେତେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି ଏତେସଂ ଓା ଅଞ୍ଞତରଂ। କତମେ ପଞ୍ଚ? ‘ଏଓଂରୂପୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି – ଇତି ଓା ହି, ଭିକ୍ଖଓେ, ଅନୁସ୍ସରମାନୋ ରୂପଂଯେଓ ଅନୁସ୍ସରତି। ‘ଏଓଂଓେଦନୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି – ଇତି ଓା ହି, ଭିକ୍ଖଓେ, ଅନୁସ୍ସରମାନୋ ଓେଦନଂଯେଓ ଅନୁସ୍ସରତି। ‘ଏଓଂସଞ୍ଞୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି… ‘ଏଓଂସଙ୍ଖାରୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି… ‘ଏଓଂଓିଞ୍ଞାଣୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି – ଇତି ଓା ହି, ଭିକ୍ଖଓେ, ଅନୁସ୍ସରମାନୋ ଓିଞ୍ଞାଣମେଓ ଅନୁସ୍ସରତି’’।

‘‘କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଓେ, ରୂପଂ ଓଦେଥ? ରୁପ୍ପତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତସ୍ମା ‘ରୂପ’ନ୍ତି ଓୁଚ୍ଚତି। କେନ ରୁପ୍ପତି? ସୀତେନପି ରୁପ୍ପତି, ଉଣ୍ହେନପି ରୁପ୍ପତି, ଜିଘଚ୍ଛାଯପି ରୁପ୍ପତି, ପିପାସାଯପି ରୁପ୍ପତି, ଡଂସମକସଓାତାତପସରୀସପସମ୍ଫସ୍ସେନପି [… ସିରିଂସପସମ୍ଫସ୍ସେନପି (ସୀ। ପୀ।)] ରୁପ୍ପତି। ରୁପ୍ପତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତସ୍ମା ‘ରୂପ’ନ୍ତି ଓୁଚ୍ଚତି।

‘‘କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଓେଦନଂ ଓଦେଥ? ଓେଦଯତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତସ୍ମା ‘ଓେଦନା’ତି ଓୁଚ୍ଚତି। କିଞ୍ଚ ଓେଦଯତି? ସୁଖମ୍ପି ଓେଦଯତି, ଦୁକ୍ଖମ୍ପି ଓେଦଯତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖମ୍ପି ଓେଦଯତି। ଓେଦଯତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତସ୍ମା ‘ଓେଦନା’ତି ଓୁଚ୍ଚତି।

‘‘କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଓେ, ସଞ୍ଞଂ ଓଦେଥ? ସଞ୍ଜାନାତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତସ୍ମା ‘ସଞ୍ଞା’ତି ଓୁଚ୍ଚତି। କିଞ୍ଚ ସଞ୍ଜାନାତି? ନୀଲମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି, ପୀତକମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି, ଲୋହିତକମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି, ଓଦାତମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି। ସଞ୍ଜାନାତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତସ୍ମା ‘ସଞ୍ଞା’ତି ଓୁଚ୍ଚତି।

‘‘କିଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଓେ, ସଙ୍ଖାରେ ଓଦେଥ? ସଙ୍ଖତମଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତସ୍ମା ‘ସଙ୍ଖାରା’ତି ଓୁଚ୍ଚତି। କିଞ୍ଚ ସଙ୍ଖତମଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି? ରୂପଂ ରୂପତ୍ତାଯ [ରୂପତ୍ଥାଯ (କ।)] ସଙ୍ଖତମଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ଓେଦନଂ ଓେଦନତ୍ତାଯ ସଙ୍ଖତମଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ସଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଞତ୍ତାଯ ସଙ୍ଖତମଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରେ ସଙ୍ଖାରତ୍ତାଯ ସଙ୍ଖତମଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ଓିଞ୍ଞାଣଂ ଓିଞ୍ଞାଣତ୍ତାଯ ସଙ୍ଖତମଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି। ସଙ୍ଖତମଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତସ୍ମା ‘ସଙ୍ଖାରା’ତି ଓୁଚ୍ଚତି।

‘‘କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଓିଞ୍ଞାଣଂ ଓଦେଥ? ଓିଜାନାତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତସ୍ମା ‘ଓିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଓୁଚ୍ଚତି। କିଞ୍ଚ ଓିଜାନାତି? ଅମ୍ବିଲମ୍ପି ଓିଜାନାତି, ତିତ୍ତକମ୍ପି ଓିଜାନାତି, କଟୁକମ୍ପି ଓିଜାନାତି, ମଧୁରମ୍ପି ଓିଜାନାତି, ଖାରିକମ୍ପି ଓିଜାନାତି, ଅଖାରିକମ୍ପି ଓିଜାନାତି, ଲୋଣିକମ୍ପି ଓିଜାନାତି, ଅଲୋଣିକମ୍ପି ଓିଜାନାତି। ଓିଜାନାତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତସ୍ମା ‘ଓିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଓୁଚ୍ଚତି।

‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖଓେ, ସୁତଓା ଅରିଯସାଓକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋ ଏତରହି ରୂପେନ ଖଜ୍ଜାମି। ଅତୀତମ୍ପାହଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଏଓମେଓ ରୂପେନ

ଖଜ୍ଜିଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଏତରହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ ରୂପେନ ଖଜ୍ଜାମି। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ଅନାଗତଂ ରୂପଂ ଅଭିନନ୍ଦେୟ୍ୟଂ, ଅନାଗତମ୍ପାହଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଏୱମେୱ ରୂପେନ ଖଜ୍ଜେୟ୍ୟଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଏତରହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ ରୂପେନ ଖଜ୍ଜାମୀ'ତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାଯ ଅତୀତସ୍ମିଂ ରୂପସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି ; ଅନାଗତଂ ରୂପଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି।

'''ଅହଂ ଖୋ ଏତରହି ୱେଦନାଯ ଖଜ୍ଜାମି। ଅତୀତମ୍ପାହଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଏୱମେୱ ୱେଦନାଯ ଖଜ୍ଜିଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଏତରହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାଯ ୱେଦନାଯ ଖଜ୍ଜାମି। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ଅନାଗତଂ ୱେଦନଂ ଅଭିନନ୍ଦେୟ୍ୟଂ; ଅନାଗତମ୍ପାହଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଏୱମେୱ ୱେଦନାଯ ଖଜ୍ଜେୟ୍ୟଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଏତରହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାଯ ୱେଦନାଯ ଖଜ୍ଜାମୀ'ତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାଯ ଅତୀତାଯ ୱେଦନାଯ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ୱେଦନଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାଯ ୱେଦନାଯ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି।

'''ଅହଂ ଖୋ ଏତରହି ସଞ୍ଞାଯ ଖଜ୍ଜାମି…ପେ… ଅହଂ ଖୋ ଏତରହି ସଙ୍ଖାରେହି ଖଜ୍ଜାମି। ଅତୀତମ୍ପାହଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଏୱମେୱ ସଙ୍ଖାରେହି ଖଜ୍ଜିଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଏତରହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେହି ସଙ୍ଖାରେହି ଖଜ୍ଜାମୀତି। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ଅନାଗତେ ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିନନ୍ଦେୟ୍ୟଂ ; ଅନାଗତମ୍ପାହଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଏୱମେୱ ସଙ୍ଖାରେହି ଖଜ୍ଜେୟ୍ୟଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଏତରହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେହି ସଙ୍ଖାରେହି ଖଜ୍ଜାମୀ'ତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାଯ ଅତୀତେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତେ ସଙ୍ଖାରେ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି।

'''ଅହଂ ଖୋ ଏତରହି ୱିଞ୍ଞାଣେନ ଖଜ୍ଜାମି। ଅତୀତମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନଂ ଏୱମେୱ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ଖଜ୍ଜିଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଏତରହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ଖଜ୍ଜାମି। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ଅନାଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନନ୍ଦେୟ୍ୟଂ; ଅନାଗତମ୍ପାହଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଏୱମେୱ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ଖଜ୍ଜେୟ୍ୟଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଏତରହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ଖଜ୍ଜାମୀ'ତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାଯ ଅତୀତସ୍ମିଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋତି; ଅନାଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାଭିନନ୍ଦତି; ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୱେଦନା … ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ – 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯା କାଚି ୱେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ – 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ''।

''ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅପଚିନାତି, ନୋ ଆଚିନାତି; ପଜହତି [ନୋ (ସୀ।)], ନ ଉପାଦିଯତି; ୱିସିନେତି [ନୋ (ସୀ।)], ନ ଉସ୍ସିନେତି; ୱିଧୂପେତି [ନୋ (ସୀ।)], ନ ସନ୍ଧୂପେତି। କିଞ୍ଚ ଅପଚିନାତି, ନୋ ଆଚିନାତି? ରୂପଂ ଅପଚିନାତି, ନୋ ଆଚିନାତି; ୱେଦନଂ … ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅପଚିନାତି, ନୋ ଆଚିନାତି। କିଞ୍ଚ ପଜହତି, ନ ଉପାଦିଯତି? ରୂପଂ ପଜହତି, ନ ଉପାଦିଯତି; ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଜହତି, ନ ଉପାଦିଯତି। କିଞ୍ଚ ୱିସିନେତି, ନ ଉସ୍ସିନେତି? ରୂପଂ ୱିସିନେତି, ନ ଉସ୍ସିନେତି; ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିସିନେତି, ନ ଉସ୍ସିନେତି। କିଞ୍ଚ ୱିଧୂପେତି, ନ ସନ୍ଧୂପେତି? ରୂପଂ ୱିଧୂପେତି, ନ ସନ୍ଧୂପେତି; ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଧୂପେତି, ନ ସନ୍ଧୂପେତି।

''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି… ସଞ୍ଞାଯପି… ସଙ୍ଖାରେସୁପି… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତି।

''ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନେୱାଚିନାତି ନ ଅପଚିନାତି, ଅପଚିନିତ୍ୱା ଠିତୋ ନେୱ ପଜହତି ନ ଉପାଦିଯତି, ପଜହିତ୍ୱା ଠିତୋ ନେୱ ୱିସିନେତି ନ ଉସ୍ସିନେତି, ୱିସିନେତ୍ୱା ଠିତୋ ନେୱ ୱିଧୂପେତି ନ ସନ୍ଧୂପେତି। ୱିଧୂପେତ୍ୱା ଠିତୋ କିଞ୍ଚ ନେୱାଚିନାତି ନ ଅପଚିନାତି? ଅପଚିନିତ୍ୱା ଠିତୋ ରୂପଂ ନେୱାଚିନାତି ନ ଅପଚିନାତି; ଅପଚିନିତ୍ୱା ଠିତୋ ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନେୱାଚିନାତି ନ ଅପଚିନାତି। ଅପଚିନିତ୍ୱା ଠିତୋ

କିଞ୍ଚ ନେଓ ପଜହତି ନ ଉପାଦିଯତି? ପଜହିତ୍ୱା ଠିତୋ ରୂପଂ ନେଓ ପଜହତି ନ ଉପାଦିଯତି; ପଜହିତ୍ୱା ଠିତୋ ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନେଓ ପଜହତି ନ ଉପାଦିଯତି। ପଜହିତ୍ୱା ଠିତୋ କିଞ୍ଚ ନେଓ ୱିସିନେତି ନ ଉସ୍ସିନେତି? ୱିସିନେତ୍ୱା ଠିତୋ ରୂପଂ ନେଓ ୱିସିନେତି ନ ଉସ୍ସିନେତି; ୱିସିନେତ୍ୱା ଠିତୋ ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନେଓ ୱିସିନେତି ନ ଉସ୍ସିନେତି। ୱିସିନେତ୍ୱା ଠିତୋ କିଞ୍ଚ ନେଓ ୱିଧୂପେତି ନ ସନ୍ଧୂପେତି? ୱିଧୂପେତ୍ୱା ଠିତୋ ରୂପଂ ନେଓ ୱିଧୂପେତି ନ ସନ୍ଧୂପେତି; ୱିଧୂପେତ୍ୱା ଠିତୋ ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନେଓ ୱିଧୂପେତି ନ ସନ୍ଧୂପେତି। ୱିଧୂପେତ୍ୱା ଠିତୋ ଏୱଂୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁଂ ସଇନ୍ଦା ଦେୱା ସବ୍ରହ୍ମକା ସପଜାପତିକା ଆରକାଓ ନମସ୍ସନ୍ତି –

‘‘ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ, ନମୋ ତେ ପୁରିସୁତ୍ତମ;

ଯସ୍ସ ତେ ନାଭିଜାନାମ, ଯମ୍ପି ନିସ୍ସାଯ ଝାଯସୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ;

୮। ପିଣ୍ଡୋଲ୍ଯସୁତ୍ତଂ

୮୦। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ପକରଣେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପଣାମେତ୍ୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଯେନ ମହାୱନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି ଦିୱାୱିହାରାଯ । ମହାୱନଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ବେଲୁୱଲଟ୍ଠିକାଯ ମୂଲେ ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସୀଦି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱତୋ ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ‘‘ମଯା ଖୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ପବାଳ୍ହୋ। ସନ୍ତେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂ ନୱା ଅଚିରପବ୍ବଜିତା ଅଧୁନାଗତା ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ। ତେସଂ ମମଂ ଅପସ୍ସନ୍ତାନଂ ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସିଯା ୱିପରିଣାମୋ। ସେଯ୍ଯଥାପି ନାମ ୱଚ୍ଛସ୍ସ ତରୁଣସ୍ସ ମାତରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସିଯା ୱିପରିଣାମୋ, ଏୱମେୱ ସନ୍ତେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂ ନୱା ଅଚିରପବ୍ବଜିତା ଅଧୁନାଗତା ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ତେସଂ ମମଂ ଅପସ୍ସନ୍ତାନଂ ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସିଯା ୱିପରିଣାମୋ। ସେଯ୍ଯଥାପି ନାମ ବୀଜାନଂ ତରୁଣାନଂ ଉଦକଂ ଅଲଭନ୍ତାନଂ ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସିଯା ୱିପରିଣାମୋ, ଏୱମେୱ ସନ୍ତେତ୍ଥ…ପେ… ତେସଂ ମମଂ ଅଲଭନ୍ତାନଂ ଦସ୍ସନାଯ ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସିଯା ୱିପରିଣାମୋ। ଯଂନୂନାହଂ ଯଥେୱ ମଯା ପୁବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ, ଏୱମେୱ ଏତରହି ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହେଯ୍ଯଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ଭଗୱତୋ ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ – ସେଯ୍ଯଥାପି ନାମ ବଲୱା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ [ସମ୍ମିଞ୍ଜିତଂ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ୱା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ଯ ପସାରିତଂ ୱା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେଯ୍ଯ ଏୱମେୱ – ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଅନ୍ତରହିତୋ ଭଗୱତୋ ପୁରତୋ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଏୱମେତଂ, ଭଗୱା; ଏୱମେତଂ, ସୁଗତ ! ଭଗୱତୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ପବାଳ୍ହୋ। ସନ୍ତେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂ ନୱା ଅଚିରପବ୍ବଜିତା ଅଧୁନାଗତା ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ। ତେସଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତାନଂ ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସିଯା ୱିପରିଣାମୋ। ସେଯ୍ଯଥାପି ନାମ ୱଚ୍ଛସ୍ସ ତରୁଣସ୍ସ ମାତରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସିଯା ୱିପରିଣାମୋ, ଏୱମେୱ ସନ୍ତେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂ ନୱା ଅଚିରପବ୍ବଜିତା ଅଧୁନାଗତା ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ତେସଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତାନଂ ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସିଯା ୱିପରିଣାମୋ। ସେଯ୍ଯଥାପି ନାମ ବୀଜାନଂ ତରୁଣାନଂ ଉଦକଂ ଅଲଭନ୍ତାନଂ ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସିଯା ୱିପରିଣାମୋ, ଏୱମେୱ ସନ୍ତେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂ ନୱା ଅଚିରପବ୍ବଜିତା ଅଧୁନାଗତା ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ, ତେସଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଲଭନ୍ତାନଂ ଦସ୍ସନାଯ ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସିଯା ୱିପରିଣାମୋ। ଅଭିନନ୍ଦତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ; ଅଭିୱଦତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ। ଯଥେୱ ଭଗୱତା ପୁବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ, ଏୱମେୱ ଏତରହି ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘ’’ନ୍ତି।

ଅଧିୱାସେସି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ। ଅଥ ଖୋ ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ଭଗୱତୋ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାଯି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନ ନିଗ୍ରୋଧାରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା ତଥାରୂପଂ ଇଦ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖାସି [ଅଭିସଙ୍ଖାରେସି (ସ୍ଯା। କଂ।), ଅଭିସଙ୍ଖରୋଯି (ପୀ।), ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି (କ।)] ଯଥା ତେ ଭିକ୍ଖୂ (ଏକଦ୍ୱୀହିକାଯ ସାରଜ୍ଜମାନରୂପା ଯେନାହଂ [ଯେନ ଭଗୱା (?)] ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ଯୁଂ। ତେପି ଭିକ୍ଖୂ) [( ) ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି] ଏକଦ୍ୱୀହିକାଯ ସାରଜ୍ଜମାନରୂପା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେ

ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ଅନ୍ତମିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜୀଵିକାନଂ ଯଦିଦଂ ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟଂ। ଅଭିସାପୋଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲୋକସ୍ମିଂ ପିଣ୍ଡୋଲୋ ଵିଚରସି ପତ୍ତପାଣୀତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁଲପୁତ୍ତା ଉପେନ୍ତି ଅତ୍ଥଵସିକା, ଅତ୍ଥଵସଂ ପଟିଚ୍ଚ; ନେଵ ରାଜାଭିନୀତା, ନ ଚୋରାଭିନୀତା, ନ ଇଣଟ୍ଟା, ନ ଭଯଟ୍ଟା, ନ ଆଜୀଵିକାପକତା; ଅପି ଚ ଖୋ ଓତିଣ୍ଣାମ୍ହ ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେଵେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି ଦୁକ୍ଖୋତିଣ୍ଣା ଦୁକ୍ଖପରେତା ଅପ୍ପେଵ ନାମ ଇମସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯା ପଞ୍ଞାଯେଥାତି।

‘‘ଏଵଂ ପବ୍ବଜିତୋ ଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁଲପୁତ୍ତୋ। ସୋ ଚ ହୋତି ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ କାମେସୁ ତିବ୍ବସାରାଗୋ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ଅସମ୍ପଜାନୋ ଅସମାହିତୋ ଵିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋ ପାକତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ , ଛଵାଲାତଂ ଉଭତୋପଦିତ୍ତଂ ମଜ୍ଝେ ଗୂଥଗତଂ, ନେଵ ଗାମେ କଟ୍ଠତ୍ଥଂ ଫରତି, ନାରଞ୍ଞେ କଟ୍ଠତ୍ଥଂ ଫରତି। ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଵଦାମି ଗିହିଭୋଗା ଚ ପରିହୀନୋ, ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ନ ପରିପୂରେତି।

‘‘ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅକୁସଲଵିତକ୍କା – କାମଵିତକ୍କୋ, ବ୍ୟାପାଦଵିତକ୍କୋ, ଵିହିଂସାଵିତକ୍କୋ। ଇମେ ଚ ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ଅକୁସଲଵିତକ୍କା କ୍ଵ ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି? ଚତୂସୁ ଵା ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତସ୍ସ ଵିହରତୋ ଅନିମିତ୍ତଂ ଵା ସମାଧିଂ ଭାଵଯତୋ। ଯାଵଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଲମେଵ ଅନିମିତ୍ତୋ ସମାଧି ଭାଵେତୁଂ। ଅନିମିତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମାଧି ଭାଵିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ମହାନିସଂସୋ।

‘‘ଦ୍ଵେମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦିଟ୍ଠିଯୋ – ଭଵଦିଟ୍ଠି ଚ ଵିଭଵଦିଟ୍ଠି ଚ। ତତ୍ର ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୁତଵା ଅରିଯସାଵକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତଂ କିଞ୍ଚି ଲୋକସ୍ମିଂ ଯମହଂ ଉପାଦିଯମାନୋ ନ ଵଜ୍ଜଵା ଅସ୍ସ’ନ୍ତି? ସୋ ଏଵଂ ପଜାନାତି – ‘ନତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତଂ କିଞ୍ଚି ଲୋକସ୍ମିଂ ଯମହଂ ଉପାଦିଯମାନୋ ନ ଵଜ୍ଜଵା ଅସ୍ସଂ। ଅହଞ୍ହି ରୂପଞ୍ଞେଵ ଉପାଦିଯମାନୋ ଉପାଦିଯେଯ୍ୟଂ ଵେଦନଞ୍ଞେଵ… ସଞ୍ଞଞ୍ଞେଵ… ସଙ୍ଖାରେଯେଵ ଵିଞ୍ଞାଣଞ୍ଞେଵ ଉପାଦିଯମାନୋ ଉପାଦିଯେଯ୍ୟଂ। ତସ୍ସ ମେ ଅସ୍ସ [ଅଯଂ (କ।)] ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭଵୋ; ଭଵପଚ୍ଚଯା ଜାତି; ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭଵେଯ୍ୟୁଂ। ଏଵମେତସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ଅସ୍ସା’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ତଂ ସୁଖଂ ଵା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଵେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ପସ୍ସଂ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପାଲିଲେଯ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୮୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା କୋସମ୍ବିଯଂ ଵିହରତି ଘୋସିତାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିଵାସେତ୍ଵା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ କୋସମ୍ବିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାଵିସି। କୋସମ୍ବିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ଵା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ସାମଂ ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ଵା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ଅନାମନ୍ତେତ୍ଵା ଉପଟ୍ଠାକେ ଅନପଲୋକେତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଏକୋ ଅଦୁତିଯୋ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଏସାଵୁସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭଗଵା ସାମଂ ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ଵା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ଅନାମନ୍ତେତ୍ଵା ଉପଟ୍ଠାକେ ଅନପଲୋକେତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଏକୋ ଅଦୁତିଯୋ ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ’’ତି। ‘‘ଯସ୍ମିଂ, ଆଵୁସୋ, ସମଯେ ଭଗଵା ସାମଂ ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ଵା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ଅନାମନ୍ତେତ୍ଵା ଉପଟ୍ଠାକେ ଅନପଲୋକେତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଏକୋ ଅଦୁତିଯୋ ଚାରିକଂ ପକ୍କମତି, ଏକୋଵ ଭଗଵା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଵିହରିତୁକାମୋ ହୋତି; ନ ଭଗଵା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ କେନଚି ଅନୁବନ୍ଧିତବ୍ବୋ ହୋତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଯେନ ପାଲିଲେଯ୍ୟକଂ [ପାରିଲେଯ୍ୟକଂ (ସୀ। ପୀ।)] ତଦଵସରି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗଵା ପାଲିଲେଯ୍ୟକେ ଵିହରତି ଭଦ୍ଦସାଲମୂଲେ। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ଵୀତିସାରେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ – ‘‘ଚିରସ୍ସୁତା ଖୋ ନୋ, ଆଵୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଭଗଵତୋ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମୀ କଥା; ଇଚ୍ଛାମ ମଯଂ, ଆଵୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଭଗଵତୋ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମିଂ କଥଂ ସୋତୁ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ପାଲିଲେୟ୍ୟକଂ ଭଦ୍ଦସାଲମୂଲଂ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵା ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ସନ୍ଦସ୍ସେସି ସମାଦପେସି ସମୁତ୍ତେଜେସି ସମ୍ପହଂସେସି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏଵଂ ଚେତସୋ ପରିଵିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ''କଥଂ ନୁ ଖୋ ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସଵାନଂ ଖୟୋ ହୋତୀ''ତି? ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚେତସା ଚେତୋପରିଵିତକ୍କମଞ୍ଞାୟ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଵିଚୟସୋ ଦେସିତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମୟା ଧମ୍ମୋ; ଵିଚୟସୋ ଦେସିତା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା; ଵିଚୟସୋ ଦେସିତା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା; ଵିଚୟସୋ ଦେସିତା ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା; ଵିଚୟସୋ ଦେସିତାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି; ଵିଚୟସୋ ଦେସିତାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି; ଵିଚୟସୋ ଦେସିତା ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା; ଵିଚୟସୋ ଦେସିତୋ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ। ଏଵଂ ଵିଚୟସୋ ଦେସିତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମୟା ଧମ୍ମୋ। ଏଵଂ ଵିଚୟସୋ ଦେସିତେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମୟା ଧମ୍ମେ ଅଥ ଚ ପନିଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏଵଂ ଚେତସୋ ପରିଵିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – 'କଥଂ ନୁ ଖୋ ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସଵାନଂ ଖୟୋ ହୋତୀ'''ତି?

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସଵାନଂ ଖୟୋ ହୋତି? ଇଧ ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାଵୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋଵିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ଅଵିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାଵୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋଵିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅଵିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି। ଯା ଖୋ ପନ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମନୁପସ୍ସନା ସଙ୍ଖାରୋ ସୋ। ସୋ ପନ ସଙ୍ଖାରୋ କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦୟୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଵୋ? ଅଵିଜ୍ଜାସମ୍ଫସ୍ସଜେନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦୟିତେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଅସ୍ସୁତଵତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ତଣ୍ହା; ତତୋଜୋ ସୋ ସଙ୍ଖାରୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୋପି ସଙ୍ଖାରୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ସାପି ତଣ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା। ସାପି ଵେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା। ସୋପି ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ସାପି ଅଵିଜ୍ଜା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା । ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନତୋ ଏଵଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସଵାନଂ ଖୟୋ ହୋତି।

''ନ ହେଵ ଖୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି; ଅପି ଚ ଖୋ ରୂପଵନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ଯା ଖୋ ପନ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମନୁପସ୍ସନା ସଙ୍ଖାରୋ ସୋ। ସୋ ପନ ସଙ୍ଖାରୋ କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦୟୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଵୋ? ଅଵିଜ୍ଜାସମ୍ଫସ୍ସଜେନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦୟିତେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଅସ୍ସୁତଵତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ତଣ୍ହା; ତତୋଜୋ ସୋ ସଙ୍ଖାରୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୋପି ସଙ୍ଖାରୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ସାପି ତଣ୍ହା… ସାପି ଵେଦନା… ସୋପି ଫସ୍ସୋ… ସାପି ଅଵିଜ୍ଜା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା। ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନତୋ ଏଵଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସଵାନଂ ଖୟୋ ହୋତି।

''ନ ହେଵ ଖୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପଵନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି; ଅପି ଚ ଖୋ ଅତ୍ତନି ରୂପଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ଯା ଖୋ ପନ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ , ସମନୁପସ୍ସନା ସଙ୍ଖାରୋ ସୋ। ସୋ ପନ ସଙ୍ଖାରୋ କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦୟୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଵୋ? ଅଵିଜ୍ଜାସମ୍ଫସ୍ସଜେନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦୟିତେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଅସ୍ସୁତଵତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ତଣ୍ହା; ତତୋଜୋ ସୋ ସଙ୍ଖାରୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୋପି ସଙ୍ଖାରୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ସାପି ତଣ୍ହା… ସାପି ଵେଦନା… ସୋପି ଫସ୍ସୋ… ସାପି ଅଵିଜ୍ଜା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା। ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନତୋ ଏଵଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସଵାନଂ ଖୟୋ ହୋତି।

''ନ ହେଵ ଖୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପଵନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ଅତ୍ତନି ରୂପଂ ସମନୁପସ୍ସତି; ଅପି ଚ ଖୋ ରୂପସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ଯା ଖୋ ପନ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମନୁପସ୍ସନା ସଙ୍ଖାରୋ ସୋ। ସୋ ପନ ସଙ୍ଖାରୋ କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦୟୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଵୋ? ଅଵିଜ୍ଜାସମ୍ଫସ୍ସଜେନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦୟିତେ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଅସ୍ସୁତଵତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ତଣ୍ହା; ତତୋଜୋ ସୋ ସଙ୍ଖାରୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୋପି ସଙ୍ଖାରୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ସାପି ତଣ୍ହା … ସାପି ଵେଦନା… ସୋପି ଫସ୍ସୋ… ସାପି ଅଵିଜ୍ଜା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା। ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନତୋ…ପେ… ଆସଵାନଂ ଖୟୋ ହୋତି।

''ନ ହେଵ ଖୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପଵନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ, ନ ଅତ୍ତନି ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି; ଅପି ଚ ଖୋ ଵେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ଵେଦନାଵନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ଅତ୍ତନି ଵେଦନଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ଵେଦନାୟ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି; ଅପି ଚ ଖୋ ସଞ୍ଞଂ… ଅପି ଚ ଖୋ ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ସଙ୍ଖାରଵନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ଅତ୍ତନି ସଙ୍ଖାରେ ସମନୁପସ୍ସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି; ଅପି ଚ ଖୋ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ଅପି ଚ ଖୋ ଵିଞ୍ଞାଣଵନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ଅତ୍ତନି ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ଯା ଖୋ ପନ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ,

ସମନୁପସ୍ସନା ସଙ୍ଖାରୋ ସୋ। ସୋ ପନ ସଙ୍ଖାରୋ କିଂନିଦାନୋ…ପେ… କିଂପଭଵୋ? ଅଵିଜ୍ଜାସମ୍ଫସ୍ସଜେନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦୟିତେ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଅସ୍ସୁତଵତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ତଣ୍ହା; ତତୋଜୋ ସୋ ସଙ୍ଖାରୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୋପି ସଙ୍ଖାରୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ସାପି ତଣ୍ହା… ସାପି ଵେଦନା… ସୋପି ଫସ୍ସୋ … ସାପି ଅଵିଜ୍ଜା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନତୋ ଏଵଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସଵାନଂ ଖୟୋ ହୋତି।

''ନ ହେଵ ଖୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ଵେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି; ଅପି ଚ ଖୋ ଏଵଂଦିଟ୍ଠି ହୋତି – 'ସୋ ଅତ୍ତା ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭଵିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁଵୋ ସସ୍ସତୋ ଅଵିପରିଣାମଧମ୍ମୋ'ତି। ୟା ଖୋ ପନ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ସଙ୍ଖାରୋ ସୋ। ସୋ ପନ ସଙ୍ଖାରୋ କିଂନିଦାନୋ…ପେ… ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନତୋ ଏଵଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସଵାନଂ ଖୟୋ ହୋତି।

''ନ ହେଵ ଖୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ଵେଦନଂ … ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି; ନାପି ଏଵଂଦିଟ୍ଠି ହୋତି – 'ସୋ ଅତ୍ତା ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭଵିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁଵୋ ସସ୍ସତୋ ଅଵିପରିଣାମଧମ୍ମୋ'ତି। ଅପି ଚ ଖୋ ଏଵଂଦିଟ୍ଠି ହୋତି – 'ନୋ ଚସ୍ସଂ ନୋ ଚ ମେ ସିୟା ନାଭଵିସ୍ସଂ ନ ମେ ଭଵିସ୍ସତୀ'ତି। ୟା ଖୋ ପନ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ସଙ୍ଖାରୋ ସୋ। ସୋ ପନ ସଙ୍ଖାରୋ କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦୟୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଵୋ? ଅଵିଜ୍ଜାସମ୍ଫସ୍ସଜେନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦୟିତେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଅସ୍ସୁତଵତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ତଣ୍ହା; ତତୋଜୋ ସୋ ସଙ୍ଖାରୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୋପି ସଙ୍ଖାରୋ ଅନିଚ୍ଚୋ…ପେ… ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନତୋ ଏଵଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସଵାନଂ ଖୟୋ ହୋତି।

''ନ ହେଵ ଖୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ଵେଦନଂ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ନ ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନାପି ଏଵଂଦିଟ୍ଠି ହୋତି – 'ସୋ ଅତ୍ତା ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭଵିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁଵୋ ସସ୍ସତୋ ଅଵିପରିଣାମଧମ୍ମୋ'ତି; ନାପି ଏଵଂଦିଟ୍ଠି ହୋତି – 'ନୋ ଚସ୍ସଂ ନୋ ଚ ମେ ସିୟା ନାଭଵିସ୍ସଂ ନ ମେ ଭଵିସ୍ସତୀ'ତି; ଅପି ଚ ଖୋ କଙ୍ଖୀ ହୋତି ଵିଚିକିଚ୍ଛୀ ଅନିଟ୍ଠଙ୍ଗତୋ ସଦ୍ଧମ୍ମେ। ୟା ଖୋ ପନ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, କଙ୍ଖିତା ଵିଚିକିଚ୍ଛିତା ଅନିଟ୍ଠଙ୍ଗତତା ସଦ୍ଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରୋ ସୋ। ସୋ ପନ ସଙ୍ଖାରୋ କିଂନିଦାନୋ କିଂସମୁଦୟୋ କିଂଜାତିକୋ କିଂପଭଵୋ? ଅଵିଜ୍ଜାସମ୍ଫସ୍ସଜେନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦୟିତେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଅସ୍ସୁତଵତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ତଣ୍ହା; ତତୋଜୋ ସୋ ସଙ୍ଖାରୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୋପି ସଙ୍ଖାରୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ସାପି ତଣ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା। ସାପି ଵେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା। ସୋପି ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ। ସାପି ଅଵିଜ୍ଜା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନତୋ ଏଵଂ ପସ୍ସତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସଵାନଂ ଖୟୋ ହୋତୀ''ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ପୁଣ୍ଣମସୁତ୍ତଂ

୮୨। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗଵା ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଭଗଵା ତଦହୁପୋସଥେ ପନ୍ନରସେ ପୁଣ୍ଣାୟ ପୁଣ୍ଣମାୟ ରତ୍ତିୟା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଵୁତୋ ଅବ୍ଭୋକାସେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି।

ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ଵା ୟେନ ଭଗଵା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵନ୍ତଂ କିଞ୍ଚିଦେଵ [କଞ୍ଚିଦେଵ (?)] ଦେସଂ, ସଚେ ମେ ଭଗଵା ଓକାସଂ କରୋତି ପଞ୍ହସ୍ସ ଵେୟ୍ୟାକରଣାୟା''ତି? ''ତେନ ହି ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସକେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ଵା ପୁଚ୍ଛ ୟଦାକଙ୍ଖସୀ''ତି। ''ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ଵା ସକେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଇମେ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଵେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଵିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି।

''ଇମେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା; ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ଵିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ଵା ଅନୁମୋଦିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି –

''ଇମେ ଖୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା କିଂମୂଲକା''ତି? ''ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଛନ୍ଦମୂଲକା''ତି…ପେ… ତଞ୍ଞେଵ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଉପାଦାନଂ ତେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଞ୍ଚହି ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେହି ଉପାଦାନନ୍ତି? ''ନ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତଞ୍ଞେଵ ଉପାଦାନଂ ତେ

ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ନାପି ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଞ୍ଚହି ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେହି ଉପାଦାନଂ, ଅପି ଚ ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ଉପାଦାନ''ନ୍ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି –

''ସିୟା ପନ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୱେମତ୍ତତା''ତି? ''ସିୟା, ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ – ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଏୱଂରୂପୋ ସିୟଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂୱେଦନୋ ସିୟଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ସିୟଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ସିୟଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ , ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ସିୟଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନ'ନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସିୟା ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୱେମତ୍ତତା''ତି? ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି –

''କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଖନ୍ଧାନଂ ଖନ୍ଧାଧିୱଚନ''ନ୍ତି? ''ଯଂ କିଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୁ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯା କାଚି ୱେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା … ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଖନ୍ଧାନଂ ଖନ୍ଧାଧିୱଚନ''ନ୍ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଅପୁଚ୍ଛି –

''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ; କୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ; କୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ; କୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ; କୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟା''ତି? ''ଚତ୍ତାରୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମହାଭୂତା ହେତୁ, ଚତ୍ତାରୋ ମହାଭୂତା ପଚ୍ଚୟୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ। ଫସ୍ସୋ ହେତୁ ଫସ୍ସୋ ପଚ୍ଚୟୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ। ଫସ୍ସୋ ହେତୁ ଫସ୍ସୋ ପଚ୍ଚୟୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ। ଫସ୍ସୋ ହେତୁ , ଫସ୍ସୋ ପଚ୍ଚୟୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ। ନାମରୂପଂ ହେତୁ, ନାମରୂପଂ ପଚ୍ଚୟୋ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟା''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ… ପେ… ଅପୁଚ୍ଛି –

''କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ହୋତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ହୋତୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଅପୁଚ୍ଛି –

''କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ନ ହୋତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅରିୟାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ୱେଦନଂ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ନ ହୋତୀ''ତି। ''ସାଧୁ , ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଅପୁଚ୍ଛି –

''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ; କୋ ୱେଦନାୟ… କୋ ସଞ୍ଞାୟ… କୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ… କୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ''ନ୍ତି? ''ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ରୂପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ – ଅୟଂ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ – ଅୟଂ ରୂପସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ରୂପସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ – ଇଦଂ ରୂପସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ। ଯଂ ୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ… ଯଂ ସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ… ଯେ ସଙ୍ଖାରେ ପଟିଚ୍ଚ… ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ – ଅୟଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ – ଅୟଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ – ଇଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିସ୍ସରଣ''ନ୍ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି –

''କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାୟେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସୟା ନ

ହୋନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୁ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ – ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଯା କାଚି ୱେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ – ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତୀ’’ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ‘‘ଇତି କିର ଭୋ ରୂପଂ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା; ଅନତ୍ତକତାନି କମ୍ମାନି କଥମତ୍ତାନଂ [କତମତ୍ତାନଂ (ପୀ।), କମ୍ମତ୍ତାନଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଫୁସିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି –

‘‘ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ମୋଘପୁରିସୋ ଅୱିଦ୍ୱା ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ତଣ୍ହାଧିପତେଯ୍ୟେନ ଚେତସା ସତ୍ଥୁସାସନଂ ଅତିଧାୱିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟ। ଇତି କିର, ଭୋ, ରୂପଂ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା। ଅନତ୍ତକତାନି କମ୍ମାନି କଥମତ୍ତାନଂ ଫୁସିସ୍ସନ୍ତୀତି? ପଟିପୁଚ୍ଛାୱିନୀତା ଖୋ ମେ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତ୍ର ତତ୍ର ତେସୁ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି ? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ତସ୍ମାତିହ…ପେ… ଏୱଂ ପସ୍ସଂ… ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

‘‘ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା ତଞ୍ଞେୱ ସିଯଂ, ଅଧିୱଚନଞ୍ଚ ହେତୁନା;

ସଙ୍ଖାଯେନ ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତା, ଅସ୍ସାଦୱିଞ୍ଞାଣକେନ ଚ;

ଏତେ ଦସୱିଧା ୱୁତ୍ତା, ହୋତି ଭିକ୍ଖୁ ପୁଚ୍ଛାଯା’’ତି। ଦସମଂ;

ଖଜ୍ଜନୀଯୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅସ୍ସାଦୋ ଦ୍ୱେ ସମୁଦଯା, ଅରହନ୍ତେହି ଅପରେ ଦ୍ୱେ;

ସୀହୋ ଖଜ୍ଜନୀ ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟଂ, ପାଲିଲେଯ୍ୟେନ ପୁଣ୍ଣମାତି।

୯। ଥେରୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୮୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ତତ୍ର ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି। ‘‘ଆୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ପୁଣ୍ଣୋ ନାମ, ଆୱୁସୋ, ଆଯସ୍ମା ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ [ମନ୍ତାନିପୁତ୍ତୋ (କ। ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଅମ୍ହାକଂ ନୱକାନଂ ସତଂ ବହୂପକାରୋ ହୋତି। ସୋ ଅମ୍ହେ ଇମିନା ୱୋୱାଦେନ ୱଦତି – ‘ଉପାଦାଯ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଅସ୍ମୀତି ହୋତି, ନୋ ଅନୁପାଦାଯ। କିଞ୍ଚ ଉପାଦାଯ ଅସ୍ମୀତି ହୋତି, ନୋ ଅନୁପାଦାଯ? ରୂପଂ ଉପାଦାଯ ଅସ୍ମୀତି ହୋତି, ନୋ ଅନୁପାଦାଯ। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ ଅସ୍ମୀତି ହୋତି, ନୋ

ଅନୁପାଦାୟ’’’।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଦହରୋ ଯୁୱା ମଣ୍ଡନକଜାତିକୋ ଆଦାସେ ୱା ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିୟୋଦାତେ ଅଚ୍ଛେ ୱା ଉଦକପତ୍ତେ ସକଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଉପାଦାୟ ପସ୍ସେୟ୍ୟ, ନୋ ଅନୁପାଦାୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ରୂପଂ ଉପାଦାୟ ଅସ୍ମୀତି ହୋତି, ନୋ ଅନୁପାଦାୟ। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାୟ ଅସ୍ମୀତି ହୋତି, ନୋ ଅନୁପାଦାୟ।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ‘ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’’ତି? ‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଆୱୁସୋ’। ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା … ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’ତି? ‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଆୱୁସୋ’। ତସ୍ମାତିହ…ପେ… ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀତି। ପୁଣ୍ଣୋ ନାମ ଆୱୁସୋ ଆୟସ୍ମା ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ନୱକାନଂ ସତଂ ବହୂପକାରୋ ହୋତି। ସୋ ଅମ୍ହେ ଇମିନା ଓୱାଦେନ ଓୱଦତି। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ମେ ଆୟସ୍ମତୋ ପୁଣ୍ଣସ୍ସ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମୋ ଅଭିସମିତୋତି। ପଠମଂ।

୨। ତିସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୮୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଆୟସ୍ମା ତିସ୍ସୋ ଭଗୱତୋ ପିତୁଚ୍ଛାପୁତ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏୱମାରୋଚେତି – ‘‘ଅପି ମେ, ଆୱୁସୋ, ମଧୁରକଜାତୋ ୱିୟ କାୟୋ; ଦିସାପି ମେ ନ ପକ୍ଖାୟନ୍ତି; ଧମ୍ମାପି ମଂ ନ ପଟିଭନ୍ତି; ଥିନମିଦ୍ଧଞ୍ଚ [ଥୀନମିଦ୍ଧଞ୍ଚ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ମେ ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠତି; ଅନଭିରତୋ ଚ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରାମି; ହୋତି ଚ ମେ ଧମ୍ମେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଆୟସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ତିସ୍ସୋ ଭଗୱତୋ ପିତୁଚ୍ଛାପୁତ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏୱମାରୋଚେତି – ‘ଅପି ମେ, ଆୱୁସୋ, ମଧୁରକଜାତୋ ୱିୟ କାୟୋ; ଦିସାପି ମେ ନ ପକ୍ଖାୟନ୍ତି; ଧମ୍ମାପି ମଂ ନ ପଟିଭନ୍ତି; ଥିନମିଦ୍ଧଞ୍ଚ ମେ ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠତି; ଅନଭିରତୋ ଚ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରାମି; ହୋତି ଚ ମେ ଧମ୍ମେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛା’’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମମ ୱଚନେନ ତିସ୍ସଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେହୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ୟେନାୟସ୍ମା ତିସ୍ସୋ ତେନୁପସଙ୍କମି ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ତିସ୍ସଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସତ୍ଥା ତଂ, ଆୱୁସୋ ତିସ୍ସ, ଆମନ୍ତେତୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ତିସ୍ସୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ତିସ୍ସଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ତିସ୍ସ, ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏୱମାରୋଚେସି – ‘ଅପି ମେ, ଆୱୁସୋ, ମଧୁରକଜାତୋ ୱିୟ କାୟୋ…ପେ… ହୋତି ଚ ମେ ଧମ୍ମେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛା’’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ତିସ୍ସ, ରୂପେ ଅୱିଗତରାଗସ୍ସ ଅୱିଗତଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅୱିଗତପେମସ୍ସ ଅୱିଗତପିପାସସ୍ସ ଅୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ଅୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ, ତସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ତିସ୍ସ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ତିସ୍ସ, ହୋତି। ୟଥା ତଂ ରୂପେ ଅୱିଗତରାଗସ୍ସ… ୱେଦନାୟ… ସଞ୍ଞାୟ… ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅୱିଗତରାଗସ୍ସ…ପେ… ତେସଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ତିସ୍ସ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ତିସ୍ସ, ହୋତି। ୟଥା ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିଗତରାଗସ୍ସ ଅୱିଗତଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅୱିଗତପେମସ୍ସ ଅୱିଗତପିପାସସ୍ସ ଅୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ଅୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ, ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ତିସ୍ସ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ତିସ୍ସ, ହୋତି। ୟଥା ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିଗତରାଗସ୍ସ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ତିସ୍ସ, ରୂପେ ୱିଗତରାଗସ୍ସ ୱିଗତଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ୱିଗତପେମସ୍ସ ୱିଗତପିପାସସ୍ସ ୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ, ତସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ତିସ୍ସ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ତିସ୍ସ, ହୋତି। ୟଥା ତଂ ରୂପେ ୱିଗତରାଗସ୍ସ… ୱେଦନାୟ… ସଞ୍ଞାୟ… ସଙ୍ଖାରେସୁ ୱିଗତରାଗସ୍ସ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ୱିଗତରାଗସ୍ସ ୱିଗତଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ୱିଗତପେମସ୍ସ ୱିଗତପିପାସସ୍ସ ୱିଗତପରିଳାହସ୍ସ ୱିଗତତଣ୍ହସ୍ସ ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା

ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ତିସ୍ସ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ତିସ୍ସ, ହୋତି। ଯଥା ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣେ ୱିଗତରାଗସ୍ସ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ତିସ୍ସ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା … ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ତସ୍ମାତିହ…ପେ… ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ତିସ୍ସ, ଦ୍ୱେ ପୁରିସା – ଏକୋ ପୁରିସୋ ଅମଗ୍ଗକୁସଲୋ, ଏକୋ ପୁରିସୋ ମଗ୍ଗକୁସଲୋ। ତମେନଂ ସୋ ଅମଗ୍ଗକୁସଲୋ ପୁରିସୋ ଅମୁଂ ମଗ୍ଗକୁସଲଂ ପୁରିସଂ ମଗ୍ଗଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ସୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଏହି, ଭୋ ପୁରିସ, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛ। ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦକ୍ଖିସ୍ସସି ଦ୍ୱେଧାପଥଂ, ତତ୍ଥ ୱାମଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଂ ଗଣ୍ହାହି। ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛ। ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦକ୍ଖିସ୍ସସି ତିବ୍ବଂ ୱନସଣ୍ଡଂ। ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛ। ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦକ୍ଖିସ୍ସସି ମହନ୍ତଂ ନିନ୍ନଂ ପଲ୍ଲଲଂ । ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛ। ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦକ୍ଖିସ୍ସସି ସୋବ୍ଭଂ ପପାତଂ। ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛ। ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦକ୍ଖିସ୍ସସି ସମଂ ଭୂମିଭାଗଂ ରମଣୀଯ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଉପମା ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ, ତିସ୍ସ, କତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନାଯ। ଅଯଂ ଚେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ‘ପୁରିସୋ ଅମଗ୍ଗକୁସଲୋ’ତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ପୁରିସୋ ମଗ୍ଗକୁସଲୋ’ତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। ‘ଦ୍ୱେଧାପଥୋ’ତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ । ‘ୱାମୋ ମଗ୍ଗୋ’ତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସେତଂ ମିଚ୍ଛାମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧିସ୍ସ। ‘ଦକ୍ଖିଣୋ ମଗ୍ଗୋ’ତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, ଅରିଯସ୍ସେତଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିସ୍ସ। ‘ତିବ୍ବୋ ୱନସଣ୍ଡୋ’ତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, ଅୱିଜ୍ଜାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ମହନ୍ତଂ ନିନ୍ନଂ ପଲ୍ଲଲ’ନ୍ତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, କାମାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ସୋବ୍ଭୋ ପପାତୋ’ତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, କୋଧୂପାଯାସସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘ସମୋ ଭୂମିଭାଗୋ ରମଣୀଯୋ’ତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, ନିବ୍ବାନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଭିରମ, ତିସ୍ସ, ଅଭିରମ, ତିସ୍ସ! ଅହମୋୱାଦେନ ଅହମନୁଗ୍ଗହେନ ଅହମନୁସାସନିଯା’’ତି [ଅହମାମିସଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହେନ ମମୋୱାଦେନ ମମାନୁସାସନିଯାତି (କ।)]।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ତିସ୍ସୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଯମକସୁତ୍ତଂ

୮୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଯମକସ୍ସ ନାମ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱରୂପଂ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି – ‘‘ତଥାହଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି, ଯଥା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି, ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା’’ତି।

ଅସ୍ସୋସୁଂ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯମକସ୍ସ କିର ନାମ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱରୂପଂ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି – ‘‘ତଥାହଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି, ଯଥା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି, ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା’’ତି। ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଯେନାଯସ୍ମା ଯମକୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଯମକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଯମକଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତେ, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ଏୱରୂପଂ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ – ‘ତଥାହଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି, ଯଥା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି, ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ଏୱଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି – ‘ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି, ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘ମା, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ଏୱଂ ଅୱଚ, ମା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖି। ନ ହି ସାଧୁ ଭଗୱତୋ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନଂ। ନ ହି ଭଗୱା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି, ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ଏୱମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଯମକୋ ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ତଥେୱ ତଂ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଥାମସା ପରାମାସା ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରତି – ‘‘ତଥାହଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି, ଯଥା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି, ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା’’ତି।

ଯତୋ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଯମକଂ ଏତସ୍ମା ପାପକା ଦିଟ୍ଠିଗତା ୱିୱେଚେତୁଂ, ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ଯମକସ୍ସ ନାମ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱରୂପଂ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ – 'ତଥାହଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି ଯଥା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି, ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା'ତି। ସାଧାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଯମକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା''ତି। ଅଧିୱାସେସି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଯମକୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଯମକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଯମକଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ସଚ୍ଚଂ କିର ତେ, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ଏୱରୂପଂ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ – 'ତଥାହଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି, ଯଥା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି, ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା'''ତି? ''ଏୱଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି, ଯଥା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି, ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା''ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଆୱୁସୋ''। ''ୱେଦନା ନିଚ୍ଚା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଆୱୁସୋ''। ତସ୍ମାତିହ…ପେ… ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ''ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ରୂପଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ'' … ''ୱେଦନଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ''… ''ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ରୂପସ୍ମିଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ''। ''ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ''। ''ୱେଦନାଯ… ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଖାରେହି… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ''। ''ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିଞ୍ଞାଣା ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ରୂପଂ… ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ଅଯଂ ସୋ ଅରୂପୀ… ଅୱେଦନୋ… ଅସଞ୍ଞୀ… ଅସଙ୍ଖାରୋ… ଅୱିଞ୍ଞାଣୋ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ''। ''ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ [ତଥତୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ତଥାଗତେ ଅନୁପଲବ୍ଭିଯମାନେ [ତଥାଗତେ ଅନୁପଲବ୍ଭମାନେ (?)], କଲ୍ଲଂ ନୁ ତେ ତଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ – 'ତଥାହଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି, ଯଥା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି, ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା'''ତି?

''ଅହୁ ଖୋ ମେ ତଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ପୁବ୍ବେ ଅୱିଦ୍ଦସୁନୋ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ; ଇଦଞ୍ଚ ପନାଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ତଞ୍ଚେୱ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ପହୀନଂ, ଧମ୍ମୋ ଚ ମେ ଅଭିସମିତୋ''ତି।

''ସଚେ ତଂ, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – 'ଯୋ ସୋ, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା କିଂ ହୋତୀ'ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଯମକ, କିନ୍ତି ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାସୀ''ତି? ''ସଚେ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – 'ଯୋ ସୋ, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା କିଂ ହୋତୀ'ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ – 'ରୂପଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ତଦତ୍ଥଙ୍ଗତଂ। ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ; ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ତଦତ୍ଥଙ୍ଗତ'ନ୍ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋହଂ , ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଆୱୁସୋ ଯମକ! ତେନ ହାୱୁସୋ, ଯମକ, ଉପମଂ ତେ କରିସ୍ସାମି ଏତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଞାଣାଯ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ଅଡ୍ଢୋ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ; ସୋ ଚ ଆରକ୍ଖସମ୍ପନ୍ନୋ। ତସ୍ସ କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଅନତ୍ଥକାମୋ ଅହିତକାମୋ ଅଯୋଗକ୍ଖେମକାମୋ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୁକାମୋ। ତସ୍ସ ଏୱମସ୍ସ – 'ଅଯଂ ଖୋ ଗହପତି ୱା

ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ଅଡ୍ଢୋ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ; ସୋ ଚ ଆରକ୍ଖସମ୍ପନ୍ନୋ; ନାଯଂ [ନ ହାଯଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ସୁକରୋ ପସଯ୍ହ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୁଂ। ଯଂନୂନାହଂ ଅନୁପଖଜ୍ଜ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଗହପତିଂ ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତଂ ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ୟଂ ତଂ, ଭନ୍ତେ’ତି। ତମେନଂ ସୋ ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ଉପଟ୍ଠାପେଯ୍ୟ। ସୋ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ୟ ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠାଯୀ ପଚ୍ଛାନିପାତୀ କିଂକାରପଟିସ୍ସାୱୀ ମନାପଚାରୀ ପିଯୱାଦୀ। ତସ୍ସ ସୋ ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ମିତ୍ତତୋପି ନଂ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟ [ଦହେଯ୍ୟ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)]; ସୁହଜ୍ଜତୋପି ନଂ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟ; ତସ୍ମିଞ୍ଚ ୱିସ୍ସାସଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଯଦା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଏୱମସ୍ସ – ‘ସଂୱିସ୍ସତ୍ଥୋ ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା’ତି, ଅଥ ନଂ ରହୋଗତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ତିଣ୍ହେନ ସତ୍ଥେନ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ୟ।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ଯଦା ହି ସୋ ପୁରିସୋ ଅମୁଂ ଗହପତିଂ ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତଂ ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱଂ ଆହ – ‘ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ୟଂ ତଂ, ଭନ୍ତେ’ତି, ତଦାପି ସୋ ୱଧକୋୱ। ୱଧକଞ୍ଚ ପନ ସନ୍ତଂ ନ ଅଞ୍ଞାସି – ‘ୱଧକୋ ମେ’ତି। ଯଦାପି ସୋ ଉପଟ୍ଠହତି ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠାଯୀ ପଚ୍ଛାନିପାତୀ କିଂକାରପଟିସ୍ସାୱୀ ମନାପଚାରୀ ପିଯୱାଦୀ, ତଦାପି ସୋ ୱଧକୋୱ। ୱଧକଞ୍ଚ ପନ ସନ୍ତଂ ନ ଅଞ୍ଞାସି – ‘ୱଧକୋ ମେ’ତି। ଯଦାପି ନଂ ରହୋଗତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ତିଣ୍ହେନ ସତ୍ଥେନ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି, ତଦାପି ସୋ ୱଧକୋୱ। ୱଧକଞ୍ଚ ପନ ସନ୍ତଂ ନ ଅଞ୍ଞାସି – ‘ୱଧକୋ ମେ’’’ତି। ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ’’।

‘‘ସୋ ଅନିଚ୍ଚଂ ରୂପଂ ‘ଅନିଚ୍ଚଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅନିଚ୍ଚଂ ୱେଦନଂ ‘ଅନିଚ୍ଚା ୱେଦନା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅନିଚ୍ଚଂ ସଞ୍ଞଂ ‘ଅନିଚ୍ଚା ସଞ୍ଞା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅନିଚ୍ଚେ ସଙ୍ଖାରେ ‘ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖାରା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି।

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ ରୂପଂ ‘ଦୁକ୍ଖଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନଂ… ଦୁକ୍ଖଂ ସଞ୍ଞଂ… ଦୁକ୍ଖେ ସଙ୍ଖାରେ… ଦୁକ୍ଖଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଦୁକ୍ଖଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି।

‘‘ଅନତ୍ତଂ ରୂପଂ ‘ଅନତ୍ତା ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅନତ୍ତଂ ୱେଦନଂ… ଅନତ୍ତଂ ସଞ୍ଞଂ… ଅନତ୍ତେ ସଙ୍ଖାରେ… ଅନତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଅନତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି।

‘‘ସଙ୍ଖତଂ ରୂପଂ ‘ସଙ୍ଖତଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ସଙ୍ଖତଂ ୱେଦନଂ… ସଙ୍ଖତଂ ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖତେ ସଙ୍ଖାରେ… ସଙ୍ଖତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ସଙ୍ଖତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି।

‘‘ୱଧକଂ ରୂପଂ ‘ୱଧକଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ୱଧକଂ ୱେଦନଂ ‘ୱଧକା ୱେଦନା’ତି… ୱଧକଂ ସଞ୍ଞଂ ‘ୱଧକା ସଞ୍ଞା’ତି… ୱଧକେ ସଙ୍ଖାରେ ‘ୱଧକା ସଙ୍ଖାରା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ୱଧକଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ୱଧକଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି।

‘‘ସୋ ରୂପଂ ଉପେତି ଉପାଦିଯତି ଅଧିଟ୍ଠାତି ‘ଅତ୍ତା ମେ’ତି। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପେତି ଉପାଦିଯତି ଅଧିଟ୍ଠାତି ‘ଅତ୍ତା ମେ’ତି। ତସ୍ସିମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଉପେତା ଉପାଦିନ୍ନା ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି।

‘‘ସୁତୱା ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ…ପେ… ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାନଂ। ନ ୱେଦନଂ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାନଂ।

‘‘ସୋ ଅନିଚ୍ଚଂ ରୂପଂ ‘ଅନିଚ୍ଚଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅନିଚ୍ଚଂ ୱେଦନଂ … ଅନିଚ୍ଚଂ ସଞ୍ଞଂ… ଅନିଚ୍ଚେ ସଙ୍ଖାରେ … ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି।

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ ରୂପଂ ‘ଦୁକ୍ଖଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନଂ… ଦୁକ୍ଖଂ ସଞ୍ଞଂ… ଦୁକ୍ଖେ ସଙ୍ଖାରେ… ଦୁକ୍ଖଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଦୁକ୍ଖଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି

ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି।

‘‘ଅନତ୍ତଂ ରୂପଂ ‘ଅନତ୍ତା ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅନତ୍ତଂ ୱେଦନଂ… ଅନତ୍ତଂ ସଞ୍ଞଂ… ଅନତ୍ତେ ସଙ୍ଖାରେ… ଅନତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଅନତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି।

‘‘ସଙ୍ଖତଂ ରୂପଂ ‘ସଙ୍ଖତଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ସଙ୍ଖତଂ ୱେଦନଂ… ସଙ୍ଖତଂ ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖତେ ସଙ୍ଖାରେ… ସଙ୍ଖତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ସଙ୍ଖତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି।

‘‘ୱଧକଂ ରୂପଂ ‘ୱଧକଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ୱଧକଂ ୱେଦନଂ… ୱଧକଂ ସଞ୍ଞଂ… ୱଧକେ ସଙ୍ଖାରେ ‘‘ୱଧକା ସଙ୍ଖାରା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ୱଧକଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ୱଧକଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି।

‘‘ସୋ ରୂପଂ ନ ଉପେତି, ନ ଉପାଦିଯତି, ନାଧିଟ୍ଠାତି – ‘ଅତ୍ତା ମେ’ତି। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଉପେତି, ନ ଉପାଦିଯତି, ନାଧିଟ୍ଠାତି – ‘ଅତ୍ତା ମେ’ତି। ତସ୍ସିମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅନୁପେତା ଅନୁପାଦିନ୍ନା ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମେତଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ହୋନ୍ତି ଯେସଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ତାଦିସା ସବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ଅନୁକମ୍ପକା ଅତ୍ଥକାମା ଓୱାଦକା ଅନୁସାସକା। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ମେ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅନୁରାଧସୁତ୍ତଂ

୮୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରାଧୋ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଅରଞ୍ଞକୁଟିକାଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଯେନ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରାଧୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଅନୁରାଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରାଧଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଯୋ ସୋ, ଆୱୁସୋ ଅନୁରାଧ, ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ, ତଂ ତଥାଗତୋ ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେତି – ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା’’ତି?

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଅନୁରାଧୋ ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯେ ପରିବ୍ବାଜକେ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଯୋ ସୋ ଆୱୁସୋ ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଇମେହି ଚତୂହି ଠାନେହି ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେତି – ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରାଧଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ସୋ ଚାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ନୱୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଚିରପବ୍ବଜିତୋ, ଥେରୋ ୱା ପନ ବାଲୋ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରାଧଂ ନୱୱାଦେନ ଚ ବାଲୱାଦେନ ଚ ଅପସାଦେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମିଂସୁ।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଅନୁରାଧସ୍ସ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେସୁ ତେସୁ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯେସୁ ପରିବ୍ବାଜକେସୁ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସଚେ ଖୋ ମଂ ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ। କଥଂ ବ୍ୟାକରମାନୋ ନୁ ଖ୍ୱାହଂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ଭଗୱତୋ ଅସ୍ସଂ, ନ ଚ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେଯ୍ୟଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା’’ତି?

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରାଧୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଅରଞ୍ଞକୁଟିକାଯଂ ୱିହରାମି। ଅଥ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଯେନାହଂ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ …ପେ… ମଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘ଯୋ ସୋ, ଆୱୁସୋ ଅନୁରାଧ, ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ ତଂ ତଥାଗତୋ ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ପଞ୍ଞାପଯମାନୋ ପଞ୍ଞାପେତି – ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ନ ହୋତି… ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା’’’ତି?

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତାହଂ, ଭନ୍ତେ, ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟେ ପରିବ୍ବାଜକେ ଏତଦଵୋଚଂ – ''ୟୋ ସୋ, ଆଵୁସୋ, ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ, ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଇମେହି ଚତୂହି ଠାନେହି ପଞ୍ଞାପୟମାନୋ ପଞ୍ଞାପେତି – 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ଵା…ପେ… 'ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ଵାତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ, ଭନ୍ତେ, ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ମଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ – 'ସୋ ଚାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ନ ଵୋ ଭଵିସ୍ସତି ଅଚିରପବ୍ବଜିତୋ ଥେରୋ ଵା ପନ ବାଲୋ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ'ତି। ଅଥ ଖୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ନଵଵାଦେନ ବାଲଵାଦେନ ଚ ଅପସାଦେତ୍ଵା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କମିଂସୁ''।

''ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେସୁ ତେସୁ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟେସୁ ପରିବ୍ବାଜକେସୁ ଏତଦହୋସି – 'ସଚେ ଖୋ ମଂ ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ। କଥଂ ବ୍ୟାକରମାନୋ ନୁ ଖ୍ଵାହଂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଵୁତ୍ତଵାଦୀ ଚେଵ ଭଗଵତୋ ଅସ୍ସଂ, ନ ଚ ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖେୟ୍ୟଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ଵାଦାନୁଵାଦୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା'''ତି?

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ତଂ ସୁଖଂ ଵା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ , ଭନ୍ତେ''। ''ଵେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ ଭନ୍ତେ''…ପେ… ତସ୍ମାତିହ…ପେ… ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତି''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧ, ରୂପଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଵେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧ, ରୂପସ୍ମିଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଵେଦନାୟ…ପେ… ଅଞ୍ଞତ୍ର ଵେଦନାୟ…ପେ… ସଞ୍ଞାୟ… ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଞ୍ଞାୟ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଖାରେହି… ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ… ଅଞ୍ଞତ୍ର ଵିଞ୍ଞାଣା ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧ, ରୂପଂ… ଵେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧ, ଅୟଂ ସୋ ଅରୂପୀ ଅଵେଦନୋ ଅସଞ୍ଞୀ ଅସଙ୍ଖାରୋ ଅଵିଞ୍ଞାଣୋ ତଥାଗତୋତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ଅନୁରାଧ, ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ତଥାଗତେ ଅନୁପଲବ୍ଭିୟମାନେ କଲ୍ଲଂ ନୁ ତେ ତଂ ଵେୟ୍ୟାକରଣଂ – 'ୟୋ ସୋ, ଆଵୁସୋ, ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ପରମପୁରିସୋ ପରମପତ୍ତିପତ୍ତୋ ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଇମେହି ଚତୂହି ଠାନେହି ପଞ୍ଞାପୟମାନୋ ପଞ୍ଞାପେତି – ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଵା… ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ଵା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଅନୁରାଧ! ପୁବ୍ବେ ଚାହଂ, ଅନୁରାଧ, ଏତରହି ଚ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେଵ ପଞ୍ଞପେମି, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ନିରୋଧ''ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଵକ୍କଲିସୁତ୍ତଂ

୮୭। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗଵା ରାଜଗହେ ଵିହରତି ଵେଳୁଵନେ କଲନ୍ଦକନିଵାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଆୟସ୍ମା ଵକ୍କଲି କୁମ୍ଭକାରନିଵେସନେ ଵିହରତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଵକ୍କଲି ଉପଟ୍ଠାକେ ଆମନ୍ତେସି – ''ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଆଵୁସୋ, ୟେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମଥ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ମମ ଵଚନେନ ଭଗଵତୋ ପାଦେ ସିରସା ଵନ୍ଦଥ – 'ଵକ୍କଲି, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ, ସୋ ଭଗଵତୋ ପାଦେ ସିରସା ଵନ୍ଦତୀ'ତି। ଏଵଞ୍ଚ ଵଦେଥ – 'ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ୟେନ ଵକ୍କଲି ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ; ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟା'''ତି। ''ଏଵମାଵୁସୋ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ଵକ୍କଲିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ଵା ୟେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ – ''ଵକ୍କଲି, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ, ସୋ ଭଗଵତୋ ପାଦେ ସିରସା ଵନ୍ଦତି; ଏଵଞ୍ଚ ପନ ଵଦେତି – 'ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ୟେନ ଵକ୍କଲି ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ;

ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟା’’’ତି। ଅଧିୱାସେସି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଯେନାୟସ୍ମା ୱକ୍କଲି ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆୟସ୍ମା ୱକ୍କଲି ଭଗୱନ୍ତଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ମଞ୍ଚକେ ସମଧୋସି [ସମଞ୍ଚୋସି (ସୀ।), ସମଞ୍ଚୋପି (ସ୍ୟା। କଂ।) ସଂ + ଧୂ + ଇ = ସମଧୋସି]। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ୱକ୍କଲିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଲଂ, ୱକ୍କଲି, ମା ତ୍ୱଂ ମଞ୍ଚକେ ସମଧୋସି। ସନ୍ତିମାନି ଆସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି; ତତ୍ଥାହଂ ନିସୀଦିସ୍ସାମୀ’’ତି। ନିସୀଦି ଭଗୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ୱକ୍କଲିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ୱକ୍କଲି, ଖମନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି; ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’ତି? ‘‘ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମନୀୟଂ, ନ ଯାପନୀୟଂ; ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ’’ତି। ‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ୱକ୍କଲି, ନ କିଞ୍ଚି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ନ କୋଚି ୱିପ୍ପଟିସାରୋ’’ତି? ‘‘ତଗ୍ଘ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅନପ୍ପକଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ଅନପ୍ପକୋ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ’’ତି। ‘‘କଚ୍ଚି ପନ ତଂ, ୱକ୍କଲି, ଅତ୍ତା ସୀଲତୋ ନ ଉପୱଦତୀ’’ତି? ‘‘ନ ଖୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତା ସୀଲତୋ ଉପୱଦତୀ’’ତି। ‘‘ନୋ ଚେ କିର ତଂ, ୱକ୍କଲି, ଅତ୍ତା ସୀଲତୋ ଉପୱଦତି; ଅଥ କିଞ୍ଚ ତେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କୋ ଚ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ’’ତି? ‘‘ଚିରପଟିକାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାୟ ଉପସଙ୍କମିତୁକାମୋ, ନତ୍ଥି ଚ ମେ କାୟସ୍ମିଂ ତାୱତିକା ବଲମତ୍ତା, ଯାୱତାହଂ [ଯାହଂ (ସୀ।), ଯାଯାହଂ (ପୀ।)] ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାୟ ଉପସଙ୍କମେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି।

‘‘ଅଲଂ , ୱକ୍କଲି, କିଂ ତେ ଇମିନା ପୂତିକାୟେନ ଦିଟ୍ଠେନ? ଯୋ ଖୋ, ୱକ୍କଲି, ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି ସୋ ମଂ ପସ୍ସତି; ଯୋ ମଂ ପସ୍ସତି ସୋ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି। ଧମ୍ମଞ୍ହି, ୱକ୍କଲି, ପସ୍ସନ୍ତୋ ମଂ ପସ୍ସତି; ମଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ୱକ୍କଲି, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ , ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତସ୍ମାତିହ…ପେ… ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ୱକ୍କଲିଂ ଇମିନା ୱୋଦେନ ୱଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଯେନ ଗିଜ୍ଝକୂଟୋ ପବ୍ବତୋ ତେନ ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ୱକ୍କଲି ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଉପଟ୍ଠାକେ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏଥ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ମଞ୍ଚକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଯେନ ଇସିଗିଲିପସ୍ସଂ କାଳସିଲା ତେନୁପସଙ୍କମଥ। କଥଞ୍ହି ନାମ ମାଦିସୋ ଅନ୍ତରଘରେ କାଲଂ କତ୍ତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ୱକ୍କଲିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ୱକ୍କଲିଂ ମଞ୍ଚକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଯେନ ଇସିଗିଲିପସ୍ସଂ କାଳସିଲା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ତଞ୍ଚ ଦିୱାୱସେସଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ ୱିହାସି। ଅଥ ଖୋ ଦ୍ୱେ ଦେୱତାୟୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାୟ ରତ୍ତିୟା ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣା କେୱଲକପ୍ପଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ଏକା ଦେୱତା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ୱକ୍କଲି, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିମୋକ୍ଖାୟ ଚେତେତୀ’’ତି। ଅପରା ଦେୱତା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସୋ ହି ନୂନ, ଭନ୍ତେ, ସୁୱିମୁତ୍ତୋ ୱିମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀ’’ତି। ଇଦମୱୋଚୁଂ ତା ଦେୱତାୟୋ। ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାୟିଂସୁ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସା ରତ୍ତିୟା ଅଚ୍ଚୟେନ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେନ ୱକ୍କଲି ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମଥ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱକ୍କଲିଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏୱଂ ୱଦେଥ –

‘‘‘ସୁଣାୱୁସୋ ତ୍ୱଂ, ୱକ୍କଲି, ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଞ୍ଚ ଦେୱତାନଂ। ଇମଂ, ଆୱୁସୋ, ରତ୍ତିଂ ଦ୍ୱେ ଦେୱତାୟୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାୟ ରତ୍ତିୟା ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣା କେୱଲକପ୍ପଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଏକା ଦେୱତା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ୱକ୍କଲି, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିମୋକ୍ଖାୟ ଚେତେତୀତି। ଅପରା ଦେୱତା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ସୋ ହି ନୂନ, ଭନ୍ତେ, ସୁୱିମୁତ୍ତୋ ୱିମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀତି। ଭଗୱା ଚ ତଂ, ଆୱୁସୋ ୱକ୍କଲି, ଏୱମାହ – ମା ଭାୟି, ୱକ୍କଲି; ମା ଭାୟି, ୱକ୍କଲି! ଅପାପକଂ ତେ ମରଣଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଅପାପିକା କାଲକିରିୟା’’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାୟସ୍ମା ୱକ୍କଲି ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ୱକ୍କଲିଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ସୁଣାୱୁସୋ ୱକ୍କଲି, ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଞ୍ଚ ଦେୱତାନ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ୱକ୍କଲି ଉପଟ୍ଠାକେ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏଥ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ମଞ୍ଚକା ଓରୋପେଥ। କଥଞ୍ହି ନାମ ମାଦିସୋ ଉଚ୍ଚେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନଂ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟା’’ତି! ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ୱକ୍କଲିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ୱକ୍କଲିଂ ମଞ୍ଚକା

ଓରୋପେସୁଂ। ''ଇମଂ, ଆୱୁସୋ, ରତ୍ତିଂ ଦ୍ୱେ ଦେୱତାୟୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାୟ ରତ୍ତିୟା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଏକା ଦେୱତା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – 'ୱକ୍କଲି, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିମୋକ୍ଖାୟ ଚେତେତୀ'ତି। ଅପରା ଦେୱତା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – 'ସୋ ହି ନୂନ, ଭନ୍ତେ, ସୁୱିମୁତ୍ତୋ ୱିମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀ'ତି। ଭଗୱା ଚ ତଂ, ଆୱୁସୋ ୱକ୍କଲି, ଏୱମାହ – 'ମା ଭାୟି, ୱକ୍କଲି; ମା ଭାୟି, ୱକ୍କଲି! ଅପାପକଂ ତେ ମରଣଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଅପାପିକା କାଲକିରିୟା'''ତି। ''ତେନ ହାୱୁସୋ, ମମ ୱଚନେନ ଭଗୱତୋ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦଥ – 'ୱକ୍କଲି, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଭଗୱତୋ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେଥ – 'ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ତାହଂ, ଭନ୍ତେ, ନ କଙ୍ଖାମି। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମି। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ନତ୍ଥି ମେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱାତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମି। ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା। ତାହଂ, ଭନ୍ତେ, ନ କଙ୍ଖାମି । ୟଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମି। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ନତ୍ଥି ମେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱାତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମି। ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା। ତାହଂ, ଭନ୍ତେ, ନ କଙ୍ଖାମି। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମି। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ନତ୍ଥି ମେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱାତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ତାହଂ, ଭନ୍ତେ, ନ କଙ୍ଖାମି। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମି। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ନତ୍ଥି ମେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱାତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମୀ'''ତି। ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ୱକ୍କଲିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ୱକ୍କଲି ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେସୁ ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ସତ୍ଥଂ ଆହରେସି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ୱକ୍କଲି, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ; ସୋ ଭଗୱତୋ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତି; ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେତି – 'ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ତାହଂ, ଭନ୍ତେ, ନ କଙ୍ଖାମି। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମି। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ନତ୍ଥି ମେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱାତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମି। ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା … ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ତାହଂ, ଭନ୍ତେ, ନ କଙ୍ଖାମି। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମି। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ନତ୍ଥି ମେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱାତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମୀ'''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଆୟାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟେନ ଇସିଗିଲିପସ୍ସଂ କାଳସିଲା ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ; ୟତ୍ଥ ୱକ୍କଲିନା କୁଲପୁତ୍ତେନ ସତ୍ଥମାହରିତ''ନ୍ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ୟେନ ଇସିଗିଲିପସ୍ସଂ କାଳସିଲା ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ୱକ୍କଲିଂ ଦୂରତୋୱ ମଞ୍ଚକେ ୱିୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧଂ ସେମାନଂ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଧୂମାୟିତତ୍ତଂ ତିମିରାୟିତତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛତେୱ ପୁରିମଂ ଦିସଂ, ଗଚ୍ଛତି ପଚ୍ଛିମଂ ଦିସଂ, ଗଚ୍ଛତି ଉତ୍ତରଂ ଦିସଂ, ଗଚ୍ଛତି ଦକ୍ଖିଣଂ ଦିସଂ, ଗଚ୍ଛତି ଉଦ୍ଧଂ ଦିସଂ, ଗଚ୍ଛତି ଅଧୋ ଦିସଂ, ଗଚ୍ଛତି ଅନୁଦିସଂ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଂ ଧୂମାୟିତତ୍ତଂ ତିମିରାୟିତତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛତେୱ ପୁରିମଂ ଦିସଂ…ପେ… ଗଚ୍ଛତି ଅନୁଦିସ''ନ୍ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏସୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାରୋ ପାପିମା ୱକ୍କଲିସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସମନ୍ୱେସତି [ସମନ୍ନେସତି (କ। ସୀ। ପୀ।)] – 'କହଂ ୱକ୍କଲିସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପତିଟ୍ଠିତ'ନ୍ତି? ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତେନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱକ୍କଲି କୁଲପୁତ୍ତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅସ୍ସଜିସୁତ୍ତଂ

୮୮। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଜି କସ୍ସପକାରାମେ ୱିହରତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଜି ଉପଟ୍ଠାକେ ଆମନ୍ତେସି – ''ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ, ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମଥ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ଭଗୱତୋ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦଥ – 'ଅସ୍ସଜି, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଭଗୱତୋ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେଥ – 'ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ୟେନ ଅସ୍ସଜି ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟା'''ତି। ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ଅସ୍ସଜିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ଅସ୍ସଜି, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆବାଧିକୋ…ପେ… ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ୟେନ ଅସ୍ସଜି ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟା''ତି। ଅଧିୱାସେସି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ୟେନାୟସ୍ମା ଅସ୍ସଜି ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଜି ଭଗୱନ୍ତଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ମଞ୍ଚକେ ସମଧୋସି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଜିଂ [ଆୟସ୍ମତୋ ଅସ୍ସଜିସ୍ସ (ପୀ। କ।)] ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଲଂ, ଅସ୍ସଜି, ମା ତ୍ୱଂ ମଞ୍ଚକେ ସମଧୋସି। ସନ୍ତିମାନି ଆସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି, ତତ୍ଥାହଂ ନିସୀଦିସ୍ସାମୀ''ତି। ନିସୀଦି ଭଗୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା

ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଜିଂ ଏତଦବୋଚ – ‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ଅସ୍ସଜି, ଖମନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀୟଂ…ପେ… ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’ତି?

‘‘ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମନୀୟଂ…ପେ… ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି ନୋ ପଟିକ୍କମୋ’’ତି। ‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ଅସ୍ସଜି, ନ କିଞ୍ଚି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ନ କୋଚି ୱିପ୍ପଟିସାରୋ’’ତି? ‘‘ତଗ୍ଘ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅନପ୍ପକଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅନପ୍ପକୋ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ’’ତି। ‘‘କଚ୍ଚି ପନ ତଂ, ଅସ୍ସଜି, ଅତ୍ତା ସୀଲତୋ ନ ଉପୱଦତୀ’’ତି? ‘‘ନ ଖୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତା ସୀଲତୋ ଉପୱଦତୀ’’ତି। ‘‘ନୋ ଚେ କିର ତଂ, ଅସ୍ସଜି, ଅତ୍ତା ସୀଲତୋ ଉପୱଦତି, ଅଥ କିଞ୍ଚ ତେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କୋ ଚ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ’’ତି? ‘‘ପୁବ୍ବେ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଗେଲଞ୍ଞେ ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା କାୟସଙ୍ଖାରେ ୱିହରାମି, ସୋହଂ ସମାଧିଂ ନପ୍ପଟିଲଭାମି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ସମାଧିଂ ଅପ୍ପଟିଲଭତୋ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ନୋ ଚସ୍ସାହଂ ପରିହାୟାମୀ’’’ତି। ‘‘ଯେ ତେ, ଅସ୍ସଜି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମାଧିସାରକା ସମାଧିସାମଞ୍ଞା ତେସଂ ତଂ ସମାଧିଂ ଅପ୍ପଟିଲଭତଂ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ନୋ ଚସ୍ସୁ ମୟଂ ପରିହାୟାମା’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅସ୍ସଜି, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ …ପେ… ତସ୍ମାତିହ…ପେ… ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀତି। ସୋ ସୁଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି [ୱେଦିୟତି (ସୀ। ପୀ।)], ସା ‘ଅନିଚ୍ଚା’ତି ପଜାନାତି। ‘ଅନଜ୍ଝୋସିତା’ତି ପଜାନାତି। ‘ଅନଭିନନ୍ଦିତା’ତି ପଜାନାତି। ଦୁକ୍ଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ସା ‘ଅନିଚ୍ଚା’ତି ପଜାନାତି। ‘ଅନଜ୍ଝୋସିତା’ତି ପଜାନାତି। ‘ଅନଭିନନ୍ଦିତା’ତି ପଜାନାତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ସା ‘ଅନିଚ୍ଚା’ତି ପଜାନାତି…ପେ… ‘ଅନଭିନନ୍ଦିତା’ତି ପଜାନାତି। ସୋ ସୁଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି , ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି; ଦୁକ୍ଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି; ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି। ସୋ କାୟପରିୟନ୍ତିକଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘କାୟପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’ତି ପଜାନାତି। ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’ତି ପଜାନାତି। ‘କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିୟାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦୟିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ପଜାନାତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଅସ୍ସଜି, ତେଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ୱଟ୍ଟିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଝାୟେୟ୍ୟ; ତସ୍ସେୱ ତେଲସ୍ସ ଚ ୱଟ୍ଟିୟା ଚ ପରିୟାଦାନା ଅନାହାରୋ ନିବ୍ବାୟେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଅସ୍ସଜି, ଭିକ୍ଖୁ କାୟପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘କାୟପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’ତି ପଜାନାତି। ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’ତି ପଜାନାତି। ‘କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିୟାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦୟିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଖେମକସୁତ୍ତଂ

୮୯। ଏକଂ ସମୟଂ ସମ୍ବହୁଲା ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ କୋସମ୍ବିୟଂ ୱିହରନ୍ତି ଘୋସିତାରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଆୟସ୍ମା ଖେମକୋ ବଦରିକାରାମେ ୱିହରତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଦାସକଂ ଆମନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଦାସକ, ଯେନ ଖେମକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଖେମକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏୱଂ ୱଦେହି – ‘ଥେରା ତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, ଏୱମାହଂସୁ – କଚ୍ଚି ତେ, ଆୱୁସୋ, ଖମନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’ତି? ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଦାସକୋ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାୟସ୍ମା ଖେମକୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଖେମକଂ ଏତଦବୋଚ – ‘‘ଥେରା ତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, ଏୱମାହଂସୁ – ‘କଚ୍ଚି ତେ, ଆୱୁସୋ, ଖମନୀୟଂ…ପେ… ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’’ତି? ‘‘ନ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଖମନୀୟଂ ନ ଯାପନୀୟଂ…ପେ… ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି ନୋ ପଟିକ୍କମୋ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଦାସକୋ ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦବୋଚ – ‘‘ଖେମକୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱମାହ – ‘ନ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଖମନୀୟଂ…ପେ… ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି ନୋ ପଟିକ୍କମୋ’’’ତି। ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଦାସକ, ଯେନ ଖେମକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଖେମକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏୱଂ ୱଦେହି – ‘ଥେରା ତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, ଏୱମାହଂସୁ – ପଞ୍ଚିମେ, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ । ଇମେସୁ ଆୟସ୍ମା ଖେମକୋ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତନିୟଂ ୱା ସମନୁପସ୍ସତୀ’’’ତି?

‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଦାସକୋ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାୟସ୍ମା ଖେମକୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା…ପେ… ଥେରା ତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘ପଞ୍ଚିମେ, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ…

ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେସୁ ଆୟସ୍ମା ଖେମକୋ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତନିୟଂ ୱା ସମନୁପସ୍ସତୀ''ତି? ''ପଞ୍ଚିମେ , ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେସୁ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ନ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତନିୟଂ ୱା ସମନୁପସ୍ସାମୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଦାସକୋ ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଖେମକୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱମାହ – 'ପଞ୍ଚିମେ, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେସୁ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ନ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତନିୟଂ ୱା ସମନୁପସ୍ସାମୀ'''ତି। ''ଏହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଦାସକ, ଯେନ ଖେମକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଖେମକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏୱଂ ୱଦେହି – 'ଥେରା ତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, ଏୱମାହଂସୁ – ପଞ୍ଚିମେ, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ନୋ ଚେ କିରାୟସ୍ମା ଖେମକୋ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତନିୟଂ ୱା ସମନୁପସ୍ସତି। ତେନହାୟସ୍ମା ଖେମକୋ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ'''ତି।

''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଦାସକୋ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାୟସ୍ମା ଖେମକୋ…ପେ… ଥେରା ତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, ଏୱମାହଂସୁ – ''ପଞ୍ଚିମେ, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ; ନୋ ଚେ କିରାୟସ୍ମା ଖେମକୋ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତନିୟଂ ୱା ସମନୁପସ୍ସତି, ତେନହାୟସ୍ମା ଖେମକୋ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ''ତି। ''ପଞ୍ଚିମେ, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେସୁ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ନ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତନିୟଂ ୱା ସମନୁପସ୍ସାମି , ନ ଚମ୍ହି ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ; ଅପି ଚ ମେ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ଅଧିଗତଂ, 'ଅୟମହମସ୍ମୀ'ତି ନ ଚ ସମନୁପସ୍ସାମୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଦାସକୋ ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ…ପେ… ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଖେମକୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱମାହ – ପଞ୍ଚିମେ, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେସୁ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ନ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତନିୟଂ ୱା ସମନୁପସ୍ସାମି, ନ ଚମ୍ହି ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ; ଅପି ଚ ମେ , ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ଅଧିଗତଂ, 'ଅୟମହମସ୍ମୀ'ତି ନ ଚ ସମନୁପସ୍ସାମୀ''ତି।

''ଏହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଦାସକ, ଯେନ ଖେମକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଖେମକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏୱଂ ୱଦେହି – 'ଥେରା ତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, ଏୱମାହଂସୁ – ୟମେତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, ଅସ୍ମୀତି ୱଦେସି, କିମେତଂ ଅସ୍ମୀତି ୱଦେସି? ରୂପଂ ଅସ୍ମୀତି ୱଦେସି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା ଅସ୍ମୀତି ୱଦେସି, ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅସ୍ମୀତି ୱଦେସି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିଞ୍ଞାଣା ଅସ୍ମୀତି ୱଦେସି। ୟମେତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, ଅସ୍ମୀତି ୱଦେସି। କିମେତଂ ଅସ୍ମୀତି ୱଦେସୀ'''ତି?

''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଦାସକୋ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାୟସ୍ମା ଖେମକୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଖେମକଂ ଏତଦୱୋଚ – ଥେରା ତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, ଏୱମାହଂସୁ – ''ୟମେତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି, କିମେତଂ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି? ରୂପଂ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି? ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିଞ୍ଞାଣା 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି? ୟମେତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି, କିମେତଂ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି''ତି? ''ଅଲଂ, ଆୱୁସୋ ଦାସକ, କିଂ ଇମାୟ ସନ୍ଧାୱନିକାୟ! ଆହରାୱୁସୋ, ଦଣ୍ଡଂ; ଅହମେୱ ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଖେମକୋ ଦଣ୍ଡମୋଲୁବ୍ଭ ଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଖେମକଂ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ୟମେତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି, କିମେତଂ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି? ରୂପଂ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି? ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିଞ୍ଞାଣା 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି? ୟମେତଂ, ଆୱୁସୋ ଖେମକ, 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସି, କିମେତଂ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦେସୀ''ତି? ''ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ରୂପଂ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦାମି; ନପି ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦାମି। ନ ୱେଦନଂ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦାମି; ନପି ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିଞ୍ଞାଣା 'ଅସ୍ମୀ'ତି ୱଦାମି। ଅପି ଚ ମେ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ଅଧିଗତଂ 'ଅୟମହମସ୍ମୀ'ତି ନ ଚ ସମନୁପସ୍ସାମି''।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ଉପ୍ପଲସ୍ସ ୱା ପଦୁମସ୍ସ ୱା ପୁଣ୍ଡରୀକସ୍ସ ୱା ଗନ୍ଧୋ। ଯୋ ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ପତ୍ତସ୍ସ ଗନ୍ଧୋ’ତି ୱା ‘ୱଣ୍ଣସ୍ସ [ୱଣ୍ଡସ୍ସ (କତ୍ଥଚି)] ଗନ୍ଧୋ’ତି ୱା ‘କିଞ୍ଜକ୍ଖସ୍ସ ଗନ୍ଧୋ’ତି ୱା ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’। ‘‘ଯଥା କଥଂ, ପନାୱୁସୋ, ସମ୍ମା ବ୍ୟାକରମାନୋ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘‘ପୁପ୍ଫସ୍ସ ଗନ୍ଧୋ’ତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମା ବ୍ୟାକରମାନୋ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ନ ରୂପଂ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି ୱଦାମି, ନପି ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା ‘ଅସ୍ମୀ’ତି ୱଦାମି। ନ ୱେଦନଂ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି ୱଦାମି, ନପି ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିଞ୍ଞାଣା ‘ଅସ୍ମୀ’ତି ୱଦାମି। ଅପି ଚ ମେ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି ଅଧିଗତଂ ‘ଅଯମହମସ୍ମୀ’ତି ନ ଚ ସମନୁପସ୍ସାମି’’।

‘‘କିଞ୍ଚାପି, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ପହୀନାନି ଭୱନ୍ତି, ଅଥ ଖ୍ୱସ୍ସ ହୋତି – ‘ଯୋ ଚ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଅନୁସହଗତୋ ଅସ୍ମୀତି ମାନୋ, ଅସ୍ମୀତି ଛନ୍ଦୋ, ଅସ୍ମୀତି ଅନୁସଯୋ ଅସମୂହତୋ। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି – ଇତି ରୂପଂ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ; ଇତି ୱେଦନା… ଇତି ସଞ୍ଞା… ଇତି ସଙ୍ଖାରା… ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’ତି। ତସ୍ସିମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଯୋପିସ୍ସ ହୋତି ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଅନୁସହଗତୋ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି, ମାନୋ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି, ଛନ୍ଦୋ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି ଅନୁସଯୋ ଅସମୂହତୋ, ସୋପି ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଆୱୁସୋ, ୱତ୍ଥଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ମଲଗ୍ଗହିତଂ। ତମେନଂ ସାମିକା ରଜକସ୍ସ ଅନୁପଦଜ୍ଜୁଂ। ତମେନଂ ରଜକୋ ଊସେ ୱା ଖାରେ ୱା ଗୋମଯେ ୱା ସମ୍ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଅଚ୍ଛେ ଉଦକେ ୱିକ୍ଖାଲେତି। କିଞ୍ଚାପି ତଂ ହୋତି ୱତ୍ଥଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରିଯୋଦାତଂ, ଅଥ ଖ୍ୱସ୍ସ ହୋତି ଯେୱ ଅନୁସହଗତୋ ଊସଗନ୍ଧୋ ୱା ଖାରଗନ୍ଧୋ ୱା ଗୋମଯଗନ୍ଧୋ ୱା ଅସମୂହତୋ। ତମେନଂ ରଜକୋ ସାମିକାନଂ ଦେତି। ତମେନଂ ସାମିକା ଗନ୍ଧପରିଭାୱିତେ କରଣ୍ଡକେ ନିକ୍ଖିପନ୍ତି। ଯୋପିସ୍ସ ହୋତି ଅନୁସହଗତୋ ଊସଗନ୍ଧୋ ୱା ଖାରଗନ୍ଧୋ ୱା ଗୋମଯଗନ୍ଧୋ ୱା ଅସମୂହତୋ, ସୋପି ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, କିଞ୍ଚାପି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ପହୀନାନି ଭୱନ୍ତି, ଅଥ ଖ୍ୱସ୍ସ ହୋତି ଯେୱ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଅନୁସହଗତୋ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି, ମାନୋ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି, ଛନ୍ଦୋ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି ଅନୁସଯୋ ଅସମୂହତୋ। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ‘ଇତି ରୂପଂ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ; ଇତି ୱେଦନା… ଇତି ସଞ୍ଞା… ଇତି ସଙ୍ଖାରା… ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’ତି। ତସ୍ସ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଯୋପିସ୍ସ ହୋତି ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଅନୁସହଗତୋ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି, ମାନୋ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି, ଛନ୍ଦୋ ‘ଅସ୍ମୀ’ତି ଅନୁସଯୋ ଅସମୂହତୋ, ସୋପି ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଖେମକଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ନ ଖୋ [ନ ଖୋ ପନ (କ।)] ମଯଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଖେମକଂ ୱିହେସାପେଖା ପୁଚ୍ଛିମ୍ହ, ଅପି ଚାଯସ୍ମା ଖେମକୋ ପହୋସି ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଆଚିକ୍ଖିତୁଂ ଦେସେତୁଂ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ପଟ୍ଠପେତୁଂ ୱିୱରିତୁଂ ୱିଭଜିତୁଂ ଉତ୍ତାନୀକାତୁଂ। ତଯିଦଂ ଆଯସ୍ମତା ଖେମକେନ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଆଚିକ୍ଖିତଂ ଦେସିତଂ ପଞ୍ଞାପିତଂ ପଟ୍ଠପିତଂ ୱିୱରିତଂ ୱିଭଜିତଂ ଉତ୍ତାନୀକତ’’ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଆଯସ୍ମା ଖେମକୋ। ଅତ୍ତମନା ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ଖେମକସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁଂ। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେଯ୍ୟାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତାନି ୱିମୁଚ୍ଚିଂସୁ, ଆଯସ୍ମତୋ ଖେମକସ୍ସ ଚାତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଛନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୯୦। ଏକଂ ସମଯଂ ସମ୍ବହୁଲା ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଅୱାପୁରଣଂ [ଅପାପୁରଣଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ଆଦାଯ ୱିହାରେନ ୱିହାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଓୱଦନ୍ତୁ ମଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଥେରା, ଅନୁସାସନ୍ତୁ ମଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଥେରା, କରୋନ୍ତୁ ମେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଥେରା ଧମ୍ମିଂ କଥଂ, ଯଥାହଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା; ସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚା; ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା; ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ରୂପଂ ଅନତ୍ତା; ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା। ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା; ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ମଯ୍ହମ୍ପି ଖୋ ଏତଂ ଏୱଂ [ମଯ୍ହମ୍ପି ଖୋ ଏୱଂ (ସ୍ଯା। କଂ।)] ହୋତି – 'ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ; ରୂପଂ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା … ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା। ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା, ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା'ତି। ଅଥ ଚ ପନ ମେ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥେ ସବ୍ବୂପଧିପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗେ ତଣ୍ହାକ୍ଖଯେ ୱିରାଗେ ନିରୋଧେ ନିବ୍ବାନେ ଚିତ୍ତଂ ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ନପ୍ପସୀଦତି ନ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ନାଧିମୁଚ୍ଚତି। ପରିତସ୍ସନା ଉପାଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ପଚ୍ଚୁଦାୱତ୍ତତି ମାନସଂ – 'ଅଥ କୋ ଚରହି ମେ ଅତ୍ତା'ତି ? ନ ଖୋ ପନେୱଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତୋ ହୋତି। କୋ ନୁ ଖୋ ମେ ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ଯ ଯଥାହଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସେଯ୍ଯ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଅଯଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରତି ଘୋସିତାରାମେ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ, ପହୋତି ଚ ମେ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ ଯଥାହଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସେଯ୍ଯଂ; ଅତ୍ଥି ଚ ମେ ଆଯସ୍ମନ୍ତେ ଆନନ୍ଦେ ତାୱତିକା ୱିସ୍ସଟ୍ଠି [ୱିସ୍ସତ୍ଥି (?)] । ଯଂନୂନାହଂ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ଯ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ କୋସମ୍ବୀ ଘୋସିତାରାମୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ଏକମିଦାହଂ , ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ସମଯଂ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରାମି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଅୱାପୁରଣଂ ଆଦାଯ ୱିହାରେନ ୱିହାରଂ ଉପସଙ୍କମିଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚଂ – 'ଓୱଦନ୍ତୁ ମଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଥେରା, ଅନୁସାସନ୍ତୁ ମଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଥେରା, କରୋନ୍ତୁ ମେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଥେରା ଧମ୍ମିଂ କଥଂ ଯଥାହଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସେଯ୍ଯ'ନ୍ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ମଂ, ଆୱୁସୋ, ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – 'ରୂପଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ; ରୂପଂ ଅନତ୍ତା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା। ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା, ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା'''ତି।

''ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – 'ମଯ୍ହମ୍ପି ଖୋ ଏତଂ ଏୱଂ ହୋତି – ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ରୂପଂ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା। ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା, ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା'ତି। ଅଥ ଚ ପନ ମେ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥେ ସବ୍ବୂପଧିପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗେ ତଣ୍ହାକ୍ଖଯେ ୱିରାଗେ ନିରୋଧେ ନିବ୍ବାନେ ଚିତ୍ତଂ ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ନପ୍ପସୀଦତି ନ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ନାଧିମୁଚ୍ଚତି। ପରିତସ୍ସନା ଉପାଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ପଚ୍ଚୁଦାୱତ୍ତତି ମାନସଂ – 'ଅଥ କୋ ଚରହି ମେ ଅତ୍ତା'ତି? ନ ଖୋ ପନେୱଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତୋ ହୋତି। କୋ ନୁ ଖୋ ମେ ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ଯ ଯଥାହଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସେଯ୍ଯନ୍ତି!

''ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି – 'ଅଯଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରତି ଘୋସିତରାମେ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ, ପହୋତି ଚ ମେ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ ଯଥାହଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସେଯ୍ଯଂ। ଅତ୍ଥି ଚ ମେ ଆଯସ୍ମନ୍ତେ ଆନନ୍ଦେ ତାୱତିକା ୱିସ୍ସଟ୍ଠି। ଯଂନୂନାହଂ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ଯ'ନ୍ତି। ଓୱଦତୁ ମଂ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ; ଅନୁସାସତୁ ମଂ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ; କରୋତୁ ମେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ ଯଥାହଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସେଯ୍ଯ''ନ୍ତି।

''ଏତ୍ତକେନପି ମଯଂ ଆଯସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ଅତ୍ତମନା ଅପି ନାମ ତଂ [ଅତ୍ତମନା ଅଭିରଦ୍ଧା, ତଂ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ।)] ଆଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ଆୱି ଅକାସି ଖୀଲଂ ଛିନ୍ଦି [ପଭିନ୍ଦି (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)]। ଓଦହାୱୁସୋ, ଛନ୍ନ , ସୋତଂ; ଭବ୍ବୋସି [ଭବ୍ବୋ ତ୍ୱଂ (କ।)] ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାତୁ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ତାୱତକେନେୱ [ତାୱଦେୱ (ସୀ।)] ଉଳାରଂ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି – ''ଭବ୍ବୋ କିରସ୍ମି ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାତୁ''ନ୍ତି।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ଚ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ କଚ୍ଚାନଗୋତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଓୱଦନ୍ତସ୍ସ – ଦ୍ୱଯନିସ୍ସିତୋ ଖ୍ୱାଯଂ, କଚ୍ଚାନ, ଲୋକୋ ଯେଭୁଯ୍ଯେନ ଅତ୍ଥିତଞ୍ଚେୱ ନତ୍ଥିତଞ୍ଚ। ଲୋକସମୁଦଯଂ ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ ଯା ଲୋକେ ନତ୍ଥିତା, ସା ନ ହୋତି। ଲୋକନିରୋଧଂ ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ ଯା ଲୋକେ ଅତ୍ଥିତା, ସା ନ ହୋତି। ଉପଯୁପାଦାନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧୋ ଖ୍ୱାଯଂ, କଚ୍ଚାନ, ଲୋକୋ ଯେଭୁଯ୍ଯେନ ତଂ ଚାଯଂ ଉପଯୁପାଦାନଂ ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯଂ ନ ଉପେତି ନ ଉପାଦିଯତି ନାଧିଟ୍ଠାତି 'ଅତ୍ତା ମେ'ତି। ଦୁକ୍ଖମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦୁକ୍ଖଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ନ କଙ୍ଖତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତି। ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯା ଞାଣମେୱସ୍ସ ଏତ୍ଥ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତି। ସବ୍ବମତ୍ଥୀତି ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଅଯମେକୋ ଅନ୍ତୋ। ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀତି ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ଅନ୍ତୋ। ଏତେ ତେ, କଚ୍ଚାନ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା; ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ

କେଓ୍ୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘ଏଓ୍ୱମେତଂ, ଆଓ୍ୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ହୋତି ଯେସଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ତାଦିସା ସବ୍ରହ୍ମଚାରଯୋ ଅନୁକମ୍ପକା ଅତ୍ଥକାମା ଓଓ୍ୱାଦକା ଅନୁସାସକା। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ମେ ଆୟସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମୋ ଅଭିସମିତୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ରାହୁଲସୁତ୍ତଂ

୯୧। ସାଓ୍ୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଯେନ ଭଗଓ୍ୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତଂ ଏତଦଓ୍ୱୋଚ – ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତୀ’’ତି?

‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି, ରାହୁଲ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ଓ୍ୱା ଓଳାରିକଂ ଓ୍ୱା ସୁଖୁମଂ ଓ୍ୱା ହୀନଂ ଓ୍ୱା ପଣୀତଂ ଓ୍ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଓ୍ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଓ୍ୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଯା କାଚି ଓ୍ୱେଦନା … ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ଓ୍ୱା…ପେ… ସବ୍ବଂ ଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଓ୍ୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଏଓ୍ୱଂ ଖୋ, ରାହୁଲ, ଜାନତୋ ଏଓ୍ୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ନଓ୍ୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯରାହୁଲସୁତ୍ତଂ

୯୨। ସାଓ୍ୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତଂ ଏତଦଓ୍ୱୋଚ – ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାପଗତଂ ମାନସଂ ହୋତି ଓ୍ୱିଧାସମତିକ୍କନ୍ତଂ ସନ୍ତଂ ସୁଓ୍ୱିମୁତ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି, ରାହୁଲ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ଓ୍ୱା…ପେ… ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଓ୍ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଓ୍ୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଅନୁପାଦା ଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଯା କାଚି ଓ୍ୱେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ଓ୍ୱା ଓଳାରିକଂ ଓ୍ୱା ସୁଖୁମଂ ଓ୍ୱା ହୀନଂ ଓ୍ୱା ପଣୀତଂ ଓ୍ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଓ୍ୱା, ସବ୍ବଂ ଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଓ୍ୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଅନୁପାଦା ଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଏଓ୍ୱଂ ଖୋ, ରାହୁଲ , ଜାନତୋ ଏଓ୍ୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାପଗତଂ ମାନସଂ ହୋତି ଓ୍ୱିଧା ସମତିକ୍କନ୍ତଂ ସନ୍ତଂ ସୁଓ୍ୱିମୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ଥେରଓ୍ୱଗ୍ଗୋ ନଓ୍ୱମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଆନନ୍ଦୋ ତିସ୍ସୋ ଯମକୋ, ଅନୁରାଧୋ ଚ ଓ୍ୱକ୍କଲି;

ଅସ୍ସଜି ଖେମକୋ ଛନ୍ନୋ, ରାହୁଲା ଅପରେ ଦୁଓ୍ୱେ।

୧୦। ପୁପ୍ଫଓ୍ୱଗ୍ଗୋ

୧। ନଦୀସୁତ୍ତଂ

୯୩। ସାଓ୍ୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ନଦୀ ପବ୍ବତେଯ୍ୟା ଓହାରିନୀ ଦୂରଙ୍ଗମା ସୀଘସୋତା। ତସ୍ସା ଉଭୋସୁ ତୀରେସୁ [ଉଭତୋ ତୀରେ (ସୀ।), ଉଭତୋ ତୀରେସୁ (ସ୍ୟା। କଂ।)] କାସା ଚେପି ଜାତା ଅସ୍ସୁ, ତେ ନଂ ଅଜ୍ଝୋଲମ୍ବେଯ୍ୟୁଂ; କୁସା ଚେପି ଜାତା ଅସ୍ସୁ, ତେ ନଂ ଅଜ୍ଝୋଲମ୍ବେଯ୍ୟୁଂ; ପବ୍ବଜା [ବବ୍ବଜା (ସୀ। ପୀ।)] ଚେପି ଜାତା ଅସ୍ସୁ, ତେ ନଂ ଅଜ୍ଝୋଲମ୍ବେଯ୍ୟୁଂ; ବୀରଣା ଚେପି ଜାତା ଅସ୍ସୁ, ତେ ନଂ ଅଜ୍ଝୋଲମ୍ବେଯ୍ୟୁଂ; ରୁକ୍ଖା ଚେପି ଜାତା ଅସ୍ସୁ, ତେ ନଂ ଅଜ୍ଝୋଲମ୍ବେଯ୍ୟୁଂ। ତସ୍ସା ପୁରିସୋ ସୋତେନ ଓ୍ୱୁଯ୍ହମାନୋ କାସେ ଚେପି ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ, ତେ ପଲୁଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଅନଯବ୍ୟସନଂ

ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। କୁସେ ଚେପି ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ପଲ୍ଲଜେ ଚେପି ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ବୀରଣେ ଚେପି ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ରୁକ୍ଖେ ଚେପି ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ତେ ପଲୁଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ । ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଅନୟବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତଂ ରୂପଂ ପଲୁଜ୍ଜତି। ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଅନୟବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜତି। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ; ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ , ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଲୁଜ୍ଜତି। ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଅନୟବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ ଭନ୍ତେ''। ''ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ ଭନ୍ତେ''। ''ତସ୍ମାତିହ…ପେ… ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପୁପ୍ଫସୁତ୍ତଂ

୯୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେନ ୱିୱଦାମି, ଲୋକୋୱ ମୟା ୱିୱଦତି। ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମୱାଦୀ କେନଚି ଲୋକସ୍ମିଂ ୱିୱଦତି। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନତ୍ଥିସମ୍ମତଂ ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତାନଂ, ଅହମ୍ପି ତଂ 'ନତ୍ଥୀ'ତି ୱଦାମି। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥିସମ୍ମତଂ ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତାନଂ, ଅହମ୍ପି ତଂ 'ଅତ୍ଥୀ'ତି ୱଦାମି''।

''କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନତ୍ଥିସମ୍ମତଂ ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତାନଂ, ଯମହଂ 'ନତ୍ଥୀ'ତି ୱଦାମି? ରୂପଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ନତ୍ଥିସମ୍ମତଂ ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତାନଂ; ଅହମ୍ପି ତଂ 'ନତ୍ଥୀ'ତି ୱଦାମି। ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ନତ୍ଥିସମ୍ମତଂ ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତାନଂ; ଅହମ୍ପି ତଂ 'ନତ୍ଥୀ'ତି ୱଦାମି। ଇଦଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନତ୍ଥିସମ୍ମତଂ ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତାନଂ; ଅହମ୍ପି ତଂ 'ନତ୍ଥୀ'ତି ୱଦାମି''।

''କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥିସମ୍ମତଂ ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତାନଂ, ଯମହଂ 'ଅତ୍ଥୀ'ତି ୱଦାମି? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ଅତ୍ଥିସମ୍ମତଂ ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତାନଂ; ଅହମ୍ପି ତଂ 'ଅତ୍ଥୀ'ତି ୱଦାମି। ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ଅତ୍ଥିସମ୍ମତଂ ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତାନଂ; ଅହମ୍ପି ତଂ 'ଅତ୍ଥୀ'ତି ୱଦାମି। ଇଦଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥିସମ୍ମତଂ ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତାନଂ; ଅହମ୍ପି ତଂ 'ଅତ୍ଥୀ'ତି ୱଦାମି''।

''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଲୋକଧମ୍ମୋ, ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି ଅଭିସମେତି; ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଭିସମେତ୍ୱା ତଂ ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞପେତି ପଟ୍ଠପେତି ୱିୱରତି ୱିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି।

''କିଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଲୋକଧମ୍ମୋ, ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି ଅଭିସମେତି, ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଭିସମେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞପେତି ପଟ୍ଠପେତି ୱିୱରତି ୱିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଲୋକଧମ୍ମୋ ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି ଅଭିସମେତି। ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଭିସମେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞପେତି ପଟ୍ଠପେତି ୱିୱରତି ୱିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି।

''ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଏୱଂ ଆଚିକ୍ଖିୟମାନେ ଦେସିୟମାନେ ପଞ୍ଞପିୟମାନେ ପଟ୍ଠପିୟମାନେ ୱିୱରିୟମାନେ ୱିଭଜିୟମାନେ ଉତ୍ତାନୀକରିୟମାନେ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି ତମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅନ୍ଧଂ ଅଚକ୍ଖୁକଂ ଅଜାନନ୍ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତଂ କିନ୍ତି କରୋମି! ୱେଦନା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଲୋକଧମ୍ମୋ…ପେ… ସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖୱେ… ସଙ୍ଖାରା, ଭିକ୍ଖୱେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଲୋକଧମ୍ମୋ ତଂ ତଥାଗତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି ଅଭିସମେତି। ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଭିସମେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞପେତି ପଟ୍ଠପେତି ୱିୱରତି ୱିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି।

''ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଏୱଂ ଆଚିକ୍ଖିୟମାନେ ଦେସିୟମାନେ ପଞ୍ଞପିୟମାନେ ପଟ୍ଠପିୟମାନେ ୱିୱରିୟମାନେ ୱିଭଜିୟମାନେ ଉତ୍ତାନୀକରିୟମାନେ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି ତମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅନ୍ଧଂ ଅଚକ୍ଖୁକଂ ଅଜାନନ୍ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତଂ କିନ୍ତି କରୋମି!

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପ୍ପଲଂ ୱା ପଦୁମଂ ୱା ପୁଣ୍ଡରୀକଂ ୱା ଉଦକେ ଜାତଂ ଉଦକେ ସଂୱଡ୍ଢଂ ଉଦକା ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗମ୍ମ ଠାତି [ତିଟ୍ଠନ୍ତଂ (କ।)] ଅନୁପଲିତ୍ତଂ ଉଦକେନ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଜାତୋ ଲୋକେ ସଂୱଡ୍ଢୋ ଲୋକଂ ଅଭିଭୁୟ୍ୟ ୱିହରତି ଅନୁପଲିତ୍ତୋ ଲୋକେନା''ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଫେଣପିଣ୍ଡୂପମସୁତ୍ତଂ

୯୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ଅଯୁଜ୍ଝାଯଂ [ଅଯୋଜ୍ଝାଯଂ (ସୀ। ପୀ।)] ୱିହରତି ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ତୀରେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି –

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ମହନ୍ତଂ ଫେଣପିଣ୍ଡଂ ଆୱହେଯ୍ୟ। ତମେନଂ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ପସ୍ସେଯ୍ୟ ନିଜ୍ଝାଯେଯ୍ୟ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖେଯ୍ୟ। ତସ୍ସ ତଂ ପସ୍ସତୋ ନିଜ୍ଝାଯତୋ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ, ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ, ଅସାରକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ। କିଞ୍ହି ସିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫେଣପିଣ୍ଡେ ସାରୋ? ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁ ପସ୍ସତି ନିଜ୍ଝାଯତି ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତି। ତସ୍ସ ତଂ ପସ୍ସତୋ ନିଜ୍ଝାଯତୋ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି , ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି, ଅସାରକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି। କିଞ୍ହି ସିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପେ ସାରୋ?

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଦସମଯେ ଥୁଲ୍ଲଫୁସିତକେ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ଉଦକେ ଉଦକପୁବ୍ବୁଳଂ [ଉଦକବୁବ୍ବୁଳଂ (ସୀ। ପୀ।)] ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେୱ ନିରୁଜ୍ଝତି ଚ। ତମେନଂ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ପସ୍ସେଯ୍ୟ ନିଜ୍ଝାଯେଯ୍ୟ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖେଯ୍ୟ। ତସ୍ସ ତଂ ପସ୍ସତୋ ନିଜ୍ଝାଯତୋ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ, ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ, ଅସାରକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ। କିଞ୍ହି ସିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦକପୁବ୍ବୁଳେ ସାରୋ? ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା କାଚି ୱେଦନା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା…ପେ… ଯା ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁ ପସ୍ସତି ନିଜ୍ଝାଯତି ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତି। ତସ୍ସ ତଂ ପସ୍ସତୋ ନିଜ୍ଝାଯତୋ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି, ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି, ଅସାରକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି। କିଞ୍ହି ସିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନାଯ ସାରୋ?

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିମ୍ହାନଂ ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ ଠିତେ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ କାଲେ ମରୀଚିକା ଫନ୍ଦତି। ତମେନଂ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ପସ୍ସେଯ୍ୟ ନିଜ୍ଝାଯେଯ୍ୟ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖେଯ୍ୟ। ତସ୍ସ ତଂ ପସ୍ସତୋ ନିଜ୍ଝାଯତୋ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ, ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ…ପେ… କିଞ୍ହି ସିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ମରୀଚିକାଯ ସାରୋ? ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା…ପେ…।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ସାରତ୍ଥିକୋ ସାରଗୱେସୀ ସାରପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ତିଣ୍ହଂ କୁଠାରିଂ [କୁଧାରିଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଆଦାଯ ୱନଂ ପୱିସେଯ୍ୟ। ସୋ ତତ୍ଥ ପସ୍ସେଯ୍ୟ ମହନ୍ତଂ କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଉଜୁଂ ନୱଂ ଅକୁକ୍କୁକଜାତଂ [ଅକୁକ୍କଜାତଂ (କ। ସୀ। ପୀ।), ଅକୁସଜାତଂ (କ। ସୀ।), ଅକୁକ୍କୁଜକଜାତଂ (କ।)]। ତମେନଂ ମୂଲେ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ; ମୂଲେ ଛେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗେ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ଅଗ୍ଗେ ଛେତ୍ୱା ପତ୍ତୱଟ୍ଟିଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜେଯ୍ୟ। ସୋ ତସ୍ସ ପତ୍ତୱଟ୍ଟିଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜନ୍ତୋ ଫେଗ୍ଗୁମ୍ପି ନାଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, କୁତୋ ସାରଂ! ତମେନଂ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ପସ୍ସେଯ୍ୟ ନିଜ୍ଝାଯେଯ୍ୟ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖେଯ୍ୟ। ତସ୍ସ ତଂ ପସ୍ସତୋ ନିଜ୍ଝାଯତୋ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ, ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ, ଅସାରକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ। କିଞ୍ହି ସିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧେ ସାରୋ? ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା…ପେ… ଯେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁ ପସ୍ସତି ନିଜ୍ଝାଯତି ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତି। ତସ୍ସ ତଂ ପସ୍ସତୋ ନିଜ୍ଝାଯତୋ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି, ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି, ଅସାରକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି। କିଞ୍ହି ସିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରେସୁ ସାରୋ?

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାଯାକାରୋ ୱା ମାଯାକାରନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଚତୁମହାପଥେ [ଚାତୁମ୍ମହାପଥେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ମାଯଂ ୱିଦଂସେଯ୍ୟ। ତମେନଂ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ପସ୍ସେଯ୍ୟ ନିଜ୍ଝାଯେଯ୍ୟ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖେଯ୍ୟ। ତସ୍ସ ତଂ ପସ୍ସତୋ ନିଜ୍ଝାଯତୋ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ, ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ, ଅସାରକଞ୍ଞେୱ ଖାଯେଯ୍ୟ। କିଞ୍ହି ସିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାଯାଯ ସାରୋ? ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ତଂ ଭିକ୍ଖୁ ପସ୍ସତି ନିଜ୍ଝାଯତି ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତି। ତସ୍ସ ତଂ ପସ୍ସତୋ ନିଜ୍ଝାଯତୋ ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ରିତ୍ତକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି, ତୁଚ୍ଛକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି, ଅସାରକଞ୍ଞେୱ ଖାଯତି। କିଞ୍ହି ସିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ସାରୋ?

‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି… ସଞ୍ଞାଯପି… ସଙ୍ଖାରେସୁପି … ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତି’’।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ଫେଣପିଣ୍ଡୂପମଂ ରୂପଂ, ୱେଦନା ବୁବ୍ବୁଳୂପମା [ବୁବ୍ବୁଳୂପମା (ସୀ।), ପୁବ୍ବୁଳଓପମା (କ।)];

ମରୀଚିକୂପମା ସଞ୍ଞା, ସଙ୍ଖାରା କଦଲୂପମା;

ମାଯୂପମଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଦେସିତାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନା।

''ଯଥା ଯଥା ନିଜ୍ଝାଯତି, ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖତି;

ରିତ୍ତକଂ ତୁଚ୍ଛକଂ ହୋତି, ଯୋ ନଂ ପସ୍ସତି ଯୋନିସୋ।

''ଇମଞ୍ଚ କାଯଂ ଆରବ୍ଭ, ଭୂରିପଞ୍ଞେନ ଦେସିତଂ;

ପହାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ, ରୂପଂ ପସ୍ସଥ [ପସ୍ସେଥ (ସୀ।)] ଛଡ୍ଡିତଂ।

''ଆଯୁ ଉସ୍ମା ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଯଦା କାଯଂ ଜହନ୍ତିମଂ;

ଅପୱିଦ୍ଧୋ [ଅପୱିଟ୍ଠୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ତଦା ସେତି, ପରଭତ୍ତଂ ଅଚେତନଂ।

''ଏତାଦିସାଯଂ ସନ୍ତାନୋ, ମାଯାଯଂ ବାଲଲାପିନୀ;

ୱଧକୋ ଏସ ଅକ୍ଖାତୋ, ସାରୋ ଏତ୍ଥ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

''ଏୱଂ ଖନ୍ଧେ ଅୱେକ୍ଖେଯ୍ଯ, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ;

ଦିୱା ୱା ଯଦି ୱା ରତ୍ତିଂ, ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ।

''ଜହେଯ୍ଯ ସବ୍ବସଂଯୋଗଂ, କରେଯ୍ଯ ସରଣତ୍ତନୋ;

ଚରେଯ୍ଯାଦିତ୍ତସୀସୋୱ, ପତ୍ଥଯଂ ଅଚ୍ଚୁତଂ ପଦ''ନ୍ତି। ତତିଯଂ;

୪। ଗୋମଯପିଣ୍ଡସୁତ୍ତଂ

୯୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଯଂ ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି? ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କାଚି ୱେଦନା ଯା ୱେଦନା ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି? ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କାଚି ସଞ୍ଞା ଯା ସଞ୍ଞା…ପେ… ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କେଚି ସଙ୍ଖାରା ଯେ ସଙ୍ଖାରା ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସନ୍ତି? ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତୀ''ତି? ''ନତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କିଞ୍ଚି ରୂପଂ, ଯଂ ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି। ନତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କାଚି ୱେଦନା… କାଚି ସଞ୍ଞା… କେଚି ସଙ୍ଖାରା… କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ , ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପରିତ୍ତଂ ଗୋମଯପିଣ୍ଡଂ ପାଣିନା ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଏତ୍ତକୋପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭୋ ନତ୍ଥି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି। ଏତ୍ତକୋ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୁ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭୋ ଅଭୱିସ୍ସ ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ, ନଯିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ପଞ୍ଞାଯେଥ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତ୍ତକୋପି ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭୋ ନତ୍ଥି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ, ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ପଞ୍ଞାଯତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ।

''ଭୂତପୁବ୍ବାହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରାଜା ଅହୋସିଂ ଖତ୍ତିଯୋ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରଞ୍ଞୋ ସତୋ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ

ଚତୁରାସୀତିନଗରସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ କୁସାୱତୀ ରାଜଧାନିପ୍ପମୁଖାନି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରଞ୍ଞୋ ସତୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଚତୁରାସୀତିପାସାଦସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ ଧମ୍ମପାସାଦପ୍ପମୁଖାନି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରଞ୍ଞୋ ସତୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଚତୁରାସୀତିକୂଟାଗାରସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ ମହାବ୍ୟୂହକୂଟାଗାରପ୍ପମୁଖାନି [ମହାୱିୟୂହକୂଟାଗାରପ୍ପମୁଖାନି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୬୩)]। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରଞ୍ଞୋ ସତୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଚତୁରାସୀତିପଲ୍ଲଙ୍କସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ ଦନ୍ତମୟାନି ସାରମୟାନି ସୋୱଣ୍ଣମୟାନି ଗୋଣକତ୍ଥତାନି ପଟିକତ୍ଥତାନି ପଟଲିକତ୍ଥତାନି କଦଲିମିଗପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାନି [କାଦଲିମିଗପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାନି (ସୀ।)] ସଉତ୍ତରଚ୍ଛଦାନି ଉଭତୋଲୋହିତକୂପଧାନାନି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରଞ୍ଞୋ ସତୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଚତୁରାସୀତିନାଗସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ ସୋୱଣ୍ଣାଲଙ୍କାରାନି ସୋୱଣ୍ଣଦ୍ଧଜାନି ହେମଜାଲପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନି ଉପୋସଥନାଗରାଜପ୍ପମୁଖାନି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରଞ୍ଞୋ ସତୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଚତୁରାସୀତିଅସ୍ସସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ ସୋୱଣ୍ଣାଲଙ୍କାରାନି ସୋୱଣ୍ଣଦ୍ଧଜାନି ହେମଜାଲପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନି ୱଲାହକଅସ୍ସରାଜପ୍ପମୁଖାନି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରଞ୍ଞୋ ସତୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଚତୁରାସୀତିରଥସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ ସୋୱଣ୍ଣାଲଙ୍କାରାନି ସୋୱଣ୍ଣଦ୍ଧଜାନି ହେମଜାଲପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନି ୱେଜୟନ୍ତରଥପ୍ପମୁଖାନି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରଞ୍ଞୋ ସତୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଚତୁରାସୀତିମଣିସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ ମଣିରତନପ୍ପମୁଖାନି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ...ପେ... ଚତୁରାସୀତିଇତ୍ଥିସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ ସୁଭଦ୍ଦାଦେୱିପ୍ପମୁଖାନି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ...ପେ... ଚତୁରାସୀତିଖତ୍ତିୟସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ ଅନୁୟନ୍ତାନି ପରିଣାୟକରତନପ୍ପମୁଖାନି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ...ପେ... ଚତୁରାସୀତିଧେନୁସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ ଦୁକୂଲସନ୍ଦନାନି କଂସୂପଧାରଣାନି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ...ପେ... ଚତୁରାସୀତିୱତ୍ଥକୋଟିସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ ଖୋମସୁଖୁମାନି କୋସେୟ୍ୟସୁଖୁମାନି କମ୍ବଲସୁଖୁମାନି କପ୍ପାସିକସୁଖୁମାନି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ...ପେ... ଚତୁରାସୀତିଥାଲିପାକସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ; ସାୟଂ ପାତଂ ଭତ୍ତାଭିହାରୋ ଅଭିହରିୟିତ୍ଥ।

‘‘ତେସଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୁରାସୀତିୟା ନଗରସହସ୍ସାନଂ ଏକଞ୍ଞେୱ ତଂ ନଗରଂ ହୋତି ୟମହଂ ତେନ ସମୟେନ ଅଜ୍ଝାୱସାମି – କୁସାୱତୀ ରାଜଧାନୀ। ତେସଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୁରାସୀତିୟା ପାସାଦସହସ୍ସାନଂ ଏକୋୟେୱ ସୋ ପାସାଦୋ ହୋତି ୟମହଂ ତେନ ସମୟେନ ଅଜ୍ଝାୱସାମି – ଧମ୍ମୋ ପାସାଦୋ। ତେସଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୁରାସୀତିୟା କୂଟାଗାରସହସ୍ସାନଂ ଏକଞ୍ଞେୱ ତଂ କୂଟାଗାରଂ ହୋତି ୟମହଂ ତେନ ସମୟେନ ଅଜ୍ଝାୱସାମି – ମହାବ୍ୟୂହଂ କୂଟାଗାରଂ। ତେସଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୁରାସୀତିୟା ପଲ୍ଲଙ୍କସହସ୍ସାନଂ ଏକୋୟେୱ ସୋ ପଲ୍ଲଙ୍କୋ ହୋତି ୟମହଂ ତେନ ସମୟେନ ପରିଭୁଞ୍ଜାମି – ଦନ୍ତମୟୋ ୱା ସାରମୟୋ ୱା ସୋୱଣ୍ଣମୟୋ ୱା ରୂପିୟମୟୋ ୱା। ତେସଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୁରାସୀତିୟା ନାଗସହସ୍ସାନଂ ଏକୋୟେୱ ସୋ ନାଗୋ ହୋତି ୟମହଂ ତେନ ସମୟେନ ଅଭିରୁହାମି – ଉପୋସଥୋ ନାଗରାଜା। ତେସଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୁରାସୀତିୟା ଅସ୍ସସହସ୍ସାନଂ ଏକୋୟେୱ ସୋ ଅସ୍ସୋ ହୋତି ୟମହଂ ତେନ ସମୟେନ ଅଭିରୁହାମି – ୱଲାହକୋ ଅସ୍ସରାଜା। ତେସଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୁରାସୀତିୟା ରଥସହସ୍ସାନଂ ଏକୋୟେୱ ସୋ ରଥୋ ହୋତି ୟମହଂ ତେନ ସମୟେନ ଅଭିରୁହାମି – ୱେଜୟନ୍ତୋ ରଥୋ। ତେସଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୁରାସୀତିୟା ଇତ୍ଥିସହସ୍ସାନଂ ଏକାୟେୱ ସା ଇତ୍ଥୀ ହୋତି ୟା ମଂ ତେନ ସମୟେନ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାତି – ଖତ୍ତିୟାନୀ ୱା ୱେଲାମିକା ୱା। ତେସଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୁରାସୀତିୟା ୱତ୍ଥକୋଟିସହସ୍ସାନଂ ଏକଞ୍ଞେୱ ତଂ ୱତ୍ଥୟୁଗଂ ହୋତି ୟମହଂ ତେନ ସମୟେନ ପରିଦହାମି – ଖୋମସୁଖୁମଂ ୱା କୋସେୟ୍ୟସୁଖୁମଂ ୱା କମ୍ବଲସୁଖୁମଂ ୱା କପ୍ପାସିକସୁଖୁମଂ ୱା। ତେସଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୁରାସୀତିୟା ଥାଲିପାକସହସ୍ସାନଂ ଏକୋୟେୱ ସୋ ଥାଲିପାକୋ ହୋତି ୟତୋ ନାଳିକୋଦନପରମଂ ଭୁଞ୍ଜାମି ତଦୁପିୟଞ୍ଚ ସୂପେୟ୍ୟଂ [ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)]। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସବ୍ବେ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା। ଏୱଂ ଅନିଚ୍ଚା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଙ୍ଖାରା। ଏୱଂ ଅଦ୍ଧୁୱା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଙ୍ଖାରା। ଏୱଂ ଅନସ୍ସାସିକା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଙ୍ଖାରା। ୟାୱଞ୍ଚିଦଂ , ଭିକ୍ଖୁ, ଅଲମେୱ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିରଜ୍ଜିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ନଖସିଖାସୁତ୍ତଂ

୯୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ୟଂ ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି? ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କାଚି ୱେଦନା ୟା ୱେଦନା ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି? ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କାଚି ସଞ୍ଞା...ପେ... କେଚି ସଙ୍ଖାରା, ୟେ ସଙ୍ଖାରା ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସନ୍ତି? ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୟଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କିଞ୍ଚି ରୂପଂ, ୟଂ ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି। ନତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କାଚି ୱେଦନା... କାଚି ସଞ୍ଞା... କେଚି ସଙ୍ଖାରା...ପେ... କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୟଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପରିତ୍ତଂ ନଖସିଖାୟଂ ପଂସୁଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଏତ୍ତକମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ରୂପଂ ନତ୍ଥି ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ

ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି। ଏତ୍ତକଂ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୁ, ରୂପଂ ଅଭୱିସ୍ସ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ନୟିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ପଞ୍ଞାୟେଥ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତ୍ତକମ୍ପି ରୂପଂ ନତ୍ଥି ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ପଞ୍ଞାୟତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ''।

''ଏତ୍ତକାପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ୱେଦନା ନତ୍ଥି ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି। ଏତ୍ତକା ଚେପି, ଭିକ୍ଖୁ, ୱେଦନା ଅଭୱିସ୍ସ ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ନ ୟିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ପଞ୍ଞାୟେଥ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତ୍ତକାପି ୱେଦନା ନତ୍ଥି ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ପଞ୍ଞାୟତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ।

''ଏତ୍ତକାପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଞ୍ଞା ନତ୍ଥି…ପେ… ଏତ୍ତକାପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଙ୍ଖାରା ନତ୍ଥି ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସନ୍ତି। ଏତ୍ତକା ଚେପି, ଭିକ୍ଖୁ, ସଙ୍ଖାରା ଅଭୱିସ୍ସଂସୁ ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ନ ୟିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ପଞ୍ଞାୟେଥ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତ୍ତକାପି ସଙ୍ଖାରା ନତ୍ଥି ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ପଞ୍ଞାୟତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ।

''ଏତ୍ତକମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନତ୍ଥି ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି। ଏତ୍ତକମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭୱିସ୍ସ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ନ ୟିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ପଞ୍ଞାୟେଥ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତ୍ତକମ୍ପି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନତ୍ଥି ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ପଞ୍ଞାୟତି ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟ।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଭିକ୍ଖୁ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ତସ୍ମାତିହ…ପେ… ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସୁଦ୍ଧିକସୁତ୍ତଂ

୯୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ରୂପଂ, ୟଂ ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି? ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କାଚି ୱେଦନା…ପେ… କାଚି ସଞ୍ଞା… କେଚି ସଙ୍ଖାରା… କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୟଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତୀ''ତି? ''ନତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ୟଂ ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତି। ନତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କାଚି ୱେଦନା… କାଚି ସଞ୍ଞା… କେଚି ସଙ୍ଖାରା… କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୟଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଗଦ୍ଦୁଲବଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୯୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ଅନମତଗ୍ଗୋୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାୟତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂୟୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ। ହୋତି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୟୋ ୟଂ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଉସ୍ସୁସ୍ସତି ୱିସୁସ୍ସତି ନ ଭୱତି; ନ ତ୍ୱେୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂୟୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟଂ ୱଦାମି। ହୋତି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୟୋ ୟଂ ସିନେରୁ ପବ୍ବତରାଜା ଡୟ୍ହତି ୱିନସ୍ସତି ନ ଭୱତି; ନ ତ୍ୱେୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂୟୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟଂ ୱଦାମି। ହୋତି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୟୋ ୟଂ ମହାପଥୱୀ ଡୟ୍ହତି ୱିନସ୍ସତି ନ ଭୱତି; ନ ତ୍ୱେୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂୟୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟଂ ୱଦାମି''।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସା ଗଦ୍ଦୁଲବଦ୍ଧୋ [ଗଦ୍ଦୂଲବନ୍ଧୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଦଳ୍ହେ ଖୀଲେ ୱା ଥମ୍ଭେ ୱା ଉପନିବଦ୍ଧୋ ତମେୱ ଖୀଲଂ ୱା ଥମ୍ଭଂ ୱା ଅନୁପରିଧାୱତି ଅନୁପରିୱତ୍ତତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ…ପେ… ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି… ସଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି… ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ସୋ ରୂପଞ୍ଞେୱ ଅନୁପରିଧାୱତି ଅନୁପରିୱତ୍ତତି, ୱେଦନଞ୍ଞେୱ…ପେ… ସଞ୍ଞଞ୍ଞେୱ… ସଙ୍ଖାରେୟେୱ… ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଞେୱ ଅନୁପରିଧାୱତି ଅନୁପରିୱତ୍ତତି। ସୋ ରୂପଂ ଅନୁପରିଧାୱଂ ଅନୁପରିୱତ୍ତଂ, ୱେଦନଂ…ପେ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନୁପରିଧାୱଂ ଅନୁପରିୱତ୍ତଂ, ନ ପରିମୁଚ୍ଚତି ରୂପମ୍ହା, ନ

ପରିମୁଚ୍ଚତି ୱେଦନାୟ, ନ ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଞ୍ଞାୟ, ନ ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଖାରେହି, ନ ପରିମୁଚ୍ଚତି ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ହା, ନ ପରିମୁଚ୍ଚତି ଜାତିଯା ଜରାମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି। 'ନ ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା'ତି ୱଦାମି''।

''ସୁତୱା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ…ପେ… ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ, ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ନ ୱେଦନଂ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ସୋ ରୂପଂ ନାନୁପରିଧାୱତି ନାନୁପରିୱତ୍ତତି, ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାନୁପରିଧାୱତି ନାନୁପରିୱତ୍ତତି। ସୋ ରୂପଂ ଅନନୁପରିଧାୱଂ ଅନନୁପରିୱତ୍ତଂ, ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନନୁପରିଧାୱଂ ଅନନୁପରିୱତ୍ତଂ; ପରିମୁଚ୍ଚତି ରୂପମ୍ହା, ପରିମୁଚ୍ଚତି ୱେଦନାୟ, ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଞ୍ଞାୟ, ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଖାରେହି, ପରିମୁଚ୍ଚତି ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ହା, ପରିମୁଚ୍ଚତି ଜାତିଯା ଜରାମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି। 'ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା'ତି ୱଦାମୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯଗଦ୍ଦୁଲବଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୧୦୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସା ଗଦ୍ଦୁଲବଦ୍ଧୋ ଦଳ୍ହେ ଖୀଲେ ୱା ଥମ୍ଭେ ୱା ଉପନିବଦ୍ଧୋ। ସୋ ଗଚ୍ଛତି ଚେପି ତମେୱ ଖୀଲଂ ୱା ଥମ୍ଭଂ ୱା ଉପଗଚ୍ଛତି; ତିଟ୍ଠତି ଚେପି ତମେୱ ଖୀଲଂ ୱା ଥମ୍ଭଂ ୱା ଉପତିଟ୍ଠତି; ନିସୀଦତି ଚେପି ତମେୱ ଖୀଲଂ ୱା ଥମ୍ଭଂ ୱା ଉପନିସୀଦତି; ନିପଜ୍ଜତି ଚେପି ତମେୱ ଖୀଲଂ ୱା ଥମ୍ଭଂ ୱା ଉପନିପଜ୍ଜତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପଂ 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ସୋ ଗଚ୍ଛତି ଚେପି ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଉପଗଚ୍ଛତି; ତିଟ୍ଠତି ଚେପି ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଉପତିଟ୍ଠତି; ନିସୀଦତି ଚେପି ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଉପନିସୀଦତି; ନିପଜ୍ଜତି ଚେପି ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଉପନିପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିକ୍ଖଣଂ ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଦୀଘରତ୍ତମିଦଂ ଚିତ୍ତଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ରାଗେନ ଦୋସେନ ମୋହେନା'ତି। ଚିତ୍ତସଂକିଲେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି; ଚିତ୍ତୱୋଦାନା ସତ୍ତା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି।

''ଦିଟ୍ଠଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚରଣଂ ନାମ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି? ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚରଣଂ ନାମ ଚିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତେନେୱ ଚିନ୍ତିତଂ। ତେନପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚରଣେନ ଚିତ୍ତେନ ଚିତ୍ତଞ୍ଞେୱ ଚିତ୍ତତରଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିକ୍ଖଣଂ ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଦୀଘରତ୍ତମିଦଂ ଚିତ୍ତଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ରାଗେନ ଦୋସେନ ମୋହେନା'ତି। ଚିତ୍ତସଂକିଲେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି; ଚିତ୍ତୱୋଦାନା ସତ୍ତା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି।

''ନାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକନିକାଯମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ। ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା, ତେପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଚିତ୍ତେନେୱ ଚିନ୍ତିତା, ତେହିପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତେହି ପାଣେହି ଚିତ୍ତଞ୍ଞେୱ ଚିତ୍ତତରଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିକ୍ଖଣଂ ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଦୀଘରତ୍ତମିଦଂ ଚିତ୍ତଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ରାଗେନ ଦୋସେନ ମୋହେନା'ତି। ଚିତ୍ତସଂକିଲେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି; ଚିତ୍ତୱୋଦାନା ସତ୍ତା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ରଜକୋ ୱା ଚିତ୍ତକାରକୋ ୱା ରଜନାୟ ୱା ଲାଖାୟ ୱା ହଲିଦ୍ଦିଯା ୱା ନୀଲିଯା ୱା ମଞ୍ଜିଟ୍ଠାୟ [ମଞ୍ଜେଟ୍ଠାୟ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ମଞ୍ଜେଟ୍ଠିଯା (ପୀ।)] ୱା ସୁପରିମଟ୍ଠେ ଫଲକେ ୱା ଭିତ୍ତିଯା ୱା ଦୁସ୍ସପଟ୍ଟେ ୱା ଇତ୍ଥିରୂପଂ ୱା ପୁରିସରୂପଂ ୱା ଅଭିନିମ୍ମିନେଯ୍ୟ ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗିଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପଞ୍ଞେୱ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତେତି, ୱେଦନଞ୍ଞେୱ…ପେ… ସଞ୍ଞଞ୍ଞେୱ… ସଙ୍ଖାରେ ଯେୱ… ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଞେୱ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତେତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱାସିଜଟସୁତ୍ତଂ

୧୦୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ଜାନତୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅଜାନତୋ ନୋ ଅପସ୍ସତୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ କିଂ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତି? 'ଇତି ରୂପଂ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ; ଇତି ୱେଦନା… ଇତି ସଞ୍ଞା… ଇତି ସଙ୍ଖାରା… ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ'ତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ ଏୱଂ

ପସ୍ସତୋ ଆସଵାନଂ ଖଯୋ ହୋତି’’।

‘‘ଭାଵନାନୁଯୋଗଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵିହରତୋ କିଞ୍ଚାପି ଏଵଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ଅହୋ ଵତ ମେ ଅନୁପାଦାଯ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟା’ତି, ଅଥ ଖ୍ଵସ୍ସ ନେଵ ଅନୁପାଦାଯ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁଚ୍ଚତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ‘ଅଭାଵିତତ୍ତା’ ତିସ୍ସ ଵଚନୀଯଂ। କିସ୍ସ ଅଭାଵିତତ୍ତା? ଅଭାଵିତତ୍ତା ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ, ଅଭାଵିତତ୍ତା ଚତୁନ୍ନଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନଂ, ଅଭାଵିତତ୍ତା ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ, ଅଭାଵିତତ୍ତା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ, ଅଭାଵିତତ୍ତା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ବଲାନଂ, ଅଭାଵିତତ୍ତା ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ, ଅଭାଵିତତ୍ତା ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁକ୍କୁଟିଯା ଅଣ୍ଡାନି ଅଟ୍ଠ ଵା ଦସ ଵା ଦ୍ଵାଦସ ଵା। ତାନସ୍ସୁ କୁକ୍କୁଟିଯା ନ ସମ୍ମା ଅଧିସଯିତାନି, ନ ସମ୍ମା ପରିସେଦିତାନି, ନ ସମ୍ମା ପରିଭାଵିତାନି। କିଞ୍ଚାପି ତସ୍ସା କୁକ୍କୁଟିଯା ଏଵଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ଅହୋ, ଵତ ମେ କୁକ୍କୁଟପୋତକା ପାଦନଖସିଖାଯ ଵା ମୁଖତୁଣ୍ଡକେନ ଵା ଅଣ୍ଡକୋସଂ ପଦାଲେତ୍ଵା ସୋତ୍ଥିନା ଅଭିନିବ୍ଭିଜ୍ଜେଯ୍ୟୁ’ନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଅଭବ୍ବାଵ ତେ କୁକ୍କୁଟପୋତକା ପାଦନଖସିଖାଯ ଵା ମୁଖତୁଣ୍ଡକେନ ଵା ଅଣ୍ଡକୋସଂ ପଦାଲେତ୍ଵା ସୋତ୍ଥିନା ଅଭିନିବ୍ଭିଜ୍ଜିତୁଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଥା ହି ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁକ୍କୁଟିଯା ଅଣ୍ଡାନି ଅଟ୍ଠ ଵା ଦସ ଵା ଦ୍ଵାଦସ ଵା; ତାନି କୁକ୍କୁଟିଯା ନ ସମ୍ମା ଅଧିସଯିତାନି, ନ ସମ୍ମା ପରିସେଦିତାନି, ନ ସମ୍ମା ପରିଭାଵିତାନି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵନାନୁଯୋଗଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵିହରତୋ କିଞ୍ଚାପି ଏଵଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ଅହୋ, ଵତ ମେ ଅନୁପାଦାଯ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟା’ତି, ଅଥ ଖ୍ଵସ୍ସ ନେଵ ଅନୁପାଦାଯ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁଚ୍ଚତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ‘ଅଭାଵିତତ୍ତା’ତିସ୍ସ ଵଚନୀଯଂ। କିସ୍ସ ଅଭାଵିତତ୍ତା? ଅଭାଵିତତ୍ତା ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ…ପେ… ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ।

‘‘ଭାଵନାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵିହରତୋ କିଞ୍ଚାପି ନ ଏଵଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ଅହୋ ଵତ ମେ ଅନୁପାଦାଯ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟା’ତି, ଅଥ ଖ୍ଵସ୍ସ ଅନୁପାଦାଯ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁଚ୍ଚତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ‘ଭାଵିତତ୍ତା’ତିସ୍ସ ଵଚନୀଯଂ। କିସ୍ସ ଭାଵିତତ୍ତା? ଭାଵିତତ୍ତା ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ, ଭାଵିତତ୍ତା ଚତୁନ୍ନଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନଂ, ଭାଵିତତ୍ତା ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ, ଭାଵିତତ୍ତା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ, ଭାଵିତତ୍ତା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ବଲାନଂ, ଭାଵିତତ୍ତା ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ, ଭାଵିତତ୍ତା ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁକ୍କୁଟିଯା ଅଣ୍ଡାନି ଅଟ୍ଠ ଵା ଦସ ଵା ଦ୍ଵାଦସ ଵା। ତାନସ୍ସୁ କୁକ୍କୁଟିଯା ସମ୍ମା ଅଧିସଯିତାନି, ସମ୍ମା ପରିସେଦିତାନି, ସମ୍ମା ପରିଭାଵିତାନି । କିଞ୍ଚାପି ତସ୍ସା କୁକ୍କୁଟିଯା ନ ଏଵଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ଅହୋ ଵତ ମେ କୁକ୍କୁଟପୋତକା ପାଦନଖସିଖାଯ ଵା ମୁଖତୁଣ୍ଡକେନ ଵା ଅଣ୍ଡକୋସଂ ପଦାଲେତ୍ଵା ସୋତ୍ଥିନା ଅଭିନିବ୍ଭିଜ୍ଜେଯ୍ୟୁ’ନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଭବ୍ବାଵ ତେ କୁକ୍କୁଟପୋତକା ପାଦନଖସିଖାଯ ଵା ମୁଖତୁଣ୍ଡକେନ ଵା ଅଣ୍ଡକୋସଂ ପଦାଲେତ୍ଵା ସୋତ୍ଥିନା ଅଭିନିବ୍ଭିଜ୍ଜିତୁଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଥା ହି ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁକ୍କୁଟିଯା ଅଣ୍ଡାନି ଅଟ୍ଠ ଵା ଦସ ଵା ଦ୍ଵାଦସ ଵା; ତାନସ୍ସୁ କୁକ୍କୁଟିଯା ସମ୍ମା ଅଧିସଯିତାନି, ସମ୍ମା ପରିସେଦିତାନି, ସମ୍ମା ପରିଭାଵିତାନି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵନାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵିହରତୋ କିଞ୍ଚାପି ନ ଏଵଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ଅହୋ ଵତ ମେ ଅନୁପାଦାଯ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟା’ତି, ଅଥ ଖ୍ଵସ୍ସ ଅନୁପାଦାଯ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁଚ୍ଚତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ‘ଭାଵିତତ୍ତା’ତିସ୍ସ ଵଚନୀଯଂ। କିସ୍ସ ଭାଵିତତ୍ତା? ଭାଵିତତ୍ତା ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ…ପେ… ଭାଵିତତ୍ତା ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଲଗଣ୍ଡସ୍ସ ଵା ପଲଗଣ୍ଡନ୍ତେଵାସିସ୍ସ ଵା ଵାସିଜଟେ ଦିସ୍ସନ୍ତେଵ ଅଙ୍ଗୁଲିପଦାନି ଦିସ୍ସତି ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠପଦଂ। ନୋ ଚ ଖ୍ଵସ୍ସ ଏଵଂ ଞାଣଂ ହୋତି – ‘ଏତ୍ତକଂ ଵତ ମେ ଅଜ୍ଜ ଵାସିଜଟସ୍ସ ଖୀଣଂ, ଏତ୍ତକଂ ହିଯ୍ୟୋ, ଏତ୍ତକଂ ପରେ’ତି। ଅଥ ଖ୍ଵସ୍ସ ଖୀଣେ ଖୀଣନ୍ତ୍ଵେଵ ଞାଣଂ ହୋତି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵନାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵିହରତୋ କିଞ୍ଚାପି ନ ଏଵଂ ଞାଣଂ ହୋତି – ‘ଏତ୍ତକଂ ଵତ ମେ ଅଜ୍ଜ ଆସଵାନଂ ଖୀଣଂ, ଏତ୍ତକଂ ହିଯ୍ୟୋ, ଏତ୍ତକଂ ପରେ’ତି, ଅଥ ଖ୍ଵସ୍ସ ଖୀଣେ ଖୀଣନ୍ତ୍ଵେଵ ଞାଣଂ ହୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାମୁଦ୍ଦିକାଯ ନାଵାଯ ଵେତ୍ତବନ୍ଧନବନ୍ଧାଯ ଵସ୍ସମାସାନି ଉଦକେ ପରିଯାଦାଯ ହେମନ୍ତିକେନ ଥଲଂ ଉକ୍ଖିତ୍ତାଯ ଵାତାତପପରେତାନି ଵେତ୍ତବନ୍ଧନାନି। ତାନି ପାଵୁସକେନ ମେଘେନ ଅଭିପ୍ପଵୁଟ୍ଠାନି ଅପ୍ପକସିରେନେଵ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି ପୂତିକାନି ଭଵନ୍ତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵନାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵିହରତୋ ଅପ୍ପକସିରେନେଵ ସଂଯୋଜନାନି ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି ପୂତିକାନି ଭଵନ୍ତୀ’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୨। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ସବ୍ବଂ କାମରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ରୂପରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଭଵରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଅଵିଜ୍ଜଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଦସମଯେ କସ୍ସକୋ ମହାନଙ୍ଗଲେନ କସନ୍ତୋ ସବ୍ବାନି ମୂଲସନ୍ତାନକାନି ସମ୍ପଦାଲେନ୍ତୋ କସତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସବ୍ବଂ କାମରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ରୂପରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଭୱରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଅୱିଜ୍ଜଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜଲାଯକୋ ପବ୍ବଜଂ ଲାଯିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗେ ଗହେତ୍ୱା ଓଧୁନାତି ନିଦ୍ଧୁନାତି ନିଚ୍ଛୋଟେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସବ୍ବଂ କାମରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି…ପେ… ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିଯା ୱଣ୍ଟଚ୍ଛିନ୍ନାଯ ଯାନି ତତ୍ଥ ଅମ୍ବାନି ୱଣ୍ଟପଟିବନ୍ଧାନି ସବ୍ବାନି ତାନି ତଦନ୍ୱଯାନି ଭୱନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଭାୱିତା…ପେ… ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୂଟାଗାରସ୍ସ ଯା କାଚି ଗୋପାନସିଯୋ ସବ୍ବା ତା କୂଟଙ୍ଗମା କୂଟନିନ୍ନା କୂଟସମୋସରଣା, କୂଟଂ ତାସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଭାୱିତା…ପେ… ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ମୂଲଗନ୍ଧା କାଳାନୁସାରିଗନ୍ଧୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା…ପେ… ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ସାରଗନ୍ଧା, ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା…ପେ… ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧା, ୱସ୍ସିକଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା…ପେ… ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି କୁଟ୍ଟରାଜାନୋ [କୁଡ୍ଡରାଜାନୋ (ସୀ।)], ସବ୍ବେତେ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଅନୁଯନ୍ତା ଭୱନ୍ତି, ରାଜା ତେସଂ ଚକ୍କୱତ୍ତି ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା…ପେ… ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା କାଚି ତାରକରୂପାନଂ ପଭା, ସବ୍ବା ତା ଚନ୍ଦିମପ୍ପଭାଯ କଲଂ ନାଗ୍ଘନ୍ତି ସୋଳସିଂ, ଚନ୍ଦପ୍ପଭା ତାସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା…ପେ… ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଦସମଯେ ୱିଦ୍ଧେ ୱିଗତୱଲାହକେ ଦେୱେ ଆଦିଚ୍ଚୋ ନଭଂ ଅବ୍ଭୁସ୍ସକ୍କମାନୋ, ସବ୍ବଂ ଆକାସଗତଂ ତମଗତଂ ଅଭିୱିହଚ୍ଚ ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତେ ଚ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସବ୍ବଂ କାମରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ରୂପରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଭୱରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଅୱିଜ୍ଜଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି।

‘‘କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ସବ୍ବଂ କାମରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି…ପେ… ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତି? ‘ଇତି ରୂପଂ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ; ଇତି ୱେଦନା… ଇତି ସଞ୍ଞା… ଇତି ସଙ୍ଖାରା… ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’ତି – ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ସବ୍ବଂ କାମରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ରୂପରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଭୱରାଗଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଅୱିଜ୍ଜଂ ପରିଯାଦିଯତି, ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସମୂହନତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ପୁପ୍ଫୱଗ୍ଗୋ ଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ନଦୀ ପୁପ୍ଫଞ୍ଚ ଫେଣଞ୍ଚ, ଗୋମଯଞ୍ଚ ନଖାସିଖଂ;

ସୁଦ୍ଧିକଂ ଦ୍ୱେ ଚ ଗଦ୍ଦୁଲା, ୱାସୀଜଟଂ ଅନିଚ୍ଚତାତି।

ମଜ୍ଝିମପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

ତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମପଣ୍ଣାସକସ୍ସ ୱଗ୍ଗୁଦ୍ଦାନଂ –

ଉପଯୋ ଅରହନ୍ତୋ ଚ, ଖଜ୍ଜନୀ ଥେରସଓ୍ୱୟଂ;

ପୁପ୍ଫୱଗ୍ଗେନ ପଣ୍ଣାସ, ଦୁତିଯୋ ତେନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୧୧। ଅନ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୦୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ସକ୍କାଯନ୍ତୋ , ସକ୍କାଯସମୁଦଯନ୍ତୋ, ସକ୍କାଯନିରୋଧନ୍ତୋ, ସକ୍କାଯନିରୋଧଗାମିନିପ୍ପଟିପଦନ୍ତୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯନ୍ତୋ? ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯନ୍ତୋ’’।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯସମୁଦଯନ୍ତୋ? ଯାଯଂ ତଣ୍ହା ପୋନୋଭୱିକା ନନ୍ଦିରାଗସହଗତା ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – କାମତଣ୍ହା, ଭୱତଣ୍ହା, ୱିଭୱତଣ୍ହା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯସମୁଦଯନ୍ତୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯନିରୋଧନ୍ତୋ? ଯୋ ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋ ଚାଗୋ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ମୁତ୍ତି ଅନାଲଯୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯନିରୋଧନ୍ତୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯନିରୋଧଗାମିନିପ୍ପଟିପଦନ୍ତୋ? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାୱାଚା, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି, ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯନିରୋଧଗାମିନିପ୍ପଟିପଦନ୍ତୋ । ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଅନ୍ତା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୦୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଞ୍ଚ ପଟିପଦଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ? ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ? ଯାଯଂ ତଣ୍ହା ପୋନୋଭୱିକା…ପେ… କାମତଣ୍ହା, ଭୱତଣ୍ହା, ୱିଭୱତଣ୍ହା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ? ଯୋ ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋ ଚାଗୋ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ମୁତ୍ତି ଅନାଲଯୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସକ୍କାଯସୁତ୍ତଂ

୧୦୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ସକ୍କାଯଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ସକ୍କାଯସମୁଦଯଞ୍ଚ ସକ୍କାଯନିରୋଧଞ୍ଚ ସକ୍କାଯନିରୋଧଗାମିନିଞ୍ଚ ପଟିପଦଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯୋ? ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ । କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯୋ। କତମୋ ଚ,

ଭିକ୍ଖବେ, ସକ୍କାଯସମୁଦଯୋ? ଯାଯଂ ତଣ୍ହା ପୋନୋଭଵିକା…ପେ… କାମତଣ୍ହା, ଭଵତଣ୍ହା, ଵିଭଵତଣ୍ହା – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ସକ୍କାଯସମୁଦଯୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ସକ୍କାଯନିରୋଧୋ? ଯୋ ତସ୍ସାଯେଵ ତଣ୍ହାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି , ଭିକ୍ଖବେ, ସକ୍କାଯନିରୋଧୋ। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ସକ୍କାଯନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ସକ୍କାଯନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୧୦୬। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟେ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମି ପରିଞ୍ଞଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞାତାଵିଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ। ଵେଦନା…ପେ… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ। ଇମେ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖବେ, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଧମ୍ମା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ପରିଞ୍ଞା? ରାଗକ୍ଖଯୋ, ଦୋସକ୍ଖଯୋ, ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ପରିଞ୍ଞା। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ପରିଞ୍ଞାତାଵୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ? ଅରହାତିସ୍ସ ଵଚନୀଯଂ। ଯ୍ଵାଯଂ ଆଯସ୍ମା ଏଵଂନାମୋ ଏଵଂଗୋତ୍ତୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ପରିଞ୍ଞାତାଵୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମଣସୁତ୍ତଂ

୧୦୭। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ଵିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖବେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି… ପେ… ପଜାନନ୍ତି, ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରନ୍ତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯସମଣସୁତ୍ତଂ

୧୦୮। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଵେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଵିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖବେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ପଜାନନ୍ତି, ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରନ୍ତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସୋତାପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୦୯। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ଵିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅରିଯସାଵକୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ଅରିଯସାଵକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅଵିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅରହନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୧୦। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ଵିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ଵିଦିତ୍ଵା ଅନୁପାଦାଵିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସଵୋ ଵୁସିତଵା କତକରଣୀଯୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭଵସଂଯୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତୋ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଛନ୍ଦପ୍ପହାନସୁତ୍ତଂ

୧୧୧। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ରୂପେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା, ତଂ ପଜହଥ। ଏଵଂ ତଂ ରୂପଂ ପହୀନଂ ଭଵିସ୍ସତି

ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଂକତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା, ତଂ ପଜହଥ। ଏୱଂ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଂକତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମ''ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯଛନ୍ଦପ୍ପହାନସୁତ୍ତଂ

୧୧୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ରୂପେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା ଯେ ଉପଯୁପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା, ତେ ପଜହଥ । ଏୱଂ ତଂ ରୂପଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ…ପେ… ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ…ପେ… ଏୱଂ ତେ ସଙ୍ଖାରା ପହୀନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ୱିଞ୍ଞାଣେ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା ଯେ ଉପଯୁପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା, ତେ ପଜହଥ। ଏୱଂ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଂକତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମ''ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ଅନ୍ତୱଗ୍ଗୋ ଏକାଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସକ୍କାଯୋ, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ସମଣା ଦୁୱେ;

ସୋତାପନ୍ନୋ ଅରହା ଚ, ଦୁୱେ ଚ ଛନ୍ଦପ୍ପହାନାତି।

୧୨। ଧମ୍ମକଥିକୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅୱିଜ୍ଜାସୁତ୍ତଂ

୧୧୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ଅୱିଜ୍ଜା ଅୱିଜ୍ଜା'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ରୂପସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ରୂପନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ୱେଦନଂ ନପ୍ପଜାନାତି… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ ନପ୍ପଜାନାତି…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଅୱିଜ୍ଜା। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ୱିଜ୍ଜାସୁତ୍ତଂ

୧୧୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ୱିଜ୍ଜା ୱିଜ୍ଜା'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପଂ ପଜାନାତି, ରୂପସମୁଦଯଂ ପଜାନାତି, ରୂପନିରୋଧଂ ପଜାନାତି, ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ ପଜାନାତି…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିଜ୍ଜା। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଧମ୍ମକଥିକସୁତ୍ତଂ

୧୧୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ଧମ୍ମକଥିକୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମକଥିକୋ ହୋତୀ''ତି ? ''ରୂପସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି 'ଧମ୍ମକଥିକୋ ଭିକ୍ଖୂ'ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ରୂପସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, 'ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ'ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ରୂପସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, 'ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ'ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ୱେଦନାଯ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ… ପେ… ସଞ୍ଞାଯ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ… ସଙ୍ଖାରାନଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, 'ଧମ୍ମକଥିକୋ

ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ‘ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ‘ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯଧମ୍ମକଥିକସୁତ୍ତଂ

୧୧୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଧମ୍ମକଥିକୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମକଥିକୋ ହୋତି, କିତ୍ତାୱତା ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, କିତ୍ତାୱତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ରୂପସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ‘ଧମ୍ମକଥିକୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ରୂପସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ‘ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ରୂପସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ‘ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ୱେଦନାଯ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ… ସଙ୍ଖାରାନଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ‘ଧମ୍ମକଥିକୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ‘ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ‘ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ବନ୍ଧନସୁତ୍ତଂ

୧୧୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୱେ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ…ପେ… ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପବନ୍ଧନବଦ୍ଧୋ ସନ୍ତରବାହିରବନ୍ଧନବଦ୍ଧୋ ଅତୀରଦସ୍ସୀ ଅପାରଦସ୍ସୀ, ବଦ୍ଧୋ ଜୀଯତି [ବଦ୍ଧୋ ଜାଯତି (ସୀ। ପୀ।) ବଦ୍ଧୋ ଜାଯତି ବଦ୍ଧୋ ଜୀଯତି (ସୀ। ଅଟ୍ଠ। ସ୍ୟା। ଅଟ୍ଠ।)] ବଦ୍ଧୋ ମୀଯତି ବଦ୍ଧୋ ଅସ୍ମା ଲୋକା ପରଂ ଲୋକଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ୱେଦନାଯ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ୱେଦନାବନ୍ଧନବଦ୍ଧୋ ସନ୍ତରବାହିରବନ୍ଧନବଦ୍ଧୋ ଅତୀରଦସ୍ସୀ ଅପାରଦସ୍ସୀ, ବଦ୍ଧୋ ଜୀଯତି ବଦ୍ଧୋ ମୀଯତି ବଦ୍ଧୋ ଅସ୍ମା ଲୋକା ପରଂ ଲୋକଂ ଗଚ୍ଛତି। ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ୱିଞ୍ଞାଣବନ୍ଧନବଦ୍ଧୋ ସନ୍ତରବାହିରବନ୍ଧନବଦ୍ଧୋ ଅତୀରଦସ୍ସୀ ଅପାରଦସ୍ସୀ, ବଦ୍ଧୋ ଜୀଯତି ବଦ୍ଧୋ ମୀଯତି ବଦ୍ଧୋ ଅସ୍ମା ଲୋକା ପରଂ ଲୋକଂ ଗଚ୍ଛତି’’।

‘‘ସୁତୱା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ…ପେ… ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ନ ରୂପବନ୍ଧନବଦ୍ଧୋ, ନ ସନ୍ତରବାହିରବନ୍ଧନବଦ୍ଧୋ, ତୀରଦସ୍ସୀ, ପାରଦସ୍ସୀ; ‘ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମା’ତି ୱଦାମି। ନ ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ…ପେ… ନ ସଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତତୋ…ପେ… ନ ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ…ପେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ନ ୱିଞ୍ଞାଣବନ୍ଧନବଦ୍ଧୋ, ନ ସନ୍ତରବାହିରବନ୍ଧନବଦ୍ଧୋ, ତୀରଦସ୍ସୀ, ପାରଦସ୍ସୀ, ‘ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମା’ତି ୱଦାମୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପରିପୁଚ୍ଛିତସୁତ୍ତଂ

୧୧୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୱେ! ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ‘‘ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୱେ! ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି , ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ…ପେ… ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯପରିପୁଚ୍ଛିତସୁତ୍ତଂ

୧୧୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ,

ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସାଧୁ ଭିକ୍ଖବେ! ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସାଧୁ ଭିକ୍ଖବେ! ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ…ପେ… ଏୱଂ… ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସଂଯୋଜନିଯସୁତ୍ତଂ

୧୨୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସଂଯୋଜନିଯେ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମୀ ସଂଯୋଜନଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା, କତମଂ ସଂଯୋଜନଂ? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ସଂଯୋଜନିଯୋ ଧମ୍ମୋ; ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ। ୱେଦନା…ପେ… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସଂଯୋଜନିଯୋ ଧମ୍ମୋ; ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନଂ। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖବେ, ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା, ଇଦଂ ସଂଯୋଜନ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଉପାଦାନିଯସୁତ୍ତଂ

୧୨୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଉପାଦାନିଯେ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମି ଉପାଦାନଞ୍ଚ । ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଉପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା, କତମଂ ଉପାଦାନଂ? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଉପାଦାନିଯୋ ଧମ୍ମୋ, ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ଉପାଦାନଂ। ୱେଦନା…ପେ… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାନିଯୋ ଧମ୍ମୋ; ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ଉପାଦାନଂ। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖବେ, ଉପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା, ଇଦଂ ଉପାଦାନ’’ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ସୀଲୱନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୨୨। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ [ମହାକୋଟ୍ଠିତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି… ପେ… ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସୀଲୱତାୱୁସୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା କତମେ ଧମ୍ମା ଯୋନିସୋ ମନସିକାତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ସୀଲୱତାୱୁସୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଭିକ୍ଖୁନା ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ରୋଗତୋ ଗଣ୍ଡତୋ ସଲ୍ଲତୋ ଅଘତୋ ଆବାଧତୋ ପରତୋ ପଲୋକତୋ ସୁଞ୍ଞତୋ ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ସୀଲୱତାୱୁସୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ରୋଗତୋ ଗଣ୍ଡତୋ ସଲ୍ଲତୋ ଅଘତୋ ଆବାଧତୋ ପରତୋ ପଲୋକତୋ ସୁଞ୍ଞତୋ ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ସୀଲୱା ଭିକ୍ଖୁ ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟା’’ତି।

‘‘ସୋତାପନ୍ନେନ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା କତମେ ଧମ୍ମା ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ସୋତାପନ୍ନେନପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ସକଦାଗାମିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟା’’ତି।

‘‘ସକଦାଗାମିନା ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା କତମେ ଧମ୍ମା ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ସକଦାଗାମିନାପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ସକଦାଗାମୀ ଭିକ୍ଖୁ ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ଅନାଗାମିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟା’’ତି।

‘‘ଅନାଗାମିନା ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା କତମେ ଧମ୍ମା ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ଅନାଗାମିନାପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଅନାଗାମୀ ଭିକ୍ଖୁ ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟା’’ତି।

‘‘ଅରହତା ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କତମେ ଧମ୍ମା ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ଅରହତାପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ଇମେ

ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ରୋଗତୋ ଗଣ୍ଡତୋ ସଲ୍ଲତୋ ଅଘତୋ ଆବାଧତୋ ପରତୋ ପଲୋକତୋ ସୁଞ୍ଞତୋ ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା। ନତ୍ଥି, ଖ୍ୱାୱୁସୋ, ଅରହତୋ ଉତ୍ତରି କରଣୀଯଂ କତସ୍ସ ୱା ପତିଚଯୋ ; ଅପି ଚ ଇମେ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରା ଚେୱ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞା ଚା''ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ସୁତୱନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୨୩। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା…ପେ… ଏତଦୱୋଚ –

''ସୁତୱତାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା କତମେ ଧମ୍ମା ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା''ତି? ''ସୁତୱତାୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ଭିକ୍ଖୁନା ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ସୁତୱତାୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜତି – ଯଂ ସୁତୱା ଭିକ୍ଖୁ ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟା''ତି।

''ସୋତାପନ୍ନେନ ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା କତମେ ଧମ୍ମା ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା''ତି? ''ସୋତାପନ୍ନେନପି ଖୋ ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ , ଭିକ୍ଖୁନା ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜତି – ଯଂ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନିଚ୍ଚତୋ…ପେ… ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ସକଦାଗାମିଫଲଂ…ପେ… ଅନାଗାମିଫଲଂ…ପେ… ଅରହତ୍ତଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟା''ତି।

''ଅରହତା ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କତମେ ଧମ୍ମା ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା''ତି? ''ଅରହତାପି ଖ୍ୱାୱୁସୋ, କୋଟ୍ଠିକ, ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ରୋଗତୋ ଗଣ୍ଡତୋ ସଲ୍ଲତୋ ଅଘତୋ ଆବାଧତୋ ପରତୋ ପଲୋକତୋ ସୁଞ୍ଞତୋ ଅନତ୍ତତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କାତବ୍ବା। ନତ୍ଥି, ଖ୍ୱାୱୁସୋ, ଅରହତୋ ଉତ୍ତରି କରଣୀଯଂ, କତସ୍ସ ୱା ପତିଚଯୋ; ଅପି ଚ ଖୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାଯ ଚେୱ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞା ଚା''ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। କପ୍ପସୁତ୍ତଂ

୧୨୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା କପ୍ପୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା କପ୍ପୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତୀ''ତି?

''ଯଂ କିଞ୍ଚି, କପ୍ପ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଯା କାଚି ୱେଦନା…ପେ… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, କପ୍ପ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତୀ''ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ଦୁତିଯକପ୍ପସୁତ୍ତଂ

୧୨୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା କପ୍ପୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାପଗତଂ ମାନସଂ ହୋତି ୱିଧା ସମତିକ୍କନ୍ତଂ ସନ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତ''ନ୍ତି?

‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି, କପ୍ପ, ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଯା କାଚି ୱେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, କପ୍ପ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାପଗତଂ ମାନସଂ ହୋତି ୱିଧା ସମତିକ୍କନ୍ତଂ ସନ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ତେରସମଂ।

ଧମ୍ମକଥିକୱଗ୍ଗୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅୱିଜ୍ଜା ୱିଜ୍ଜା ଦ୍ୱେ କଥିକା, ବନ୍ଧନା ପରିପୁଚ୍ଛିତା ଦୁୱେ;

ସଂଯୋଜନଂ ଉପାଦାନଂ, ସୀଲଂ ସୁତୱା ଦ୍ୱେ ଚ କପ୍ପେନାତି।

୧୩। ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗୋ

୧। ସମୁଦଯଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୨୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଅୱିଜ୍ଜା ଅୱିଜ୍ଜା’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧ , ଭିକ୍ଖୁ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ରୂପଂ ‘ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି ; ୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପଂ ‘ୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପଂ ‘ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ୱେଦନଂ ‘ସମୁଦଯଧମ୍ମା ୱେଦନା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ୱଯଧମ୍ମଂ ୱେଦନଂ ‘ୱଯଧମ୍ମା ୱେଦନା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ୱେଦନଂ ‘ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମା ୱେଦନା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ସଞ୍ଞଂ…ପେ… ସମୁଦଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ ‘ସମୁଦଯଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ୱଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ ‘ୱଯଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ ‘ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଅୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ୱିଜ୍ଜା ୱିଜ୍ଜା’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ରୂପଂ ‘ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପଂ ‘ୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି ; ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପଂ ‘ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ୱେଦନଂ ‘ସମୁଦଯଧମ୍ମା ୱେଦନା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ୱଯଧମ୍ମଂ ୱେଦନଂ ‘ୱଯଧମ୍ମା ୱେଦନା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ୱେଦନଂ ‘ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମା ୱେଦନା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ସଞ୍ଞଂ… ସମୁଦଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ ‘ସମୁଦଯଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ୱଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ ‘ୱଯଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ ‘ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯସମୁଦଯଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୨୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ଅୱିଜ୍ଜା, ଅୱିଜ୍ଜା'ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି?

''ଇଧାୱୁସୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ରୂପଂ 'ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ରୂପ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପଂ…ପେ… 'ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ୱେଦନଂ…ପେ… ୱଯଧମ୍ମଂ ୱେଦନଂ…ପେ… 'ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମା ୱେଦନା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ସଞ୍ଞଂ…ପେ… ସମୁଦଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ…ପେ… ୱଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ…ପେ… ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ 'ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ 'ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଆୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ତତିଯସମୁଦଯଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୨୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ୱିଜ୍ଜା, ୱିଜ୍ଜା'ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି?

''ଇଧାୱୁସୋ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ରୂପଂ 'ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ରୂପ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପଂ…ପେ… ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପଂ 'ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ରୂପ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ୱେଦନଂ…ପେ… ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମା ୱେଦନା … ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ସଞ୍ଞଂ…ପେ… ସମୁଦଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ… ୱଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ… ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମେ ସଙ୍ଖାରେ 'ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ 'ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତଂ

୧୨୯। ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ଅୱିଜ୍ଜା, ଅୱିଜ୍ଜା'ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି?

''ଇଧାୱୁସୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତଂ

୧୩୦। ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ…ପେ… '''ୱିଜ୍ଜା, ୱିଜ୍ଜା'ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି?

''ଇଧାୱୁସୋ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମୁଦଯସୁତ୍ତଂ

୧୩୧। ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ…ପେ… ‘‘‘ଅୱିଜ୍ଜା, ଅୱିଜ୍ଜା’ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧାୱୁସୋ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯସମୁଦଯସୁତ୍ତଂ

୧୩୨। ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ୱିଜ୍ଜା, ୱିଜ୍ଜା’ତି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧାୱୁସୋ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। କୋଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୧୩୩। ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକୋଟ୍ଠିକଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଅୱିଜ୍ଜା, ଅୱିଜ୍ଜା’ତି, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧାୱୁସୋ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକୋଟ୍ଠିକଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ୱିଜ୍ଜା, ୱିଜ୍ଜା’ତି, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧାୱୁସୋ ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିଯକୋଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୧୩୪। ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ…ପେ… ‘‘‘ଅୱିଜ୍ଜା, ଅୱିଜ୍ଜା’ତି, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧାୱୁସୋ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକୋଟ୍ଠିକଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ୱିଜ୍ଜା, ୱିଜ୍ଜା’ତି, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧାୱୁସୋ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରାନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ତତିଯକୋଟ୍ଠିକସୁତ୍ତଂ

୧୩୫। ତଞ୍ଞେୱ ନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକୋଟ୍ଠିକଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଅୱିଜ୍ଜା, ଅୱିଜ୍ଜା’ତି, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧାୱୁସୋ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ରୂପଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ରୂପସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ରୂପନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ୱେଦନଂ ନପ୍ପଜାନାତି…ପେ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକୋଟ୍ଠିକଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ୱିଜ୍ଜା, ୱିଜ୍ଜା’ତି, ଆୱୁସୋ କୋଟ୍ଠିକ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା, କିତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧାୱୁସୋ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପଂ ପଜାନାତି, ରୂପସମୁଦଯଂ ପଜାନାତି, ରୂପନିରୋଧଂ ପଜାନାତି, ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି। ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଜାନାତି, ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯଂ ପଜାନାତି, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଂ ପଜାନାତି , ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନାତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ୱିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାୱତା ଚ ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗୋ ତେରସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସମୁଦଯଧମ୍ମେ ତୀଣି, ଅସ୍ସାଦୋ ଅପରେ ଦୁୱେ;

ସମୁଦଯେ ଚ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତା, କୋଟ୍ଠିକେ ଅପରେ ତଯୋତି।

୧୪। କୁକ୍କୁଳୱଗ୍ଗୋ

୧। କୁକ୍କୁଳସୁତ୍ତଂ

୧୩୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁକ୍କୁଳଂ, ୱେଦନା କୁକ୍କୁଳା, ସଞ୍ଞା କୁକ୍କୁଳା, ସଙ୍ଖାରା କୁକ୍କୁଳା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ କୁକ୍କୁଳଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୩୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ? ରୂପଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା…ପେ… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦୁତିଯଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୩୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ତତିଯଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୩୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ । କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୪୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୪୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତତିଯଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୪୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୪୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ୱେଦନା ଅନତ୍ତା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିଯଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୪୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ । କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ୱେଦନା ଅନତ୍ତା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ତତିଯଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୪୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା? ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ୱେଦନା ଅନତ୍ତା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା; ତତ୍ର ୱୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ନିବ୍ବିଦାବହୁଲସුତ୍ତଂ

୧୪୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଯମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି – ଯଂ ରୂପେ ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ [ନିବ୍ବିଦାବହୁଲଂ (ସ୍ୟା॰ କଂ॰ ପୀ॰ କ॰)] ୱିହରେଯ୍ୟ। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ୱିହରେଯ୍ୟ। ଯୋ ରୂପେ ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ୱିହରନ୍ତୋ, ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ୱିହରନ୍ତୋ ରୂପଂ ପରିଜାନାତି, ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଜାନାତି; ସୋ ରୂପଂ ପରିଜାନଂ ୱେଦନଂ ପରିଜାନଂ ସଞ୍ଞଂ ପରିଜାନଂ ସଙ୍ଖାରେ ପରିଜାନଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଜାନଂ ପରିମୁଚ୍ଚତି ରୂପମ୍ହା, ପରିମୁଚ୍ଚତି ୱେଦନାଯ, ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଞ୍ଞାଯ, ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଖାରେହି, ପରିମୁଚ୍ଚତି ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ହା, ପରିମୁଚ୍ଚତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି; ‘ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା’ତି ୱଦାମୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀସୁତ୍ତଂ

୧୪୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଯମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି – ଯଂ ରୂପେ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରେଯ୍ୟ। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରେଯ୍ୟ…ପେ… ‘ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା’ତି ୱଦାମୀ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସୀସୁତ୍ତଂ

୧୪୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଯମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି – ଯଂ ରୂପେ ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରେଯ୍ୟ। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରେଯ୍ୟ…ପେ… ‘ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା’ତି ୱଦାମୀ’’ତି। ତେରସମଂ।

୧୪। ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସୀସୁତ୍ତଂ

୧୪୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଯମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି – ଯଂ ରୂପେ ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରେଯ୍ୟ। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରେଯ୍ୟ। (ସୋ ରୂପେ) ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରନ୍ତୋ, ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରନ୍ତୋ ରୂପଂ ପରିଜାନାତି, ୱେଦନଂ…ପେ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଜାନାତି। ସୋ ରୂପଂ ପରିଜାନଂ ୱେଦନଂ ପରିଜାନଂ ସଞ୍ଞଂ ପରିଜାନଂ ସଙ୍ଖାରେ ପରିଜାନଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଜାନଂ ପରିମୁଚ୍ଚତି ରୂପମ୍ହା, ପରିମୁଚ୍ଚତି ୱେଦନାଯ, ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଞ୍ଞାଯ, ପରିମୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଖାରେହି, ପରିମୁଚ୍ଚତି ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ହା , ପରିମୁଚ୍ଚତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି; ‘ପରିମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା’ତି ୱଦାମୀ’’ତି। ଚୁଦ୍ଦସମଂ।

କୁକ୍କୁଳୱଗ୍ଗୋ ଚୁଦ୍ଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କୁକ୍କୁଳା ତଯୋ ଅନିଚ୍ଚେନ, ଦୁକ୍ଖେନ ଅପରେ ତଯୋ;

ଅନତ୍ତେନ ତଯୋ ୱୁତ୍ତା, କୁଲପୁତ୍ତେନ ଦ୍ୱେ ଦୁକାତି।

୧୫। ଦିଟ୍ଠିୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଜ୍ଝତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୫୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି ରୂପଂ ଉପାଦାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ୱେଦନାଯ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ,

ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା…ପେ… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଏତଂମମସୁତ୍ତଂ

୧୫୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତୀ’’ତି ? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ …ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି ସମନୁପସ୍ସେଯ୍ୟାତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି ସମନୁପସ୍ସେଯ୍ୟାତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ॥ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସୋଅତ୍ତାସୁତ୍ତଂ

୧୫୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସୋ ଅତ୍ତା, ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ…। ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସୋ ଅତ୍ତା, ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’ତି। ୱେଦନାଯ…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ …ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସୋ ଅତ୍ତା, ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ସୋ ଅତ୍ତା, ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ସୋ ଅତ୍ତା ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀତି। ତତିଯଂ।

୪। ନୋଚମେସିଯାସୁତ୍ତଂ

୧୫୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ୱେଦନାଯ ସତି… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ, ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତଂ

୧୫୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୱେଦନାଯ ସତି… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ , ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି।‘ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତଂ

୧୫୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୱେଦନାଯ ସତି… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ । ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ , ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତଂ

୧୫୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୱେଦନାଯ ସତି… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି । ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅଭିନିୱେସସୁତ୍ତଂ

୧୫୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସଂଯୋଜନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧା’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସଂଯୋଜନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧା। ୱେଦନାଯ ସତି… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସଂଯୋଜନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧା। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସଂଯୋଜନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିଯଅଭିନିୱେସସୁତ୍ତଂ

୧୫୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସଂଯୋଜନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧାଜ୍ଝୋସାନା’’ତି? [ୱିନିବନ୍ଧା ଅଜ୍ଝୋସାନାତି (ସୀ। କ।)] ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସଂଯୋଜନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧାଜ୍ଝୋସାନା। ୱେଦନାଯ ସତି … ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି,

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାୟ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସଂୟୋଜନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧାଜ୍ଝୋସାନା। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି ? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସଂୟୋଜନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧାଜ୍ଝୋସାନା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୫୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା…ପେ… ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆନନ୍ଦ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ'' [ନୋ ହେତଂ ଭନ୍ତେ। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଦସମଂ।

ଦିଟ୍ଠିୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ଏତଂମମ, ସୋଅତ୍ତା ନୋଚମେସିୟା;

ମିଚ୍ଛାସକ୍କାୟତ୍ତାନୁ ଦ୍ୱେ, ଅଭିନିୱେସା ଆନନ୍ଦେନାତି।

ଉପରିପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

ତସ୍ସ ଉପରିପଣ୍ଣାସକସ୍ସ ୱଗ୍ଗୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅନ୍ତୋ ଧମ୍ମକଥିକା ୱିଜ୍ଜା, କୁକ୍କୁଳଅଂ ଦିଟ୍ଠିପଞ୍ଚମଂ;

ତତିୟୋ ପଣ୍ଣାସକୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନିପାତୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀତି [ନିପାତୋ ତେନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]।

ଖନ୍ଧସଂୟୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ରାଧସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ମାରସୁତ୍ତଂ

୧୬୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

'''ମାରୋ, ମାରୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମାରୋ''ତି? ''ରୂପେ ଖୋ, ରାଧ, ସତି ମାରୋ ୱା ଅସ୍ସ ମାରେତା ୱା ଯୋ ୱା ପନ ମୀଯତି। ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ରାଧ, ରୂପଂ ମାରୋତି ପସ୍ସ, ମାରେତାତି ପସ୍ସ, ମୀଯତୀତି ପସ୍ସ, ରୋଗୋତି ପସ୍ସ, ଗଣ୍ଡୋତି ପସ୍ସ, ସଲ୍ଲନ୍ତି ପସ୍ସ, ଅଘନ୍ତି ପସ୍ସ, ଅଘଭୂତନ୍ତି ପସ୍ସ। ଯେ ନଂ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତି ତେ ସମ୍ମା ପସ୍ସନ୍ତି। ୱେଦନାଯ ସତି… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି ମାରୋ ୱା ଅସ୍ସ ମାରେତା ୱା ଯୋ ୱା ପନ ମୀଯତି। ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ରାଧ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମାରୋତି ପସ୍ସ, ମାରେତାତି ପସ୍ସ, ମୀଯତୀତି ପସ୍ସ, ରୋଗୋତି ପସ୍ସ, ଗଣ୍ଡୋତି ପସ୍ସ, ସଲ୍ଲନ୍ତି ପସ୍ସ, ଅଘନ୍ତି ପସ୍ସ, ଅଘଭୂତନ୍ତି ପସ୍ସ। ଯେ ନଂ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ତେ ସମ୍ମା ପସ୍ସନ୍ତୀ''ତି।

''ସମ୍ମାଦସ୍ସନଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, କିମତ୍ଥିଯ''ନ୍ତି? ''ସମ୍ମାଦସ୍ସନଂ ଖୋ, ରାଧ, ନିବ୍ବିଦତ୍ଥଂ''। ''ନିବ୍ବିଦା ପନ, ଭନ୍ତେ, କିମତ୍ଥିଯା''ତି? ''ନିବ୍ବିଦା ଖୋ, ରାଧ, ୱିରାଗତ୍ଥା''। ''ୱିରାଗୋ ପନ, ଭନ୍ତେ , କିମତ୍ଥିଯୋ''ତି? ''ୱିରାଗୋ ଖୋ, ରାଧ, ୱିମୁତ୍ତତ୍ଥୋ''। ''ୱିମୁତ୍ତି ପନ, ଭନ୍ତେ, କିମତ୍ଥିଯା''ତି? ''ୱିମୁତ୍ତି ଖୋ, ରାଧ, ନିବ୍ବାନତ୍ଥା''। ''ନିବ୍ବାନଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, କିମତ୍ଥିଯ''ନ୍ତି? ''ଅଚ୍ଚଯାସି [ଅଚ୍ଚସରା (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ।), ଅସ୍ସ (ପୀ।), ଅଚ୍ଚଯା (କ।)], ରାଧ, ପଞ୍ହଂ, ନାସକ୍ଖି ପଞ୍ହସ୍ସ ପରିଯନ୍ତଂ ଗହେତୁଂ। ନିବ୍ବାନୋଗଧଞ୍ହି, ରାଧ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି, ନିବ୍ବାନପରାଯନଂ ନିବ୍ବାନପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ସତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୬୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ସତ୍ତୋ, ସତ୍ତୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ , ସତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି? ''ରୂପେ ଖୋ, ରାଧ, ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା, ତତ୍ର ସତ୍ତୋ, ତତ୍ର ୱିସତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା, ତତ୍ର ସତ୍ତୋ, ତତ୍ର ୱିସତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି''।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ରାଧ, କୁମାରକା ୱା କୁମାରିକାଯୋ ୱା ପଂସ୍ୱାଗାରକେହି କୀଳନ୍ତି। ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ ତେସୁ ପଂସ୍ୱାଗାରକେସୁ ଅୱିଗତରାଗା ହୋନ୍ତି ଅୱିଗତଚ୍ଛନ୍ଦା ଅୱିଗତପେମା ଅୱିଗତପିପାସା ଅୱିଗତପରିଳାହା ଅୱିଗତତଣ୍ହା, ତାୱ ତାନି ପଂସ୍ୱାଗାରକାନି ଅଲ୍ଲୀଯନ୍ତି କେଳାଯନ୍ତି ଧନାଯନ୍ତି [ମନାଯନ୍ତି (ସୀ। ପୀ। କ।)] ମମାଯନ୍ତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ, ରାଧ, କୁମାରକା ୱା କୁମାରିକାଯୋ ୱା ତେସୁ ପଂସ୍ୱାଗାରକେସୁ ୱିଗତରାଗା ହୋନ୍ତି ୱିଗତଚ୍ଛନ୍ଦା ୱିଗତପେମା ୱିଗତପିପାସା ୱିଗତପରିଳାହା ୱିଗତତଣ୍ହା, ଅଥ ଖୋ ତାନି ପଂସ୍ୱାଗାରକାନି ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ୱିକିରନ୍ତି ୱିଧମନ୍ତି ୱିଦ୍ଧଂସେନ୍ତି ୱିକୀଳନିଯଂ [ୱିକୀଳନିକଂ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] କରୋନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ରାଧ, ତୁମ୍ହେପି ରୂପଂ ୱିକିରଥ ୱିଧମଥ ୱିଦ୍ଧଂସେଥ ୱିକୀଳନିଯଂ କରୋଥ ତଣ୍ହାକ୍ଖଯାଯ ପଟିପଜ୍ଜଥ। ୱେଦନଂ ୱିକିରଥ ୱିଧମଥ ୱିଦ୍ଧଂସେଥ ୱିକୀଳନିଯଂ କରୋଥ ତଣ୍ହାକ୍ଖଯାଯ ପଟିପଜ୍ଜଥ। ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ ୱିକିରଥ ୱିଧମଥ ୱିଦ୍ଧଂସେଥ ୱିକୀଳନିଯଂ କରୋଥ ତଣ୍ହାକ୍ଖଯାଯ ପଟିପଜ୍ଜଥ। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିକିରଥ ୱିଧମଥ ୱିଦ୍ଧଂସେଥ ୱିକୀଳନିଯଂ କରୋଥ ତଣ୍ହାକ୍ଖଯାଯ ପଟିପଜ୍ଜଥ। ତଣ୍ହାକ୍ଖଯୋ ହି, ରାଧ, ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଭୱନେତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୧୬୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ଭୱନେତ୍ତିନିରୋଧୋ [ଭୱନେତ୍ତି (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)], ଭୱନେତ୍ତିନିରୋଧୋ'ତି [ଭୱନେତ୍ତୀତି (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ।)], ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭୱନେତ୍ତି, କତମୋ ଭୱନେତ୍ତିନିରୋଧୋ''ତି? ''ରୂପେ ଖୋ, ରାଧ, ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା ଯେ ଉପଯୁପାଦାନା ଚେତସୋ

ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଭୱନେତ୍ତି। ତେସଂ ନିରୋଧୋ [ନିରୋଧା (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ଭୱନେତ୍ତିନିରୋଧୋ। ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ … ୱିଞ୍ଞାଣେ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ…ପେ… ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଭୱନେତ୍ତି। ତେସଂ ନିରୋଧୋ ଭୱନେତ୍ତିନିରୋଧୋ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯସୁତ୍ତଂ

୧୬୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାଧଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯେ ଚ, ରାଧ, ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମି ପରିଞ୍ଞଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞାତାୱିଂ ପୁଗ୍ଗଲଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''କତମେ ଚ, ରାଧ, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ଧମ୍ମା? ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯୋ ଧମ୍ମୋ, ୱେଦନା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯୋ ଧମ୍ମୋ, ସଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯୋ ଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖାରା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯୋ ଧମ୍ମୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯୋ ଧମ୍ମୋ। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ରାଧ, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ଧମ୍ମା। କତମା ଚ, ରାଧ, ପରିଞ୍ଞା? ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ରାଧ, ପରିଞ୍ଞା। କତମୋ ଚ, ରାଧ, ପରିଞ୍ଞାତାୱୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ? 'ଅରହା'ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। ଯ୍ୱାଯଂ ଆଯସ୍ମା ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ରାଧ, ପରିଞ୍ଞାତାୱୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମଣସୁତ୍ତଂ

୧୬୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାଧଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ପଞ୍ଚିମେ, ରାଧ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ , ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯେ ହି କେଚି, ରାଧ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; ନ ମେ ତେ, ରାଧ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି। ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ରାଧ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି; ତେ ଖୋ ମେ, ରାଧ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା , ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯସମଣସୁତ୍ତଂ

୧୬୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାଧଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ପଞ୍ଚିମେ, ରାଧ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯେ ହି କେଚି, ରାଧ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସୋତାପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୬୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାଧଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ପଞ୍ଚିମେ, ରାଧ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯତୋ ଖୋ, ରାଧ, ଅରିଯସାୱକୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ରାଧ, ଅରିଯସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅରହନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୬୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାଧଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ପଞ୍ଚିମେ, ରାଧ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯତୋ ଖୋ, ରାଧ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ

ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଓଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ରାଧ, ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା କତକରଣୀଯୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଛନ୍ଦରାଗସୁତ୍ତଂ

୧୬୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାଧଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ରାଧ, ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା, ତଂ ପଜହଥ। ଏୱଂ ତଂ ରୂପଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଂକତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ। ୱେଦନାଯ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା, ତଂ ପଜହଥ । ଏୱଂ ସା ୱେଦନା ପହୀନା ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା, ତଂ ପଜହଥ। ଏୱଂ ତେ ସଙ୍ଖାରା ପହୀନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ୱିଞ୍ଞାଣେ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା, ତଂ ପଜହଥ। ଏୱଂ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି…ପେ… ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମ’’ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯଛନ୍ଦରାଗସୁତ୍ତଂ

୧୬୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାଧଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ରାଧ, ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା ଯେ ଉପଯୁପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା, ତେ ପଜହଥ। ଏୱଂ ତଂ ରୂପଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଂକତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ। ୱେଦନାଯ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା ଯେ ଉପଯୁପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା, ତେ ପଜହଥ। ଏୱଂ ସା ୱେଦନା ପହୀନା ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା ଯେ ଉପଯୁପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା, ତେ ପଜହଥ। ଏୱଂ ତେ ସଙ୍ଖାରା ପହୀନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ୱିଞ୍ଞାଣେ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା ଯେ ଉପଯୁପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା, ତେ ପଜହଥ। ଏୱଂ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପହୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଂକତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମ’’ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ରାଧସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମାରୋ ସତ୍ତୋ ଭୱନେତ୍ତି, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ସମଣା ଦୁୱେ;

ସୋତାପନ୍ନୋ ଅରହା ଚ, ଛନ୍ଦରାଗାପରେ ଦୁୱେତି।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ମାରସୁତ୍ତଂ

୧୭୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ମାରୋ, ମାରୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମାରୋ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ମାରୋ, ୱେଦନା ମାରୋ, ସଞ୍ଞା ମାରୋ, ସଙ୍ଖାରା ମାରୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମାରୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାଧ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ମାରଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୭୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ମାରଧମ୍ମୋ, ମାରଧମ୍ମୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି।

କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମାରଧମ୍ମୋ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ମାରଧମ୍ମୋ, ୱେଦନା ମାରଧମ୍ମୋ, ସଞ୍ଞା ମାରଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖାରା ମାରଧମ୍ମୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମାରଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୭୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା, ସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚା, ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୭୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ, ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ, ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ , ସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୭୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ଦୁକ୍ଖଂ, ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖା, ସଞ୍ଞା ଦୁକ୍ଖା, ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୭୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମୋ, ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମୋ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମୋ, ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମୋ, ସଞ୍ଞା ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୭୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଅନତ୍ତା, ଅନତ୍ତା’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନତ୍ତା’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା ଅନତ୍ତା, ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତା, ସଙ୍ଖାରା ଅନତ୍ତା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅନତ୍ତଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୭୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଅନତ୍ତଧମ୍ମୋ, ଅନତ୍ତଧମ୍ମୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନତ୍ତଧମ୍ମୋ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ଅନତ୍ତଧମ୍ମୋ, ୱେଦନା ଅନତ୍ତଧମ୍ମୋ , ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖାରା ଅନତ୍ତଧମ୍ମୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯।ଖଯଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୭୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଖଯଧମ୍ମୋ, ଖଯଧମ୍ମୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଖଯଧମ୍ମୋ’’ତି? ‘‘ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ଖଯଧମ୍ମୋ, ୱେଦନା ଖଯଧମ୍ମୋ, ସଞ୍ଞା ଖଯଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖାରା ଖଯଧମ୍ମୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଖଯଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ୱଯଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୭୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''‘ୱଯଧମ୍ମୋ, ୱଯଧମ୍ମୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱଯଧମ୍ମୋ''ତି? ''ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ୱଯଧମ୍ମୋ, ୱେଦନା ୱଯଧମ୍ମୋ, ସଞ୍ଞା ୱଯଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖାରା ୱଯଧମ୍ମୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱଯଧମ୍ମୋ । ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ସମୁଦଯଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୮୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''‘ସମୁଦଯଧମ୍ମୋ, ସମୁଦଯଧମ୍ମୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସମୁଦଯଧମ୍ମୋ''ତି? ''ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ସମୁଦଯଧମ୍ମୋ, ୱେଦନା ସମୁଦଯଧମ୍ମୋ, ସଞ୍ଞା ସମୁଦଯଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖାରା ସମୁଦଯଧମ୍ମୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସମୁଦଯଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ନିରୋଧଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୮୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''‘ନିରୋଧଧମ୍ମୋ, ନିରୋଧଧମ୍ମୋ’ତି , ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ନିରୋଧଧମ୍ମୋ''ତି? ''ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ନିରୋଧଧମ୍ମୋ, ୱେଦନା ନିରୋଧଧମ୍ମୋ, ସଞ୍ଞା ନିରୋଧଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖାରା ନିରୋଧଧମ୍ମୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିରୋଧଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ରାଧସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ଦୁତିଯୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମାରୋ ଚ ମାରଧମ୍ମୋ ଚ, ଅନିଚ୍ଚେନ ଅପରେ ଦୁୱେ;

ଦୁକ୍ଖେନ ଚ ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତା, ଅନତ୍ତେନ [ଅନତ୍ତେହି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ତଥେୱ ଚ;

ଖଯୱଯସମୁଦଯଂ, ନିରୋଧଧମ୍ମେନ ଦ୍ୱାଦସାତି।

୩। ଆଯାଚନୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୧। ମାରାଦିସୁତ୍ତଏକାଦସକଂ

୧୮୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ମାରୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ [ସୀହଳଅପୋତ୍ଥକେ ପନ ''ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋତି ଏକଂ ସୁତ୍ତଂ, ତତ୍ର ତେ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋତି ଏକଂ ସୁତ୍ତଂ, ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋତି ଏକଂ ସୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଏୱଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ତୀଣି ସୁତ୍ତାନି ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସିତାନି। ଏୱମୁପରିସୁତ୍ତେସୁପି]। କୋ ଚ, ରାଧ, ମାରୋ? ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ମାରୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ [ସୀହଳଅପୋତ୍ଥକେ ପନ ''ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋତି ଏକଂ ସୁତ୍ତଂ, ତତ୍ର ତେ ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋତି ଏକଂ ସୁତ୍ତଂ, ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋତି ଏକଂ ସୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଏୱଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ତୀଣି ସୁତ୍ତାନି ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସିତାନି। ଏୱମୁପରିସୁତ୍ତେସୁପି]। ୱେଦନା ମାରୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ସଞ୍ଞା ମାରୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ସଙ୍ଖାରା ମାରୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମାରୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ମାରୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ''ତି।

୧୮୩। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ମାରଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ…।

୧୮୪। ଯଂ ଖୋ, ରାଧ, ଅନିଚ୍ଚଂ…ପେ…।

୧୮୫। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ…ପେ…।

୧୮୬। ଯଂ ଖୋ, ରାଧ, ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ…।

୧୮୭। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମୋ…ପେ…।

୧୮୮। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଅନତ୍ତା…ପେ…।

୧୮୯। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଅନତ୍ତଧମ୍ମୋ…ପେ…।

୧୯୦। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଖଯଧମ୍ମୋ…ପେ…।

୧୯୧। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ୱଯଧମ୍ମୋ…ପେ…।

୧୯୨। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ସମୁଦଯଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ…।

୧୨। ନିରୋଧଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୧୯୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାଧୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

‘‘ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ନିରୋଧଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କୋ ଚ, ରାଧ, ନିରୋଧଧମ୍ମୋ? ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ନିରୋଧଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ୱେଦନା ନିରୋଧଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ସଞ୍ଞା ନିରୋଧଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ସଙ୍ଖାରା ନିରୋଧଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିରୋଧଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ନିରୋଧଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି [ସୀହଳଅପୋତ୍ଥକେ ପନ ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଛତ୍ତିଂସ ସୁତ୍ତାନି ୱିଭତ୍ତାନି ଏକେକଂ ସୁତ୍ତଂ ତୀଣି ତୀଣି କତ୍ୱା, ଏୱଂ ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗେପି]।

ଆଯାଚନୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମାରୋ ଚ ମାରଧମ୍ମୋ ଚ, ଅନିଚ୍ଚେନ ଅପରେ ଦୁୱେ;

ଦୁକ୍ଖେନ ଚ ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତା, ଅନତ୍ତେନ ତଥେୱ ଚ;

ଖଯୱଯସମୁଦଯଂ, ନିରୋଧଧମ୍ମେନ ଦ୍ୱାଦସାତି।

୪। ଉପନିସିନ୍ନୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୧। ମାରାଦିସୁତ୍ତଏକାଦସକଂ

୧୯୪। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ରାଧଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ମାରୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କୋ ଚ, ରାଧ, ମାରୋ? ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ମାରୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ… ପେ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ମାରୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ମାରୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି।

୧୯୫। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ମାରଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ…।

୧୯୬। ଯଂ ଖୋ, ରାଧ, ଅନିଚ୍ଚଂ…ପେ…।

୧୯୭। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ…ପେ…।

୧୯୮। ଯଂ ଖୋ, ରାଧ, ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ…।

୧୯୯। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମୋ…ପେ…।

୨୦୦। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଅନତ୍ତା…ପେ…।

୨୦୧। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଅନତ୍ତଧମ୍ମୋ…ପେ…।

୨୦୨। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଖୟଧମ୍ମୋ…ପେ…।

୨୦୩। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ଵୟଧମ୍ମୋ…ପେ…।

୨୦୪। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ସମୁଦୟଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ…।

୧୨। ନିରୋଧଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୨୦୫। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ରାଧଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ନିରୋଧଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। କୋ ଚ, ରାଧ, ନିରୋଧଧମ୍ମୋ? ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ନିରୋଧଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଵେଦନା…ପେ… ସଞ୍ଞା…ପେ… ସଙ୍ଖାରା…ପେ… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ନିରୋଧଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ। ଯୋ ଖୋ, ରାଧ, ନିରୋଧଧମ୍ମୋ; ତତ୍ର ତେ ଛନ୍ଦୋ ପହାତବ୍ବୋ, ରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ, ଛନ୍ଦରାଗୋ ପହାତବ୍ବୋ’’ତି।

ଉପନିସିନ୍ନଵଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମାରୋ ଚ ମାରଧମ୍ମୋ ଚ, ଅନିଚ୍ଚେନ ଅପରେ ଦୁଵେ;

ଦୁକ୍ଖେନ ଚ ଦୁଵେ ଵୁତ୍ତା, ଅନତ୍ତେନ ତଥେଵ ଚ;

ଖୟଵୟସମୁଦୟଂ, ନିରୋଧଧମ୍ମେନ ଦ୍ଵାଦସାତି।

ରାଧସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ଦିଟ୍ଠିସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସୋତାପତ୍ତିୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱାତସୁତ୍ତଂ

୨୦୬। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ନ ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ୱିଜାଯନ୍ତି, ନ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ୱା ଅପେନ୍ତି ୱା ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି?

‘‘ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଞ୍ଞେୱ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ନ ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ୱିଜାଯନ୍ତି, ନ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ୱା ଅପେନ୍ତି ୱା ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’ତି। ୱେଦନାଯ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ନ ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ୱିଜାଯନ୍ତି, ନ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ୱା ଅପେନ୍ତି ୱା ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’ । ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ନ ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ୱିଜାଯନ୍ତି, ନ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ୱା ଅପେନ୍ତି ୱା ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୱେଦନା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି… ‘‘ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ନ ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ୱିଜାଯନ୍ତି, ନ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ୱା ଅପେନ୍ତି ୱା ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯମ୍ପିଦଂ [ଯମିଦଂ (ଅଟ୍ଠକଥା)] ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିଯେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ନ ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ୱିଜାଯନ୍ତି, ନ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ୱା ଅପେନ୍ତି ୱା ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଇମେସୁ ଚ [ଇମେସୁ ଛସୁ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ଏୱମୁପରିପି] ଠାନେସୁ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଏତଂମମସୁତ୍ତଂ

୨୦୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି। ୱେଦନାଯ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ ସତି … ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯମ୍ପିଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିଯେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଇମେସୁ ଚ ଠାନେସୁ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସୋଅତ୍ତାସୁତ୍ତଂ

୨୦୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସୋ ଅତ୍ତା, ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ…।

‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସୋ ଅତ୍ତା, ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’ତି । ୱେଦନାଯ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସୋ ଅତ୍ତା, ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ସୋ ଅତ୍ତା…ପେ… ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ସୋ ଅତ୍ତା…ପେ… ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯମ୍ପିଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିଯେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ… ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ସୋ ଅତ୍ତା, ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଇମେସୁ ଚ ଠାନେସୁ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ନୋଚମେସିଯାସୁତ୍ତଂ

୨୦୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ…।

‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ୱେଦନାଯ ସତି… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା

ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିୟା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୟମ୍ପିଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିୟେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିୟା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଇମେସୁ ଚ ଠାନେସୁ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ନତ୍ଥିଦିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୨୧୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ୟିଟ୍ଠଂ, ନତ୍ଥି ହୁତଂ, ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ [ସୁକ୍କଟଦୁକ୍କଟାନଂ (ସୀ। ପୀ।)] କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ; ନତ୍ଥି ଅୟଂ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ମାତା, ନତ୍ଥି ପିତା, ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା; ନତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା [ସମଗ୍ଗତା (କ।)] ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ୟେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତି। ଚାତୁମହାଭୂତିକୋ [ଚାତୁମ୍ମହାଭୂତିକୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅୟଂ ପୁରିସୋ ୟଦା କାଲଙ୍କରୋତି ପଥୱୀ ପଥୱୀକାୟଂ ଅନୁପେତି ଅନୁପଗଚ୍ଛତି, ଆପୋ ଆପୋକାୟଂ ଅନୁପେତି ଅନୁପଗଚ୍ଛତି, ତେଜୋ ତେଜୋକାୟଂ ଅନୁପେତି ଅନୁପଗଚ୍ଛତି, ୱାୟୋ ୱାୟୋକାୟଂ ଅନୁପେତି ଅନୁପଗଚ୍ଛତି। ଆକାସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ସଙ୍କମନ୍ତି। ଆସନ୍ଦିପଞ୍ଚମା ପୁରିସା ମତଂ ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ୟାୱ ଆଳାହନା ପଦାନି ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି। କାପୋତକାନି ଅଟ୍ଠୀନି ଭୱନ୍ତି। ଭସ୍ସନ୍ତା ଆହୁତିୟୋ। ଦତ୍ତୁପଞ୍ଞତ୍ତଂ ୟଦିଦଂ ଦାନଂ [ଦତ୍ତୁପଞ୍ଞତ୍ତମିଦଂ ଦାନଂ ନାମ (ସଙ୍ଗହ)]। ତେସଂ ତୁଚ୍ଛଂ ମୁସା ୱିଲାପୋ ୟେ କେଚି ଅତ୍ଥିକୱାଦଂ ୱଦନ୍ତି। ବାଲେ ଚ ପଣ୍ଡିତେ ଚ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତି ୱିନସ୍ସନ୍ତି ନ ହୋନ୍ତି ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାୟ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ୟିଟ୍ଠଂ…ପେ… କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତି ୱିନସ୍ସନ୍ତି ନ ହୋନ୍ତି ପରଂ ମରଣା’ତି। ୱେଦନାୟ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାୟ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି , ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାୟ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ୟିଟ୍ଠଂ…ପେ… କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତି ୱିନସ୍ସନ୍ତି ନ ହୋନ୍ତି ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ୟିଟ୍ଠଂ…ପେ… କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତି ୱିନସ୍ସନ୍ତି ନ ହୋନ୍ତି ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ୟିଟ୍ଠଂ…ପେ… କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତି ୱିନସ୍ସନ୍ତି ନ ହୋନ୍ତି ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୟମ୍ପିଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିୟେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ୟିଟ୍ଠଂ…ପେ… ୟେ କେଚି ଅତ୍ଥିକୱାଦଂ ୱଦନ୍ତି; ବାଲେ ଚ ପଣ୍ଡିତେ ଚ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତି ୱିନସ୍ସନ୍ତି ନ ହୋନ୍ତି ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଇମେସୁ ଚ ଠାନେସୁ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ , ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। କରୋତୋସୁତ୍ତଂ

୨୧୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘କରୋତୋ କାରୟତୋ ଛିନ୍ଦତୋ ଛେଦାପୟତୋ ପଚତୋ ପାଚାପୟତୋ ସୋଚତୋ ସୋଚାପୟତୋ କିଲମତୋ କିଲମାପୟତୋ ଫନ୍ଦତୋ ଫନ୍ଦାପୟତୋ ପାଣମତିପାତୟତୋ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟତୋ ସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦତୋ ନିଲ୍ଲୋପଂ ହରତୋ ଏକାଗାରିକଂ କରୋତୋ ପରିପନ୍ଥେ ତିଟ୍ଠତୋ ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତୋ ମୁସା ଭଣତୋ କରୋତୋ ନ କରୀୟତି ପାପଂ। ଖୁରପରିୟନ୍ତେନ ଚେପି ଚକ୍କେନ ୟୋ ଇମିସ୍ସା ପଥୱିୟା ପାଣେ ଏକମଂସଖଲଂ ଏକମଂସପୁଞ୍ଜଂ କରେୟ୍ୟ, ନତ୍ଥି

ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ନତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦକ୍ଖିଣଂ ଚେପି ଗଙ୍ଗାୟ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ; ହନନ୍ତୋ ଘାତେନ୍ତୋ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଛେଦାପେନ୍ତୋ ପଚନ୍ତୋ ପାଚେନ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ନତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ। ଉତ୍ତରଂ ଚେପି ଗଙ୍ଗାୟ ତୀରଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ; ଦଦନ୍ତୋ ଦାପେନ୍ତୋ ଯଜନ୍ତୋ ଯଜାପେନ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ। ଦାନେନ ଦମେନ ସଂଯମେନ ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନ ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ’’’ତି। ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାୟ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘କରୋତୋ କାରୟତୋ…ପେ… ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ’ତି। ୱେଦନାୟ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାୟ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାୟ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘କରୋତୋ କାରୟତୋ…ପେ… ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘କରୋତୋ…ପେ… ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘କରୋତୋ କାରୟତୋ …ପେ… ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯମ୍ପିଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିୟେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘କରୋତୋ କାରୟତୋ…ପେ… ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଇମେସୁ ଚ ଠାନେସୁ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ହେତୁସୁତ୍ତଂ

୨୧୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନତ୍ଥି ହେତୁ, ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚୟୋ ସତ୍ତାନଂ ସଂକିଲେସାୟ। ଅହେତୂ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟା ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି। ନତ୍ଥି ହେତୁ, ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚୟୋ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିୟା। ଅହେତୂ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟା ସତ୍ତା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି। ନତ୍ଥି ବଲଂ ନତ୍ଥି ୱୀରିୟଂ ନତ୍ଥି ପୁରିସଥାମୋ ନତ୍ଥି ପୁରିସପରକ୍କମୋ। ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ସବ୍ବେ ପାଣା ସବ୍ବେ ଭୂତା ସବ୍ବେ ଜୀୱା ଅୱସା ଅବଲା ଅୱୀରିୟା ନିୟତିସଙ୍ଗତିଭାୱପରିଣତା ଛସ୍ୱେୱାଭିଜାତୀସୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାୟ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନତ୍ଥି ହେତୁ, ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚୟୋ…ପେ… ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ’ତି । ୱେଦନାୟ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାୟ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାୟ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନତ୍ଥି ହେତୁ, ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚୟୋ…ପେ… ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ନତ୍ଥି ହେତୁ, ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚୟୋ…ପେ… ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ନତ୍ଥି ହେତୁ, ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚୟୋ…ପେ… ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯମ୍ପିଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିୟେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ନତ୍ଥି ହେତୁ ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚୟୋ…ପେ… ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଇମେସୁ ଚ ଠାନେସୁ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି …ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ମହାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତଂ

୨୧୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସତ୍ତିମେ କାୟା ଅକଟା, ଅକଟୱିଧା, ଅନିମ୍ମିତା, ଅନିମ୍ମାତା, ୱଞ୍ଝା, କୂଟଟ୍ଠା, ଏସିକଟ୍ଠାୟିଟ୍ଠିତା; ତେ ନ ଇଞ୍ଜନ୍ତି, ନ ୱିପରିଣମନ୍ତି [ନ ୱିପରିଣାମେନ୍ତି (ପୀ। କ।)], ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାବାଧେନ୍ତି; ନାଲଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସୁଖାୟ ୱା ଦୁକ୍ଖାୟ ୱା ସୁଖଦୁକ୍ଖାୟ ୱା। କତମେ ସତ୍ତ? ପଥୱୀକାୟୋ, ଆପୋକାୟୋ, ତେଜୋକାୟୋ, ୱାୟୋକାୟୋ, ସୁଖେ, ଦୁକ୍ଖେ, ଜୀୱେ ସତ୍ତମେ। ଇମେ ସତ୍ତ [ଜୀୱେ। ସତ୍ତିମେ (ବହୂସୁ)] କାୟା ଅକଟା, ଅକଟୱିଧା, ଅନିମ୍ମିତା, ଅନିମ୍ମାତା, ୱଞ୍ଝା, କୂଟଟ୍ଠା ଏସିକଟ୍ଠାୟିଟ୍ଠିତା; ତେ ନ ଇଞ୍ଜନ୍ତି, ନ ୱିପରିଣମନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାବାଧେନ୍ତି; ନାଲଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସୁଖାୟ ୱା ଦୁକ୍ଖାୟ ୱା ସୁଖଦୁକ୍ଖାୟ ୱା। ଯୋପି ତିଣ୍ହେନ ସତ୍ଥେନ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦତି, ନ ସୋପି କଞ୍ଚି [ନ କୋଚି କଞ୍ଚି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ନ କୋଚି ତଂ (ପୀ। କ।)] ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି; ସତ୍ତନ୍ନଂତ୍ୱେୱ କାୟାନମନ୍ତରେନ ସତ୍ଥଂ ୱିୱରମନୁପୱିସତି [ୱିୱରମନୁପତତି (କତ୍ଥଚି) ଦୀଘମଜ୍ଝିମେସୁପି]। ଚୁଦ୍ଦସ ଖୋ ପନିମାନି ଯୋନିପମୁଖସତସହସ୍ସାନି ସଟ୍ଠି ଚ ସତାନି ଛ ଚ ସତାନି ପଞ୍ଚ ଚ କମ୍ମୁନୋ ସତାନି ପଞ୍ଚ ଚ କମ୍ମାନି, ତୀଣି ଚ କମ୍ମାନି , କମ୍ମେ ଚ ଅଡ୍ଢକମ୍ମେ ଚ ଦ୍ୱଟ୍ଠିପଟିପଦା, ଦ୍ୱଟ୍ଠନ୍ତରକପ୍ପା, ଛଳାଭିଜାତିୟୋ, ଅଟ୍ଠପୁରିସଭୂମିୟୋ, ଏକୂନପଞ୍ଞାସ ଆଜୀୱକସତେ, ଏକୂନପଞ୍ଞାସ ପରିବ୍ବାଜକସତେ, ଏକୂନପଞ୍ଞାସ ନାଗୱାସସତେ, ୱୀସେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସତେ, ତିଂସେ ନିରୟସତେ, ଛତ୍ତିଂସରଜୋଧାତୁୟୋ, ସତ୍ତ ସଞ୍ଞୀଗବ୍ଭା, ସତ୍ତ ଅସଞ୍ଞୀଗବ୍ଭା, ସତ୍ତ ନିଗଣ୍ଠିଗବ୍ଭା, ସତ୍ତ ଦେୱା , ସତ୍ତ ମାନୁସା, ସତ୍ତ ପେସାଚା, ସତ୍ତ ସରା, ସତ୍ତ ପୱୁଟା [ସପୁଟା (କ।), ପୱୁଧା (ପୀ।)], ସତ୍ତ ପପାତା, ସତ୍ତ ଚ ପପାତସତାନି, ସତ୍ତ ସୁପିନା, ସତ୍ତ ସୁପିନସତାନି, ଚୁଲ୍ଲାସୀତି ମହାକପ୍ପିନୋ [ମହାକପ୍ପୁନୋ (ସୀ। ପୀ।)] ସତସହସ୍ସାନି, ଯାନି ବାଲେ ଚ ପଣ୍ଡିତେ ଚ ସନ୍ଧାୱିତ୍ୱା ସଂସରିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି। ତତ୍ଥ ନତ୍ଥି ଇମିନାହଂ ସୀଲେନ ୱା ୱତେନ ୱା ତପେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟେନ ୱା ଅପରିପକ୍କଂ ୱା କମ୍ମଂ ପରିପାଚେସ୍ସାମି; ପରିପକ୍କଂ ୱା କମ୍ମଂ ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ବ୍ୟନ୍ତୀକରିସ୍ସାମୀତି ହେୱଂ ନତ୍ଥି ଦୋଣମିତେ ସୁଖଦୁକ୍ଖେ ପରିୟନ୍ତକତେ ସଂସାରେ, ନତ୍ଥି ହାୟନୱଡ୍ଢନେ, ନତ୍ଥି ଉକ୍କଂସାୱକଂସେ। ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ସୁତ୍ତଗୁଳେ ଖିତ୍ତେ ନିବ୍ବେଠିୟମାନମେୱ ପଲେତି; ଏୱମେୱ ବାଲେ ଚ ପଣ୍ଡିତେ ଚ ନିବ୍ବେଠିୟମାନା ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଲେନ୍ତୀ’’’ତି?

ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାୟ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସତ୍ତିମେ କାୟା ଅକଟା, ଅକଟୱିଧା…ପେ… ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଲେନ୍ତୀ’ତି। ୱେଦନାୟ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାୟ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାୟ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସତ୍ତିମେ କାୟା ଅକଟା, ଅକଟୱିଧା…ପେ… ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଲେନ୍ତୀ’’’ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ସତ୍ତିମେ କାୟା ଅକଟା ଅକଟୱିଧା…ପେ… ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଲେନ୍ତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯମ୍ପିଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିୟେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ସତ୍ତିମେ କାୟା ଅକଟା ଅକଟୱିଧା…ପେ… ନିବ୍ବେଠିୟମାନା ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଲେନ୍ତୀ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଇମେସୁ ଚ ଠାନେସୁ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତଂ

୨୧୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାୟ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି। ୱେଦନାୟ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାୟ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାୟ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୱେଦନା … ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯମ୍ପିଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିୟେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ

ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – 'ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଇମେସୁ ଚ ଠାନେସୁ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଅସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତଂ

୨୧୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ'''ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ''ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''… ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯମ୍ପିଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିଯେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – 'ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଇମେସୁ ଚ ଠାନେସୁ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ''ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଅନ୍ତୱାସୁତ୍ତଂ

୨୧୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋ'''ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ''ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଅନନ୍ତୱାସୁତ୍ତଂ

୨୧୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋ'''ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ''ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ତଂଜୀୱଂତଂସରୀରଂସୁତ୍ତଂ

୨୧୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର'''ନ୍ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ''ତି। ତେରସମଂ।

୧୪। ଅଞ୍ଞଂଜୀୱଂଅଞ୍ଞଂସରୀରଂସୁତ୍ତଂ

୨୧୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର'''ନ୍ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ''ତି। ଚୁଦ୍ଦସମଂ।

୧୫। ହୋତିତଥାଗତୋସୁତ୍ତଂ

୨୨୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ''ତି। ପନ୍ନରସମଂ।

୧୬। ନହୋତିତଥାଗତୋସୁତ୍ତଂ

୨୨୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ’’ତି। ସୋଳସମଂ।

୧୭। ହୋତିଚନଚହୋତିତଥାଗତୋସୁତ୍ତଂ

୨୨୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ , କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ’’ତି। ସତ୍ତରସମଂ।

୧୮। ନେୱହୋତିନନହୋତିତଥାଗତୋସୁତ୍ତଂ

୨୨୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନେୱ ହୋତି, ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାୟ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନେୱ ହୋତି, ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି…ପେ…।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ନେୱ ହୋତି, ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୟମ୍ପିଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିୟେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ୟଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାୟ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ନେୱ ହୋତି, ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ୟତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଇମେସୁ ଚ ଠାନେସୁ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟପିସ୍ସ କଙ୍ଖା ପହୀନା ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠାରସମଂ ।

ସୋତାପତ୍ତିୱଗ୍ଗୋ।

ଅଟ୍ଠାରସୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ୱାତଂ ଏତଂ ମମ, ସୋ ଅତ୍ତା ନୋ ଚ ମେ ସିୟା;

ନତ୍ଥି କରୋତୋ ହେତୁ ଚ, ମହାଦିଟ୍ଠେନ ଅଟ୍ଠମଂ।

ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ ଚ, ଅସସ୍ସତୋ ଚ ଅନ୍ତୱା ଚ;

ଅନନ୍ତୱା ଚ ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି;

ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ଚ।

ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି;

ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି;

ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି।

୨। ଦୁତିଯଗମନଵଗ୍ଗୋ

୧। ଵାତସୁତ୍ତଂ

୨୨୪। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ନ ଵାତା ଵାଯନ୍ତି, ନ ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ଵିଜାଯନ୍ତି, ନ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ଵା ଅପେନ୍ତି ଵା, ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା'''ତି? ଭଗଵଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ''ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ନ ଵାତା ଵାଯନ୍ତି…ପେ… ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା'ତି। ଵେଦନାଯ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ ସତି…ପେ… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ଵିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ନ ଵାତା ଵାଯନ୍ତି…ପେ… ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା'''ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ , ଭନ୍ତେ''…ପେ… ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ – ନ ଵାତା ଵାଯନ୍ତି…ପେ… ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖେ ସତି, ଦୁକ୍ଖଂ ଉପାଦାଯ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ନ ଵାତା ଵାଯନ୍ତି…ପେ… ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା'''ତି। ''ଵେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ 'ନ ଵାତା ଵାଯନ୍ତି…ପେ… ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖେ ସତି, ଦୁକ୍ଖଂ ଉପାଦାଯ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ – 'ନ ଵାତା ଵାଯନ୍ତି, ନ ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ଵିଜାଯନ୍ତି, ନ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ଵା ଅପେନ୍ତି ଵା, ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା'''ତି। ପଠମଂ।

୨୨୫-୨୪୦। (ପୁରିମଵଗ୍ଗେ ଵିଯ ଅଟ୍ଠାରସ ଵେଯ୍ଯାକରଣାନି ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବାନୀତି ।) ସତ୍ତରସମଂ।

୧୮। ନେଵହୋତିନନହୋତିସୁତ୍ତଂ

୨୪୧। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ନେଵ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି? ଭଗଵଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ''ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ନେଵ ହୋତି, ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି। ଵେଦନାଯ ସତି… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ଵିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ନେଵ ହୋତି, ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ – 'ନେଵ ହୋତି, ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖେ ସତି, ଦୁକ୍ଖଂ ଉପାଦାଯ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ନେଵ ହୋତି, ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି। ''ଵେଦନା… ସଞ୍ଞା … ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''…ପେ… ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ – 'ନେଵ ହୋତି, ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖେ ସତି, ଦୁକ୍ଖଂ ଉପାଦାଯ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ନେଵ ହୋତି, ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି। ଅଟ୍ଠାରସମଂ।

୧୯। ରୂପୀଅତ୍ତାସୁତ୍ତଂ

୨୪୨। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ , କିଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି? ଭଗଵଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ''ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା'ତି। ଵେଦନାଯ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ଵିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖେ ସତି, ଦୁକ୍ଖଂ ଉପାଦାଯ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ୱେଦନା…ପେ… ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖେ ସତି, ଦୁକ୍ଖଂ ଉପାଦାଯ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ଏକୂନୱୀସତିମଂ।

୨୦। ଅରୂପୀଅତ୍ତାସୁତ୍ତଂ

୨୪୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଅରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? (ପେଯ୍ୟାଲୋ) ୱୀସତିମଂ।

୨୧। ରୂପୀଚଅରୂପୀଚଅତ୍ତାସୁତ୍ତଂ

୨୪୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପୀ ଚ ଅରୂପୀ ଚ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି…ପେ…। ଏକୱୀସତିମଂ।

୨୨। ନେୱରୂପୀନାରୂପୀଅତ୍ତାସୁତ୍ତଂ

୨୪୫। ‘‘ନେୱ ରୂପୀ ନାରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି…ପେ…। ବାୱୀସତିମଂ।

୨୩। ଏକନ୍ତସୁଖୀସୁତ୍ତଂ

୨୪୬। ‘‘ଏକନ୍ତସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି…ପେ…। ତେୱୀସତିମଂ।

୨୪। ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖୀସୁତ୍ତଂ

୨୪୭। ‘‘ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି…ପେ…। ଚତୁୱୀସତିମଂ।

୨୫। ସୁଖଦୁକ୍ଖୀସୁତ୍ତଂ

୨୪୮। ‘‘ସୁଖଦୁକ୍ଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି…ପେ…। ପଞ୍ଚୱୀସତିମଂ।

୨୬। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀସୁତ୍ତଂ

୨୪୯। ‘‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’ତି। ୱେଦନାଯ ସତି… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖେ ସତି, ଦୁକ୍ଖଂ ଉପାଦାଯ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଦୁକ୍ଖେ ସତି, ଦୁକ୍ଖଂ ଉପାଦାଯ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ଛବ୍ବୀସତିମଂ।

ଦୁତିଯପେଯ୍ୟାଲୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ୱାତଂ ଏତଂ ମମ ସୋ, ଅତ୍ତା ନୋ ଚ ମେ ସିଯା;

ନତ୍ଥି କରୋତୋ ହେତୁ ଚ, ମହାଦିଟ୍ଠେନ ଅଟ୍ଠମଂ।

ସସ୍ସତୋ ଅସସ୍ସତୋ ଚେୱ, ଅନ୍ତାନନ୍ତୱା ଚ ୱୁଚ୍ଚତି;

ତଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଞ୍ଚ, ତଥାଗତେନ ଚତ୍ତାରୋ।

ରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୂପୀ ଚ ଅତ୍ତା ହୋତି;

ରୂପୀ ଚ ଅରୂପୀ ଚ ଅତ୍ତା ହୋତି;

ନେୱ ରୂପୀ ନାରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଏକନ୍ତସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି।

ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ସୁଖଦୁକ୍ଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି;

ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣାତି;

ଇମେ ଛବ୍ବୀସତି ସୁତ୍ତା, ଦୁତିଯୱାରେନ ଦେସିତା।

୩। ତତିଯଗମନୱଗ୍ଗୋ

୧। ନୱାତସୁତ୍ତଂ

୨୫୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ନ ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ୱିଜାଯନ୍ତି, ନ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ୱା ଅପେନ୍ତି ୱା ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ…।

‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି…ପେ… ୱେଦନାଯ ସତି… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି…ପେ… ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି…ପେ… ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ତସ୍ମିଂ ସତି, ତଦୁପାଦାଯ, ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ନ ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ୱିଜାଯନ୍ତି, ନ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ୱା ଅପେନ୍ତି ୱା ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି। ‘‘ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ , ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି…ପେ… ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ତସ୍ମିଂ ସତି, ତଦୁପାଦାଯ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତି…ପେ… ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି। ପଠମଂ।

୨୫୧-୨୭୪। (ଦୁତିଯୱଗ୍ଗେ ୱିଯ ଚତୁୱୀସତି ସୁତ୍ତାନି ପୂରେତବ୍ବାନି।) ପଞ୍ଚୱୀସତିମଂ।

୨୬। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀସୁତ୍ତଂ

୨୭୫। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ଭଗଵଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ…।

‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’ତି। ଵେଦନାଯ ସତି …ପେ… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ଵିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ତସ୍ମିଂ ସତି, ତଦୁପାଦାଯ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ‘‘ଵେଦନା…ପେ… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’…ପେ… ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ , ଅପି ନୁ ତଂ ଅନୁପାଦାଯ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ତସ୍ମିଂ ସତି, ତଦୁପାଦାଯ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’’’ତି। ଛବ୍ବୀସତିମଂ।

ତତିଯପେୟ୍ୟାଲୋ।

୪। ଚତୁତ୍ଥଗମନଵଗ୍ଗୋ

୧। ନଵାତସୁତ୍ତଂ

୨୭୬। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି କିଂ ଉପାଦାଯ, କିଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନ ଵାତା ଵାଯନ୍ତି, ନ ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି , ନ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ଵିଜାଯନ୍ତି, ନ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ଵା ଅପେନ୍ତି ଵା ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି? ଭଗଵଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ…।

‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାଯ, ରୂପଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନ ଵାତା ଵାଯନ୍ତି…ପେ… ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’ତି। ଵେଦନାଯ ସତି…ପେ… ସଞ୍ଞାଯ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ଵିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିଵିସ୍ସ ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ନ ଵାତା ଵାଯନ୍ତି…ପେ… ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’’ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ତଂ ସୁଖଂ ଵା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଵେଦନା … ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ଵିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵା ଅନିଚ୍ଚଂ ଵା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ତଂ ସୁଖଂ ଵା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଵିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଵା ବହିଦ୍ଧା ଵା, ଓଳାରିକଂ ଵା ସୁଖୁମଂ ଵା ହୀନଂ ଵା ପଣୀତଂ ଵା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଵା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ – ‘ନେତଂ ମମ , ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯା କାଚି ଵେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଵା ବହିଦ୍ଧା ଵା ଓଳାରିକଂ ଵା ସୁଖୁମଂ ଵା ହୀନଂ ଵା ପଣୀତଂ ଵା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଵା, ସବ୍ବଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ – ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ଏଵଂ ପସ୍ସଂ…ପେ… ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨୭୭-୩୦୦। (ଦୁତିଯଵଗ୍ଗେ ଵିଯ ଚତୁଵୀସତି ସୁତ୍ତାନି ପୂରେତବ୍ବାନି।) ପଞ୍ଚଵୀସତିମଂ।

୨୬। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀସୁତ୍ତଂ

୩୦୧। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''କିସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, କିଂ ଉପାଦାୟ, କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ…।

''ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି, ରୂପଂ ଉପାଦାୟ, ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା'ତି। ୱେଦନାୟ ସତି… ସଞ୍ଞାୟ ସତି… ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି… ୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାୟ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା'''ତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ'' । ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ – 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯା କାଚି ୱେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା, ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ – 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'''ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

''ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାୟପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାୟପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି; ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ , ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି। ଛବ୍ବୀସତିମଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପୁରିମଗମନେ ଅଟ୍ଠାରସ ୱେୟ୍ୟାକରଣା;

ଦୁତିୟଗମନେ ଛବ୍ବୀସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବାନି।

ତତିୟଗମନେ ଛବ୍ବୀସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବାନି;

ଚତୁତ୍ଥଗମନେ ଛବ୍ବୀସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବାନି।

ଦିଟ୍ଠିସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

୪। ଓକ୍କନ୍ତସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଚକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୩୦୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି; ସୋତଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି; ଘାନଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି; ଜିୱ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ [ୱିପରିଣାମିନୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୀ (?)]; କାଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ; ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏୱଂ ସଦ୍ଦହତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ, ଓକ୍କନ୍ତୋ ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମଂ, ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ, ୱୀତିୱତ୍ତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭୂମିଂ; ଅଭବ୍ବୋ ତଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ, ଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନିରଯଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା ପେତ୍ତିୱିସଯଂ ୱା ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ; ଅଭବ୍ବୋ ଚ [ଅଭବ୍ବୋୱ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ତାୱ କାଲଂ କାତୁଂ ଯାୱ ନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି’’।

‘‘ଯସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଧମ୍ମା ଏୱଂ ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ ନିଜ୍ଝାନଂ ଖମନ୍ତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି – ‘ଧମ୍ମାନୁସାରୀ, ଓକ୍କନ୍ତୋ ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମଂ, ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ, ୱୀତିୱତ୍ତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭୂମିଂ; ଅଭବ୍ବୋ ତଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ, ଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନିରଯଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା ପେତ୍ତିୱିସଯଂ ୱା ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ; ଅଭବ୍ବୋ ଚ ତାୱ କାଲଂ କାତୁଂ ଯାୱ ନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି’। ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏୱଂ ପଜାନାତି ଏୱଂ ପସ୍ସତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି – ‘ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ରୂପସୁତ୍ତଂ

୩୦୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ; ସଦ୍ଦା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ; ଗନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ ; ରସା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ; ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ; ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱିନୋ। ଯୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏୱଂ ସଦ୍ଦହତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ, ଓକ୍କନ୍ତୋ ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମଂ, ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ, ୱୀତିୱତ୍ତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭୂମିଂ; ଅଭବ୍ବୋ ତଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ, ଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନିରଯଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା ପେତ୍ତିୱିସଯଂ ୱା ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ; ଅଭବ୍ବୋ ଚ ତାୱ କାଲଂ କାତୁଂ ଯାୱ ନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି’’।

‘‘ଯସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଧମ୍ମା ଏୱଂ ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ ନିଜ୍ଝାନଂ ଖମନ୍ତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି – ‘ଧମ୍ମାନୁସାରୀ, ଓକ୍କନ୍ତୋ ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମଂ, ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ, ୱୀତିୱତ୍ତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭୂମିଂ; ଅଭବ୍ବୋ ତଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ, ଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନିରଯଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା ପେତ୍ତିୱିସଯଂ ୱା ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ; ଅଭବ୍ବୋ ଚ ତାୱ କାଲଂ କାତୁଂ ଯାୱ ନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି’। ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏୱଂ ପଜାନାତି ଏୱଂ ପସ୍ସତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି – ‘ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱିଞ୍ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୩୦୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି; ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ… କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାୱି। ଯୋ ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସମ୍ଫସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୩୦୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ ; ସୋତସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଘାନସମ୍ଫସ୍ସୋ… ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ… କାଯସମ୍ଫସ୍ସୋ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ। ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏୱଂ ସଦ୍ଦହତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ…ପେ… ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମ୍ଫସ୍ସଜାସୁତ୍ତଂ

୩୦୬। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ; ସୋତସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା…ପେ… ଘାନସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା…ପେ… ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା…ପେ… କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜା ଵେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ। ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏଵଂ ସଦ୍ଦହତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ…ପେ… ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ରୂପସଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୩୦୭। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ରୂପସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ; ସଦ୍ଦସଞ୍ଞା… ଗନ୍ଧସଞ୍ଞା… ରସସଞ୍ଞା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଞା… ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ। ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏଵଂ ସଦ୍ଦହତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ…ପେ… ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ରୂପସଞ୍ଚେତନାସୁତ୍ତଂ

୩୦୮। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପସଞ୍ଚେତନା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ; ସଦ୍ଦସଞ୍ଚେତନା… ଗନ୍ଧସଞ୍ଚେତନା… ରସସଞ୍ଚେତନା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଚେତନା… ଧମ୍ମସଞ୍ଚେତନା ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ। ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏଵଂ ସଦ୍ଦହତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ…ପେ… ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ରୂପତଣ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୦୯। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ରୂପତଣ୍ହା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ; ସଦ୍ଦତଣ୍ହା… ଗନ୍ଧତଣ୍ହା… ରସତଣ୍ହା… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବତଣ୍ହା… ଧମ୍ମତଣ୍ହା ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ । ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏଵଂ ସଦ୍ଦହତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ…ପେ… ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଥଵୀଧାତୁସୁତ୍ତଂ

୩୧୦। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ପଥଵୀଧାତୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ; ଆପୋଧାତୁ… ତେଜୋଧାତୁ… ଵାଯୋଧାତୁ… ଆକାସଧାତୁ… ଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ। ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏଵଂ ସଦ୍ଦହତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ…ପେ… ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଖନ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୩୧୧। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ଵିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାଵି; ଵେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମୀ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵୀ; ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା ଵିପରିଣାମିନୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାଵିନୋ; ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଵିପରିଣାମି ଅଞ୍ଞଥାଭାଵି । ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏଵଂ ସଦ୍ଦହତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ, ଓକ୍କନ୍ତୋ ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମଂ , ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ, ଵୀତିଵତ୍ତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭୂମିଂ; ଅଭବ୍ବୋ ତଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ, ଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ଵା ନିରଯଂ ଵା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଵା ପେତ୍ତିଵିସଯଂ ଵା ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ; ଅଭବ୍ବୋ ଚ ତାଵ କାଲଂ କାତୁଂ ଯାଵ ନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି’’।

‘‘ଯସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ଧମ୍ମା ଏଵଂ ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ ନିଜ୍ଝାନଂ ଖମନ୍ତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି – ‘ଧମ୍ମାନୁସାରୀ, ଓକ୍କନ୍ତୋ ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମଂ, ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ, ଵୀତିଵତ୍ତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭୂମିଂ; ଅଭବ୍ବୋ ତଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ, ଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ଵା ନିରଯଂ ଵା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଵା ପେତ୍ତିଵିସଯଂ ଵା ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ; ଅଭବ୍ବୋ ଚ ତାଵ କାଲଂ କାତୁଂ ଯାଵ ନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି’। ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ଧମ୍ମେ ଏଵଂ ପଜାନାତି ଏଵଂ ପସ୍ସତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି – ‘ସୋତାପନ୍ନୋ ଅଵିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ’’’ତି। ଦସମଂ।

ଓକ୍କନ୍ତସଂଯୁତ୍ତଂ [ଓକ୍କନ୍ତିକସଂଯୁତ୍ତଂ (ପୀ। କ।)] ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଚକ୍ଖୁ ରୂପଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଫସ୍ସୋ ଚ ୱେଦନାଯ ଚ;

ସଞ୍ଞା ଚ ଚେତନା ତଣ୍ହା, ଧାତୁ ଖନ୍ଧେନ ତେ ଦସାତି।

୫। ଉପ୍ପାଦସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଚକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୩୧୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ସୋତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି…ପେ… ଯୋ ଘାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି… ଯୋ ଜିୱ୍ହାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି… ଯୋ କାଯସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି… ଯୋ ମନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଯୋ ସୋତସ୍ସ ନିରୋଧୋ…ପେ… ଯୋ ଘାନସ୍ସ ନିରୋଧୋ… ଯୋ ଜିୱ୍ହାଯ ନିରୋଧୋ… ଯୋ କାଯସ୍ସ ନିରୋଧୋ… ଯୋ ମନସ୍ସ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ରୂପସୁତ୍ତଂ

୩୧୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ସଦ୍ଦାନଂ… ଯୋ ଗନ୍ଧାନଂ… ଯୋ ରସାନଂ… ଯୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ… ଯୋ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପାନଂ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଯୋ ସଦ୍ଦାନଂ… ଯୋ ଗନ୍ଧାନଂ… ଯୋ ରସାନଂ… ଯୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ… ଯୋ ଧମ୍ମାନଂ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱିଞ୍ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୩୧୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ…ପେ… ଯୋ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ…ପେ… ଯୋ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସମ୍ଫସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୩୧୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ…ପେ… ଯୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ…ପେ… ଯୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମ୍ଫସ୍ସଜସୁତ୍ତଂ

୩୧୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ…ପେ…।

ଯୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ…ପେ… ଯୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୩୧୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ…ପେ… ଯୋ ଧମ୍ମସଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସଞ୍ଞାଯ ନିରୋଧୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ…ପେ… ଯୋ ଧମ୍ମସଞ୍ଞାଯ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସଞ୍ଚେତନାସୁତ୍ତଂ

୩୧୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସଞ୍ଚେତନାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ…ପେ… ଯୋ ଧମ୍ମସଞ୍ଚେତନାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସଞ୍ଚେତନାଯ ନିରୋଧୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ…ପେ… ଯୋ ଧମ୍ମସଞ୍ଚେତନାଯ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ତଣ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୧୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପତଣ୍ହାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ…ପେ… ଯୋ ଧମ୍ମତଣ୍ହାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପତଣ୍ହାଯ ନିରୋଧୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ…ପେ… ଯୋ ଧମ୍ମତଣ୍ହାଯ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଧାତୁସୁତ୍ତଂ

୩୨୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଥୱୀଧାତୁଯା ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ; ଯୋ ଆପୋଧାତୁଯା… ଯୋ ତେଜୋଧାତୁଯା… ଯୋ ୱାଯୋଧାତୁଯା… ଯୋ ଆକାସଧାତୁଯା… ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଥୱୀଧାତୁଯା ନିରୋଧୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ; ଯୋ ଆପୋଧାତୁଯା ନିରୋଧୋ… ଯୋ ତେଜୋଧାତୁଯା ନିରୋଧୋ… ଯୋ ୱାଯୋଧାତୁଯା ନିରୋଧୋ… ଯୋ ଆକାସଧାତୁଯା ନିରୋଧୋ… ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଖନ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୩୨୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ୱେଦନାଯ… ଯୋ ସଞ୍ଞାଯ… ଯୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ… ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ପାତୁଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ରୋଗାନଂ ଠିତି, ଜରାମରଣସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ। ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ସ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଯୋ ୱେଦନାଯ… ଯୋ ସଞ୍ଞାଯ… ଯୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ… ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସେସୋ ନିରୋଧୋ, ରୋଗାନଂ ୱୂପସମୋ, ଜରାମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ଦସମଂ।

ଉପ୍ପାଦସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଚକ୍ଖୁ ରୂପଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଫସ୍ସୋ ଚ ୱେଦନାଯ ଚ;

ସଞ୍ଞା ଚ ଚେତନା ତଣ୍ହା, ଧାତୁ ଖନ୍ଧେନ ତେ ଦସାତି।

୬। କିଲେସସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଚକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୩୨୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ସୋତସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ଘାନସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ଜିୱ୍ହାଯ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ କାଯସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ମନସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମେସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ନେକ୍ଖମ୍ମନିନ୍ନଞ୍ଚସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ନେକ୍ଖମ୍ମପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ କମ୍ମନିଯଂ ଖାଯତି, ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ରୂପସୁତ୍ତଂ

୩୨୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ସଦ୍ଦେସୁ… ଯୋ ଗନ୍ଧେସୁ… ଯୋ ରସେସୁ… ଯୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁ… ଯୋ ଧମ୍ମେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମେସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ନେକ୍ଖମ୍ମନିନ୍ନଞ୍ଚସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ନେକ୍ଖମ୍ମପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ କମ୍ମନିଯଂ ଖାଯତି, ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱିଞ୍ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୩୨୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ… ଯୋ ଘାନୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ… ଯୋ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ… ଯୋ କାଯୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ… ଯୋ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯତୋ ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମେସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ନେକ୍ଖମ୍ମନିନ୍ନଞ୍ଚସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ନେକ୍ଖମ୍ମପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ କମ୍ମନିଯଂ ଖାଯତି, ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସମ୍ଫସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୩୨୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ସୋତସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିଂ… ଯୋ ଘାନସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିଂ… ଯୋ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିଂ… ଯୋ କାଯସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିଂ… ଯୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ…ପେ… ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମ୍ଫସ୍ସଜସୁତ୍ତଂ

୩୨୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ସୋତସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯ… ଯୋ ଘାନସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯ… ଯୋ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯ… ଯୋ କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯ… ଯୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜାଯ ୱେଦନାଯ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ…ପେ… ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୩୨୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସଞ୍ଞାଯ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ସଦ୍ଦସଞ୍ଞାଯ… ଯୋ ଗନ୍ଧସଞ୍ଞାଯ… ଯୋ ରସସଞ୍ଞାଯ… ଯୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଞାଯ… ଯୋ ଧମ୍ମସଞ୍ଞାଯ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ । ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ…ପେ… ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସଞ୍ଚେତନାସୁତ୍ତଂ

୩୨୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସଞ୍ଚେତନାୟ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ସଦ୍ଦସଞ୍ଚେତନାୟ… ଯୋ ଗନ୍ଧସଞ୍ଚେତନାୟ… ଯୋ ରସସଞ୍ଚେତନାୟ… ଯୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବସଞ୍ଚେତନାୟ… ଯୋ ଧମ୍ମସଞ୍ଚେତନାୟ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ…ପେ… ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ତଣ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୩୨୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପତଣ୍ହାୟ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ସଦ୍ଦତଣ୍ହାୟ… ଯୋ ଗନ୍ଧତଣ୍ହାୟ… ଯୋ ରସତଣ୍ହାୟ… ଯୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବତଣ୍ହାୟ… ଯୋ ଧମ୍ମତଣ୍ହାୟ ଛନ୍ଦରାଗୋ , ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ…ପେ… ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଧାତୁସୁତ୍ତଂ

୩୩୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଥୱୀଧାତୁଯା ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯୋ ଆପୋଧାତୁଯା… ଯୋ ତେଜୋଧାତୁଯା… ଯୋ ୱାଯୋଧାତୁଯା… ଯୋ ଆକାସଧାତୁଯା… ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମେସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ନେକ୍ଖମ୍ମନିନ୍ନଞ୍ଚସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ନେକ୍ଖମ୍ମପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ କମ୍ମନିଯଂ ଖାଯତି, ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଖନ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୩୩୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ…ପେ… ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ନେକ୍ଖମ୍ମନିନ୍ନଞ୍ଚସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ନେକ୍ଖମ୍ମପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ କମ୍ମନିଯଂ ଖାଯତି, ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ଦସମଂ।

କିଲେସସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଚକ୍ଖୁ ରୂପଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଫସ୍ସୋ ଚ ୱେଦନାଯ ଚ;

ସଞ୍ଞା ଚ ଚେତନା ତଣ୍ହା, ଧାତୁ ଖନ୍ଧେନ ତେ ଦସାତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୭। ସାରିପୁତ୍ତସଂୟୁତ୍ତଂ

୧। ୱିୱେକଜସୁତ୍ତଂ

୩୩୨। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଯେନ ଅନ୍ଧୱନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି ଦିୱାୱିହାରାଯ। ଅନ୍ଧୱନଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସୀଦି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନ ଜେତୱନଂ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି; ପରିସୁଦ୍ଧୋ ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ। କତମେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅଜ୍ଜ ୱିହାରେନ ୱିହାସୀ''ତି?

''ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ନ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ'ତି ୱା 'ଅହଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନୋ'ତି ୱା 'ଅହଂ ପଠମା ଝାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ'ତି ୱା''ତି। ''ତଥା ହି ପନାଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ସୁସମୂହତା। ତସ୍ମା ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ'ତି ୱା 'ଅହଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନୋ'ତି ୱା 'ଅହଂ ପଠମା ଝାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ'ତି ୱା''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଅୱିତକ୍କସୁତ୍ତଂ

୩୩୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ...ପେ... ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି; ପରିସୁଦ୍ଧୋ ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ। କତମେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅଜ୍ଜ ୱିହାରେନ ୱିହାସୀ''ତି?

''ଇଧାହଂ , ଆୱୁସୋ, ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ନ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ'ତି ୱା 'ଅହଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନୋ'ତି ୱା 'ଅହଂ ଦୁତିଯା ଝାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ'ତି ୱା''ତି। ''ତଥା ହି ପନାଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ସୁସମୂହତା। ତସ୍ମା ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ'ତି ୱା 'ଅହଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନୋ'ତି ୱା 'ଅହଂ ଦୁତିଯା ଝାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ'ତି ୱା''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପୀତିସୁତ୍ତଂ

୩୩୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ...ପେ... ''ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି; ପରିସୁଦ୍ଧୋ ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ। କତମେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅଜ୍ଜ ୱିହାରେନ ୱିହାସୀ''ତି?

''ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହାସିଂ ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେମି; ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି 'ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ'ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ନ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହଂ ତତିଯଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ'ତି ୱା 'ଅହଂ ତତିଯଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନୋ'ତି ୱା 'ଅହଂ ତତିଯା ଝାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ'ତି ୱା''ତି। ''ତଥା ହି ପନାଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ସୁସମୂହତା। ତସ୍ମା ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହଂ ତତିଯଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ'ତି ୱା 'ଅହଂ ତତିଯଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନୋ'ତି ୱା 'ଅହଂ ତତିଯା ଝାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ'ତି ୱା''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଉପେକ୍ଖାସୁତ୍ତଂ

୩୩୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ…ପେ… ‘‘ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି; ପରିସୁଦ୍ଧୋ ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ। କତମେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅଜ୍ଜ ୱିହାରେନ ୱିହାସୀ’’ତି?

‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ’ତି ୱା ‘ଅହଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନୋ’ତି ୱା ‘ଅହଂ ଚତୁତ୍ଥା ଝାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ’ତି ୱା’’ତି। ‘‘ତଥା ହି ପନାଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ସୁସମୂହତା। ତସ୍ମା ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ’ତି ୱା ‘ଅହଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନୋ’ତି ୱା ‘ଅହଂ ଚତୁତ୍ଥା ଝାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ’ତି ୱା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସୁତ୍ତଂ

୩୩୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ…ପେ… ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି…ପେ… ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ୱା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସୁତ୍ତଂ

୩୩୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ…ପେ… ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି…ପେ… ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ୱା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସୁତ୍ତଂ

୩୩୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ…ପେ… ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ, ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି…ପେ… ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ୱା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସୁତ୍ତଂ

୩୩୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ…ପେ… ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି…ପେ… ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ୱା’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ନିରୋଧସମାପତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୩୪୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ…ପେ… । ‘‘ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସବ୍ବସୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ’ତି ୱା ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନୋ’ତି ୱା ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠିତୋ’ତି ୱା’’ତି। ‘‘ତଥା ହି ପନାଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯା ସୁସମୂହତା। ତସ୍ମା ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ’ତି ୱା ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନୋ’ତି ୱା ‘ଅହଂ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠିତୋ’ତି ୱା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ସୂଚିମୁଖୀସୁତ୍ତଂ

୩୪୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ରାଜଗହେ ସପଦାନଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଞ୍ଞତରଂ କୁଟ୍ଟମୂଲଂ [କୁଡ୍ଡମୂଲଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), କୁଡ୍ଡଂ (ପୀ।)] ନିସ୍ସାଯ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ଅଥ ଖୋ ସୂଚିମୁଖୀ ପରିବ୍ବାଜିକା ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ସମଣ, ଅଧୋମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜସୀ’’ତି? ‘‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଭଗିନି, ଅଧୋମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ସମଣ, ଉବ୍ଭମୁଖୋ [ଉଦ୍ଧଂମୁଖୋ (ସୀ। ଅଟ୍ଠା)] ଭୁଞ୍ଜସୀ’’ତି? ‘‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଭଗିନି, ଉବ୍ଭମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ସମଣ, ଦିସାମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜସୀ’’ତି? ‘‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଭଗିନି, ଦିସାମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ସମଣ, ୱିଦିସାମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜସୀ’’ତି? ‘‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଭଗିନି, ୱିଦିସାମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜାମୀ’’ତି।

‘‘‘କିଂ ନୁ, ସମଣ, ଅଧୋମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜସୀ’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଭଗିନି, ଅଧୋମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜାମୀ’ତି ୱଦେସି। ‘ତେନ ହି, ସମଣ, ଉବ୍ଭମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜସୀ’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଭଗିନି, ଉବ୍ଭମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜାମୀ’ତି ୱଦେସି। ‘ତେନ ହି, ସମଣ, ଦିସାମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜସୀ’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଭଗିନି, ଦିସାମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜାମୀ’ତି ୱଦେସି। ‘ତେନ ହି, ସମଣ, ୱିଦିସାମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜସୀ’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଭଗିନି, ୱିଦିସାମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜାମୀ’ତି ୱଦେସି’’।

‘‘କଥଞ୍ଚରହି , ସମଣ, ଭୁଞ୍ଜସୀ’’ତି? ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭଗିନି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା [ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା (ସୀ।) ନିଗମନୱାକ୍ୟେ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥାପି ସମାସୋଯେୱ ଦିସ୍ସତି] ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାଯ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ [ଜୀୱିତଂ (କ।)] କପ୍ପେନ୍ତି, ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭଗିନି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ‘ଅଧୋମୁଖା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’ତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭଗିନି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନକ୍ଖତ୍ତୱିଜ୍ଜାତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାଯ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭଗିନି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ‘ଉବ୍ଭମୁଖା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’ତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭଗିନି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଦୂତେଯ୍ୟପହିଣଗମନାନୁଯୋଗାଯ [... ନୁଯୋଗା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ... ନୁଯୋଗେନ (?)] ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭଗିନି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ‘ଦିସାମୁଖା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’ତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭଗିନି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅଙ୍ଗୱିଜ୍ଜାତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାଯ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭଗିନି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ‘ୱିଦିସାମୁଖା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’’’ତି।

‘‘ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଭଗିନି, ନ ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାଯ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେମି, ନ ନକ୍ଖତ୍ତୱିଜ୍ଜାତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାଯ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେମି, ନ ଦୂତେଯ୍ୟପହିଣଗମନାନୁଯୋଗାଯ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେମି, ନ ଅଙ୍ଗୱିଜ୍ଜାତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାଯ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେମି। ଧମ୍ମେନ ଭିକ୍ଖଂ ପରିଯେସାମି; ଧମ୍ମେନ ଭିକ୍ଖଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜାମୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସୂଚିମୁଖୀ ପରିବ୍ବାଜିକା ରାଜଗହେ ରଥିଯାଯ ରଥିଯଂ, ସିଙ୍ଘାଟକେନ ସିଙ୍ଘାଟକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାରୋଚେସି – ‘‘ଧମ୍ମିକଂ ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଆହାରଂ ଆହାରେନ୍ତି; ଅନୱଜ୍ଜଂ [ଅନୱଜ୍ଜେନ (କ।)] ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଆହାରଂ ଆହାରେନ୍ତି। ଦେଥ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯାନଂ ପିଣ୍ଡ’’ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ସାରିପୁତ୍ତସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ୱିୱେକଜଂ ଅୱିତକ୍କଂ, ପୀତି ଉପେକ୍ଖା ଚତୁତ୍ଥକଂ;

ଆକାସଞ୍ଚେୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଆକିଞ୍ଚଂ ନେୱସଞ୍ଞିନା;

ନିରୋଧୋ ନୱମୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଦସମଂ ସୂଚିମୁଖୀ ଚାତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୮। ନାଗସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସୁଦ୍ଧିକସୁତ୍ତଂ

୩୪୨। ସାଓ୍ୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ଚତସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ନାଗଯୋନିୟୋ। କତମା ଚତସ୍ସୋ? ଅଣ୍ଡଜା ନାଗା, ଜଲାବୁଜା ନାଗା, ସଂସେଦଜା ନାଗା, ଓପପାତିକା ନାଗା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଚତସ୍ସୋ ନାଗଯୋନିୟୋ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଣୀତତରସୁତ୍ତଂ

୩୪୩। ସାଓ୍ୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ଚତସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ନାଗଯୋନିୟୋ। କତମା ଚତସ୍ସୋ? ଅଣ୍ଡଜା ନାଗା, ଜଲାବୁଜା ନାଗା, ସଂସେଦଜା ନାଗା, ଓପପାତିକା ନାଗା। ତତ୍ର , ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଅଣ୍ଡଜେହି ନାଗେହି ଜଲାବୁଜା ଚ ସଂସେଦଜା ଚ ଓପପାତିକା ଚ ନାଗା ପଣୀତତରା। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଅଣ୍ଡଜେହି ଚ ଜଲାବୁଜେହି ଚ ନାଗେହି ସଂସେଦଜା ଚ ଓପପାତିକା ଚ ନାଗା ପଣୀତତରା। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଅଣ୍ଡଜେହି ଚ ଜଲାବୁଜେହି ଚ ସଂସେଦଜେହି ଚ ନାଗେହି ଓପପାତିକା ନାଗା ପଣୀତତରା। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଚତସ୍ସୋ ନାଗଯୋନିୟୋ''ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଉପୋସଥସୁତ୍ତଂ

୩୪୪। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗଓ୍ୱା ସାଓ୍ୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତଓ୍ୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗଓ୍ୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଓ୍ୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତଂ ଏତଦଓ୍ୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ଅଣ୍ଡଜା ନାଗା ଉପୋସଥଂ ଉପଓ୍ୱସନ୍ତି ୱୋସ୍ସଟ୍ଠକାୟା ଚ ଭଓ୍ୱନ୍ତୀ''ତି?

''ଇଧ , ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚାନଂ ଅଣ୍ଡଜାନଂ ନାଗାନଂ ଏଓ୍ୱଂ ହୋତି – 'ମୟଂ ଖୋ ପୁବ୍ବେ କାୟେନ ଦ୍ୱୟକାରିନୋ ଅହୁମ୍ହା, ୱାଚାୟ ଦ୍ୱୟକାରିନୋ, ମନସା ଦ୍ୱୟକାରିନୋ। ତେ ମୟଂ କାୟେନ ଦ୍ୱୟକାରିନୋ, ୱାଚାୟ ଦ୍ୱୟକାରିନୋ, ମନସା ଦ୍ୱୟକାରିନୋ, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପନ୍ନା। ସଚଜ୍ଜ ମୟଂ କାୟେନ ସୁଚରିତଂ ଚରେୟ୍ୟାମ, ୱାଚାୟ ସୁଚରିତଂ ଚରେୟ୍ୟାମ, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରେୟ୍ୟାମ, ଏଓ୍ୱଂ ମୟଂ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟାମ। ହନ୍ଦ, ମୟଂ ଏତରହି କାୟେନ ସୁଚରିତଂ ଚରାମ, ୱାଚାୟ ସୁଚରିତଂ ଚରାମ, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରାମା'ତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ଅଣ୍ଡଜା ନାଗା ଉପୋସଥଂ ଉପଓ୍ୱସନ୍ତି ୱୋସ୍ସଟ୍ଠକାୟା ଚ ଭଓ୍ୱନ୍ତୀ''ତି। ତତିୟଂ।

୪। ଦୁତିୟଉପୋସଥସୁତ୍ତଂ

୩୪୫। ସାଓ୍ୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗଓ୍ୱା…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତଂ ଏତଦଓ୍ୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ଜଲାବୁଜା ନାଗା ଉପୋସଥଂ ଉପଓ୍ୱସନ୍ତି ୱୋସ୍ସଟ୍ଠକାୟା ଚ ଭଓ୍ୱନ୍ତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ଜଲାବୁଜା ନାଗା ଉପୋସଥଂ ଉପଓ୍ୱସନ୍ତି ୱୋସ୍ସଟ୍ଠକାୟା ଚ ଭଓ୍ୱନ୍ତୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ତତିୟଉପୋସଥସୁତ୍ତଂ

୩୪୬। ସାଓ୍ୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତଂ ଏତଦଓ୍ୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସଂସେଦଜା ନାଗା ଉପୋସଥଂ ଉପଓ୍ୱସନ୍ତି ୱୋସ୍ସଟ୍ଠକାୟା ଚ ଭଓ୍ୱନ୍ତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ସଂସେଦଜା ନାଗା ଉପୋସଥଂ ଉପଓ୍ୱସନ୍ତି ୱୋସ୍ସଟ୍ଠକାୟା ଚ ଭଓ୍ୱନ୍ତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଚତୁତ୍ଥଉପୋସଥସୁତ୍ତଂ

୩୪୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ଓପପାତିକା ନାଗା ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତି ୱୋସ୍ସଟ୍ଠକାଯା ଚ ଭୱନ୍ତୀ''ତି?

''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚାନଂ ଓପପାତିକାନଂ ନାଗାନଂ ଏୱଂ ହୋତି – 'ମଯଂ ଖୋ ପୁବ୍ବେ କାଯେନ ଦ୍ୱଯକାରିନୋ ଅହୁମ୍ହ, ୱାଚାଯ ଦ୍ୱଯକାରିନୋ, ମନସା ଦ୍ୱଯକାରିନୋ। ତେ ମଯଂ କାଯେନ ଦ୍ୱଯକାରିନୋ, ୱାଚାଯ ଦ୍ୱଯକାରିନୋ, ମନସା ଦ୍ୱଯକାରିନୋ, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପନ୍ନା। ସଚଜ୍ଜ ମଯଂ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରେଯ୍ୟାମ , ୱାଚାଯ… ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରେଯ୍ୟାମ, ଏୱଂ ମଯଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟାମ। ହନ୍ଦ, ମଯଂ ଏତରହି କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରାମ, ୱାଚାଯ… ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରାମା'ତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ ଓପପାତିକା ନାଗା ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତି ୱୋସ୍ସଟ୍ଠକାଯା ଚ ଭୱନ୍ତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସୁତସୁତ୍ତଂ

୩୪୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି ?

''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ଦ୍ୱଯକାରୀ ହୋତି, ୱାଚାଯ ଦ୍ୱଯକାରୀ ହୋତି, ମନସା ଦ୍ୱଯକାରୀ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – 'ଅଣ୍ଡଜା ନାଗା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା'ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯସୁତସୁତ୍ତଂ

୩୪୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଜଲାବୁଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି?…ପେ… ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଜଲାବୁଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ତତିଯସୁତସୁତ୍ତଂ

୩୫୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସଂସେଦଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି?…ପେ… ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସଂସେଦଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଚତୁତ୍ଥସୁତସୁତ୍ତଂ

୩୫୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି?

''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ଦ୍ୱଯକାରୀ ହୋତି, ୱାଚାଯ ଦ୍ୱଯକାରୀ, ମନସା ଦ୍ୱଯକାରୀ। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – 'ଓପପାତିକା ନାଗା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା'ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଦସମଂ।

୧୧-୨୦। ଅଣ୍ଡଜଦାନୂପକାରସୁତ୍ତଦସକଂ

୩୫୨-୩୬୧. ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ଦ୍ୱଯକାରୀ ହୋତି, ୱାଚାଯ ଦ୍ୱଯକାରୀ, ମନସା ଦ୍ୱଯକାରୀ। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ‘ଅଣ୍ଡଜା ନାଗା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା’ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ ଅନ୍ନଂ ଦେତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ…ପେ… ଉପପଜ୍ଜତୀତି… ପେ… ସୋ ପାନଂ ଦେତି…ପେ… ୱତ୍ଥଂ ଦେତି…ପେ… ଯାନଂ ଦେତି…ପେ… ମାଲଂ ଦେତି…ପେ… ଗନ୍ଧଂ ଦେତି…ପେ… ୱିଲେପନଂ ଦେତି…ପେ… ସେଯ୍ୟଂ ଦେତି…ପେ… ଆୱସଥଂ ଦେତି…ପେ… ପଦୀପେଯ୍ୟଂ ଦେତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ୱୀସତିମଂ।

୨୧-୫୦. ଜଲାବୁଜାଦିଦାନୂପକାରସୁତ୍ତତିଂସକଂ

୩୬୨-୩୯୧. ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଜଲାବୁଜାନଂ ନାଗାନଂ…ପେ… ସଂସେଦଜାନଂ ନାଗାନଂ…ପେ… ଓପପାତିକାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ଦ୍ୱଯକାରୀ ହୋତି, ୱାଚାଯ ଦ୍ୱଯକାରୀ, ମନସା ଦ୍ୱଯକାରୀ। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ‘ଓପପାତିକା ନାଗା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା’ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ ଅନ୍ନଂ ଦେତି…ପେ… ପାନଂ ଦେତି…ପେ… ପଦୀପେଯ୍ୟଂ ଦେତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ନାଗାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

(ଇମିନା ପେଯ୍ୟାଲେନ ଦସ ଦସ ସୁତ୍ତନ୍ତା କାତବ୍ବା। ଏୱଂ ଚତୂସୁ ଯୋନୀସୁ ଚତ୍ତାଲୀସଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣା ହୋନ୍ତି। ପୁରିମେହି ପନ ଦସହି ସୁତ୍ତନ୍ତେହି ସହ ହୋନ୍ତି ପଣ୍ଣାସସୁତ୍ତନ୍ତାତି।)

ନାଗସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସୁଦ୍ଧିକଂ ପଣୀତତରଂ, ଚତ୍ତୁରୋ ଚ ଉପୋସଥା;

ତସ୍ସ ସୁତଂ ଚତ୍ତୁରୋ ଚ, ଦାନୂପକାରା ଚ ତାଲୀସଂ;

ପଣ୍ଣାସ ପିଣ୍ଡତୋ ସୁତ୍ତା, ନାଗମ୍ହି ସୁପ୍ପକାସିତାତି।

୯। ସୁପଣ୍ଣସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସୁଦ୍ଧିକସୁତ୍ତଂ

୩୯୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁପଣ୍ଣଯୋନିଯୋ। କତମା ଚତସ୍ସୋ? ଅଣ୍ଡଜା ସୁପଣ୍ଣା, ଜଲାବୁଜା ସୁପଣ୍ଣା, ସଂସେଦଜା ସୁପଣ୍ଣା, ଓପପାତିକା ସୁପଣ୍ଣା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତସ୍ସୋ ସୁପଣ୍ଣଯୋନିଯୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ହରନ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୩୯୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁପଣ୍ଣଯୋନିଯୋ। କତମା ଚତସ୍ସୋ? ଅଣ୍ଡଜା…ପେ… ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତସ୍ସୋ ସୁପଣ୍ଣଯୋନିଯୋ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଣ୍ଡଜା ସୁପଣ୍ଣା ଅଣ୍ଡଜେୱ ନାଗେ ହରନ୍ତି, ନ ଜଲାବୁଜେ, ନ ସଂସେଦଜେ, ନ ଓପପାତିକେ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜଲାବୁଜା ସୁପଣ୍ଣା ଅଣ୍ଡଜେ ଚ ଜଲାବୁଜେ ଚ ନାଗେ ହରନ୍ତି, ନ ସଂସେଦଜେ, ନ ଓପପାତିକେ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସେଦଜା ସୁପଣ୍ଣା ଅଣ୍ଡଜେ ଚ ଜଲାବୁଜେ ଚ ସଂସେଦଜେ ଚ ନାଗେ ହରନ୍ତି, ନ ଓପପାତିକେ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓପପାତିକା ସୁପଣ୍ଣା ଅଣ୍ଡଜେ ଚ ଜଲାବୁଜେ ଚ ସଂସେଦଜେ ଚ ଓପପାତିକେ ଚ ନାଗେ ହରନ୍ତି। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତସ୍ସୋ ସୁପଣ୍ଣଯୋନିଯୋ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦ୍ୱଯକାରୀସୁତ୍ତଂ

୩୯୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ଦ୍ୱଯକାରୀ ହୋତି, ୱାଚାଯ ଦ୍ୱଯକାରୀ, ମନସା ଦ୍ୱଯକାରୀ। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ‘ଅଣ୍ଡଜା ସୁପଣ୍ଣା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା’ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ , ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪-୬। ଦୁତିଯାଦିଦ୍ୱଯକାରୀସୁତ୍ତତ୍ତିକଂ

୩୯୫-୩୯୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଜଲାବୁଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ…ପେ… ସଂସେଦଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ…ପେ… ଓପପାତିକାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ଦ୍ୱଯକାରୀ ହୋତି, ୱାଚାଯ ଦ୍ୱଯକାରୀ, ମନସା ଦ୍ୱଯକାରୀ। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ‘ଓପପାତିକା ସୁପଣ୍ଣା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା’ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭-୧୬। ଅଣ୍ଡଜଦାନୂପକାରସୁତ୍ତଦସକଂ

୩୯୮-୪୦୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ଦ୍ୱଯକାରୀ ହୋତି, ୱାଚାଯ ଦ୍ୱଯକାରୀ, ମନସା ଦ୍ୱଯକାରୀ। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ‘ଅଣ୍ଡଜା ସୁପଣ୍ଣା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା’ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ ଅନ୍ନଂ ଦେତି…ପେ… ପାନଂ ଦେତି… ୱତ୍ଥଂ ଦେତି… ଯାନଂ ଦେତି… ମାଲଂ ଦେତି… ଗନ୍ଧଂ ଦେତି… ୱିଲେପନଂ ଦେତି… ସେଯ୍ୟଂ ଦେତି… ଆୱସଥଂ ଦେତି… ପଦୀପେଯ୍ୟଂ ଦେତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ

ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅଣ୍ଡଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ସୋଳସମଂ।

୧୭-୪୬। ଜଲାବୁଜାଦିଦାନୂପକାରସୁତ୍ତତିଂସକଂ

୪୦୮-୪୩୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଜଲାବୁଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ…ପେ… ସଂସେଦଜାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ…ପେ… ଓପପାତିକାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାୟେନ ଦ୍ୱୟକାରୀ ହୋତି, ୱାଚାୟ ଦ୍ୱୟକାରୀ, ମନସା ଦ୍ୱୟକାରୀ। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ‘ଓପପାତିକା ସୁପଣ୍ଣା ଦୀଘାୟୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା’ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ ଅନ୍ନଂ ଦେତି…ପେ… ପାନଂ ଦେତି…ପେ… ପଦୀପେୟ୍ୟଂ ଦେତି। ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଓପପାତିକାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଛଚତ୍ତାଲୀସମଂ।

(ଏୱଂ ପିଣ୍ଡକେନ ଛଚତ୍ତାଲୀସଂ ସୁତ୍ତନ୍ତା ହୋନ୍ତି।)

ସୁପଣ୍ଣସଂୟୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସୁଦ୍ଧିକଂ ହରନ୍ତି ଚେୱ, ଦ୍ୱୟକାରୀ ଚ ଚତୁରୋ;

ଦାନୂପକାରା ତାଲୀସଂ, ସୁପଣ୍ଣେ ସୁପ୍ପକାସିତାତି।

୧୦। ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସୁଦ୍ଧିକସୁତ୍ତଂ

୪୩୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି ଜେତଵନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ …ପେ… ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯିକେ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେଵେ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯିକା ଦେଵା? ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାରଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଫେଗ୍ଗୁଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଚଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପପଟିକଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପତ୍ତଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଫଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ରସଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଗନ୍ଧଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା। ଇମେ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯିକା ଦେଵା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ସୁଚରିତସୁତ୍ତଂ

୪୩୯। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯିକାନଂ ଦେଵାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ଵାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ‘ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯିକା ଦେଵା ଦୀଘାଯୁକା ଵଣ୍ଣଵନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା’ତି। ତସ୍ସ ଏଵଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ଵତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯିକାନଂ ଦେଵାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ’ନ୍ତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯିକାନଂ ଦେଵାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ , ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯିକାନଂ ଦେଵାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ମୂଲଗନ୍ଧଦାତାସୁତ୍ତଂ

୪୪୦। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି ? ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ଵାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ‘ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା ଦୀଘାଯୁକା ଵଣ୍ଣଵନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା’ତି। ତସ୍ସ ଏଵଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ଵତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ’ନ୍ତି। ସୋ ଦାତା ହୋତି ମୂଲଗନ୍ଧାନଂ। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ…ପେ… ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪-୧୨। ସାରଗନ୍ଧାଦିଦାତାସୁତ୍ତନଵକଂ

୪୪୧-୪୪୯। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସାରଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ…ପେ… ଫେଗ୍ଗୁଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ତଚଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ପପଟିକଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ପତ୍ତଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ଫଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ରସଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ଗନ୍ଧଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ଵାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ‘ସାରଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵା ଦୀଘାଯୁକା ଵଣ୍ଣଵନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା’ତି। ତସ୍ସ ଏଵଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ଵତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସାରଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ…ପେ… ଫେଗ୍ଗୁଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ତଚଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ପପଟିକଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ପତ୍ତଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ଫଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ରସଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ… ଗନ୍ଧଗନ୍ଧେ ଅଧିଵତ୍ଥାନଂ ଦେଵାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ’ନ୍ତି। ସୋ ଦାତା ହୋତି ସାରଗନ୍ଧାନଂ…ପେ… ସୋ ଦାତା ହୋତି ଫେଗ୍ଗୁଗନ୍ଧାନଂ… ସୋ ଦାତା ହୋତି ତଚଗନ୍ଧାନଂ… ସୋ ଦାତା ହୋତି ପପଟିକଗନ୍ଧାନଂ… ସୋ ଦାତା ହୋତି ପତ୍ତଗନ୍ଧାନଂ… ସୋ ଦାତା ହୋତି ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧାନଂ… ସୋ

ଦାତା ହୋତି ଫଲଗନ୍ଧାନଂ… ସୋ ଦାତା ହୋତି ରସଗନ୍ଧାନଂ… ସୋ ଦାତା ହୋତି ଗନ୍ଧଗନ୍ଧାନଂ। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଗନ୍ଧଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଗନ୍ଧଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଦ୍ଵାଦସମଂ।

୧୩-୨୨। ମୂଲଗନ୍ଧଦାନୂପକାରସୁତ୍ତଦସକଂ

୪୫୦-୪୫୯। ସାଓ୍ଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଓ୍ଵନ୍ତଂ ଏତଦଓ୍ଵୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ଓ୍ଵାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – 'ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହା ଦେଓ୍ଵା ଦୀଘାଯୁକା ଓ୍ଵଣ୍ଣଓ୍ଵନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା'ତି। ତସ୍ସ ଏଓ୍ଵଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ଓ୍ଵତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ଅନ୍ନଂ ଦେତି…ପେ… ପାନଂ ଦେତି… ଓ୍ଵତ୍ଥଂ ଦେତି… ଯାନଂ ଦେତି… ମାଲଂ ଦେତି… ଗନ୍ଧଂ ଦେତି… ଓ୍ଵିଲେପନଂ ଦେତି… ସେଯ୍ୟଂ ଦେତି… ଆଓ୍ଵସଥଂ ଦେତି… ପଦୀପେଯ୍ୟଂ ଦେତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ବାଓ୍ଵୀସତିମଂ।

୨୩-୧୧୨। ସାରଗନ୍ଧାଦିଦାନୂପକାରସୁତ୍ତନଓ୍ଵୁତିକଂ

୪୬୦-୫୪୯। ସାଓ୍ଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଓ୍ଵନ୍ତଂ ଏତଦଓ୍ଵୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସାରଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ…ପେ… ଫେଗ୍ଗୁଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ… ତଚଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ … ପପଟିକଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ… ପତ୍ତଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ… ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ… ଫଲଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ… ରସଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ… ଗନ୍ଧଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ଓ୍ଵାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – 'ଗନ୍ଧଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହା ଦେଓ୍ଵା ଦୀଘାଯୁକା ଓ୍ଵଣ୍ଣଓ୍ଵନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା'ତି। ତସ୍ସ ଏଓ୍ଵଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ଓ୍ଵତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଗନ୍ଧଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ଅନ୍ନଂ ଦେତି…ପେ… ପାନଂ ଦେତି… ଓ୍ଵତ୍ଥଂ ଦେତି… ଯାନଂ ଦେତି… ମାଲଂ ଦେତି… ଗନ୍ଧଂ ଦେତି… ଓ୍ଵିଲେପନଂ ଦେତି… ସେଯ୍ୟଂ ଦେତି… ଆଓ୍ଵସଥଂ ଦେତି… ପଦୀପେଯ୍ୟଂ ଦେତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଗନ୍ଧଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଗନ୍ଧଗନ୍ଧେ ଅଧିଓ୍ଵହାନଂ ଦେଓ୍ଵାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଦ୍ଵାଦସସତିମଂ।

(ଏଓ୍ଵଂ ପିଣ୍ଡକେନ ଏକସତଞ୍ଚ ଦ୍ଵାଦସ ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତା ହୋନ୍ତି।)

ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସୁଦ୍ଧିକଞ୍ଚ ସୁଚରିତଂ, ଦାତା ହି ଅପରେ ଦସ;

ଦାନୂପକାରା ସତଧା, ଗନ୍ଧବ୍ବେ ସୁପ୍ପକାସିତାତି।

୧୧। ୱଲାହକସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସୁଦ୍ଧିକସୁତ୍ତଂ

୫୫୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ୱଲାହକକାଯିକେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱେ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଲାହକକାଯିକା ଦେୱା? ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀତୱଲାହକା ଦେୱା; ସନ୍ତି ଉଣ୍ହୱଲାହକା ଦେୱା; ସନ୍ତି ଅବ୍ଭୱଲାହକା ଦେୱା; ସନ୍ତି ୱାତୱଲାହକା ଦେୱା; ସନ୍ତି ୱସ୍ସୱଲାହକା ଦେୱା – ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ୱଲାହକକାଯିକା ଦେୱା'''ତି। ପଠମଂ।

୨। ସୁଚରିତସୁତ୍ତଂ

୫୫୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ୱଲାହକକାଯିକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – 'ୱଲାହକକାଯିକା ଦେୱା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା'ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ୱଲାହକକାଯିକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ୱଲାହକକାଯିକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ୱଲାହକକାଯିକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩-୧୨। ସୀତୱଲାହକଦାନୂପକାରସୁତ୍ତଦସକଂ

୫୫୨-୫୬୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୀତୱଲାହକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି? ''ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – 'ସୀତୱଲାହକା ଦେୱା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା'ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୀତୱଲାହକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ଅନ୍ନଂ ଦେତି…ପେ… ପଦୀପେଯ୍ୟଂ ଦେତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୀତୱଲାହକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୀତୱଲାହକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩-୫୨। ଉଣ୍ହୱଲାହକଦାନୂପକାରସୁତ୍ତଚାଲୀସକଂ

୫୬୨-୬୦୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଉଣ୍ହୱଲାହକାନଂ ଦେୱାନଂ…ପେ… ଅବ୍ଭୱଲାହକାନଂ ଦେୱାନଂ…ପେ… ୱାତୱଲାହକାନଂ ଦେୱାନଂ…ପେ… ୱସ୍ସୱଲାହକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – 'ୱସ୍ସୱଲାହକା ଦେୱା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା'ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ୱସ୍ସୱଲାହକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ଅନ୍ନଂ ଦେତି…ପେ… ପଦୀପେଯ୍ୟଂ ଦେତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ୱସ୍ସୱଲାହକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ୱସ୍ସୱଲାହକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଦ୍ୱେପଞ୍ଞାସମଂ।

୫୩। ସୀତୱଲାହକସୁତ୍ତଂ

୬୦୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେକଦା ସୀତଂ ହୋତୀ''ତି? ''ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀତୱଲାହକା ନାମ ଦେୱା। ତେସଂ ଯଦା ଏୱଂ ହୋତି – 'ଯଂନୂନ ମଯଂ ସକାଯ ରତିଯା ୱସେଯ୍ୟାମା'ତି [ରମେଯ୍ୟାମାତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ଏୱମୁପରିପି], ତେସଂ ତଂ ଚେତୋପଣିଧିମନ୍ୱାଯ ସୀତଂ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ,

ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେକଦା ସୀତଂ ହୋତୀ’’ତି। ତେପଞ୍ଞାସମଂ।

୫୪। ଉଣ୍ହୱଲାହକସୁତ୍ତଂ

୬୦୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେକଦା ଉଣ୍ହଂ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଉଣ୍ହୱଲାହକା ନାମ ଦେୱା। ତେସଂ ଯଦା ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଯଂନୂନ ମଯଂ ସକାଯ ରତିଯା ୱସେଯ୍ୟାମା’ତି, ତେସଂ ତଂ ଚେତୋପଣିଧିମନ୍ୱାଯ ଉଣ୍ହଂ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେକଦା ଉଣ୍ହଂ ହୋତୀ’’ତି। ଚତୁପଞ୍ଞାସମଂ।

୫୫। ଅବ୍ଭୱଲାହକସୁତ୍ତଂ

୬୦୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେକଦା ଅବ୍ଭଂ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଅବ୍ଭୱଲାହକା ନାମ ଦେୱା। ତେସଂ ଯଦା ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଯଂନୂନ ମଯଂ ସକାଯ ରତିଯା ୱସେଯ୍ୟାମା’ତି, ତେସଂ ତଂ ଚେତୋପଣିଧିମନ୍ୱାଯ ଅବ୍ଭଂ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେକଦା ଅବ୍ଭଂ ହୋତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସମଂ।

୫୬। ୱାତୱଲାହକସୁତ୍ତଂ

୬୦୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେକଦା ୱାତୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ୱାତୱଲାହକା ନାମ ଦେୱା। ତେସଂ ଯଦା ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଯଂନୂନ ମଯଂ ସକାଯ ରତିଯା ୱସେଯ୍ୟାମା’ତି, ତେସଂ ତଂ ଚେତୋପଣିଧିମନ୍ୱାଯ ୱାତୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେକଦା ୱାତୋ ହୋତୀ’’ତି। ଛପ୍ପଞ୍ଞାସମଂ।

୫୭। ୱସ୍ସୱଲାହକସୁତ୍ତଂ

୬୦୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେକଦା ଦେୱୋ ୱସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ୱସ୍ସୱଲାହକା ନାମ ଦେୱା। ତେସଂ ଯଦା ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଯଂନୂନ ମଯଂ ସକାଯ ରତିଯା ୱସେଯ୍ୟାମା’ତି, ତେସଂ ତଂ ଚେତୋପଣିଧିମନ୍ୱାଯ ଦେୱୋ ୱସ୍ସତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନେକଦା ଦେୱୋ ୱସ୍ସତୀ’’ତି। ସତ୍ତପଞ୍ଞାସମଂ।

ସତ୍ତପଞ୍ଞାସସୁତ୍ତନ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ୱଲାହକସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସୁଦ୍ଧିକଂ ସୁଚରିତଞ୍ଚ ଦାନୂପକାରପଞ୍ଞାସଂ;

ସୀତଂ ଉଣ୍ହଞ୍ଚ ଅବ୍ଭଞ୍ଚ ୱାତୱସ୍ସୱଲାହକାତି।

୧୨। ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ରୂପଅଞ୍ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୬୦୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି [ଯେନିମାନି (?)] ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋତି ୱା, ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋତି ୱା, ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି? ''ରୂପେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅଞ୍ଞାଣା, ରୂପସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣା, ରୂପନିରୋଧେ ଅଞ୍ଞାଣା, ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅଞ୍ଞାଣା; ଏୱମିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱାତି। ଅଯଂ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି [ଯେନ (ସୀ।), ଯେନିମାନି (?)] ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି। ପଠମଂ।

୨। ୱେଦନାଅଞ୍ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୬୦୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି? ''ୱେଦନାଯ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅଞ୍ଞାଣା, ୱେଦନାସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣା, ୱେଦନାନିରୋଧେ ଅଞ୍ଞାଣା, ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅଞ୍ଞାଣା; ଏୱମିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱାତି। ଅଯଂ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସଞ୍ଞାଅଞ୍ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୬୦୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି? ''ସଞ୍ଞାଯ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅଞ୍ଞାଣା, ସଞ୍ଞାସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣା, ସଞ୍ଞାନିରୋଧେ ଅଞ୍ଞାଣା, ସଞ୍ଞାନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅଞ୍ଞାଣା; ଏୱମିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱାତି। ଅଯଂ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସଙ୍ଖାରଅଞ୍ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୬୧୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି? ''ସଙ୍ଖାରେସୁ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅଞ୍ଞାଣା, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣା, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧେ ଅଞ୍ଞାଣା, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅଞ୍ଞାଣା; ଏୱମିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି

ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱାତି। ଅଯଂ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ୱିଞ୍ଞାଣଅଞ୍ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୬୧୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା …ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି? ''ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅଞ୍ଞାଣା, ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣା, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧେ ଅଞ୍ଞାଣା, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅଞ୍ଞାଣା; ଏୱମିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱାତି। ଅଯଂ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬-୧୦। ରୂପଅଦସ୍ସନାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୬୧୨-୬୧୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି? ରୂପେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅଦସ୍ସନା…ପେ… ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅଦସ୍ସନା…ପେ… ୱେଦନାଯ … ସଞ୍ଞାଯ … ସଙ୍ଖାରେସୁ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅଦସ୍ସନା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅଦସ୍ସନା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅଦସ୍ସନା…ପେ…। ଦସମଂ।

୧୧-୧୫। ରୂପଅନଭିସମଯାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୬୧୭-୬୨୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ରୂପେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅନଭିସମଯା…ପେ… ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅନଭିସମଯା…ପେ…।

ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ୱେଦନାଯ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅନଭିସମଯା…ପେ…।

ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ସଞ୍ଞାଯ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅନଭିସମଯା…ପେ…।

ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ସଙ୍ଖାରେସୁ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅନଭିସମଯା…ପେ…।

ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅନଭିସମଯା…ପେ…। ପନ୍ନରସମଂ।

୧୬-୨୦। ରୂପଅନନୁବୋଧାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୬୨୨-୬୨୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ…ପେ… ରୂପେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅନନୁବୋଧା…ପେ… ରୂପନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅନନୁବୋଧା…ପେ…।

ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ୱେଦନାଯ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ…ପେ…।

ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ସଞ୍ଞାଯ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ…ପେ…।

ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ସଙ୍ଖାରେସୁ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ…ପେ…।

ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ ଅନନୁବୋଧା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅନନୁବୋଧା। ୱୀସତିମଂ।

୨୧-୨୫। ରୂପଅପ୍ପଟିୱେଧାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୬୨୭-୬୩୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ…ପେ… । ରୂପେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅପ୍ପଟିୱେଧା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅପ୍ପଟିୱେଧା…ପେ…। ପଞ୍ଚୱୀସତିମଂ।

୨୬-୩୦। ରୂପଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୬୩୨-୬୩୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ରୂପେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣା…ପେ…। ତିଂସତିମଂ।

୩୧-୩୫। ରୂପଅନୁପଲକ୍ଖଣାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୬୩୭-୬୪୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ରୂପେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅନୁପଲକ୍ଖଣା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅନୁପଲକ୍ଖଣା…ପେ…। ପଞ୍ଚତିଂସତିମଂ।

୩୬-୪୦। ରୂପଅପ୍ପଚ୍ଚୁପଲକ୍ଖଣାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୬୪୨-୬୪୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ରୂପେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅପ୍ପଚ୍ଚୁପଲକ୍ଖଣା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅପ୍ପଚ୍ଚୁପଲକ୍ଖଣା…ପେ…। ଚତ୍ତାଲୀସମଂ।

୪୧-୪୫। ରୂପଅସମପେକ୍ଖଣାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୬୪୭-୬୫୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ରୂପେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅସମପେକ୍ଖଣା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅସମପେକ୍ଖଣା…ପେ…। ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସମଂ।

୪୬-୫୦। ରୂପଅପ୍ପଚ୍ଚୁପେକ୍ଖଣାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୬୫୨-୬୫୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ରୂପେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅପ୍ପଚ୍ଚୁପେକ୍ଖଣା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅପ୍ପଚ୍ଚୁପେକ୍ଖଣା…ପେ…। ପଞ୍ଞାସମଂ।

୫୧-୫୪। ରୂପଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମାଦିସୁତ୍ତଚତୁକ୍କଂ

୬୫୭-୬୬୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯାନିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା… ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି? ରୂପେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା, ରୂପସମୁଦଯେ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା , ରୂପନିରୋଧେ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା, ରୂପନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା…ପେ…।

ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ୱେଦନାୟ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା…ପେ… ୱେଦନାନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା…ପେ…।

ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ସଞ୍ଞାୟ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା…ପେ… ସଞ୍ଞାନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା…ପେ…।

ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ସଙ୍ଖାରେସୁ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା…ପେ… ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା…ପେ…। ଚତୁପଞ୍ଞାସମଂ।

୫୫। ୱିଞ୍ଞାଣଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୬୬୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ୱିଞ୍ଞାଣେ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା, ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯେ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧେ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମା,

ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅପ୍ପଚ୍ଛକ୍ଖକମ୍ମା; ଏୱମିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା…ପେ… ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱାତି। ଅଯଂ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ , ଯାନିମାନି ଅନେକୱିହିତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି – ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା, ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋତି ୱା, ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋତି ୱା, ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା, ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ୱା''ତି। ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସମଂ।

ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତସଂଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅଞ୍ଞାଣା ଅଦସ୍ସନା ଚେୱ, ଅନଭିସମଯା ଅନନୁବୋଧା;

ଅପ୍ପଟିୱେଧା ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣା, ଅନୁପଲକ୍ଖଣେନ ଅପ୍ପଚ୍ଚୁପଲକ୍ଖଣା;

ଅସମପେକ୍ଖଣା ଅପ୍ପଚ୍ଚୁପେକ୍ଖଣା, ଅପ୍ପଚ୍ଛକ୍ଖକମ୍ମନ୍ତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୩। ଝାନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସମାଧିମୂଲକସମାପତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୬୬୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ [ପାମୋକ୍ଖୋ (ସ୍ୟା। କଂ।) ଏୱମୁପରିପି] ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ, ଖୀରମ୍ହା ଦଧି, ଦଧିମ୍ହା ନୱନୀତଂ, ନୱନୀତମ୍ହା ସପ୍ପି, ସପ୍ପିମ୍ହା ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ ତତ୍ର ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ସମାଧିମୂଲକଠିତିସୁତ୍ତଂ

୬୬୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି , ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ, ଖୀରମ୍ହା ଦଧି, ଦଧିମ୍ହା ନୱନୀତଂ, ନୱନୀତମ୍ହା ସପ୍ପି, ସପ୍ପିମ୍ହା ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ ତତ୍ର ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚା’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସମାଧିମୂଲକୱୁଟ୍ଠାନସୁତ୍ତଂ

୬୬୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ…ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସମାଧିମୂଲକକଲ୍ଲିତସୁତ୍ତଂ

୬୬୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ…ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମାଧିମୂଲକଆରମ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୬୬୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ…ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମାଧିମୂଲକଗୋଚରସୁତ୍ତଂ

୬୬୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ…ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସମାଧିମୂଲକଅଭିନୀହାରସୁତ୍ତଂ

୬୬୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ । ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ…ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସମାଧିମୂଲକସକ୍କଚ୍ଚକାରୀସୁତ୍ତଂ

୬୬୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ…ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସମାଧିମୂଲକସାତଚ୍ଚକାରୀସୁତ୍ତଂ

୬୭୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ

ସାତଚ୍ଚକାରୀ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ…ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ସମାଧିମୂଲକସପ୍ପାଯକାରୀସୁତ୍ତଂ

୬୭୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାଧିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ…ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ଦସମଂ। (ସମାଧିମୂଲକଂ।)

୧୧। ସମାପତ୍ତିମୂଲକଠିତିସୁତ୍ତଂ

୬୭୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ…ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ସମାପତ୍ତିମୂଲକୱୁଟ୍ଠାନସୁତ୍ତଂ

୬୭୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ …ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ସମାପତ୍ତିମୂଲକକଲ୍ଲିତସୁତ୍ତଂ

୬୭୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର…ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ତେରସମଂ।

୧୪। ସମାପତ୍ତିମୂଲକଆରମ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୬୭୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର…ପେ… ପୱରୋ ଚା’’ତି। ଚୁଦ୍ଦସମଂ।

୧୫। ସମାପତ୍ତିମୂଲକଗୋଚରସୁତ୍ତଂ

୬୭୬। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେଵ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର…ପେ… ପଵରୋ ଚା’’ତି। ପନ୍ନରସମଂ।

୧୬। ସମାପତ୍ତିମୂଲକଅଭିନୀହାରସୁତ୍ତଂ

୬୭୭। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେଵ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର…ପେ… ପଵରୋ ଚା’’ତି। ସୋଳସମଂ।

୧୭। ସମାପତ୍ତିମୂଲକସକ୍କଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୬୭୮। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେଵ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ଚ। ତତ୍ର…ପେ… ପଵରୋ ଚା’’ତି। ସତ୍ତରସମଂ।

୧୮। ସମାପତ୍ତିମୂଲକସାତଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୬୭୯। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେଵ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ ଚ। ତତ୍ର…ପେ… ପଵରୋ ଚା’’ତି। ଅଟ୍ଠାରସମଂ।

୧୯। ସମାପତ୍ତିମୂଲକସପ୍ପାଯକାରୀସୁତ୍ତଂ

୬୮୦। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେଵ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପଵରୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଗଵା ଖୀରଂ, ଖୀରମ୍ହା ଦଧି, ଦଧିମ୍ହା ନଵନୀତଂ, ନଵନୀତମ୍ହା ସପ୍ପି, ସପ୍ପିମ୍ହା ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ ତତ୍ର ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପଵରୋ ଚା’’ତି। ଏକୂନଵୀସତିମଂ। (ସମାପତ୍ତିମୂଲକଂ।)

୨୦-୨୭। ଠିତିମୂଲକଵୁଟ୍ଠାନସୁତ୍ତାଦିଅଟ୍ଠକଂ

୬୮୧-୬୮୮। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ…ପେ… ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚା''ତି। ୱୀସତିମଂ। (ପୁରିମମୂଲକାନି ୱିଯ ଯାୱ ସତ୍ତୱୀସତିମା ଠିତିମୂଲକସପ୍ପାଯକାରୀସୁତ୍ତା ଅଟ୍ଠ ସୁତ୍ତାନି ପୂରେତବ୍ବାନି। ଠିତିମୂଲକଂ ।)

୨୮-୩୪। ୱୁଟ୍ଠାନମୂଲକକଲ୍ଲିତସୁତ୍ତାଦିସତ୍ତକଂ

୬୮୯-୬୯୫। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାଯୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ… ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ… ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ… ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ… ପେ… ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚା''ତି। ଅଟ୍ଠୱୀସତିମଂ। (ପୁରିମମୂଲକାନି ୱିଯ ଯାୱ ଚତୁତ୍ତିଂସତିମା ୱୁଟ୍ଠାନମୂଲକସପ୍ପାଯକାରୀସୁତ୍ତା ସତ୍ତ ସୁତ୍ତାନି ପୂରେତବ୍ବାନି। ୱୁଟ୍ଠାନମୂଲକଂ।)

୩୫-୪୦। କଲ୍ଲିତମୂଲକଆରମ୍ମଣସୁତ୍ତାଦିଛକ୍କଂ

୬୯୬-୭୦୧। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ … ''ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ… ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ… ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ… ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ…ପେ… ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚା''ତି। ପଞ୍ଚତିଂସତିମଂ। (ପୁରିମମୂଲକାନି ୱିଯ ଯାୱ ଚତ୍ତାଲୀସମା କଲ୍ଲିତମୂଲକସପ୍ପାଯକାରୀସୁତ୍ତା ଛ ସୁତ୍ତାନି ପୂରେତବ୍ବାନି। କଲ୍ଲିତମୂଲକଂ।)

୪୧-୪୫। ଆରମ୍ମଣମୂଲକଗୋଚରସୁତ୍ତାଦିପଞ୍ଚକଂ

୭୦୨-୭୦୬। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ … ''ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ… ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ… ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ… ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ…ପେ… ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚା''ତି। ଏକଚତ୍ତାଲୀସମଂ। (ପୁରିମମୂଲକାନି ୱିଯ ଯାୱ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସମା ଆରମ୍ମଣମୂଲକସପ୍ପାଯକାରୀସୁତ୍ତା ପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତାନି ପୂରେତବ୍ବାନି। ଆରମ୍ମଣମୂଲକଂ ।)

୪୬-୪୯। ଗୋଚରମୂଲକଅଭିନୀହାରସୁତ୍ତାଦିଚତୁକ୍କଂ

୭୦୭। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ… ''ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ… ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ହୋତି , ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ… ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ… ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ଚ… ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ, ଖୀରମ୍ହା ଦଧି, ଦଧିମ୍ହା ନୱନୀତଂ, ନୱନୀତମ୍ହା ସପ୍ପି, ସପ୍ପିମ୍ହା ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ ତତ୍ର ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାଯଂ ଝାଯୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ଚ ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାଯୀନଂ…ପେ… ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚା''ତି। ଛଚତ୍ତାଲୀସମଂ।

୭୦୮। ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ…ପେ…। ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ସତ୍ତଚତ୍ତାଲୀସମଂ।

୭୦୯। ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ…ପେ…। ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସମଂ।

୭୧୦। ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀ…ପେ…। ଏକୂନପଞ୍ଞାସମଂ। (ଗୋଚରମୂଲକଂ।)

୫୦-୫୨। ଅଭିନୀହାରମୂଲକସଙ୍କଚ୍ଚସୁତ୍ତାଦିତିକଂ

୭୧୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ … ‘‘ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ… ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ… ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ… ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ଝାୟୀ…ପେ… ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚା’’ତି। ପଞ୍ଞାସମଂ।

୭୧୨। ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ…ପେ…। ଏକପଞ୍ଞାସମଂ।

୭୧୩। ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାୟକାରୀ…ପେ…। ଦ୍ୱେପଞ୍ଞାସମଂ। (ଅଭିନୀହାରମୂଲକଂ।)

୫୩-୫୪। ସକ୍କଚ୍ଚମୂଲକସାତଚ୍ଚକାରୀସୁତ୍ତାଦିଦୁକଂ

୭୧୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ … ‘‘ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ… ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ … ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ… ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ…ପେ… ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚା’’ତି। ତେପଞ୍ଞାସମଂ।

୭୧୫। ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାୟକାରୀ…ପେ…। ଚତୁପଞ୍ଞାସମଂ।

୫୫। ସାତଚ୍ଚମୂଲକସପ୍ପାୟକାରୀସୁତ୍ତଂ

୭୧୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଝାୟୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଏକଚ୍ଚୋ ଝାୟୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାୟକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାୟୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାୟକାରୀ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାୟୀ ନେୱ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ ହୋତି, ନ ଚ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାୟକାରୀ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଝାୟୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାୟକାରୀ ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ଝାୟୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ ଚ ହୋତି ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାୟକାରୀ ଚ ଅୟଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାୟୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୱା ଖୀରଂ, ଖୀରମ୍ହା ଦଧି, ଦଧିମ୍ହା ନୱନୀତଂ, ନୱନୀତମ୍ହା ସପ୍ପି, ସପ୍ପିମ୍ହା ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ ତତ୍ର ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ଝାୟୀ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀ ଚ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାୟକାରୀ ଅୟଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାୟୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚା’’ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି। ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସମଂ। (ୟଥା ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣାନି ହୋନ୍ତି ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବାନି।)

ଝାନସଂୟୁତ୍ତଂ [ସମାଧିସଂୟୁତ୍ତଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ସମତ୍ତଂ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସମାଧି ସମାପତ୍ତି ଠିତି ଚ, ୱୁଟ୍ଠାନଂ କଲ୍ଲିତାରମ୍ମଣେନ ଚ;

ଗୋଚରା ଅଭିନୀହାରୋ ସକ୍କଚ୍ଚ, ସାତଚ୍ଚ ଅଥୋପି ସପ୍ପାୟନ୍ତି।

ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଖନ୍ଧ ରାଧସଂୟୁତ୍ତଞ୍ଚ, ଦିଟ୍ଠିଓକ୍କନ୍ତ [ଓକ୍କନ୍ତି (ସଙ୍ଗଚ୍ଚ)] ଉପ୍ପାଦା;

କିଲେସ ସାରିପୁତ୍ତା ଚ, ନାଗା ସୁପଣ୍ଣ ଗନ୍ଧବ୍ବା;

ୱଲାହ ୱଚ୍ଛଝାନନ୍ତି , ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗମ୍ହି ତେରସାତି।

ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗସଂଯୁଉପାଠଇ ନିଟ୍ଟିତା।।